

การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นางสาวกฤษณ์ทลี แก้วโบราณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

AN ANALYSIS OF COMMUNITY MANAGEMENT OF ANCIENT FLOATING MARKETS
TO ENHANCE CIVIC PARTICIPATION IN LIFELONG LEARNING MANAGEMENT

Miss Kuntalee Kaewboran

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Educational

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
โดย	นางสาวกฤษณ์ แก้วโบราณ
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร. ชนินทร สุขเจริญ)

คุณทลี แก้วโบราณ : การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต.

(AN ANALYSIS OF COMMUNITY MANAGEMENT OF ANCIENT FLOATING MARKETS TO ENHANCE CIVIC PARTICIPATION IN LIFELONG LEARNING MANAGEMENT) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, 272 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณ 3 แห่งที่มีการจัดการชุมชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สรุปรูปเป็นประเด็นและจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในชุมชน ผลการวิจัยสรุปดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำทั้ง 3 แห่ง พบว่ามีการจัดการ 4 ด้าน
1) การจัดการด้านสภาพแวดล้อม 2) การจัดการด้านองค์กร 3) การจัดการด้านการตลาด และ 4) การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) แนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1) การจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่ดี ควรจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการจัดการน้ำเสีย 2) การจัดการด้านองค์กรที่ดีเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 3) การจัดการด้านการตลาดที่ดีควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ตลาด ควบคุมมาตรฐานราคาและคุณภาพสินค้าในตลาดน้ำโบราณ 4) การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 4.1) ผนวกกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ของตลาดน้ำโบราณให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบโรงเรียน 4.2) ออกแบบหลักสูตรระยะสั้นของการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยตั้งอยู่บนความต้องการของคนในชุมชน 4.3) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ในตลาดน้ำโบราณให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย

ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา 2555.....

5383307027 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS : COMMUNITY MANAGEMENT / ANCIENT FLOATING MARKETS / CIVIC PARTICIPATION / LIFELONG LEARNING MANAGEMENT

KUNTALEE KAEWBORAN : AN ANALYSIS OF COMMUNITY MANAGEMENT OF ANCIENT FLOATING MARKETS TO ENHANCE CIVIC PARTICIPATION IN LIFELONG LEARNING MANAGEMENT. ADVISOR : ASST. PROF. WORARAT PATHUMCHAROENWATTANA, Ph.D, 272 pp.

The objectives of this research were to 1) analyse three best practices of ancient floating markets to enhance the civic participation in lifelong learning management and 2) propose the guidelines of the local community management. The data were collected by the interviews and the focus group discussions with various local community leaders, local government officers, and local people. The research findings were as follow:

1. The results of the analysis of the local community management the best practices showed four aspects: 1) the management in environment; 2) the management in organization/community; 3) the management in marketing; and 4) the management in lifelong learning activities.

2) The guidelines of community management of ancient floating markets to enhance civic participation in lifelong learning management consisted of 1) the management in environment: provide the best tourist facilities and waste water management; 2) the management in organization/community: provide the opportunity for local people to participate in all management processes; 3) the management in marketing: promote public relation of the markets and control the standardization of pricing and quality control of goods; and 4) the management in lifelong learning activities: include the details of the ancient floating markets learning activities as part of formal education, design short training courses as non-formal education based on local community needs, and develop learning activities within the ancient floating markets community as part of informal education.

Department : Lifelong Education..... Student's Signature

Field of Study : Non-formal Education..... Advisor's Signature

Academic Year : 2012.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณนายสุพจน์ นางเจิดโฉม และนายศิวพล แก้วโบราณ ผู้ซึ่งเป็นบิดามารดาและพี่ชายของผู้วิจัยที่สนับสนุนกำลังทรัพย์ และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในวันนี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้การดูแลเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ ดร. ชนินทร สุขเจริญ กรรมการภายนอก และรองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล ประธานสอบวิทยานิพนธ์ รวมถึงคณาจารย์สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ให้คำปรึกษาและให้ความรู้แก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาสัน โกวิทยา ดร.ภัทรพล มหาพันธ์ ดร.อมรา ปฐมปัญญาบุญธรรม และคุณสุธาสินี ชัยเชื่อนพันธ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เวลาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยฉบับนี้

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือของผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ และประชาชน ชุมชนตลาดคลองสวน ตลาดโบราณบางพลี และตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่อุทิศเวลาให้คำตอบที่มีคุณค่ากับงานวิจัยเพื่อสร้างแนวทางการจัดการชุมชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณสำเนา รัชมิตต์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง คุณสุธาสินี ชัยเชื่อนพันธ์ คุณสมศักดิ์ สำรรัตน์ คุณพรชัย เขียวขำ คุณนริศธีราอาชวะ คุณสมฤทธิ ศักดิ์ตระกูลกล้า รวมไปถึงท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง ณ ที่นี้หมด

ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ร่วมชั้นเรียนระดับปริญญาโททุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณสุภามาส อ่ำดวง คุณลิขิตสิทธิ์ พุฒเขียว คุณอานูภาพ แยมดี คุณอาจารย์ฯ คำทูล คุณกุลนาถ หงษ์ลอย ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจจนถึงวันที่ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษา ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านจากใจจริง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	11
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	12
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	12
ขอบเขตของการวิจัย.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
ตอนที่ 1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	17
1.1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	17
1.1.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	17
1.1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	19
1.1.3 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	22
1.2 แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	24
1.2.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	24
1.2.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	26
1.2.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	27
1.2.4 มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	28
1.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	30
1.3.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	30

บทที่	หน้า
1.3.2 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	30
1.3.3 ประเภทการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	35
1.4 การศึกษาตามอัธยาศัย.....	37
1.4.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย.....	37
1.4.2 ความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย.....	39
1.4.3 ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย.....	41
1.4.4 การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย.....	41
1.5 การศึกษาตลอดชีวิต.....	43
1.5.1 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต.....	44
1.5.2 ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต.....	46
1.5.3 หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต.....	51
ตอนที่ 2 การจัดการชุมชน.....	56
2.1 ความหมายของการจัดการ.....	57
2.2 องค์ประกอบของการจัดการ.....	58
2.3 ความหมายของชุมชน.....	59
2.4 องค์ประกอบของชุมชน.....	60
2.5 แนวคิดพื้นฐานการจัดการชุมชน.....	63
2.6 องค์ประกอบของการจัดการชุมชน.....	65
2.7 หลักการจัดการชุมชน.....	66
2.8 แนวทางการจัดการชุมชน.....	68
2.9 แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน.....	71
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชน.....	74
3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	75
3.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	76
3.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	78
3.4 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	79
3.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา.....	84
ตอนที่ 4 ตลาดน้ำโบราณ.....	85

บทที่	หน้า
4.1 ความหมายของตลาดน้ำ.....	85
4.2 ประเภทของตลาดน้ำ.....	86
4.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดตลาดน้ำ.....	87
4.4 ตลาดน้ำกับความหลากหลายทางสังคมของชุมชน.....	88
4.4.1 วิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้า.....	88
4.4.2 ความหลากหลายทางศาสนา.....	89
4.4.3 เศรษฐกิจของชุมชน.....	90
4.4.4 สินค้าในตลาดน้ำ.....	91
4.4.5 กิจกรรมของชุมชนตลาดน้ำ.....	92
4.5 ข้อมูลทั่วไปตลาดคลองสวน.....	92
4.6 ข้อมูลทั่วไปตลาดโบราณบางพลี.....	95
4.7 ข้อมูลทั่วไปตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง.....	98
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	101
ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	105
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	107
ชั้นที่ 1 วิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต..	107
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	107
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	108
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	109
การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย.....	110
การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย.....	111
ชั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	111
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	113
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	114
การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย.....	115
การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย.....	115

บทที่	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	117
ตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์เอกสารสรุปข้อมูลของกรณีศึกษาที่ดีของ ตลาดน้ำโบราณ.....	117
ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์สรุปข้อมูลของกรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำ โบราณจากการสัมภาษณ์.....	131
ตอนที่ 2 ผลการเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริม การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	172
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	190
สรุปผลการวิจัย.....	190
อภิปรายผลการวิจัย.....	200
ข้อเสนอแนะ.....	218
รายการอ้างอิง.....	220
ภาคผนวก.....	231
ภาคผนวก ก รายงานผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย.....	232
ภาคผนวก ข รายงานผู้ให้สัมภาษณ์งานวิจัย.....	234
ภาคผนวก ค รายงานผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย.....	237
ภาคผนวก ง ประมวลภาพในงานวิจัย.....	239
ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	247
ภาคผนวก ฉ หนังสือราชการในการขอความร่วมมือการทำวิจัย.....	254
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	272

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย เนื่องจากการท่องเที่ยวได้สร้างเม็ดเงินจำนวนมากให้กับประเทศ รวมไปถึงเงินหมุนเวียนภายในประเทศ Newbery (1998) กล่าวว่าภายในปี ค.ศ. 2015 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะทำรายได้รายได้ในสัดส่วน 20 เปอร์เซ็นต์จากรายได้ทั้งหมดของโลก นักท่องเที่ยวทั่วโลกกว่า 40 เปอร์เซ็นต์สนใจเดินทางมาประเทศที่กำลังพัฒนา โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และต้องการแสวงหาประสบการณ์และศึกษาวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากถิ่นฐานของตน จากข้อมูลดังกล่าวสามารถบอกได้ว่าแนวโน้มของการพัฒนาชุมชนนั้นเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วตามกระแสการท่องเที่ยว และส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาความแปลกใหม่ที่เป็นทางเลือกที่หลากหลาย ทางเลือกหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบันนั้นคือการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้วัฒนธรรมในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวต่างชาติ กระแสการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงศักยภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นสามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีแทนที่จะเที่ยวไปกับทัวร์หมู่มากก็เปลี่ยนเป็นเที่ยวในชุมชนที่ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตและมีเอกลักษณ์สินค้าที่ชุมชนสามารถนำเสนอมีการผสมผสานของสิ่งต่าง ๆ ภายในชุมชน การท่องเที่ยวในลักษณะนี้มีให้เห็นในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงนับว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย นับตั้งแต่ปี 2546 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยมากกว่า 10 ล้านคน และมีนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางภายในประเทศมากกว่า 70 ล้านเที่ยว เมื่อพิจารณาถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้วจะพบว่าประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและหลากหลาย อีกทั้งประเทศไทยยังเป็นประเทศที่เก่าแก่ เป็นแหล่งอารยธรรมในบริเวณตอนกลางของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีโบราณสถานโบราณวัตถุวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่งดงามนี้ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างสนใจ

ที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อหาความรู้ (ทวีป ศิริวิทย์, 2547) สอดคล้องกับประเทศไทยได้สนับสนุนให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างชัดเจนจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ใช้ในปัจจุบัน ในบทที่ 6 การกำหนดยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน โดยมีสาระสำคัญข้อที่ 5.1 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน และข้อที่ 5.1.2 การปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยมีสาระสำคัญคือ 1.ฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสดemand ของตลาดโลก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการค้าปลีกและธุรกิจทางการตลาดรูปแบบใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและขยายไปยังตลาดใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพและบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงความสมดุลและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระดับมาตรฐานสินค้าและบริการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและเพียงพอ และ 2. บูรณาการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งสาขาการผลิตและบริการอื่นๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาและเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตและบริการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของบุคลากรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามกฎระเบียบใหม่ของโลก

การท่องเที่ยวในโลกยุคปัจจุบันที่ความเจริญทางเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น แต่ลึกๆ แล้วหลายคนต่างต้องการที่จะกลับไปใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมที่เรียบง่ายและเป็นมิตร ทำให้นึกถึงการใช้ชีวิตร่วมกับสายน้ำดังเช่นในอดีต ถึงแม้ว่าในปัจจุบันความสำคัญของแม่น้ำ คู คลองที่เป็นแหล่งคมนาคม แหล่งซื้อขายอุปโภคบริโภคของผู้คนริมฝั่งคลองจะลดน้อยลง แต่ชุมชนริมน้ำและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้ยังคงความสำคัญและยังปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง

สถาปัตยกรรมสองฝั่งแม่น้ำยังเป็นองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม สะท้อนรูปแบบสังคม และลักษณะไทยที่มีคุณค่า ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวแบบในรูปแบบย้อนเวลาหาอดีตจึงเริ่มก่อตัว และเป็นที่นิยมอย่างมากในเกือบแทบทุกจังหวัดที่มีสถานที่ให้เราได้ไปสัมผัสวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำโบราณสามารถตอบใจวิถีชีวิตกับสายน้ำได้อย่างชัดเจน ตลาดน้ำโบราณถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน นับตั้งแต่ตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่เป็นตัวแทนภาพตลาดน้ำของเมืองไทยเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนษรฐิติ, 2547) ตลาดดอนหวาย ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดสามชุก ตลาดคลองสวน ตลาดโบราณบางพลี ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ฯลฯ ที่ในอดีตมีการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางสัญจร และบรรทุกขายสินค้าในลำคลอง ทั้งนี้เพื่อให้ตลาดน้ำโบราณดำรงอยู่ได้นั้น อัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของตลาดน้ำโบราณในแต่ละแห่งจะต้องมีจุดขายสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวให้มาเยือนทั้งด้านสถาปัตยกรรมชุมชนริมน้ำโบราณ สินค้าที่ขายในตลาดน้ำโบราณ นอกจากนี้ตลาดน้ำโบราณยังช่วยปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ทำให้คนในท้องถิ่นและลูกหลานเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และช่วยให้คนท้องถิ่นได้กลับมาทำงานที่บ้านเกิดและร่วมกันรักษาวิถีชีวิตแบบเดิมไว้ได้อย่างยั่งยืน (ภาวิตา ใจกล้า, 2551)

ตลาดน้ำโบราณถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชนอีกประเภทหนึ่งที่เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และมีความสำคัญทางวัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น แต่การที่จะให้ชุมชนมาจัดจำหน่ายสินค้าเพียงอย่างเดียวนั้นอาจไม่สามารถสร้างความน่าสนใจและเป็นจุดเด่นที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยือนได้ ทั้งนี้จึงมีแนวคิดที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์และวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกกิจกรรมได้ตามความต้องการความสนใจและความเหมาะสม โดยตลาดน้ำโบราณในแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การแสดงดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน การสอนทำขนม พิพิธภัณฑสถานเครื่องใช้สมัยโบราณ หรือแม้แต่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนเองก็ถือเป็นครูภูมิปัญญาด้วยเช่นกัน ดังนั้นตลาดน้ำโบราณจึงต้องมีการจัดการชุมชนที่ดีที่จะสามารถอนุรักษ์ชุมชนไว้ได้ การจัดการชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างศักยภาพของชุมชน และทำให้ชุมชนนั้น ๆ มีความเจริญในทุกด้าน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ประชาชนในชุมชนต้องร่วมมือกัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงชุมชนของตนให้ดียิ่งขึ้น

ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่งดงามเป็นลักษณะเฉพาะของไทยที่นักท่องเที่ยวต่างสนใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อหาความรู้ เมื่อนักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบกับชุมชนนั้นก็ย่อมเกิดขึ้นอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ผลกระทบในแง่ลบที่เกิดจากการ

ท่องเที่ยวในภาพรวมที่เห็นได้ชัดในตลาดน้ำโบราณ เช่น การทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เมื่อมีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสาธารณูปโภคด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้เกิดมลภาวะและปัญหาขยะ ความขัดแย้งที่เกิดจากความเห็นที่ไม่ตรงกันของคนในชุมชน ผลกระทบด้านวัฒนธรรมที่ได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวภายนอกเข้ามาสู่ชุมชนก็นำวัฒนธรรมที่แตกต่างเข้ามาด้วย ผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของชุมชน เช่น การจราจรที่ติดขัด ชุมชนที่แออัด ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และในที่สุดสิ่งเหล่านี้ก็นำมาซึ่งปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้การศึกษาข้อดีข้อเสียของชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการชุมชนควรที่จะเข้าใจก่อนที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น และสามารถเตรียมตัวรับมือกับปัญหานั้นได้

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปัญหาในการจัดการชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ และจิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาศ, 2547 , มณีวรรณ ผิวนิม และปรารภณา จันทุพันธ์, 2547 , อติภา ตรีดลานนท์, 2548 , พิมพะระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2553) พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ ด้านการจัดการที่การคมนาคมเจริญขึ้นจะทำอย่างไรให้ตลาดน้ำโบราณยังคงสภาพเดิมไว้ได้อย่างไม่เปลี่ยนแปลงหรือให้เกิดการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด อีกทั้งกระแสการท่องเที่ยวตลาดน้ำโบราณในปัจจุบันเพิ่มขึ้นทำให้การเปิดตัวของตลาดน้ำโบราณแห่งใหม่ๆ เกิดขึ้นอีกหลายแห่งทำให้การแข่งขันจึงสูงขึ้นตามไปด้วย ด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การดูแลนักท่องเที่ยวซึ่งต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านผู้ประกอบการร้านค้า และคนกลุ่มอื่นในชุมชน ด้านภาพลักษณ์และรูปแบบของตลาดน้ำโบราณในอดีตผู้คนต่างใช้แม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางในการคมนาคมจึงเกิดตลาดน้ำขึ้นอยู่ในทุกชุมชน มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันโดยใช้เรือเป็นพาหนะ แต่ในปัจจุบันการคมนาคมทางบกได้เข้าถึงในทุกพื้นที่คนใช้เรือก็ลดน้อยลง ตลาดน้ำโบราณแต่เดิมาก็จะเปลี่ยนขึ้นมาอยู่บนบก กลายเป็นตลาดบกที่อยู่ติดริมน้ำแทน อาจกล่าวได้ว่าตลาดน้ำโบราณในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและบ้านเมือง ตลาดน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นตลาดบกที่อยู่ติดริมน้ำจัดตั้งขึ้นเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยว หากเราสามารถยอมรับได้ว่าตลาดน้ำโบราณมีรูปแบบที่หลากหลายได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นตลาดน้ำที่ต้องพายเรือค้าขายสินค้าเหมือนในอดีต ตลาดน้ำโบราณที่สร้างหรือถูกปรับปรุงขึ้นมาใหม่ก็ไม่ใช้การล่อลวงแต่อย่างใด แต่เป็นตลาดน้ำโบราณอีกรูปแบบหนึ่งเท่านั้น ด้านการสภาพแวดล้อมการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองทำให้เกิด

ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาขยะ น้ำเสีย มลพิษทางอากาศและเสียง การทำลายทัศนียภาพของชุมชน รวมไปถึงทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชนที่มีต่อนักท่องเที่ยวเอาเปรียบหลอกลวงนักท่องเที่ยวโดยมองแค่เป็นแหล่งผลประโยชน์ ไม่สนใจเรื่องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือการเป็นเจ้าของที่ดี ผลกระทบในด้านสังคมจากการรับวัฒนธรรมต่างชาติมีผลให้ความเป็นชุมชนตลาดน้ำโบราณเปลี่ยนแปลงไป และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งตลาดน้ำโบราณบางแห่งอยู่ในรูปการจัดการโดยเอกชน และอีกประเภทหนึ่งคืออยู่ในรูปของการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเองที่มีรูปแบบการจัดการตลาดน้ำโบราณที่ยั่งยืน เป็นรูปแบบที่คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการ และการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานมาจากลักษณะเด่นของชุมชนคืออาชีพและวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมที่อยู่ใกล้กับน้ำ ตลาดน้ำโบราณจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จ ทั้งนี้การได้รับความร่วมมือจากประชาชนในด้านมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นก็ปัญหาที่สำคัญในการจัดการชุมชนตลาดน้ำโบราณ เนื่องจากประชาชนอาจไม่มีเวลามากพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น หรือเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเกรงใจผู้ใหญ่บ้าน เช่น การประชุมรายงานประจำปี หรือประชาชนเห็นความสำคัญของปัญหาแต่ไม่กล้าแสดงออกความคิดเห็น (วิภาพันธ์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2554) ส่งผลให้เกิดปัญหาและข้อจำกัดของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่เหมาะสม พฤติกรรมหรือแรงจูงใจต่อบุคคลไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับสุพรรณิ แสงปาน (สัมภาษณ์, 7 ก.พ. 2555) ที่ได้กล่าวว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน คือปัญหาความขัดแย้งทางความคิดที่การจากความเข้าใจไม่ตรงกัน แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือประชาชนยังไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมเท่าที่ควร

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการชุมชนตลาดน้ำโบราณดังที่กล่าวไว้ข้างต้นสามารถแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นได้หากได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะเจ้าของชุมชนที่เปรียบเสมือนกลุ่มหลักที่จะสามารถทำให้ชุมชนตลาดน้ำโบราณพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมของประชาชนถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักในการจัดการตลาดน้ำโบราณ ประชาชนควรมีบทบาทในการจัดการร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น จำเป็นต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อคนในชุมชนจะได้มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ ถึงแม้ว่าชาวบ้านอาจจะมีบทบาทไม่เท่ากันทุกคนแต่คนในชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากทางตรงไม่ก็ทางอ้อม ในขณะเดียวกันองค์กรชุมชนต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน องค์กรชุมชนควรสร้างเครือข่ายระดับชุมชน

ด้วยกันโดยเฉพาะชุมชนใกล้เคียงที่มีศักยภาพที่คล้ายคลึงกันเพื่อร่วมมือในการพัฒนาและแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ นอกจากนี้ชุมชนยังจะได้รับประโยชน์จากการสร้างเครือข่ายกับชุมชน อื่น ๆ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการและเรียนรู้ปัญหาจากตัวอย่างในชุมชนอื่น (ทวีป ศิริวัศมี, 2547) เนื่องจากชุมชนเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา คุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการ ชุมชนเป็นหน่วยสำคัญที่สุดของประเทศ วิถี ชุมชนพึ่งพิงและอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ชุมชนเข้มแข็งและคนในชุมชนพึ่งตนเองได้ตั้งแต่ระดับ ปัจเจก ครอบครัว โดยที่ชุมชนจะเป็นพลังหลักในการพัฒนารากฐานของประเทศให้มั่นคง ทั้งนี้การ ที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้นั้นสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นกลไกชุมชนที่สามารถพัฒนาท้องถิ่นให้ เจริญรุ่งเรืองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2548) ได้กำหนดให้ ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอด ชีวิตขึ้นในชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือและสามัคคีของคนในชุมชนโดยร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมและ ผู้รับบริการใช้ทรัพยากรในชุมชนโดยนำจุดเด่นขององค์กรต่างๆ มาส่งเสริมซึ่งกันและกัน มุ่งให้การ เรียนรู้ช่วยพัฒนาชุมชนทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม การเมืองและวัฒนธรรม โดยยึด หลักในการสร้างหรือพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสังคมไทยดังนี้ 1.หลักความจำเป็นของการ เรียนรู้ 2.หลักความสำคัญของชุมชน 3.หลักการ 3 ปัจจัยสำคัญที่ประเทศสหราชอาณาจักรได้ใช้ อยู่นำมาประยุกต์ใช้ คือ หลักความร่วมมือแบบหุ้นส่วน หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน หลักการ ติดตามความสามารถในการดำเนินงาน และหลักการให้ชุมชนเป็นฐานควรใช้หลักการมีส่วนร่วม ของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดย มีส่วนร่วมตั้งแต่แสดงความคิดเห็นในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชนและสิ่งที่ควรปรับปรุงร่วมจัดกิจกรรม และร่วมรับผลจากกิจกรรม จากการศึกษาวิเคราะห์หลักการและแนวปฏิบัติของชุมชนแห่งการเรียนรู้จากประเทศสหราชอาณาจักร ประกอบกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทยสามารถนำความรู้ที่ได้นี้มาพัฒนาให้ ชุมชนในสังคมไทยเกิดการเรียนรู้ที่ผสมกลมกลืนระหว่างวิถีชีวิตชุมชน ทรัพยากรในชุมชน โดย อาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ ซึ่ง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงเรื่องการจัดการศึกษาในมาตรา 8 ข้อที่ 2. ว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษาและในมาตรา 9 ข้อที่ 6. ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ๆ ความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วมของสังคม และประชาชนในเรื่องการศึกษาไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย เพราะแนวความคิดเรื่องนี้ได้มีการส่งเสริมและเผยแพร่ในงานการศึกษาของระบบโรงเรียนมาโดยตลอด โดยเฉพาะงานประเภท การศึกษาชุมชนและงานการพัฒนาชุมชนที่ต้องการให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดว่าปัญหาของชุมชนคืออะไร แนวความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนเคยได้รับความสนใจอย่างเป็นรูปธรรมในการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา (พ.ศ. 2525 - 2529) (อุ้นตา นพคุณ, 2546)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนา ในข้อ 5.4.3 ว่าด้วยเรื่องการสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีสาระสำคัญในข้อที่ 2. พัฒนาและเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ สถานศึกษา หอสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ รวมทั้งเปิดพื้นที่/เวทีสาธารณะให้เป็นศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนให้กับนักคิดและนำเสนอผลงานเชิงสร้างสรรค์ โดยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เข้าถึงอย่างสะดวกและใช้บริการได้เต็มศักยภาพมีการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สมัยใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ ข้อที่ 3. พัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และจัดให้มีการวิจัยเชิงประจักษ์ของชุมชน การจัดการองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบควบคู่กับการพัฒนาทักษะด้านภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เอื้อต่อการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตลอดจนเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และข้อ 5.5.2 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน โดยมีสาระสำคัญในข้อที่ 1. สนับสนุนการค้นหาอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมกลไกเชิงสถาบันในชุมชนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจในพหุวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมีความมั่นคงทางวัฒนธรรมและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน และข้อที่ 2. สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการการเรียนรู้ในชุมชน

การศึกษาถอดองค์ความรู้ของชุมชนและชุมชนต้นแบบ การจัดการตนเองได้ตามบริบทของพื้นที่ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 25 ได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกรูปแบบ ได้แก่ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ,2542) โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตัวเองได้อยู่ตลอดเวลา เพราะการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่เป็นกระบวนการศึกษาที่ต่อเนื่องกันไปเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเร็วก้าวหน้าของยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นการจัดการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้มีความสมบูรณ์ขึ้น อีกทั้งการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมีลักษณะที่ยืดหยุ่นสามารถแสวงหาความรู้ได้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและตอบสนองความต้องการแก่บุคคลได้อย่างหลากหลายและทั่วถึง สอดคล้องกับพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 20 เมษายน 2521 “การศึกษานั้นเป็นเรื่องของทุกคน และไม่ใช่เฉพาะในระยะหนึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงในระยะเดียวไม่ใช่เช่นนั้น ตั้งแต่เกิดมาก็ต้องศึกษาเติบโตขึ้นมาก็ต้องศึกษา จนกระทั่งถึงขั้นที่เรียกว่าอุดมศึกษาอย่างที่ท่านทั้งหลายกำลังศึกษาอยู่ หมายความว่า การศึกษาที่ครบถ้วน ที่อุดม ที่บริบูรณ์ แต่ต่อไปเมื่อออกไปทำหน้าที่การงานก็ต้องศึกษาต่อไป เหมือนกันมิฉะนั้นคนเราก็อยู่ไม่ได้ แม้จบปริญญาเอกแล้วก็ต้องศึกษาต่อไปตลอด บุคคลจำจะต้องค่อย ๆ เรียนรู้ให้เพิ่มพูนขึ้นนั้นเกิดเป็นรากฐานรองรับความรู้ที่สูงขึ้น ลึกซึ้ง กว้างขวางขึ้นต่อไปหมายความว่าการศึกษาไม่มีสิ้นสุด” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) พระราชดำรัสนี้ชี้ถึงขอบเขตการศึกษาที่ครอบคลุมตลอดชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดต่อเนื่องกันจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตเสมือนการศึกษากับชีวิตเป็นของคู่กัน นั่นหมายความว่าขอบเขตของการศึกษาครอบคลุมถึงทุกเรื่องและทุกเวลาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการศึกษามีได้มีขอบเขตเฉพาะเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

ด้วยความหมายและขอบเขตของการศึกษาตามแนวพระราชดำรินี้จะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นหัวใจของชีวิตมนุษย์ การศึกษาเป็นเครื่องนำทางที่สำคัญของมนุษย์ให้ไปสู่การ

พัฒนาคุณภาพตนเองและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวมซึ่งสอดคล้องกับ ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าหมายถึงภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอด ชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคลและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษามีได้สิ้นสุดลงเมื่อบุคคลเรียนจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น การศึกษาที่ ได้รับจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นพื้นฐาน สำหรับการแสวงหาและการพัฒนาการศึกษาขั้นต่อ ๆ ไปเพียงแต่รูปแบบของการศึกษาที่บุคคลจะ ได้รับหรือแสวงหาในช่วงที่พ้นจากวัยเรียนมาแล้วนี้อาจจะเป็นรูปแบบอื่นที่แตกต่างจากการศึกษา ที่เคยได้รับในระบบโรงเรียน การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบทุกวิธีการทั้ง การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจาก ทุกแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคมที่เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่งโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาสัมพันธ์กับชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของ บุคคล (สุมาลี สังข์ศรี, 2545)

ปัจจุบันยังมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายประเภทนอกเหนือจากที่ระบุในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ไว้ 8 ประเภท ได้แก่ หอสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ ที่ยังไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่ หรือยังไม่ มีมาตรฐานในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) จึง ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ว่า 1.ควรมีทั้งแหล่งการเรียนรู้ในระบบ และแหล่งการ เรียนรู้นอกระบบ ที่นอกเหนือจาก 8 ประเภทซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น 2.ควร เพิ่มประเภทของแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น แหล่งการเรียนรู้ทางธรรมชาติ เช่น ทะเล ภูเขา น้ำตก แหล่งการเรียนรู้ทางอาชีพต่าง ๆ แหล่งการเรียนรู้สถานประกอบการต่าง ๆ แหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่น วัด ชุมชน โบราณสถาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ใน โครงการหลวง โครงการพระราชดำริ เป็นต้น 3.แหล่งการเรียนรู้ควรมีการบริการเชิงรุกออกไปถึง ชุมชนและโรงเรียน 4.ควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นภูมิ ปัญญาท้องถิ่น 5.กระบวนการเรียนรู้ในแหล่งการเรียนรู้ควรดำเนินการให้ประชาชนตระหนักถึง ความเป็นไทยและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตประเภทตลาดน้ำโบราณจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทหนึ่งที สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.

2545 ในมาตรา 25 ซึ่งแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น และเป็นแหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากร ในลักษณะที่เป็นสถาบันในท้องถิ่น ได้แก่ องค์การต่าง ๆ เช่น วัด ตลาด ห้างสมุดประชาชน สถานีอนามัย ศาลาประชาคม เทศบาล (อุทัย บุญประเสริฐ, 2532) เนื่องจากตลาดน้ำโบราณเป็นที่ตั้ง สมไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งภูมิปัญญาถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ อีกทั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทตลาดน้ำโบราณก็ยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจาก ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นเอกลักษณ์ทาง สังคมวัฒนธรรมไทยที่หลากหลาย และเป็นแหล่งการเรียนรู้การประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอย่าง ชัดเจน และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในลักษณะของการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ ทางด้านวัฒนธรรมที่มีความ เกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ปันรชฎ์ กาญจนบุรี (2547) กล่าวว่าการตลาดน้ำ โบราณนั้นมีความหลากหลาย กิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอาจเป็นการผสมผสานกันระหว่าง การ ชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หอมนิทรรศการประวัติเรื่องราวของชุมชนเก่าแก่ การชมการ แสดงทางวัฒนธรรม และการจับจ่ายใช้สอยซื้อของที่ระลึกในตลาดน้ำโบราณ หรือแหล่ง ทัศนกรรมพื้นบ้าน ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. เป็นแหล่งมีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์
2. เป็นแหล่งที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นเอกลักษณ์
3. เป็นบริเวณที่มีการค้า และการประกอบอาชีพที่น่าสนใจ
4. เป็นเมืองที่มีการผสมผสานของแหล่งหลายประเภท
5. มีพิพิธภัณฑ์ และสถานที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (วัด มัสยิด โบสถ์)
6. มีเทศกาลทางวัฒนธรรม
7. เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม

ตลาดน้ำโบราณมีเอกลักษณ์ และลักษณะเด่นในด้านความใกล้ชิดกับธรรมชาติ บรรยากาศวิถีชีวิตริมคลองที่หาได้ยากในปัจจุบันอยู่ในกระแสที่ได้รับความนิยมอย่างมากใน กิจกรรมย้อนยุคที่เน้นการแสวงหาภูมิปัญญาไทย หรือการกลับไปสัมผัสบรรยากาศในอดีตที่ ปรากฏในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นภาวะโหยหาอดีต (Nostalgia) ของคนไทยใน สังคมสมัยใหม่ที่ต้องการหลีกเลี่ยงจากความเร่งรีบ การแข่งขันของความเป็นเมืองกลับสู่ ธรรมชาติชั่วคราว (ชนิดา ชิตบัณฑิตย์, 2543) ซึ่งประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการ ท่องเที่ยวตลาดน้ำโบราณคือได้สัมผัสกับวิถีชีวิตอีกรูปแบบหนึ่งของชุมชนนั้น ๆ ได้สัมผัสกับตัวตน

ที่แท้จริงของชุมชนซึ่งนักท่องเที่ยวเองก็ได้ประสบการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงและจะได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งอาจจะเป็นการปลูกฝังอนุรักษ์ค่านิยมสิ่งแวดล้อมหรือเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเดินทางเป็นการศึกษาหาความรู้ที่กว้างขวางเป็นประสบการณ์ตรงที่มีคุณค่า ถ้าหากพิจารณาในแง่ของการศึกษาแล้วกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นการศึกษานอกโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่มีประโยชน์สำหรับประชาชนที่ท่องเที่ยวเดินทางทุกคนเป็นความคุ้มค่ากับเงินและเวลาที่เสียไป (ทวีป ศิริรัศมี, 2547)

กระแสวัฒนธรรมตะวันตกและกระแสเทคโนโลยีที่หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมากส่งผลให้คนไทยไม่เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ของตนเองพร้อมที่จะเปิดรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาอยู่ตลอดเวลาโดยขาดการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวิถีชีวิต การชื่นชมยินดีกับนวัตกรรมใหม่ๆ ตามแบบชาวต่างชาติทำให้คนไทยขาดสำนึกของความเป็นไทย ขาดความภาคภูมิใจในค่านิยมไทยและที่สำคัญทำให้ขาดภูมิปัญญาตามวิถีไทยสาเหตุสำคัญประการหนึ่งน่าจะเกิดจากการที่สังคมไทยยังขาดแหล่งศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องมรดกทางสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของท้องถิ่นและภูมิปัญญาของตนเองทำให้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมตามความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากฐานรากของสังคม ประชาชนเรียนรู้จากกระแสความนิยมและความสนใจส่วนบุคคลขาดกระบวนการกลั่นกรองเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมและกลายเป็นสังคมที่ขาดเอกลักษณ์ของตนเองในที่สุด (ศรีรัฐ ไทรชมพู, 2555)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาศักยภาพของตลาดให้เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต และเป็นวัฒนธรรมริมแม่น้ำเพื่อช่วยให้ประชาชนได้มีแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ เป็นการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ โดยรักษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้อย่างเข้มแข็ง สร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถบริหารจัดการความรู้ในชุมชนด้วยตัวเองเพื่อช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม และเป็นแนวทางในการปรับปรุงดำรงรักษาตลาดน้ำโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

คำถามการวิจัย

1. กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างไร

2. แนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณ หมายถึง แนวทางในการจัดการชุมชนภายใต้อาณาเขตพื้นที่ที่ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันบริเวณตลาดน้ำโบราณ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การจัดการด้านสภาพแวดล้อม การจัดการด้านองค์กรชุมชน การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของชุมชนตลาดน้ำโบราณในการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อาทิ อาคารสถานที่ ผังร้านค้า ป้ายบอกทางที่เข้าถึงตลาดน้ำ ลานจอดรถที่เพียงพอ ห้องน้ำที่สะอาด ถึงขยะมีกระจายโดยรอบตลาดน้ำโบราณ รวมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการด้านองค์กรชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของชุมชนตลาดน้ำโบราณในการจัดการชุมชนที่มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานของชุมชน อาจอยู่ในรูปของคณะกรรมการจัดการโดยกลุ่มคนในชุมชนที่เป็นตัวแทนคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ

การจัดการด้านการตลาด หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในด้านการส่งเสริมการตลาดของชุมชนตลาดน้ำโบราณ อาทิ การจัดจำหน่ายสินค้า มาตรฐานสินค้าและบริการ การกำหนดราคาสินค้าภายใต้บริเวณชุมชนตลาดน้ำโบราณ รวมไปถึงช่องทางการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จัก

การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในตลาดน้ำโบราณ โดยแบ่งประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

และกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย อาทิ การจัดนิทรรศการ ใก้ดูนำเที่ยว สื่อการบรรยาย เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การค้นหาปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล

การค้นหาปัญหา หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนการค้นหาสาเหตุของปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในตลาดน้ำโบราณ โดยการที่ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด และเสนอความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อปัญหา เพื่อให้สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนตลาดน้ำโบราณ

การวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขปัญหาภายในชุมชนตลาดน้ำโบราณ

การดำเนินงาน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ ในการร่วมกันลงมือปฏิบัติงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

การประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้ทราบถึงผลสำเร็จหรือมีข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การที่บุคคลได้รับความรู้และประสบการณ์จากกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในชุมชนตลาดน้ำโบราณ

ตลาดน้ำโบราณ หมายถึง ศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนซื้อขาย สถานที่ที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ ท้องถิ่น หรือชุมชนริมฝั่งน้ำ โดยมีอัตลักษณ์คือเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำที่มีแต่ดั้งเดิม มีสภาพของความเก่าแก่ของสถาปัตยกรรมโบราณ บรรยากาศย้อนยุค และเอกลักษณ์วิถีชีวิตของคนในชุมชนริมน้ำที่ยังคงรักษาวิถีแบบดั้งเดิมเช่นในอดีตที่ได้ถูกปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือเป็นตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อคงคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโบราณ ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึง ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดโบราณบางพลี และตลาดคลองสวน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ มาใช้ในการศึกษา ดังนี้

- 1.1 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.2 แนวคิดการจัดการชุมชน
- 1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- 1.4 แนวคิดตลาดน้ำโบราณ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณในประเทศไทยที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้งหมด 27 แห่ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554) เป็นตลาดน้ำโบราณที่เป็นแหล่งเรียนรู้โดยคัดเลือกจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำจังหวัด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. เป็นตัวอย่างการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณที่อื่น ๆ หรือแหล่งเรียนรู้ที่มีบริบทของการจัดการที่คล้ายคลึงกัน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความ รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีหัวข้อและรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.3 หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2.4 มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.3.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.3.2 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.3.3 ประเภทการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.4 การศึกษาตามอัธยาศัย

1.4.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

1.4.2 ความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย

1.4.3 ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย

1.4.4 การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

1.5 การศึกษาตลอดชีวิต

1.5.1 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

1.5.2 ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

1.5.3 หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่2 การจัดการชุมชน

2.1 ความหมายของการจัดการ

2.2 องค์ประกอบของการจัดการ

2.3 ความหมายของชุมชน

2.4 องค์ประกอบของชุมชน

2.5 แนวคิดพื้นฐานการจัดการชุมชน

2.6 องค์ประกอบของการจัดการชุมชน

2.7 หลักการจัดการชุมชน

2.8 แนวทางการจัดการชุมชนตลาดน้ำ

2.9 แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน

ตอนที่3 การมีส่วนร่วมของประชาชน

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.4 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ตอนที่4 ตลาดน้ำโบราณ

4.1 ความหมายของตลาดน้ำ

4.2 ประเภทของตลาดน้ำ

4.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดตลาดน้ำ

4.4 ตลาดน้ำกับความหลากหลายทางสังคมของชุมชน

4.4.1 วิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้า

4.4.2 ความหลากหลายทางศาสนา

4.4.3 เศรษฐกิจของชุมชน

4.4.4 สินค้าในตลาดน้ำ

4.4.5 กิจกรรมของชุมชนตลาดน้ำ

4.5 ข้อมูลทั่วไปตลาดคลองสวน

4.6 ข้อมูลทั่วไปตลาดโบราณบางพลี

4.7 ข้อมูลทั่วไปตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ตอนที่5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

รุ่ง แก้วแดง (2543) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงการเรียนรู้ที่รวมถึง การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนคือผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่ เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทั้งชีวิต ครอบคลุมถึงคนที่ศึกษาด้วยตนเอง คนในวัยทำงาน ผู้สูงอายุ ฯลฯ

สุมาลี สังข์ศรี (2545) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการที่บุคคลได้รับความรู้และ ประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ อาจอยู่ในรูปของการศึกษาใน ระบบ(Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non - Formal Education) หรือการศึกษาตาม อัธยาศัย (Information Education) ซึ่งได้รับในแต่ละช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บางช่วงอาจจะได้ เรียนรู้จากการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่บางช่วงอาจจะได้เรียนรู้จากการศึกษาหลาย รูปแบบผสมผสานกันและจากหลายแหล่งการเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเหล่านี้จะ ช่วยให้บุคคลนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความ จำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย ยิ่งในโลกปัจจุบันและอนาคตอันใกล้นี้ ความจำเป็นในการ เรียนรู้ตลอดชีวิตจะยิ่งดูชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากมาย ในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง วิทยาการและเทคโนโลยี ซึ่งมีผลกระทบต่อ สภาพความเป็นอยู่ และต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีความซับซ้อนมากเกินกว่าที่จะใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเพียงเมื่ออยู่ในวัยเรียนใน สถานศึกษา มาช่วยได้ บุคคลจึงต้องพัฒนาความรู้และประสบการณ์ให้เท่าทันกับความ

เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นดังกล่าว จึงได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในปลายศตวรรษที่ 19 มาถึงศตวรรษที่ 21 นี้แทบทุกประเทศจะต้องกล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ กิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภททุกรูปแบบต่างมุ่งไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

สหภาพยุโรป (2545) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าหมายถึง ยุทธศาสตร์ความร่วมมือ ระหว่างประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปในด้านนโยบายการศึกษาและการอบรมเพื่อคนแต่ละคน

Dewey (1959) กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตมนุษย์และอยู่ขนานไปกับชีวิตของมนุษย์ กล่าวได้คือ การศึกษาคือชีวิตไม่ใช่เป็นเพียงการเตรียมตัวเพื่อชีวิตเมื่อพิจารณาพัฒนาการในแต่ละช่วงชีวิต จะพบว่าบุคคลต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ตั้งแต่ออกจากครรภ์มารดาจนถึงอายุไขเพียงแต่ว่าอาจจะไม่ได้รู้หรือตระหนักว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นตลอดในทุกช่วงชีวิต เพราะคนส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่าการเรียนรู้หรือการศึกษาก็คือการที่บุคคลเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนหรือในสถานศึกษาเท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว การศึกษาหรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของบุคคลเป็นการศึกษาที่อยู่ในรูปแบบที่ไม่ใช่การศึกษานในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาในโรงเรียนจะมีอยู่เพียงช่วงวัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น แต่การศึกษาที่ไม่ใช่รูปแบบของโรงเรียนหรือการศึกษาหลังออกจากโรงเรียนนั้นยาวนานมากเมื่อเทียบกับการศึกษาในโรงเรียน

Peterson (1975) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิต อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา สังคมและบุคคล การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุกๆช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษาไปจนถึงผู้สูงอายุ ตั้งแต่เกิดจนตาย

Cropley (1978) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) หมายถึง การเรียนรู้ที่เป็นการตอบสนองของความสำเร็จของความต้องการที่จะเรียนในส่วนของผู้เรียนรู้อยู่เอง และเป็นสำนักและความพยายามของหน่วยงานทางการศึกษาที่จะจัดสถานการณ์เพื่อจะอำนวยความสะดวกให้การเรียนรู้นั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะไม่รวมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในชีวิต

สรุป/ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่บุคคลได้รับตั้งแต่แรกเกิดจนสิ้นอายุไข ไม่จำกัดเฉพาะแต่การศึกษาที่จัดในสถานศึกษาเท่านั้น อาจแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยี

1.1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุนทร สุนันท์ชัย และคณะ (2543) ได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะในสภาพสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ดังเช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน ในเรื่องของเศรษฐกิจพบว่าหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรมต้องการคนที่มีความรู้ มีทักษะเฉพาะด้านมากขึ้นเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทันกับนวัตกรรมใหม่ ๆ มีการจ้างงานแบบไม่เป็นเวลามากขึ้น คือจะจ้างเพียง 3-4 วันต่อสัปดาห์เท่านั้นทำให้เกิดคนว่างงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันในตลาดแรงงานสูงมาก สตรีต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานเพิ่มขึ้นเพื่อแบ่งเบาด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องหันมาปฏิรูปการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานทางด้านวิชาการและมีทัศนคติที่เหมาะสมเมื่อเข้าสู่ระบบการจ้างงาน และบุคคลนั้นก็ต้องการได้รับการฝึกฝนจากนายจ้างอีกซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกษาไม่ได้สิ้นสุดในระบบแต่ต้องการจัดเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัญหาสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแข่งขัน เอารอดเอาเปรียบ มีความแตกต่างในเรื่องของกลุ่มคน คนจน คนรวย ประเพณีดั้งเดิมของประเทศต่างๆ หรืออารยธรรมต่างๆ ถูกครอบงำอย่างรวดเร็วโดยวัฒนธรรมใหม่ๆ จึงจำเป็นต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้รู้จักเลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง สังคมปัจจุบันมีการมองแบบแยกส่วนซึ่งเน้นความชำนาญเฉพาะด้านมากเกินไป ทำให้ไม่มองชีวิตอย่างบูรณาการ บุคคลจึงจำเป็นต้องได้รับการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อรู้จักโลกกว้างและรองรับกับบทบาทชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นตลอดเวลา ด้านวัฒนธรรมนั้นบุคคลต้องเรียนรู้วิธีการเลือกสรรและผสมผสานสิ่งที่มีอยู่กับสิ่งใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น ให้กลมกลืนไปด้วยดี

3. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้วิทยาการและเทคโนโลยีมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก มีการผลิตเครื่องมือ เครื่องจักร เทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพ การคมนาคมเจริญขึ้นการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารรวดเร็วขึ้น และทุกวันนี้มีการพัฒนาคิดค้นวิจัยองค์ความรู้ใหม่ตลอดเวลาส่งผลให้วิชาต่างๆ ที่มีอยู่เดิมล้ำสมัยด้วยบริบทดังกล่าวบุคคลจึงต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดอยู่ดีในสังคมไร้พรมแดน ต้องเรียนรู้ให้ได้เร็ว ให้ได้มาก ใช้เวลาสั้น แล้วปรับแนวคิดเชื่อมโยงกับแนวคิดต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อารดำเนินชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเน้นการจัดการเรียนรู้ให้บุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่างๆด้วยตนเองตามความถนัดและความสะดวกของตนเองสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

4. การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและการปกครอง ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันประเทศต่าง ๆ จึงต้องปรับระบบการศึกษาของตนเองให้พร้อมที่จะให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับคนทุกคนในสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะทำให้คนมีฐานะเท่าเทียมกันที่จะแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน สังคมที่เรียกว่าสังคมเสรีประชาธิปไตยนั้นต้องเน้นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับพลเมืองทุกคน จึงสามารถดำรงอิสระและใช้เสรีภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต จะพบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย การดำเนินชีวิตถูกกำหนดด้วยกรอบของเวลาความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว บุคคลในครอบครัวมีเวลาให้แกกันน้อยลง ตัวอย่างของประเทศไทยเห็นได้ชัดคือเมื่อก่อนเราอยู่แบบครอบครัวขยายปัจจุบันกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ความช่วยเหลือความพึ่งพาอาศัย ความร่วมมือต่าง ๆ ค่อนข้างจะน้อยลงทุกคนต้องเผชิญสภาพต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ช่วยตัวเองมากขึ้นเพราะปัจจุบันสังคมเน้นการผลิตและการบริโภคมากเกินสมควร ค่านิยมของสังคมจึงอยู่ที่การมีอะไรมากกว่ากันหรือน้อยกว่ากันทางวัตถุจึงทำให้เกิดการชิงดีชิงเด่นกัน แทนที่จะทำให้ตนเองเกิดความรู้ ความจริงคุณค่าของชีวิตจึงมีผู้เสนอแนะให้สร้างสรรค์สังคมโดยการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือโดยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) เป็นสังคมที่สนใจต่อกิจกรรมของมนุษย์และใช้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจตัวมนุษย์และสร้างอารยธรรมที่ดั่งามขึ้น การศึกษาตลอดชีวิตจึงมุ่งสร้างคนใหม่ (New man) มีความอยากรู้

อยากเห็นตลอดชีวิตมีทักษะที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต มองเห็นความสำคัญของสิ่งต่างๆ ดำรงชีวิตอย่างผาสุกอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล มีจิตที่เป็นประชาธิปไตย

6. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เมื่อก่อนประชากรในวัยเด็กจะมีจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับพีระมิดก็จะเป็นส่วนฐานกว้างแต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ฐานแคบลงแต่จะป่องตรงกลางคือส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานแสดงว่าจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น เพราะคนอายุยืนยาวขึ้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างเช่นนี้ การศึกษาต้องเปลี่ยนทิศทางไปแทนที่จะมุ่งให้การศึกษแก่เด็ก เราก็มุ่งให้การศึกษากับประชากรในวัยแรงงานแล้วก็มุ่งให้การศึกษแก่คนที่จะสู่วัยเกษียณอายุและการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น

7. ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พบข้อจำกัดในเรื่องการศึกษาก็เป็นจำนวนมาก แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ยังพบว่ามี 1 ใน 3 ของคนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ไม่มีโอกาสได้เกี่ยวข้องกับ การเรียนการศึกษากลับเลย จะเห็นว่า การศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิตเท่าที่ควร โอกาสของการได้รับการศึกษาของบุคคลยังไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหลักสูตรยังไม่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันระบบการศึกษาก็ไม่สามารถเตรียมคนได้อย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อชีวิตในอนาคตและแนวโน้มของคนในสมัยนี้จะกลับมาศึกษาเล่าเรียนต่อ แม้ว่าจะพ้นวัยเยาวชนแล้วก็ตาม ประกอบกับปัญหาสังคมมีมากมายและมีปัญหาใหม่ๆ อยู่เสมอ มนุษย์จำเป็นต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านี้และหาทางแก้ไข แนวโน้มเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าระบบ การจัดการศึกษาแบบเดิมไม่สามารถจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการดังกล่าว

Smith (1998) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุโรปเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด

1. ระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงและสามารถแข่งขันในระดับโลกได้ อันเนื่องมาจาก การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดการจ้างงาน

2. ความเสมอภาค การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มั่นใจได้ว่าปัจเจกชนจะได้รับการตอบสนองของความ ต้องการทุกคน

3. การยึดเหนี่ยวกันในสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้มั่นใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลชุมชนและสังคม เป็นแบบเป็นมิตร สงบสุขและเป็นสังคมที่เกิดการพัฒนา

สรุป/ โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ตลอดจนจนความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต การเตรียมบุคคลให้สามารถตั้งรับและ

ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญ บุคคลจึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองไปอย่างต่อเนื่องเหมาะสม การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญสำหรับการสร้างโอกาสในการพัฒนาบุคคลอย่างเท่าเทียม

1.1.3 หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย ดังนี้

1. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน

3. คนไทยทุกคนมีสิทธิ์และความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข

5. ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน

6. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

7. ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน

8. ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน

9. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

10. คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพ็ญณี แนนรท (2544) กล่าวว่า หลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตในปัจจุบันต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของหลักความเชื่อ 3 ประการ คือ

1. เชื่อว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันหรือองค์กรต่างๆ จะนำไปสู่ความร่วมมือในการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน

2. ความเชื่อว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนจะทำให้สามารถปรับตัวเพื่อเรียนรู้และศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองตลอดเวลา

3. ความเชื่อเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จัดในระบบให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

อุดม เขยกวีวงศ์ (2544) ให้ความเห็นว่าสี่เสาหลักของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลมีดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) คือการเรียนรู้เพื่อให้มีองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการค้นหาความรู้อื่น ๆ ต่อไป
2. การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (Learning to do) คือการเรียนรู้เพื่อนำสู่การปฏิบัติ เน้นการกระทำจริง เพื่อให้เกิดทักษะตามความต้องการของตลาดแรงงาน
3. การเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to live together) คือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเคารพในศักดิ์ศรีและวัฒนธรรมของผู้อื่น เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ มีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน
4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) คือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้สึกลงในสุนทรียภาพเชิงศิลปะ มีความรับผิดชอบ มีความยุติธรรม มีอิสระในการคิดและตัดสินใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต 10 ไร่ประการ คือ

1. การวางกรอบงานในเชิงยุทธศาสตร์ โดยภาครัฐจะต้องแสวงหาการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้มีส่วนร่วมในเรื่องนี้ ผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้ได้แก่ ข้าราชการ ลูกจ้าง สหภาพ องค์กรอาสาสมัคร ฯลฯ นอกจากนั้นจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ในด้านนี้ให้ชัดเจน
2. การปฏิวัติเจตคติ คือต้องทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนเข้าใจความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. การขยายขอบเขตของการเข้ามามีส่วนร่วมและผลสัมฤทธิ์ให้กว้างไกล หมายถึงการเปิดกว้างให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง
4. ความสำคัญที่บ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ คือให้สถานที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีการคือให้ผู้บริหารระดับท้องถิ่น นักการศึกษา และองค์กรต่างๆ ผลักดัน
5. การปรับระบบระเบียบให้เรียบง่ายและการบูรณาการ คือให้มีหน่วยงานที่รวบรวมระเบียบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของตนเองได้
6. การประสานแผน หนุนเสริม และความร่วมมือแรงร่วมใจ คือให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อจัดฝึกอบรม และวางแผนการจัดการการเรียนรู้ในท้องถิ่นเอง

7. การเข้าถึงสารสนเทศ คำปรึกษา และการแนะแนว คือการให้บริการข้อมูลและคำปรึกษาแก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่า บริการนี้ให้จัดขึ้นโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ

8. ความถูกต้องของข้อมูล เป้าหมาย และมาตรฐานต้องเตรียมการจัดหาข้อมูลเพื่อให้เห็นความต้องการด้านการเรียนรู้ได้ชัดเจน ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น อีกทั้งควรมีการทำประชาพิจารณ์เรื่องเป้าหมายทางการศึกษาและฝึกอบรมแห่งชาติด้วย

9. การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ด้านการสื่อสาร และการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร รัฐบาลควรวางแนวทางที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีใหม่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การมีช่องสัญญาณเพื่อการเรียนรู้โดยเฉพาะ

10. การจัดสรรเงินทุนกับการใช้จ่าย คือการกำหนดมาตรการด้านงบประมาณให้เหมาะสมแก่การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจมีการจัดตั้งมูลนิธิขึ้นเพื่อดำเนินการด้านนี้

สรุป การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่บูรณาการการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีการเรียนอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกัน เป็นการศึกษาสำหรับทุกคนในสังคม ซึ่งทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนต้องไม่ได้เกิดจากการบังคับแต่เกิดจากความสมัครใจและความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง รวมถึงมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความแตกต่างและความเหมาะสมของผู้เรียนในแต่ละบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้

1.2 แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546 ให้คำจำกัดความของคำว่า “แหล่ง” หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม “บ่อเกิดแห่งการเรียนรู้” หมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน รับการศึกษาฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ หรือความชำนาญ และ “รู้” หมายถึง แจ่ม เข้าใจ ทราบ

ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2544) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจตามศักยภาพและโอกาส ตามความสามารถโดยการเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการ แหล่งการเรียนรู้จึงเป็นการเรียนตามอัธยาศัยซึ่งมีอยู่ทั่วไปในสังคม

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544) ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและธรรมชาติว่า ชุมชนและธรรมชาติเป็นชุมทรัพย์มหาศาลที่สามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จักหมด เราเรียนรู้จาก

ชุมชน เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อชีวิตคนในชุมชน เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ของชุมชนและแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติดังกล่าวนี้ มีทั้งประเภทที่รัฐและประชาชนจัดขึ้นและประเภทที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) กล่าวถึง แหล่งการเรียนรู้ว่าเป็น “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” อาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน มีระยะเวลาเรียนยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน มีการประเมินและการวัดผลการเรียนที่มีลักษณะเฉพาะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันการประเมินในชั้นเรียนหรือห้องเรียน

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ให้ความหมายว่าแหล่งการเรียนรู้ หมายถึงบุคคล กิจกรรมที่อยู่ในชุมชนซึ่งให้ประสบการณ์แก่ประชาชนได้ ดังนั้นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน อาจเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุด สถานประกอบการ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นต้น

ดำริ บุญชู (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งข้อมูล และประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง เกิดกระบวนการเรียนรู้ และสุดท้ายก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2548) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ในสังคมรอบตัวทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

กรมวิชาการ (2549) ได้นิยามความหมายของแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ธีรศักดิ์ เลื่อยไธสง (2550) ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ (Learning Resource) หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

Smith (1962) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเป็นมวลประสบการณ์ภายในสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่รอบด้าน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนสมบูรณ์ขึ้น หรืออาจเป็นตัวกำหนดการเรียนรู้โดยประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน

Good (1973) ให้ความหมายแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนว่าหมายถึงสถาบันและองค์กรต่าง ๆ บุคคลที่มีความสามารถในท้องถิ่น วัสดุต่าง ๆ และอำนาจทั้งหลายที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียนโดยตรงโดยอ้อม

Rowntree (1981) ได้ให้คำจำกัดความของแหล่งการเรียนรู้ว่าเป็นคำศัพท์ทางการศึกษา หมายถึง เงิน วัสดุ บุคคลที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานให้ดำเนินไปตามจุดหมายใดจุดหมายหนึ่ง

สรุป แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถนิยามความหมายได้อย่างกว้างขวาง นักการศึกษาหลายท่านจึงได้ให้ความหมายไว้ในหลายแง่มุม และแตกต่างกันออกไป เช่น แหล่งความรู้ แหล่งการเรียนรู้ แหล่งข้อมูลท้องถิ่น แหล่งวิชาการในชุมชน แหล่งทรัพยากรในชุมชน แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งสื่อการสอนในชุมชน ตลอดจนแหล่งวิทยากรในชุมชน แต่โดยนัยของความหมายแล้วคล้ายคลึงกัน แหล่งการเรียนรู้มีความหมายกว้าง แต่เมื่อพิจารณาดูแล้วค่านิยามต่าง ๆ จากนักการศึกษาได้ให้ไว้ไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก ขึ้นอยู่กับความสนใจว่าผู้ศึกษาสนใจศึกษาในแง่มุมใด โดยภาพรวมของความหมายของแหล่งการเรียนรู้ คือ แหล่งของข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ ที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจได้อย่างไม่เป็นทางการหรือตามอัธยาศัย และยังสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลเข้าไปศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้ อาจเป็นคน สถานที่ เช่น พิพิธภัณฑ์ หอสมุด หรือสิ่งของ เพื่อเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นคนแหล่งการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.2.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน ที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว แหล่งการเรียนรู้จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาก่อนเป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น ช่วยพัฒนาคุณลักษณะและความคิด ทักษะ ค่านิยมให้เกิดขึ้นซึ่งมีความสำคัญและมีความหมายอย่างมากสำหรับผู้เรียน

กรมสามัญศึกษา (2544) ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า แหล่งการเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถที่จะช่วยให้บุคคลแต่ละคนสามารถเป็นผู้

เรียนรู้อย่างอิสระ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ หรืออาจกล่าวได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ยอมรับความเป็นจริงแห่งตน

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548) ได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการสาขาต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาหรือการเรียนรู้จะหยุดอยู่เพียงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในรั้วโรงเรียนเท่านั้นไม่ได้ ทุกคนจะต้องศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ดังนั้นแหล่งการเรียนรู้จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ตามความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความพร้อม

สรุป ให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองได้ เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแหล่ง หรือที่รวบรวมความรู้ ที่มีประโยชน์ต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ช่วยให้ผู้บุคคลได้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.2.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อาชัญญา รัตนอุบล (2539) จำแนกแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทบุคคล เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู หมอพื้นบ้าน เป็นต้น
2. ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น
3. ประเภทสื่อ เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น
4. ประเภทวัตถุและสถานที่ เช่น ห้องสมุด โรงเรียน วัด สถานเอนกนาลัย พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

ชัยยศ อิมสุวรรณ (2544) จำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ที่จัดไว้เพื่อวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น
2. แหล่งการเรียนรู้ที่จัดไว้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นเป็นหลัก โดยมีหรือไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ เช่น หอศิลป์ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ เป็นต้น

สุมาลี สังข์ศรี (2548) ได้สรุปประเภทของแหล่งการเรียนรู้เป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล คือผู้ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ ภูมิปัญญา มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพต่างๆในท้องถิ่น ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ เจตคติให้แก่ผู้สนใจ และต้องการเรียนรู้

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่หรือวัตถุสิ่งก่อสร้างต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 สถานที่ที่เป็นธรรมชาติ เช่น ดิน แหล่งน้ำ ป่า ภูเขา สัตว์ พืช แร่ธาตุ

2.2 สถานที่ที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น ตลาด โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อเป็นตัวกลาง ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ประสบการณ์ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา ใบปลิว จุลสาร ฯลฯ

3.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ให้ภาพเคลื่อนไหว และภาพนิ่ง ทั้งให้ภาพ และเสียง เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ สไลด์ รูปภาพ ฯลฯ

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เทคนิค วิธีการ เช่น นวัตกรรม ความก้าวหน้าทางวิทยาการ สิ่งประดิษฐ์ คิดค้นใหม่ วิธีการสอนแบบต่างๆ เทคนิคกระบวนการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่างๆในท้องถิ่น

สรุป จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถแบ่งได้ 5 ประเภท คือ 1.แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำ ภูเขา แร่ธาตุ เป็นต้น 2.แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เช่น ครูภูมิปัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิ พ่อค้า เกษตรกร เป็นต้น 3.แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น วัด ตลาด สถาบันในชุมชนต่างๆ 4.แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์เทคโนโลยี อุทยานวิทยาศาสตร์ สนามกีฬา เป็นต้น 5.แหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เช่น กิจกรรมด้านวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆของคนในชุมชน

1.2.4 มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 25 กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบให้พอเพียงและมีประสิทธิภาพ สนองการจัดการศึกษาทุกระบบ เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา และทุกสถานที่ แหล่งการเรียนรู้จึงเป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถช่วยให้บุคคลเรียนรู้ได้

ตลอดเวลา ซึ่งแหล่งการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 25 แบ่งออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ และแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ อื่น การจัดตั้งและการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องจัดทั้งการศึกษาในระบบ นอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยยึดหลักการพื้นฐานและแนวคิดที่ว่าแหล่งการเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ทุกเวลา ปัจจุบันมีแหล่งการเรียนรู้อีกหลายประเภทนอกเหนือจาก 8 ประเภทดังกล่าวข้างต้นที่ยังไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่ หรือยังไม่มีมาตรฐานในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้งสถาบันชุมชน วิถีชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณี พิธีกรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ทั้งนี้การเล็งเห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเป็นแหล่งวิทยาการให้แก่ประชาชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจัดตั้งดำเนินงานเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ประชาชนก็จะมีโอกาสในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น (สำนักงานการสภาการศึกษา, 2552)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กำหนดมาตรฐานของการพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังนี้

1. คุณลักษณะและปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การประเมินศักยภาพและคัดเลือกแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วยปัจจัย 10 ประการคือ

- 1.1 ความหลากหลายของทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้
- 1.2 ความโดดเด่นของทรัพยากรในแหล่งการเรียนรู้
- 1.3 ความเหมาะสมและเข้าใจในกิจกรรมภาคปฏิบัติ
- 1.4 ความน่าสนใจของทรัพยากรที่มีอยู่ในแหล่ง
- 1.5 ความหลากหลายขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในแหล่งการเรียนรู้
- 1.6 ประสิทธิภาพในการดูแลรักษาสภาพแหล่งการเรียนรู้และสภาพแวดล้อม
- 1.7 ความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้
- 1.8 ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภท

วิทยาการ/ ผู้แนะนำ

1.9 ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทสื่อ
เอกสาร

1.10 ความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ประเภทสื่อ
นิทรรศการ/ป้าย

2. หลักเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งการเรียนรู้เพื่อการกำหนดรูปแบบในการพัฒนา
พิจารณาจากเกณฑ์ 9 ข้อ ประกอบด้วย

2.1 มีทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย
2.2 มีสาระความรู้ที่หลากหลาย
2.3 มีวัตถุประสงค์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตามมาตรา 25
2.4 การเข้าถึงสะดวกและปลอดภัย
2.5 มีวิทยากร / ผู้เชี่ยวชาญ / ผู้แนะนำ / ผู้สอนสามารถจัดกระบวนการ
เรียนรู้ได้

2.6 มีทรัพยากรที่โดดเด่น และน่าสนใจ มีสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับ
หลักสูตร

2.7 มีการปฏิบัติกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่าง
ต่อเนื่อง

2.8 มีเนื้อหาสาระที่ทางวิชาการที่ทางโรงเรียน / มหาวิทยาลัยไม่มีหรือมี
แต่เข้าถึงได้ยาก

2.9 ในกรณีของเอกชนผู้ครอบครองหรือเจ้าของแหล่งการเรียนรู้มีความ
เต็มใจที่จะพัฒนา

สรุป/ มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ต้องพิจารณาคูณลักษณะที่กล่าวไว้
ข้างต้น เพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่จะเป็นประโยชน์และเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่
เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้
อย่างเหมาะสม สนับสนุนให้ผู้เรียน เกิดกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้

1.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.3.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือ Non-Formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรก
ใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ที่ได้
นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่ไม่กรอบ

ของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่างๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” (สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) นักการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้ความหมายว่าการศึกษานอกระบบ (Non – Formal Education) เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติการเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทักษะคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดบริการให้กับประชาชนทุกคนทุกเพศทุกวัยโดยไม่จำกัดพื้นฐานทางการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 การศึกษานอกระบบ หมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

วรรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหา

หลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

Macall (1971) การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติ นั้น ๆ การศึกษานอกโรงเรียนเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก หมายถึงการศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนและจากหน่วยงานต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน ฯลฯ

Brembeck and Thompson (1972) การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดทักษะและความรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนอกระบบโรงเรียนตามปกติ เป็นการผสมผสานของกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่มีมาตรฐานแน่นอนและดูเหมือนว่าไม่สัมพันธ์กันเลย โดยมีจุดมุ่งหมายน่านับการ การศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่ได้เป็นภาระรับผิดชอบของกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง การบริหารและการควบคุมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะจัดกระจายกันทั่วไปทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายเอกชน งบประมาณและกำลังคนที่ทุ่มเทเพื่อการดำเนินการตลอดจนผลที่ได้รับ อาจวัดเป็นมาตรฐานไม่ได้ บางทีการศึกษานอกระบบโรงเรียนอาจถือได้ว่าเป็นระบบที่ไม่มีระบบที่สุดของระบบต่างๆ

Sheffield and Diejomaoh (1972) การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นคำที่มีความหมายกว้างครอบคลุมการฝึกอบรม และการสอนนอกระบบชั้นเรียนเกือบทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การเรียนของบุคคลแต่ละบุคคล จากพ่อแม่จากโรงงาน ไปจนถึงการณรงค์เพื่อให้ประชาชน ได้รู้หนังสือ การศึกษานอกระบบโรงเรียนควรเป็นการบริการเพื่อสนองความต้องการ เช่น

1. เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน
2. เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาจากระบบโรงเรียนแล้วได้มีโอกาสหาความรู้และได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม โดยเฉพาะสำหรับการที่จะไปประกอบอาชีพ
3. สำหรับช่วยให้ผู้ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

Coombs (1973) ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าหมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติไม่ว่ากิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหาก หรือจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่น ๆ เป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนที่กำหนดเป็นเป้าหมายและอย่างมีความมุ่งหมาย

สรุป/ ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่ให้คุณค่าแก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งที่มีความยืดหยุ่น ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ความสนใจของผู้เรียน ระยะเวลาเรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และสถานที่เรียน เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งการศึกษานอกระบบโรงเรียนยังเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต

1.3.2 หลักการจัดการศึกษานอกระบบ

จากสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาในภาพรวม โดยการจัดการศึกษานอกระบบมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา หลักการในการจัดการศึกษานอกระบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์เป็นหลักการจัดการศึกษานอกระบบได้ ตามมาตรา 8 จัดการศึกษาให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต และให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 10 เน้นสิทธิและความเสมอภาค

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2542) ได้ยึดหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เป็นการจัดบริการทางการศึกษา เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษา และผู้ด้อยโอกาสโดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ ความห่างไกล ฯลฯ ให้ได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. การกระจายโอกาสทางการศึกษา เป็นการใช่วิธีการต่าง ๆ เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบทห่างไกล

3. ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต หน่วยงานผู้จัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมเมื่อใดสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา สามารถหาความรู้ได้ทุกช่วงชีวิต

4. ความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ในการจัดต้องไม่เคร่งครัดในระบบระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหมือนการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น ไม่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องของอายุผู้เรียน ไม่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องพื้นฐานความรู้ว่าต้องจบระดับนั้นระดับนี้ก่อน จึงจะเข้าเรียนได้

ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้เมื่อมีความพร้อม และสามารถออกได้เมื่อมีความจำเป็น และสามารถกลับเข้าเรียนได้อีกเมื่อมีความพร้อมใหม่อีก

5. สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะจัดขึ้นหลังจากการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการไม่เหมือนกัน กิจกรรมที่จัดควรแตกต่างกันไป

6. สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย คือนอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภทแล้ว เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชายังควรต้องยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น

7. มีความหลากหลายในรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามสะดวก บางแบบอาจมีครูผู้สอน และจัดสอนเต็มเวลา บางแบบอาจสอนบางเวลาให้ผู้เรียนเรียนสลับกับการทำงาน บางแบบอาจเรียนด้วยตนเองโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป บางแบบอาจเรียนโดยอาศัยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ บางแบบอาจเรียนทางไปรษณีย์

8. การจัดการเรียนการสอนคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล คำนึงถึงความหลากหลาย และความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลหลายวัย หลายพื้นฐานการศึกษา หลายอาชีพ หลายความสนใจ ควรให้อิสระแก่ผู้เรียนได้เรียนเร็วหรือช้าตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวก จะต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง

9. ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ควรมีความหลากหลาย ผู้ที่จะมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายในกิจกรรมนอกระบบจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะครู อาจารย์จากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา อาจจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ หรือผู้รู้จากหน่วยงานต่าง ๆ จากสถานประกอบการ บุคคลในองค์กรท้องถิ่น ชาวบ้านผู้มีความชำนาญ พระ ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบจะพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

การศึกษานอกระบบเป็นภาพรวมของการศึกษาสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้เสนอหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

1. จัดการศึกษานอกระบบให้มุ่งส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต คือให้บุคลากรทุกเพศทุกวัยสามารถรับการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องตามที่เขาต้องการได้ตลอดทุกช่วงชีวิต

2. ยึดหลักความเสมอภาค ให้ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษานอกระบบอย่างเท่าเทียมกัน

3. ยึดหลักความครอบคลุมทั่วถึง ควรจัดการศึกษานอกระบบให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้อยู่ห่างไกล

4. สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การจัดการศึกษานอกระบบควรยึดกลุ่มเป้าหมายสำคัญจะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสอดคล้องกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

5. มีความยืดหยุ่น การศึกษานอกระบบควรมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎระเบียบต่าง ๆ ในเรื่องหลักสูตร ระยะเวลาเรียน วิธีเรียน และสถานที่เรียน

6. ความผสมกลมกลืน การจัดการกิจกรรมการศึกษานอกระบบควรจัดให้ผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตของประชาชนไม่ให้นักเรียนรู้สึกยากลำบากในการเข้ารับการศึกษา

7. จัดการศึกษาให้เข้าถึงได้ง่าย ให้นักเรียนหรือผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่

8. จัดการศึกษาให้มีความต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ มีบริการการศึกษาอยู่เสมอเมื่อกลุ่มเป้าหมายมีความพร้อมเมื่อใดก็เรียนรู้ได้

9. ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันประกอบการ สถาบันศาสนา และชุมชน

สรุป จากหลักการดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าต้องยึดหลักความเสมอภาค กระจายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและทั่วถึง มีความยืดหยุ่นในด้านการเรียนการสอน เข้าถึงได้ง่ายและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่าง และต้องจัดการศึกษาให้มีความต่อเนื่องมุ่งส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

1.3.3 ประเภทการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ(2537) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. ควรสอดคล้องและตอบสนองกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
2. ควรคำนึงถึงเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

3. ต้องเป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้การสอนทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัยและ ทักษะพิสัย

4. ควรเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมหรือลงมือปฏิบัติอย่างทั่วถึง

5. ควรเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาเหมาะสม

6. ควรเป็นกิจกรรมที่มีหลายรูปแบบ

7. ควรเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนสามารถประเมินผลการปฏิบัติได้

จรรยา พรหมเกศา (2547) ได้แบ่งประเภทของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยยึดเกณฑ์ในการจำแนกดังนี้

1. จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายประชากรเป็นการจำแนกโดยคำนึงถึงกลุ่มผู้รับบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนเฉพาะกลุ่ม และสามารถจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้หลากหลายตามกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาครอบครัวแม่และเด็ก กิจกรรมองค์กรเยาวชน กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ กิจกรรมการศึกษาชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน กิจกรรมการศึกษาพิเศษ และกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง

2. จำแนกตามพฤติกรรมที่ประสงค์จะก่อให้เกิดกับผู้เรียนเป็นการจำแนกเพื่อให้ทราบพฤติกรรมของผู้เรียน อันเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ เช่น กิจกรรมส่งเสริมความรู้ กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจ กิจกรรมส่งเสริมทัศนคติ กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม และกิจกรรมส่งเสริมความสนใจ

3. จำแนกตามความต้องการของผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่ให้บริการเพื่อตอบสนองความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก กิจกรรมนอกระบบโรงเรียนประเภทนี้ได้แก่ กลุ่มผู้สนใจด้านต่างๆ เช่น กลุ่มประกอบอาหาร กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ กลุ่มถ่ายภาพ

4. จำแนกตามปัญหาของผู้เรียนเป็นกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาของกลุ่มผู้เข้ารับบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น กิจกรรมการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส กิจกรรมการศึกษาสำหรับนักโทษหญิง ชาย แลเด็กและเยาวชนที่จ้องโทษตามคำสั่งของศาล

5. จำแนกตามวิธีการเรียนการสอนเป็นการจำแนกเพื่อให้เข้าใจองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น กิจกรรมการศึกษาทางวิทยุ ไปรษณีย์ กิจกรรมการศึกษอาบรม

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) ได้แบ่งประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามเนื้อหาวิชาที่จัดไว้ 5 ประเภท โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. การศึกษาแม่และเด็กหรือการศึกษาครอบครัว (Maternal and Child Education or Family Education) เป็นลักษณะการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นแม่และเด็ก
2. กิจกรรมองค์การเยาวชน (Youth Organization Activity) เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนอันเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศ
3. การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เพื่อให้มีโอกาสเสริมความรู้ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และสามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
4. การศึกษาชุมชน (Community Education) เป็นการศึกษาที่จัดให้ชุมชนเพื่อเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน
5. การศึกษาพิเศษและการศึกษาต่อเนื่อง (Special Education Program and Continuing Education) เป็นการจัดการศึกษาให้กลุ่มชนในสภาพแวดล้อมแตกต่างกันในสังคม เช่น กลุ่มชนในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น

สรุป จากประเภทการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนข้างต้นสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบเป็นการให้ความรู้ด้านการศึกษาพื้นฐาน การอ่านออกเขียนได้ ความรู้ด้านทักษะอาชีพ เน้นการฝึกคิดวิเคราะห์ การฝึกปฏิบัติจริง และความรู้ด้านข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงปัญหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้อย่างหลากหลายรูปแบบ มีความยืดหยุ่นและการเข้าถึงแหล่งความรู้ต้องทำได้โดยง่าย เพราะการศึกษานอกระบบนี้ได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน และกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องตอบสนองความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

1.4 การศึกษาตามอัธยาศัย

1.4.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) กล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน และจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน และเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการ

เรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต การศึกษาตามอัธยาศัยมีการใช้คำเรียกชื่อที่แตกต่างกันไป อาทิ การศึกษาตามปกติวิสัย การศึกษาตามธรรมชาติวิสัย การศึกษาไม่เป็นทางการ การศึกษาแบบดั้งเดิม (Traditional Education) และการศึกษาแบบพื้นบ้าน (Indigenous Education) เป็นต้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 ในมาตรา 15 ระบุว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ตามศักยภาพความพร้อมและโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ศูนย์การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน โดยเฉพาะสื่อ แหล่งความรู้และบุคคลเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) ได้สรุปความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่ามี 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในสังคม เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามแหล่งธรรมชาติการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม โดยไม่มีผู้ใดจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล เช่น การเรียนรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากการดูภาพยนตร์ เป็นต้น เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบุคคลนั้นไม่ได้ตระหนักถึง

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบุคคลตัดสินใจเข้าร่วมเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ และสถานศึกษาต่าง ๆ ที่มีการเตรียมวางแผนการจัดไว้ ไม่ว่าจะเป็นเป็นการจัดการศึกษาทางไกลในรูปแบบต่าง ๆ รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา รายการวิทยุเพื่อการศึกษา พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด นิทรรศการ เป็นต้น โดยบุคคลมีเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ชัดเจนในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นั้นด้วยตนเอง โดยมุ่งเรียนรู้ตามที่บุคคลต้องการด้วยวิธีการเรียนรู้ของตนเอง

Thomson (1993) ให้คำนิยามของการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการเรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าในชีวิตของเรา เช่น สวนสัตว์ พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ ล้วนถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งสิ้น

Marsick and Watkins (2001) กล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยอาจถูกจัดขึ้นโดย นักการศึกษา เช่น การจัดนิทรรศการ และการแสดงสั้น ๆ หากการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เป็นการตัดสินใจของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

สรุป ได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นในทุกช่วงวัยของชีวิต เป็นการเรียนรู้จากที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ สถานการณ์ แหล่งเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หนังสือพิมพ์ และสื่อต่าง ๆ เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ด้วยตนเองตามความสนใจ ให้อิสระในการเรียนรู้ คือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่ จำกัดอายุ ไม่มีการสอบ ผู้เรียนจะเรียนที่ไหนก็ได้ ตัวอย่างเช่น การดูสารคดีจากโทรทัศน์ อ่าน หนังสือพิมพ์ การสนทนาระหว่างครอบครัวหรือเพื่อนฝูง ล้วนแต่เป็นการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งสิ้น

1.4.2 ความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย

อุดม เขยกิจวงศ์ (2544) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่สืบทอดวัฒนธรรม ประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อมาจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง
2. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ตอบสนองการแสวงหาความรู้ของบุคคลได้ทันทั่วทั้งที่ ทันเหตุการณ์ ทันต่อความต้องการในการนำความรู้ไปใช้มากกว่าการศึกษารูปแบบอื่น
3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนถึงคุณค่าของการศึกษา ความมั่งคั่ง ความเจริญเติบโตมากกว่าคุณค่าของการศึกษาในแง่ของวุฒิบัตร ปริญญาบัตร
4. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่หล่อหลอมชีวิตของบุคคลโดยการเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งส่งผลให้บุคคลมีความเป็นเอกัตบุคคล
5. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ องค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในชีวิต ประสบการณ์ตรงจากการประกอบอาชีพ การเรียนรู้ดังกล่าวพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข

การศึกษาตามอัธยาศัยมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะทั้งนี้ก็โดยอาศัย การเทียบเคียงกับการศึกษาในระบบและนอกระบบ ดังนี้ (ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2544)

1. การศึกษาตามอัธยาศัยมีรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบที่อธิบายได้ชัดเจน เป็นส่วนหนึ่งของดำรงชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมมีหลายสถานการณ์จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษาเท่านั้น
3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบและใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการต่างๆได้ไม่จำกัด
4. การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอนไม่จำกัดอายุไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร ไม่มีสถานที่เรียนที่ไหนก็ได้ ส่วนใหญ่เรียนเพื่อความรู้และนันทนาการและไม่จำกัดเวลาเรียน
5. การศึกษาตามอัธยาศัยมีเรื่องกำหนดเวลาที่เป็นตัวแปรและควบคุมได้น้อยมาก เพราะการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการปล่อยอิสระตามอัธยาศัย การประเมินผลจึงอยู่ที่ผู้เรียนเช่นกัน
6. การศึกษาตามอัธยาศัยต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต
7. การศึกษาตามอัธยาศัยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ (Specific) อาจเกิดซ้ำแต่อาจไม่เกิดซ้ำที่มีผลเหมือนเดิมทุกประการ
8. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการอุบัติขึ้นอาจเป็นใจหรือไม่ใจใจ ไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ไม่สามารถระบุลักษณะบ่งชี้ถึงผลการเรียนที่เหมือนกันได้ทุกส่วน
9. การศึกษาตามอัธยาศัยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้
10. การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะของการอาสาสมัครร่วมกิจกรรมเป็นการไม่ผูกพันแต่เต็มใจที่จะเรียนรู้
11. การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเรียนได้ตลอดเวลา
12. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่นๆอย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้
13. การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยต่อเนื่องไปตลอดชีวิตเพราะเป็นการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการดำเนินชีวิต บุคคลทุกคนจึงสามารถเข้าออกและสัมผัสการศึกษาตามอัธยาศัยได้ตลอดชั่วชีวิตดังที่มีคำกล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการจากการปฏิบัติของชีวิตจนถึงสิ้นอายุขัย

สรุป การศึกษาตามอัธยาศัยเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) มีขอบเขตที่กว้าง และการเรียนรู้ที่นั่นเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โอกาสของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นเกิดขึ้นจากสถานที่ สื่อ แหล่งนันทนาการ ครอบครัว หรือชุมชน ที่เติมเต็ม

ความต้องการของบุคคลที่ต้องการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนในระบบโรงเรียน ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 เป็นกฎหมายที่ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยนับเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาและให้มีการนำผลการเรียนรู้มาเทียบโอน เป็นผลการเรียนตามหลักสูตรศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนได้

1.4.3 ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย

อมรา ปฐภิญโญบุรณ(2544) ให้ความเห็นว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นรูปแบบการศึกษาที่มีเอกลักษณ์พิเศษ ตรงที่มีความหลากหลายของประเภทและรูปแบบ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยมากอยู่รอบๆตัวที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้
2. กระบวนการจัดสภาพสภาพการเรียนรู้จากสภาพการณ์ และลักษณะของผู้เรียนและผู้ดำเนินการศึกษาตามอัธยาศัย
3. กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมักเป็นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง รูปแบบอาจจะเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนรู้ หรือกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้น หรือเป็นเพียงสถานการณ์ ปรากฏการณ์ที่อาจมีขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือการสร้างขึ้นของสิ่งมีชีวิตรวมทั้งมนุษย์ หรือการกระทำของสัตว์ก็ได้แม้กระทั่งสิ่งที่เกิดในสังคมตามปกติ โดยมีได้เกี่ยวข้องกับ การศึกษา บางประเภทเป็นเพียงปัจจัยเกี่ยวข้องการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การพูดคุย ถกเถียง ปัญหา การหารือ และการสืบค้นบางสิ่งบางอย่าง รวมทั้งแหล่งความรู้ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ สนามกีฬา ชุมชน สมาคม สถานสถาน แหล่งวัฒนธรรม สื่อประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่สื่อที่เป็นบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ภูมิปัญญา ในขณะที่เดียวกัน การศึกษาตามอัธยาศัยอาจเป็นประเภทการศึกษาย่อยในบริบทการศึกษารูปแบบอื่นๆ เน้นการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม มีส่วนจัด และการร่วมอยู่ในสถานการณ์ที่เรียกว่า การเรียนรู้ตามสถานการณ์ ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชน และการเกี่ยวข้องกับผู้รู้และยกระดับประสบการณ์ระหว่างการเรียนรู้และปฏิบัติงานในสถานการณ์นั้นๆ

1.4.4 การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งกลุ่มเป้าหมาย และรูปแบบ ดังนั้นการดำเนินการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้เกิดความครอบคลุมนั้นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้ทันต่อความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ทันกับการ

เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เพื่อให้บุคคลได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งนี้โดยมีความร่วมมือในการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของแต่ละหน่วยงานกล่าวคือ 1. ต้องมีความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน องค์กรท้องถิ่น และชุมชน 2. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน และประชาชนด้วยตนเอง โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์, 2544)

1. หน่วยงานภาครัฐ เป็นกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อพัฒนากลุ่ม

บุคลากรและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในการยกระดับการทำงานและคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาของหน่วยงานภาครัฐมีจุดเด่น คือ แต่ละหน่วยงานมีบุคลากรงบประมาณและทรัพยากรที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่

2. องค์กรเอกชน ในรูปแบบของสมาคม ชมรม องค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์ ดำเนินงานการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาสที่หลากหลายและส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายที่มีความซับซ้อนของปัญหา

3. สถานศึกษา วิทยาลัย สถานศึกษาและโรงเรียนทุกระดับ สังกัดภาครัฐและเอกชนในชุมชนเมือง ชุมชนชนบท เป็นหน่วยงานที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้จัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

4. องค์กรชุมชน สถาบันชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรเหล่านี้จะมีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ในชุมชนมากขึ้น เพราะองค์กรชุมชนเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ สภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนย่อมสามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด

5. ธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะสถานประกอบการทุกประเภท ทุกขนาด ทั้งด้านธุรกิจบริการ โรงงานในภาคอุตสาหกรรม และธุรกิจการเกษตร

6. สื่อมวลชน สื่อมวลชนทั้งสิ่งพิมพ์ วิทยู และโทรทัศน์ นับเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มประชาชนในทุกพื้นที่ และกลุ่มอายุอย่างกว้างขวางที่สุดในการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและมีประโยชน์มหาศาลในการให้การศึกษาสำหรับประชาชนในยุคปัจจุบัน

7. ผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่เป็นวิธีการจัดขั้นพื้นฐานและเก่าแก่ที่สุดของวัฒนธรรม

8. สถาบันครอบครัว สังคมโลกให้การยอมรับว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นับตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสถาบันที่สามารถจัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบและวิธีการ

สรุป/ การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต โดยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนกำหนดและเลือกวิธีการเรียนเองตามวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือแหล่งความรู้ นั้น ๆ ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้บุคคลมีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทศนคติ ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ทั้งนี้การดำเนินงานการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์นั้นจะต้องได้รับการร่วมมือหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา ชุมชน สื่อมวลชน และสถาบันครอบครัว

1.5 การศึกษาตลอดชีวิต

ปัจจุบันการศึกษาตลอดชีวิตได้เข้ามามีบทบาททางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในโลก จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน และองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตนี้ได้ถูกนำขึ้นมาพิจารณาอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2507 ในการประชุม “The Third International Committee for Facilitating Adult Education” ที่จัดโดย UNESCO ส่งผลต่อแนวความคิดและแนวทางที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาที่ได้มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจของแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตมาโดยตลอด หลังจากนั้นการศึกษาตลอดชีวิตได้กลายมาเป็นแนวความคิดและแนวทางที่มีความหมายและมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษา(สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับทุกคน เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ให้มีทักษะในการดำรงชีวิต ในการประกอบอาชีพ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองตลอดจนช่วยพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ที่ในปัจจุบันความจำเป็นของการศึกษายังมีความจำเป็นและมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต และข้อจำกัดของระบบการศึกษาในปัจจุบัน การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

1.5.1 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

สุนทร สุนันท์ชัย (2542) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึงการ จัดกระบวนการให้มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เป็นการจัดที่มีการวางแผน ทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพเป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล
3. ใช้แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกประเภท ในการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบ และไม่เป็นทางการหรือตามอัธยาศัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการ ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2543) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า หมายถึง ภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อ มุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคล และพัฒนาต่อเนื่อง ไปให้เต็มศักยภาพของบุคคล ครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบทุกวัย ทั้งการศึกษาในระบบ โรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจากทุกแหล่งความรู้ใน ชุมชนและสังคมที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับ ชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) กล่าวว่า การศึกษาตลอด ชีวิตเป็นการศึกษาภาพรวมทั้งหมดที่ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย มีรูปแบบที่ หลากหลายและมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตทั้งทางสังคม ศาสนา สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะและ ประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพและปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้ สรุปความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า เป็นกระบวนการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของ

บุคคล ในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเรื่องไปให้เต็มศักยภาพ โดยบุคคลจะต้องมีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

UNESCO (1970) กล่าวว่าการศึกษาตลอดชีวิตคือกระบวนการผสมผสานสัมพันธ์ทรัพยากรทางการศึกษาให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนเป็นหนึ่งเดียว ยังส่งผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

Faure (1972) กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกลักษณะ ทุกรูปแบบ เป็นการศึกษาโดยรวมทั้งหมดไม่ว่าจะมองเป็นการศึกษาในส่วนตัว หรือการศึกษาในลักษณะใด ล้วนแต่เป็นการศึกษาตลอดชีวิตทั้งสิ้น การศึกษาตลอดชีวิตไม่ได้เป็นระบบการศึกษาแต่เป็นหลักการจัดการศึกษาที่รวมการศึกษาทุกระบบไว้ด้วยกันและเป็นการพัฒนาการศึกษาในทุกส่วน

Dave (1976) กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตมาจากคำที่เป็นพื้นฐาน 3 คำ คือ “ชีวิต” (Life) “ตลอดชีวิต” (Lifelong) และ “การศึกษา” (Education) ความหมายของแต่ละคำจะช่วยให้รวมความหมายและขอบเขตของ กล่าวคือ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นเมื่อชีวิตเริ่มต้นและสิ้นสุดลงเมื่อชีวิตสิ้นสุดลง การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่การศึกษาในวัยเด็กไปจนถึงการศึกษาโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เมื่อจบจากโรงเรียนไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ก็จะต้องมีการศึกษาต่อไปอีก แต่อาจอยู่ในรูปของการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษานอกระบบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและมีความรู้เพียงพอที่เผชิญกับชีวิตกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

สรุป ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับบุคคลในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่บุคคลต้องการจะเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทุกชนิด อาจอยู่ในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมุ่งให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน และพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้ต่อเนื่อง และมีความรู้เพียงพอที่จะสามารถเผชิญกับชีวิตได้อย่างเหมาะสม

1.5.2 ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2543) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของโลกและประเทศต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบอย่างมากต่อความเป็นอยู่ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกประเทศเพราะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิต ในประเทศอุตสาหกรรมเทคโนโลยีในการผลิตและการเพิ่มผลผลิตได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงมีความต้องการบุคลากรและแรงงานที่มีความรู้มีทักษะที่ก้าวหน้าและทัดเทียมกับความเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ๆ นอกจากนั้นยังมีการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอยู่เสมอทำให้เกิดผลกระทบมากมายการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางด้านวิชาการและวิชาชีพเพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนั้นยังต้องให้ความรู้และทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ สามารถเลือกหรือพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสังคม จึงจำเป็นที่บุคคลต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมมีความเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัยยิ่งในสภาวะปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ปัญหาของสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นจากสภาพดังกล่าวเป็นเหตุทำให้บุคคลควรได้รับการศึกษา ได้รับความรู้ทุกช่วงชีวิต การได้รับความรู้จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับสภาพการณ์ต่างๆ ปัญหาต่างๆ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์ และสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตนเอง

3. ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยี พัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็วมาก นักวิชาการ นักการศึกษา นักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาต่างๆอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ในทางอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ เกษตรสาธารณสุข การสื่อสาร การคมนาคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีดังกล่าวนี้มีพัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลาและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากบุคคลจบจากโรงเรียนมาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอทุกช่วงชีวิตของชีวิตเพื่อให้สามารถติดตามได้ทันความก้าวหน้าเหล่านี้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการประกอบอาชีพ การประกอบกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

4. การแพร่กระจายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร ในปัจจุบันนี้มีแหล่งที่เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่มากมายและข้อมูลข่าวสารนี้สามารถเผยแพร่ด้วยสื่อชนิดต่างๆ ไปยังประชาชนในทุกภูมิภาคของโลกอย่างรวดเร็ว ซึ่งประกอบด้วยความรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ สุขภาพ พละนาามัย อาหาร ครอบครัว ตลอดจนความรู้สาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรจะเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้เหล่านี้ ควรมีทักษะที่จะเข้าถึงความรู้ข้อมูลเหล่านี้ ต้องเรียนรู้อยู่เสมอเพื่อให้มีความรู้เท่าทันและนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่นอกจากนั้นข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่มีอยู่มากมายนั้นมีทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ บุคคลต้องมีความสามารถที่จะวิเคราะห์และเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้

5. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากร โดยทั่วไปแล้วโครงสร้างประชากรของประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นรูปพีระมิด ฐานกว้าง ยอดแหลม คือมีประชากรวัยเด็กมากที่สุด รองลงมาเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตามลำดับ และจำนวนประชากรที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือประเทศวัยสูงอายุ แต่ในปัจจุบันนี้โครงสร้างประชากรในหลายประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือ จำนวนเด็กแรกเกิดลดลง จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาก จำนวนประชากรผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น เพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องขยายออกไปสู่ประชากรวัยแรงงาน วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และวัยสูงอายุด้วย และนับวันจำนวนผู้สูงอายุจะยิ่งมากขึ้น เพราะฉะนั้นประเทศต่างๆ ต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น นั่นคือการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรนี้จะต้องเป็นการจัดการศึกษาให้แก่คนสูงอายุทุกกลุ่มอายุ ซึ่งก็คือการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง

6. ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ปัจจุบันประเทศต่างๆ ในโลกส่วนใหญ่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิเสรีภาพในการศึกษาหาความรู้ ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศชาติ เพราะฉะนั้นจึงมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การศึกษาถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จะพบว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้เริ่มนำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ.1972 เป็นต้นมา และในปัจจุบันแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตยังได้รับการยอมรับกว้างขวางมากขึ้นและเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาของทุกประเทศก็ว่าได้และจากประสบการณ์ที่หลายประเทศได้นำแนวคอคการศึกษาตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติต่างเห็นพ้อง

ต้องกันว่าการศึกษาลดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับสังคม สำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงดังเช่นปัจจุบัน

7. การศึกษาที่มีอยู่ยังไม่เชื่อให้บุคคลได้รับการศึกษาลดทุกช่วงชีวิตการศึกษาที่จัดอยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกแม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตามยังเน้นที่การศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งเป็นการศึกษาเพียงช่วงต้นของชีวิตเท่านั้น แต่ละประเทศจะทุ่มเทงบประมาณบุคลากรและทรัพยากรอย่างมากมาเพื่อปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเน้นว่าการศึกษสำหรับคนวัยต่างๆ ที่พ้นจากวัยเรียนมาแล้วก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แต่เท่าที่เป็นอยู่การศึกษาหลังวัยเรียนในประเทศต่างๆ จัดอยู่ไม่ว่าจะเป็นการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตามยังทำได้น้อยและไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร

เนื่องจากการศึกษาลดชีวิตเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นการส่งเสริมการศึกษาลดชีวิตจึงต้องเปิดกว้างให้คนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังต้องมีการจัดการส่งเสริมการศึกษาให้มากที่สุดเพื่อให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้อย่างแท้จริง

อุดม เขยกีวงศ์ (2551) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาลดชีวิตต่อการพัฒนาประเทศจำแนกออกได้ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจุบันทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จึงจำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมหาศาลในภาคเอกชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศมาใช้ประโยชน์ในการจัดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอันทรงคุณค่าดังกล่าว เป็นผู้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เป็นการส่งเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2. ในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีและข่าวสาร จำเป็นต้องพัฒนาประชาชนให้สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและข่าวสารในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความสามารถดังกล่าวนี้ จำต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตาย

3. แนวทางการจัดการศึกษาลดชีวิต จึงช่วยให้ปรับเปลี่ยนและกำหนดสัมพันธภาพระหว่างการศึกษาในโรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการศึกษตามอัธยาศัย เพราะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้แต่ละคน

สามารถใช้ประโยชน์จากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของตนเองได้อย่างกว้างขวางและดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ผู้ที่กำลังศึกษา อยู่ในระบบและนอกระบบหรือแม้แต่ผู้ที่ผ่านการศึกษาระบบและนอกระบบมาแล้ว ก็ยังมีความ จำเป็นต้องมีการศึกษาตามอัธยาศัยสืบเนื่องต่อไปตลอดชีวิตเช่นกัน

4. ปัจจุบันสังคมได้มองข้ามบุคคลกรที่ทรงคุณค่าทางการศึกษาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากมายในชุมชนต่าง ๆ อันได้แก่ ช่างราชการที่เกษียณอายุและผู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะ พระสงฆ์ คนชราและผู้เป็นพ่อเป็นแม่ บุคคลอันทรงคุณค่าดังกล่าวควรที่จะได้รับการส่งเสริมให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการหล่อหลอม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเต็มที่

5. เมื่อวิเคราะห์จนถึงที่สุดแล้ว หัวใจในความสำเร็จของการกระจายอำนาจหรือ กระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ย่อมจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ คุณภาพจะ เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาความรู้ ความคิดและความสามารถอย่างต่อเนื่อง ยังผลให้เกิดอำนาจต่อรองขึ้นโดยธรรมชาติ ทำให้สามารถเรียกร้องพิทักษ์สิทธิผลประโยชน์ จน สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ช่วยส่งเสริมความหมายและคุณค่าของ พระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพราะสาระสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ การชี้แนะ แนวทางให้มนุษย์พัฒนาตัวเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อจะได้สามารถพึ่งตนเองในการ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยลำดับถึงขั้นที่หมดปัญหาและมีชีวิต ที่เป็นอิสระ สะอาด สว่าง สงบอย่างแท้จริง คำสอนในเรื่องมรรคมีองค์แปด หรือไตรสิกขา แท้ที่จริง แล้วก็คือแนวทางในการพัฒนาตนซึ่งจะยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ยิ่งขึ้นตามลำดับนั่นเอง

7. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่างการศึกษากับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐานก็ย่อมจะเป็น การจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นโดยตรง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทัศนะอันกว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจเท่าทันข่าวสารข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางด้วย ทำให้ คนในท้องถิ่นต่างมีทางเลือกในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างหลากหลาย

8. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการคืนการศึกษาให้แก่ชุมชนอันหลากหลาย เพราะชุมชนจักมีโอกาสดำเนินชีวิตและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาของชุมชน (Indigenous Education) ตลอดจนฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนให้มีคุณค่าและมีความหมายต่อการแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

สรุป การศึกษาตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกช่วงวัย เพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ต่อการดำเนินชีวิต อีกทั้งความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร ส่งผลให้บุคคลต้องมีความรู้และทักษะที่ช่วยจะช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลจึงจำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอเพื่อให้สามารถติดตามความก้าวหน้าเหล่านี้ได้ทัน และสามารถเลือกหรือพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสังคม

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้ให้คำนิยามของการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึงรูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคนนับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกับสังคมมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาของทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชรา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวหน้าในยุคของโลกาภิวัตน์

2. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย กล่าวคือมนุษย์เรียนรู้จากกระบวนการสังคมประภคิต (Socialization) นั่นคือ เรียนรู้จากครอบครัวจนมาถึงการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา

3. ทุกหน่วยงานในสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อาทิ ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถาบันทางการศึกษา องค์การต่าง ๆ อาสาสมัคร ฯลฯ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษาของแต่ละสถาบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนสนองความต้องการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่าง ๆ

4. รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาค ยืดหยุ่น หลากหลาย ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ความเหมาะสมและสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนในทุกระดับ ยุทธศาสตร์ในการจัดกิจกรรมนั้นสามารถทำได้หลาย ๆ วิธีหรือผสมผสาน บูรณาการโดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ หรือสื่อประสม เช่น เรียนรู้จากครูผู้สอน วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ แบบเรียนสำเร็จรูป หนังสือพิมพ์ การประชุม การอบรม ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

5. ระบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องดำเนินการตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น โดยมีกรอบแนวคิดและโครงสร้างในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกันตั้งแต่ นโยบาย จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการจัด การวางแผน โครงสร้างการจําดองค์กร การบริหารงาน และการจัดการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ หลักสูตร ยุทธศาสตร์ในการเรียนรู้ สื่อการวัดผล ประเมินผล เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ

สรุป จากลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการศึกษานั้นมีความสำคัญต่อบุคคล ต่อสังคม และประเทศชาติ การศึกษาตลอดชีวิตจึงได้รับการจุดประกายเป็นแนวคิดหลักของการศึกษาในปัจจุบัน ระบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องได้รับการร่วมมือและการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล เอกชน และประชาชน อีกทั้งการจัดการศึกษาตลอดชีวิตต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาค มีกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้การศึกษาตลอดชีวิตจะปรากฏสภาพจริง และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพของคนที่ต้องได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน

1.5.3 หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ในยุคโลกาภิวัตน์ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบในทางบวกและทางลบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของบุคคล บุคคลจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความคิด ทักษะชีวิตให้สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องโดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นการจัดการศึกษาในทุกรูปแบบจึงต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้เสนอการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

1. ให้ความรู้ความเข้าใจในความหมายของการศึกษาและการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้เห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต มิใช่ให้ความสำคัญเพียงการศึกษาในระบบโรงเรียน

2. กำหนดนโยบายให้องค์กรนำในชุมชน เช่นโรงเรียน/สถานศึกษาและองค์กรทางศาสนา ยึดหลักการจัดการจัดการศึกษาที่เน้นการศึกษาตลอดชีวิต และยกย่องการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครอบครัวและชุมชนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

3. เปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนได้มีโอกาสจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามความต้องการที่แท้จริงของครอบครัวและชุมชนโดยสนับสนุนในแง่ความรู้และวิชาการ

4. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในสถานประกอบการในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนสำรวจและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างความพร้อมในการให้การศึกษาดูแลชีวิต

5. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษาดูแลชีวิต เพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับครอบครัว ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

สุมาลี สังข์ศรี (2545) สรุปหลักการของการศึกษาดูแลชีวิตจากแนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ การศึกษามีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิต ไม่ว่าจะบุคคลจะอยู่ในวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ หรือวัยสูงอายุ เพราะสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในทุกช่วงชีวิตของบุคคล บุคคลอาจต้องเผชิญกับสถานการณ์กับสภาพปัญหาที่แตกต่างไปในแต่ละช่วงชีวิต การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเอง สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ได้

2. บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ความสามารถในการเรียนรู้ในการรับการศึกษาของบุคคลนั้นมิได้จำกัดเพียงแค่ว่าเมื่อบุคคลอยู่ในวัยเรียนคือ ช่วงวัยเด็ก วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น บุคคลที่อยู่ในวัยอื่น ๆ ก็สามารถที่จะเรียนรู้ได้ เพียงแต่ว่าผู้จัดกิจกรรมการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพัฒนาการตามวัยของเขา

3. การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยทั่วไปมักจะเป็นที่เข้าใจว่าการศึกษาลิ้นสุดลงเมื่อบุคคลเรียนจบการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งแล้วได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรแล้ว ถือว่าเป็นการสิ้นสุดการศึกษาซึ่งนับเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง การศึกษาจากสถาบันการศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งชีวิตของ

บุคคลเป็นช่วงเวลาที่สูงมาก หลังจากนั้นบุคคลจะต้องออกมาเผชิญกับโลกชีวิตจริงภายนอกโรงเรียนซึ่งเป็นเวลายาวนานหลายเท่ากันในช่วงหลังของชีวิต ความรู้ที่ได้รับมาจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาก็อาจนำมาใช้เป็นพื้นฐานได้แต่ยังไม่เพียงพอ บุคคลยังต้องเรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เข้ามาในทุกช่วงชีวิต

4. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ

5. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน กล่าวคือการสัมพันธ์กันในแนวตั้งหมายถึงการพิจารณาถึงช่วงชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรได้รับการศึกษาโดยตลอดและการศึกษาที่จัดให้แต่ละช่วงอายุควรมีความสัมพันธ์เกี่ยวพันกัน การสัมพันธ์กันในแนวนอนหมายถึงการศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันดังนั้นในช่วงวัยหนึ่งๆ บุคคลควรจะได้รับการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาตนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และทัศนคติ เพื่อจะช่วยให้บุคคลพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการศึกษาที่ควรจัดให้ควรเป็นการศึกษาทุกประเภทหรือทุกรูปแบบจากทุกแหล่งความรู้ผสมผสานกัน

6. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้นั้น หน่วยงานผู้รับผิดชอบจะต้องหามาตรการที่จะช่วยให้ทุกคนได้รับโอกาสอย่างเสมอภาคกันในทุกกลุ่มเป้าหมาย

7. การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย

8. การศึกษาควรมีความเป็นประชาธิปไตยและให้อิสระแก่ผู้เรียนเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกได้ตัดสินใจตามความพร้อม ความสามารถ ตามความสนใจ ตามความสะดวกของเขาเอง

9. สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นมีความจำเป็นมากที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้ เพราะถึงแม้จะมีบริการทางการศึกษามากมายและหลากหลายแต่กลุ่มเป้าหมายอาจไม่สนใจ การสร้างแรงจูงใจนี้ต้องเริ่มที่การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อบุคคลในทุกช่วงชีวิต

10. ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ บุคคลจะศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้จะต้องรู้วิธีแสวงหาความรู้หรืออีกนัยหนึ่งคือมีเครื่องมือในการหาความรู้ต้องให้เรียนรู้วิธีเรียน

11. ให้ศึกษาเรียนรู้เรื่องของชีวิตและสภาพปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตจริง เนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นสิ่งที่จะต้องจัดให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ควรเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ควรเป็นสภาพการณ์และปัญหาที่เขาจะต้องเผชิญในชีวิตจริงอีกครั้ง

12. บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิตและเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลสืบเนื่องต่อไปทุกช่วงอายุตลอดชีวิตของเขา

13. ชุมชนมีบทบาทสำคัญ แหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลถัดจากบ้านคือชุมชนหรือสังคม

14. ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย การจัดการศึกษาจะจัดเพียงลำพังไม่ได้ จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

15. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลพึ่งตนเองได้

หลักการดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา แต่การศึกษามีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงวัยของชีวิตมนุษย์จึงต้องเรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง และยังคงอาศัยความร่วมมือในการจัดการศึกษาจากทุกฝ่าย อีกทั้งยังต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความชอบ เน้นความเท่าเทียมกันทางการศึกษาด้วยความอิสระทางประชาธิปไตย สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

สนอง โฉมพิเศษ (2548) ได้เสนอลักษณะการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบโรงเรียนจะต้องไม่สิ้นสุดเพียงเมื่ออยู่ในโรงเรียนแต่จะต้องจัดให้บุคคลเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วสามารถเข้ามาเรียนได้อีก กล่าวคือ โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนสามารถมีทัศนคติ แรงจูงใจที่จะใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว

2. ทุกหน่วยงานในสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม วัด ที่ทำงาน เป็นต้น อันเป็นการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐและเอกชน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ควรจะจัดหลักสูตรในลักษณะของการ บูรณาการ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อเสริมทักษะ ความรู้ และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยให้ถือการงานหรือชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

4. หลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องครอบคลุมบทบาทของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว การงาน การพักผ่อน สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ฉะนั้นจะต้องพัฒนาให้มีเครื่องมือที่จะเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งวิทยาการมีแรงจูงใจที่จะคิดศึกษาหาความรู้ไปตลอดชีวิต

5. การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องเกี่ยวเนื่องกัน สังคมจะต้องส่งเสริมให้มีแหล่งวิชาที่ทุกคนมีโอกาสใช้สื่อทุกประเภท และศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ อาทิ ห้างสมุด วิทยุ โทรทัศน์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการผสมผสานกันระหว่างการศึกษากับการดำเนินชีวิต โดยมุ่งสร้างตนให้เป็นบุคคลที่ผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถให้ตรงกับความสนใจและความต้องการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ว่าด้วยเรื่องหลักการจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสามารถสรุปรูปแบบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในโรงเรียน (Formal Education) หมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษาที่มีโครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอนและมีลำดับ มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุ จัดการเรียนการสอนตามลำดับชั้น ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงโดยมีลักษณะที่สำคัญคือมีหลักสูตรเวลาเรียนที่แน่นอน มีการจำกัดอายุผู้เรียน มีการลงทะเบียนเรียนและมีการวัดผล การประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร การเรียนเน้นในเรื่องอนาคตส่วนใหญ่มีสถานที่แน่นอนในการเรียน

2. การจัดการศึกษานอกโรงเรียน (Non-formal Education) หมายถึง การจัดกิจกรรม การศึกษาที่จัดขึ้นนอกโรงเรียนปกติ โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการเป็นประชาชนอยู่

นอกโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีหลักสูตร เวลาเรียน มีการลงทะเบียน มีการประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร ไม่จำกัดอายุ เป็น การเรียนนอกโรงเรียน เน้นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน มี เวลาเรียนที่ไม่แน่นอน

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้น ตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อ ชุมชน แหล่ง ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่ สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการ สอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

สรุป/ การศึกษาตลอดชีวิตมาจากการศึกษาสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ โรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ควรมีความยืดหยุ่นและ หลากหลาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนได้ โดยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้ จากการศึกษารูปแบบต่าง ๆ หรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของ หลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ ซึ่งจะสอดคล้องตามความต้องการของบุคคล ชุมชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติในที่สุด

ตอนที่2 การจัดการชุมชน

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวคิดการจัดการ ชุมชนนั้นเป็นการรวม 2 แนวคิดระหว่างการจัดการ (Management) ที่ใช้ในองค์กรต่าง ๆ ทั้ง ทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม รวมไปถึงเรื่องของการศึกษา และแนวคิด องค์กรประกอบของชุมชนเข้าด้วยกัน เนื่องจากชุมชนต้องมีการจัดการ การดำเนินงาน หรือการ ดำเนินกิจกรรมที่เป็นไปในทิศทางที่ตรงกับความต้องการของชุมชน เพื่อจัดระเบียบความเรียบร้อย ภายในชุมชน การอยู่ร่วมกันของสมาชิกเป็นจำนวนมากต่างก็ต้องมีระเบียบแบบแผนเพื่อเป็น แนวทางในการแก้ไขปัญหา และเพื่อพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังต้องก่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน (อินสอน บัวเขียว, 2546)

2.1 ความหมายของการจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2545) ให้ความหมายของการจัดการว่าสามารถจำกัดความออกมาตามความเข้าใจได้ โดย คำว่า Management อาจแปลว่า การจัดการหรือการบริหารหรือการบริหารจัดการก็ได้

อินสอน บัวเขียว (2546) ได้นิยามความหมายของการจัดการ คือ งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำเพื่อให้กลุ่มที่มีคนหมู่มากที่มาอยู่ร่วมกันนั้น ร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้จนสำเร็จ กล่าวได้ว่าเป็นการทำงานให้เสร็จลงได้โดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำให้เสร็จนั่นเอง

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548) มีความเห็นว่าการบริหารจัดการ (Management Administration) การบริหารการพัฒนา (Development Administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (Service Administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ

1. เป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ

2. มีกระบวนการบริหารงานหรือกระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (Thinking) หรือการวางแผน (Planning) การลงมือปฏิบัติงาน (Acting) และการประเมินผล (Evaluating)

3. มีจุดหมายปลายทาง คือการพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น

สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือแต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือการบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย (Policy) แผน (Plan) แผนงาน (Program) โครงการ (Project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

Drucker (1995) ระบุว่าจัดการเป็นงานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำเพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีคนหมู่มากมารวมตัวกัน และร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้จนสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Griffin (1997) ได้เสนอว่าคำว่า การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการณ์ให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่วางไว้) ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ (Business Management) ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ” (Manager) จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร

Certo (2000) กล่าวว่าการจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

Harold Koontz (2000) ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการนั้น

ดังนั้นการจัดการ (Management) จึงหมายถึงชุดของหน้าที่ต่างๆ (A set of functions) ที่กำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient) หมายถึงการใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า (Cost-effective) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) นั้นหมายถึงการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (Right decision) และมีการปฏิบัติการณ์สำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนั้นผลสำเร็จของการจัดการจึงจำเป็นต้องมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควบคู่กัน

สรุป/ ให้ความหมายของการจัดการได้ว่า การจัดการเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างคนในองค์กร ที่มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชนหรือองค์กร เป็นสำคัญ เป็นการดำเนินการจัดการทั้งทางด้านการวางแผน การลงมือช่วยกันทำกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรในสังคมที่มีอยู่ ซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์ของการจัดการทรัพยากรบุคคลที่ ต้องมีประสิทธิภาพเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการจัดการ

2.2 องค์ประกอบของการจัดการ

สุรัสวดี ราชกุลชัย (2543) เสนอว่าการจัดการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งทุกฝ่ายต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการ (Management) มีดังนี้

1. การบริหารจัดการสามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งได้

2. เป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือ การสร้างกำไร
 3. การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิต (Productivity) โดยมุ่งสู่ประสิทธิภาพ (Efficiency) วิธีการใช้ทรัพยากรโดยประหยัดที่สุดและประสิทธิผล (Effectiveness) บรรลุเป้าหมายคือประโยชน์สูงสุด

4. การบริหารจัดการสามารถนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์กร
 ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ
 1. ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ

2. ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

3. ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

สรุป การที่จะให้เป้าหมายที่องค์กรหรือชุมชนที่ได้วางไว้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ควรต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กร ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นผู้นำสามารถประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารงาน การบริหารเงินหรืองบประมาณ การบริหารทรัพยากร เวลา สถานที่ให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรหรือชุมชนสูงสุด

2.3 ความหมายของชุมชน

คำว่าชุมชนในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Community พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายว่าเป็นกลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่าและมีความสนใจร่วมที่ประสานกันในวงแคบกว่า ชุมชนหมายถึงเขตพื้นที่ระดับความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคลตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิดและมีความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ให้ความหมายของคำว่าชุมชนหมายถึงหมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2549) บทบาทของชุมชน มีสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ ความรักและความดี การเรียนรู้ที่มากกว่าความรู้ และการจัดการกับปัจจัยชุมชนต่างๆ

อรัญ จิตตะเสน (ม.ป.ป.) ได้เสนอว่าชุมชน (Community) หมายถึงสถานภาพสภาพการ หรือสถานที่ซึ่งคนหลาย ๆ คน หลาย ๆ ครอบครัวมารวมตัวกันและอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกันเพราะ

1. มีความเป็นเครือญาติ เกี่ยวข้องผูกพันกัน และสัมพันธ์กันฉันญาติมิตร เกื้อกูลกัน
2. มีความผูกพัน เช่น มีเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อคล้าย ๆ กัน
3. มีอาชีพ หน้าที่การงาน มีความชอบ ความน่าเชื่อถือ และศรัทธาบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน แม้แต่มีงานอดิเรกเหมือนกัน

สรุป ความหมายของชุมชนหมายถึงการตั้งถิ่นฐานในอาณาบริเวณหนึ่งที่มีผู้คนอาศัยอยู่รวมกันเป็นสังคม มีการใช้ชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีลักษณะการอยู่อาศัยแบบเครือญาติ มีเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อคล้าย ๆ กัน คนในชุมชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น มีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เชื่อเพื่อเชื่อแก่กันระหว่างคนในชุมชน มีผลประโยชน์ร่วมกัน

2.4 องค์ประกอบของชุมชน

เริ่มแรกนั้นชุมชนเกิดขึ้นจากระบบพี่น้องแล้วกระจายออกเป็นเครือญาติที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน อาศัยอยู่ด้วยกันเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของครอบครัว จากนั้นก็ได้ขยายไปยังเครือญาติอื่น ๆ ตระกูลอื่นๆ ในที่สุดก็กลายเป็นหมู่บ้าน และการกระจายตัวได้เพิ่มขึ้นจากหมู่บ้านจึงเป็นชุมชนที่มีเครือญาติที่รักใคร่กลมเกลียวกัน สามัคคีกันเพราะต่างก็มีผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ต่อมาเมื่อความเจริญของวิวัฒนาการได้เติบโตขึ้น ความเป็นชุมชนแต่เดิมที่อยู่อาศัยกันด้วยระบบพี่ป้าน่าอาจเปลี่ยนแปลงไป เพราะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดสังคมเมือง แต่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นชุมชนชาวบ้าน ชุมชนเมือง ชุมชนในองค์กร หรือชุมชนโลกล้วนแต่มีองค์ประกอบเหมือนกัน ซึ่งไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) ได้เสนอองค์ประกอบของชุมชนนั้นมีอยู่ 4 องค์ประกอบ คือ

1. กลุ่มคน ชุมชนจะต้องประกอบด้วยกลุ่มคนหรือประชาชนที่มารวมตัวกันด้วยความสมัครใจ

2. สถานที่ การรวมตัวของกลุ่มคนหรือประชาชนสามารถกระทำได้ในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ อาทิพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้าน พื้นที่ฝั่งทะเล และพื้นที่ภูเขา เป็นต้น หรือจะใช้พื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น อาทิ อาคารที่ทำการ เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ กลุ่มคนหรือกลุ่มประชาชนที่มารวมตัวกันนั้นจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีการปฏิบัติต่อกัน อาทิ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารติดต่อกัน เป็นต้น

4. ผลประโยชน์ กลุ่มชนหรือกลุ่มประชาชนที่มารวมตัวกันจะมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีความสนใจตรงกัน อาทิ ร่วมแก้ไขปัญหาจราจร ร่วมคุ้มครองสิทธิเด็ก และร่วมทำการค้า เป็นต้น

การรวมตัวของกลุ่มคนหรือกลุ่มประชาชน ไม่ว่าจะเกิด ณ ที่ใด เวลาใด และด้วยวิธีใดก็ตามที่มีองค์ประกอบ 4 ประการดังกล่าว ถือว่ากลุ่มคนหรือกลุ่มประชาชนนั้นเป็น “ชุมชน” อาทิ ชุมชนตาคลี ชุมชนชาวเล ชุมชนอีโก้ เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบรวมของชุมชนสามารถสรุปได้ดังนี้ (อรัญ จิตตะเสน, ม.ป.ป.)

1. กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ

2. วิถีชีวิตโดยรวมของคนในพื้นที่นั้น ๆ

2.1 ประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็อาชีพเชิงเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม หรือด้านบริการ

2.2 วิถีชีวิตด้านการเมืองการปกครอง การบริหารการจัดการชุมชน เช่น ด้านความสงบเรียบร้อย ด้านความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

2.3 วิถีชีวิตด้านสังคม ด้านการเป็นอยู่ร่วมกัน การสมาคมกัน การรู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจต่อกัน มีความรักความสามัคคีกัน

3. องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งของหน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาสังคมของชุมชนเอง

4. ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาต่าง ๆ ทูทางสังคมอื่น เช่น ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรมที่ดิงามต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนทูทางสังคม เช่น คุณธรรม เป็นต้น

6. ปัจจัยต่าง ๆ ที่กระทบต่อชุมชนจากทั้งปัจจัยภายใน และภายนอกทั้งเชิงบวก และเชิงลบ เช่น มีสถานศึกษาชั้นอุดมศึกษาเกิดขึ้น มีบ่อนการพนันเกิดขึ้น ลัทธิบริโภคนิยม กระแสโลกาภิวัตน์พัฒนา เป็นต้น

สรุป องค์ประกอบของชุมชนต้องประกอบด้วยคน คือกลุ่มคนที่อาศัยในพื้นที่ อาณาเขตนั้น ๆ วิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ ด้านการเมือง เช่น การจัดการชุมชน ด้านสังคม เช่น การใช้ชีวิตร่วมกัน การศึกษา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญา และประเพณีวัฒนธรรม

โกวิท พวงงาม (2553) ได้กำหนดภารกิจหน้าที่หลักของชุมชนไว้ดังนี้

1. ชุมชนมีหน้าที่ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งสมาชิก กล่าวคือ หน้าที่ในการทำให้สมาชิกยังคงอยู่ในชุมชนของตน เพราะหากสมาชิกมีจำนวนลดลง หรือไม่มีสมาชิกเหลืออยู่ก็คงจะเรียกว่าชุมชนไม่ได้ การดำรงไว้ซึ่งสมาชิกในชุมชนนั้นสามารถทำได้หลายแนวทาง ตั้งแต่การปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่น การให้การศึกษแก่สมาชิกผู้สึกหวงแหนและเป็นเจ้าของในทรัพยากรท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนอยู่ในท้องถิ่นของตน เช่น มีการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความสะดวกสบาย สร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ

2. ชุมชนมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการ นอกจากชุมชนจะทำหน้าที่ในการผลิตสมาชิกแล้ว ชุมชนยังมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนอีกด้วย สินค้าและบริการที่ชุมชนได้ผลิตและถูกถ่ายทอดในระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ โดยส่วนใหญ่ผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชนจะเป็นผลผลิตที่สามารถหาวัตถุดิบได้ภายในชุมชน เช่น ผลผลิตทางหัตถกรรม ผ้าทอ ผ้าไหม ตะกร้า เครื่องจักสาน เครื่องเงิน เป็นต้น หรือหากในชุมชนมีทรัพยากรที่หลากหลาย สินค้าและบริการอาจเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ในชุมชนท้องถิ่นควรมีการแบ่งงานกันทำ จะทำให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการเพิ่มผลผลิตสินค้าและบริการได้มากขึ้น

3. ชุมชนมีหน้าที่ในการรักษาความสะอาดให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น นับเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนจะต้องดูแลรักษาความสะอาด ซึ่งเป็นภารกิจหน้าที่พื้นฐานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

4. ชุมชนมีหน้าที่ในการรวบรวมผลประโยชน์ให้เป็นกลุ่มเป็นก้อน หมายถึงระบบการปกครองภายในชุมชน เนื่องจากสถาบันการปกครองใด ๆ ก็ไม่สามารถเข้ามาทดแทนหน้าที่

ของชุมชนได้ทั้งหมด ชุมชนมีมิติพิเศษที่แตกต่างจากสถาบันอื่น ๆ เข้าไม่ถึง เช่นความใกล้ชิดสนิทสนมกันระหว่างคนในชุมชน

5. ชุมชนมีหน้าที่ในการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน เพราะชุมชนเปรียบเสมือนโรงเรียนฝึกหัดประชาธิปไตยให้แก่คนในชุมชนได้ สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน

สรุป องค์ประกอบของชุมชนนั้น ประกอบด้วย กลุ่มคนที่รวมตัวกันในอาศัยอยู่ในสถานที่ โดยมีความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ชุมชนยังต้องมีหน้าที่ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งสมาชิก ปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่สมาชิกในชุมชนให้รู้สึกหวงแหนชุมชนของตน และต้องรวบรวมผลประโยชน์ให้เป็นกลุ่มเป็นก้อน โดยการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน กระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนด้วยการผลิตสินค้าและบริการ อีกทั้งยังต้องดูแลรักษาความสะอาดในชุมชนด้วย

2.5 แนวคิดพื้นฐานการจัดการชุมชน

จากแนวคิดที่เชื่อว่าชุมชนมีหน้าที่ตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ และชุมชนมีฐานะเป็นหน่วยทางการเมืองและสังคมที่กระทำอย่างอิสระ ในประเด็นเกี่ยวกับการกระทำหน้าที่ของชุมชนนั้น ชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระโดยกลไกต่างๆภายในชุมชน ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมดุลและความอยู่รอดของชุมชนอย่างไรก็ดี สมาชิกของชุมชนอาจรวมกันจัดตั้งองค์การชุมชนเป็นศูนย์กลางเพื่อปฏิบัติหน้าที่ของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชนก็ได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อรวมแนวคิดเรื่องการจัดการ (Management) ที่ใช้ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงเรื่องของการศึกษา และแนวคิดองค์ประกอบของชุมชนเข้าด้วยกัน จึงเกิดเป็นแนวคิดการจัดการชุมชนขึ้น โกวิทช์ พวงงาม (ม.ป.ป.) ให้ความหมายของการจัดการชุมชนไว้ว่าเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ มีความสามารถในการวางแผนงานและโครงการ สามารถจัดกระบวนการและเตรียมการเพื่อดำเนินการตามแผนงานและโครงการได้ มีทักษะในการดำเนินงานตามแผน และสามารถทำการประเมินผลงานได้ด้วยตนเอง หลักการจัดการชุมชนเป็นหลักการสำคัญที่สนับสนุนส่งเสริมให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับปราณี พรธณวิเชียร (2530) ที่ได้เสนอว่าการจัดการชุมชนเป็นกระบวนการการปฏิบัติหน้าที่ของชุมชนโดยองค์การชุมชนที่สมาชิกของชุมชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชน

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวว่า การจัดการชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถทำให้นักพัฒนาชุมชนทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้องและทำให้งานมีประสิทธิภาพ จึงได้สรุปของแนวคิดพื้นฐานการจัดการชุมชน ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจของงานชุมชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่าประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการจัดการชุมชนนั้นเป็นเรื่องของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนนั่นเอง

2. ความคิดริเริ่มของประชาชน ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนซึ่งต้องใช้วิถีแห่งประชาธิปไตยและเป็นโอกาสกระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิดและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นแนวความคิดที่เชื่อมั่นในสิทธิเสรีภาพของคน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนและโครงการไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน การดำเนินงานต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและรับผิดชอบ หน่วยงานนอกชุมชนอื่น ๆ เป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น

3. การใช้ทรัพยากรในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ทูทางสังคมและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น

4. การจัดการชุมชนเป็นการศึกษาภาคชีวิต คือมีลักษณะเป็นการศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต เป็นการให้การศึกษาที่เน้นให้รู้จักตนเอง รู้จักโลก และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ การศึกษาจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้มีความสามารถปรับตัวเองอยู่ในชุมชนและสังคมได้ การนำเสนอแนวคิดการศึกษาภาคชีวิต (Lifelong Education) เป็นผลจากรายงานขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติที่ได้เสนอว่า “มนุษย์แต่ละคนจะต้องอยู่ในภาวะแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเขา ฉะนั้นแนวความคิดของการศึกษาภาคชีวิตจึงเปรียบเหมือนกุญแจดอกสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้” ดังนั้นการพัฒนาชุมชนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้บนฐานของการทำความเข้าใจชีวิตจึงนับได้ว่าเป็นการศึกษาภาคชีวิตและเป็นการศึกษาที่มีความต่อเนื่องกันไปตราบเท่าอายุขัยของบุคคล นั้นแสดงว่าการจัดการชุมชนนั้นจะไม่มีที่สิ้นสุด แต่หมุนเวียนไปตามความต้องการและสถานการณ์ของชุมชน

สรุป/ แนวคิดพื้นฐานการจัดการชุมชนได้ว่า การจัดการชุมชนเป็นการศึกษาภาคชีวิต ที่ให้ประชาชนได้เรียนรู้กระบวนการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ และธรรมชาติ การจัดการชุมชน

ต้องเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงออกทางความคิด โดยที่ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ จากการดำเนินงานที่ใช้ทรัพยากรในชุมชน

2.6 องค์ประกอบของการจัดการชุมชน

เมื่อพิจารณาจากหลักของการจัดการชุมชนและลักษณะของการจัดการชุมชนแล้ว สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการชุมชนได้ดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

1. คนในชุมชน คนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการจัดการชุมชนเนื่องจากการจัดการชุมชนเป็นการพัฒนาของคน โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อผลประโยชน์ชุมชน การจัดการชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยตรง ทั้งที่เป็นบุคคล และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ

2. ทุนของชุมชน เป็นองค์ประกอบของการจัดการชุมชนทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมได้แก่ คุณภาพของคน การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น ทุนทางเศรษฐกิจได้แก่ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ รายได้ แหล่งทุนของชุมชน เป็นต้น ทุนสิ่งแวดล้อมได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุ ภูเขา แม่น้ำลำคลอง น้ำตก หาดทราย เป็นต้น ทุนเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการจัดการชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

3. การบริหารและการจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคล กลุ่มองค์กร การเงิน เวลา อาคารสถานที่ให้มีประสิทธิภาพ

4. การประสานงาน เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนเพื่อประสานกลุ่มบุคคล และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันและเป็นลำดับขั้นตอนที่ได้วางไว้

ทัศนีย์ ลักษณะานิชชัช (2548) ได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญของการพึ่งตนเองของชุมชนไว้ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนในอดีตมีขีดความสามารถในการพึ่งตนเองสูง เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีป่าไม้ มีแหล่งน้ำ มีปัจจัยในการผลิตเลี้ยงตัวเองได้อย่างมั่นคง ในหลายพื้นที่เป็นอู่ข้าวอู่น้ำ เป็นดินแดนท้องทุ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์

2. ทุนทางสังคมและทุนทางเศรษฐกิจ ชุมชนจำเป็นต้องมีทุนทางสังคม หมายถึงระบบสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่เกื้อกูลกับการดำรงอยู่ร่วมกัน ระบบ

ความสัมพันธ์แบบเครือข่าย มีความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือเอื้ออาทร และสมาชิกทุกคน มีจิตสำนึก มีอุดมการณ์ร่วมของชุมชน มีความผูกพันในการสร้างสรรค์ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และมั่นคง

3. ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ต้องมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ของชุมชนตลอดจนการมีภูมิปัญญาในการคิด วางแผน กำหนดเป้าหมายของตนเอง องค์ความรู้เพื่อการจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนโดยชุมชนเอง การมีเทคโนโลยีเหมาะสมกับชุมชนเป็นนวัตกรรมของชุมชน รวมไปถึงองค์ความรู้ในการปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างปลอดภัยและมั่นคงในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ชุมชนจำเป็นต้องมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการความสัมพันธ์ภายในชุมชนและการจัดการความร่วมมือภายนอกชุมชน

4. ระบบการจัดการ ต้องประกอบด้วยปรัชญา คุณค่าและวัฒนธรรมชุมชน มีองค์กรชุมชนและการจัดการซึ่งจะช่วยในการประสานความร่วมมือ หากเราเองชุมชนเป็นองค์กรชุมชนก็เปรียบเสมือนองค์กรที่มีชีวิตซึ่งประกอบด้วยระบบคุณค่า มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีปรัชญา คุณค่าที่สมาชิกยึดถือเป็นบรรทัดฐานและใช้ปฏิบัติร่วมกัน และถ้าพิจารณาถึงแนวคิดเรื่องผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ชุมชนเป็นที่รวมของวิถีชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติ (Actors) ที่หลากหลายทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสถาบัน ดังนั้นระบบการจัดการจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

สรุป องค์ประกอบของการจัดการชุมชน ประกอบด้วยคนในชุมชนซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการจัดการชุมชน ทุนของชุมชนทั้ง ทุนทางเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ต้องมีระบบการบริหารจัดการ การประสานงาน โดยคนในชุมชนที่เป็นส่วนสำคัญในการจัดการชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ยึดหลักปรัชญา คุณค่าและวัฒนธรรมชุมชนที่ยึดถือเป็นบรรทัดฐานและใช้ปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

2.7 หลักการจัดการชุมชน

องค์การสหประชาชาติ (1960) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปในการจัดการชุมชนที่ดีไว้ 6 ประการ คือ

1. กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการไปนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยส่วนรวม โดยเฉพาะโครงการแรกเริ่มที่ดำเนินการควรจะต้องริเริ่มขึ้นจากความต้องการที่ประชาชนแสดงออกมา
2. ต้องอาศัยนักวิชาการหลายสาขาและการร่วมมือประสานงานในลักษณะของโครงการเอนกประสงค์ เพื่อให้ความเป็นอยู่ในท้องถิ่นดีขึ้น
3. การเปลี่ยนแปลงท่าทีและทัศนคติของประชาชนมีความสำคัญเท่าเทียมกันกับความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ
4. การพัฒนาชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนให้มากที่สุด
5. ต้องยึดหลักการคั่นคว่ำ การส่งเสริม และฝึกอบรมบรรดาผู้นำชุมชนท้องถิ่น
6. ผู้ดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะต้องมีความเชื่อถือและยอมรับบทบาทของสตรีและเยาวชน เพราะเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพของงานชุมชนกว้างขึ้น และยืนนานยิ่งขึ้น

ปราณี พรธณวิเชียร (2530) ได้สรุปหลักการสำคัญของการจัดการชุมชนไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. องค์การชุมชน แม้ว่าชุมชนจะมีฐานะมีหน่วยทางการเมืองและสังคมมีหน้าที่ และสามารถกระทำหน้าที่ได้อย่างอิสระก็ตาม แต่ในเชิงการจัดการนั้น จำเป็นจะต้องมีการจัดตั้งองค์การชุมชนขึ้นโดยสมาชิกของชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางบริหารจัดการและปฏิบัติหน้าที่ของชุมชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย องค์การชุมชนที่กล่าวถึงนี้อาจเป็นองค์การที่เป็นทางการ (Formal Organization) กล่าวคือ เป็นองค์การที่มีการจัดโครงสร้างและกิจกรรมที่ชัดเจนชุมชนมีเจตนาจัดตั้งให้เป็นถาวร และมีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัด หรือเป็นองค์การที่ไม่เป็นทางการ (Informal Organization) ก็ได้
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน เมื่อการจัดการชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์การชุมชนโดยสมาชิกของชุมชนแล้ว สมาชิกของชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการระดมพลังและการสนับสนุนการจัดการชุมชนส่วนในแง่มุมมองจุดมุ่งหมายการจัดการชุมชนจะต้องธำรงรักษาและขยายการมีส่วนร่วมของชุมชนให้คงอยู่อย่างกว้างขวาง
3. กระบวนการจัดการชุมชนมีลักษณะต่อเนื่องเป็นระบบ และมีขั้นตอน โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายชุมชน การกำหนดแผนงานโครงการ และกิจกรรม

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย และการทบทวนผลการดำเนินการซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชนอีกครั้ง

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) เสนอว่าหลักการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน ควรมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน
2. การเน้นผลประโยชน์ชุมชน คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
3. การพัฒนาคน การศึกษาและหลักสูตรต่าง ๆ
4. การเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่
5. การทำการตลาดการท่องเที่ยวชุมชน

สรุป หลักการจัดการชุมชนที่สำคัญคือชุมชนต้องมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นโดยสมาชิกของชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมของชุมชนให้มากที่สุด กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการต้องเป็นกิจกรรมที่มีการคิดริเริ่มและสนองตอบความต้องการของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก แล้วจึงขอร่วมมือประสานงานจากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ประชาชนในชุมชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการชุมชนที่มีการวางแผนลักษณะต่อเนื่องเป็นระบบ มีขั้นตอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้

2.8 แนวทางการจัดการชุมชนตลาดน้ำ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้มีการกำหนดแนวทางในการจัดการชุมชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งสามารถนำมาประยุกต์กับบริบทชุมชนตลาดน้ำได้ดังนี้

1. การจัดทำแผนหลักสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยจะต้องมีการระบุดูถึงการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในตลาดน้ำไว้อย่างชัดเจน
2. การรักษาสภาพแวดล้อมให้สมบูรณ์ โดยการรักษาความสะอาด ช่วยกันปลูกต้นไม้และดอกไม้เพิ่มความสวยงามให้กับภูมิทัศน์ในชุมชนตลาดน้ำ และส่งเสริม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น
3. การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว กล่าวคือหากบุคลากรทางการท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ย่อมทำให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนตลาดน้ำที่ถูกต้อง
4. การให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และให้ทุกคนร่วมมือร่วมใจกันสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

5. การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนตลาดน้ำ เพื่อพิจารณาถึงผลเสียหายของคุณภาพสิ่งแวดล้อมต่อนักท่องเที่ยว เช่น น้ำเสีย ขยะที่ส่งกลิ่นเหม็น เป็นต้น

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2550) เสนอว่าแนวทางการจัดการชุมชนตลาดน้ำ ควรมีดังนี้

1. ควรเริ่มที่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนของตน

2. ควรมีการวางแผนและควบคุมการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว และการได้รับผลประโยชน์จากการให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาเยือนตลาดน้ำ

3. ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พจนานวนศรี (2546) ได้เสนอแนวทางการจัดการชุมชนที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การจัดการสภาพแวดล้อม คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยที่ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2. การจัดการตลาด คือ ลักษณะสินค้าและบริการที่น่าเสนอ การวางตำแหน่งทางการตลาดและประเมินคุณค่าของสินค้าและบริการ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย การสร้างผลกำไรรวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย

3. การจัดการองค์กรชุมชน คือ กลไกในการทำงานเพื่อจัดการชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ โดยที่ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

4. การจัดการเรียนรู้ คือ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือนสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

จรินทร์ อาสาทรงธรรม (2553) ได้เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำอย่างยั่งยืนว่าควรมีแนวทางในการจัดการดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดน้ำนั้นเป็นเครื่องมือสิ่งสำคัญในการที่จะทำให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน ควรที่จะให้ชุมชนได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้มีความสามารถในการดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ทำให้มีทักษะการจัดการและการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

2. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของชุมชนมีน้ำตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต ชุมชนควรมีการรวมตัวกันเพื่อปกป้องรักษาฟื้นฟูแม่น้ำลำคลอง วัฒนธรรม และวิถีชีวิต การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีความสำคัญต่อการยกฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนมีน้ำให้สูงขึ้นและลดความเสี่ยงของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้ลดน้อยลง

3. ด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งเรียนรู้ นอกเหนือจากตลาดน้ำจะเป็นเป้าหมายหลักของนักท่องเที่ยวแล้ว ในชุมชนบริเวณรอบตลาดน้ำมักจะมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สามารถนำมาเป็นจุดขายได้ เช่น พื้นที่การเกษตรที่เป็นสวนผัก สวนผลไม้ สวนกล้วยไม้ วัดสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนมีน้ำ เป็นต้น และยังรวมถึงวิถีชีวิตการประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชน เช่น การสานกระเปาะผักตบชวา การทำผลไม้แช่อิ่ม การทอผ้า การดำข้าว จะเห็นได้ว่าชุมชนมีน้ำและละแวกใกล้เคียง มีความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว หากทรัพยากรเหล่านี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจะถือได้ว่าเป็นการเพิ่มอรรถประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นชุมชนมีน้ำควรให้ความสนใจและมีการจัดการที่ดีต่อทรัพยากรท่องเที่ยวอื่นๆ ด้วยนอกเหนือจากการให้ความสำคัญเพียงตลาดน้ำเท่านั้น

4. การให้ความสำคัญกับการตลาดท่องเที่ยว โดยใช้แนวทางของการพัฒนาส่วนประสมการตลาด (4 Ps) ที่ประกอบด้วย 1. การกำหนดมาตรฐานสินค้า/บริการ ให้มีการขายสินค้า/บริการที่มีคุณภาพดี 2. การกำหนดราคาที่ยุติธรรม ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว 3. การกำหนดพัฒนาช่องทาง การจัดจำหน่าย มีการจัดวางและบอกตำแหน่งร้านค้าที่ชัดเจน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อสินค้าได้อย่างสะดวก ไม่เสียเวลา 4. การส่งเสริมการตลาด เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่ได้มาท่องเที่ยวแล้วมีความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวอีกอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการให้บริการ เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของชุมชนในการให้บริการนักท่องเที่ยวประทับใจ รวมทั้งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น ถนนป้ายบอกทางที่เข้าถึงตลาดน้ำ ลานจอดรถที่เพียงพอ ห้องน้ำที่สะอาด ถึงขยะมีกระจายทั่วไป มีเสียงตามสายสำหรับประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่สำคัญต่อนักท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้ การมีบริการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี เช่น การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาบุคลากร เป็นต้น อันจะส่งผลให้การท่องเที่ยวตลาดน้ำมีความยั่งยืน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการจัดการตามหลักการดังกล่าวข้างต้น ชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

สรุป ตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เต็มไปด้วยฐานทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นแนวทางการจัดการชุมชนตลาดน้ำต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ ให้เป็นการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน โดยจัดทำแผนการท่องเที่ยวที่เน้นการรักษาสุขภาพแวดล้อม การให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการขายสินค้าและบริการ การส่งเสริมการตลาด และการจัดการเรียนรู้โดยการใช้ความหลากหลายของทรัพยากรในชุมชน ให้เป็นประโยชน์

2.9 แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน

ปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชนด้วยการส่งเสริมการร่วมคิดร่วมทำและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามความพร้อมของชุมชนเชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่วาระที่ปัจเจก ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน โดยคำนึงถึงความพอประมาณเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะเชื่อมชุมชนและสังคมภายนอกด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนดังนี้

1. การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยมีวิธีการดังนี้

1.1 ส่งเสริมให้มีการรวมตัวของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายและมีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือการรวมตัวของชุมชนทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ

1.2 เสริมหนุนให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการรวมตัวกันทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งเรื่องการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรม การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านสื่อบุคคล สื่อการศึกษา สื่อท้องถิ่นและสื่อ

ระดับชาติ รวมถึงมาตรการและกลไกทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและการเงินเพื่ออำนวยความสะดวกให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2. การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยมีวิธีการดังนี้

2.1 สสำรวจ รวบรวมและพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและทันสมัย ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชนในประเด็นต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มการจัดการกิจกรรมชุมชน ทูทางเศรษฐกิจ ทูทางทรัพยากรธรรมชาติ ทูภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์หรือผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น โดยให้จัดทำในลักษณะของแผนที่ทุนของชุมชนที่สามารถเข้าถึงได้สะดวกและสามารถนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรในชุมชนและกำหนดทางเลือกการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

2.2 พัฒนาความรู้พื้นฐานควบคู่ไปกับการทำวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความหลากหลายของทุนในชุมชน โดยให้การสนับสนุนบทบาทของนักวิจัยท้องถิ่นร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดความรู้ใหม่ของชุมชนที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การทำเกษตรผสมผสานเทคโนโลยีการเกษตรและหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น โดยมีการรวบรวมความรู้อย่างเป็นระบบและนำไปเผยแพร่สู่คนในชุมชน

2.3 ส่งเสริมให้ปราชญ์ แกนนำ และผู้รู้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชนสู่เด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ควบคู่ไปกับการค้นหาผู้นำรุ่นใหม่ที่มีคุณธรรม ชยันและอดทน เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน

2.4 จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชนด้วยตนเอง โดยนำข้อมูลชุมชนและความรู้จากภายนอกมาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ เพื่อค้นหาแนวทางทดลองแก้ไข มีการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนที่ประสบความสำเร็จนำมาใช้ประโยชน์ โดยใช้แหล่งทุนในชุมชนพัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อเชื่อมโยงกับภายนอกในบริบทที่ชุมชนต้องการได้รับการสนับสนุน

2.5 สนับสนุนเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับสถาบันการศึกษา ชุมชนกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้โดยเฉพะาบทบาทของ

สถาบันการศึกษาและหน่วยงานการวิจัยในการจัดการความรู้และภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนให้เป็น ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

3. การสร้างภูมิคุ้มกันชุมชน โดยมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

3.1 เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีความอบอุ่น มีสัมพันธภาพที่ดี รักษาวัฒนธรรมที่ดีงามและทำประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยมีการจัดกิจกรรมให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต รวมไปถึงการสร้างค่านิยมครอบครัวที่ดีผ่านระบบการศึกษา สถาบัน ทางศาสนา สื่อชุมชน มีการจัดกิจกรรมของครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ ที่ีระหว่างคนต่างวัย โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยรุ่นกับผู้สูงอายุ เป็นต้น

3.2 สร้างบรรยากาศในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอด ชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์การ เรียนรู้ชุมชน ศูนย์สาธิตของหน่วยงานภาครัฐ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน รวมไปถึงการอำนวยความสะดวก ให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างสม่ำเสมอ ด้วยสวระและเครื่องมือที่ หลากหลาย เช่น การศึกษาผ่านสื่อรายการวิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตประจำชุมชน เป็นต้น

นภาพรณ์ หะวานนท์ (2550) ได้เสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชน 4 ด้านดังนี้

1. มิติทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจ ที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือมีกลไกในการ ระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตสามารถลด ต้นทุนการผลิต ในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

2. มิติทางด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการจัดระเบียบทางสังคม ของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้นจะเกิดจากสมาชิก ภายในชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมี ต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมั่นคง มี สันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

3. มิติทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วย สติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญา ความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภูมิใจในชุมชน ชุมชนมี ความสามารถในการปรับตัวจนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน

4. มิติทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้

สรุป/ แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชนต้องมีการจัดการองค์ความรู้ อย่างเป็นขั้นตอน โดยการส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ส้ารวจองค์ความรู้ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรในชุมชน สนับสนุนการทำวิจัย ส่งเสริมให้ปราชญ์ แกนนำ และผู้รู้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการเรียนรู้ จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สนับสนุนเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างชุมชนกับชุมชน สร้างบรรยากาศในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การสหประชาชาติกล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) นั้นเป็นการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค (United Nation, 1981) ในประเทศไทยแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่อเนื่องมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมีบัญญัติอยู่ในกฎหมายต่างๆ อีกมากมาย อีกทั้งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 ก็ได้ให้ความสำคัญของการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางให้มีการปฏิรูประบบราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551) ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจและได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Oakley (1984) ที่ได้กล่าวว่าแนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้เกี่ยวข้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหาย (Missing ingredient) ในกระบวนการพัฒนา

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นิรุฒ ประสีทิติเมตต์ (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในความคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมมือปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็มีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

โกมล ขอบชื่นชม (2541) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพและการวางแผนพัฒนาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อเท็จจริง และความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ

ประเสริฐ สุนทร (2543) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่บุคคล กลุ่ม หรือชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการ โดยสมัครใจร่วมกันเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเอง จนมาสู่การตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์นั้น ๆ โดยร่วมกันในการระดมความคิด การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผล รวมถึงลดจนถึงการเสียสละเวลา แรงงาน และทุนทรัพย์ต่าง ๆ ด้วย

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

เทอดเกียรติ วงศาโรจน์ (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องความต้องการ และการแลกเปลี่ยนซึ่งมีผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวมจนเกิดการลงมือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ โดยนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมที่ร่วมมือกันดำเนินการ

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วม คือการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้นเป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

Reeder (1974) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคมทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

Erwin (1976) ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตน เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Cohen and Uphoff (1981) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของของประชาชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 ด้าน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

สรุป จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการในการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ต่อคนในชุมชน หรือเพื่อประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกระบวนการ ด้านความคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมมือปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในชุมชนด้วย

3.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ได้เสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมมีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ

2. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (2542) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนั้นจะเกิดขึ้นภายใต้ปัจจัยและสภาพแวดล้อมหลายประการ ดังนี้

1. การมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในทุก ๆ ด้าน เพราะนั่นหมายถึงการรู้จักตนเอง มองเห็นปัญหาของท้องถิ่น และเข้าใจความเชื่อมโยงภายในสังคมของตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้คนเข้ามาร่วมกันคิดและลงมือทำกิจกรรมในการแก้ปัญหาสาธารณะร่วมกัน

2. การมีองค์ความรู้และความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ ที่เอื้อต่อการเป็นประชาสังคม เนื่องจากในการวิเคราะห์ปัญหา การแสวงหาหนทางแก้ปัญหาและการกำหนดทิศทางข้างหน้าร่วมกันนั้น ต้องอาศัยการสร้างและการสะสมองค์ความรู้ เพื่อสามารถปรับใช้และเป็นพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นต่อไป

3. การมีเทคนิคและวิธีประชุมระดมความคิด เวทีพบปะและการประชุมระดมความคิดเป็นกิจกรรมที่สร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมและเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดกิจกรรมสาธารณะ ดังนั้นการมีเทคนิคและกระบวนการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับอย่างแท้จริงจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมาก

4. มีระบบการติดต่อและการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ระบบการสื่อสารมีความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมาก เนื่องจากเป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เกิดความเข้าใจและเรียนรู้กลุ่มคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน ทั้งยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในสถานการณ์ปัญหาและความเห็นความจำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์สังคมร่วมกัน

William Reeder (1963) กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน

2. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นๆ มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน

3. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้อง รักษาผลประโยชน์ของตน
4. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อตนเองได้เคยมีประสบการณ์ที่เป็นอดีตต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว
5. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองได้มาหรือหวังเอาไว้
6. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่
7. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับไม่ได้
8. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ บุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี
9. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเอื้ออำนวย
10. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ
11. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนกระตุ้น ยั่วยุ และจูงใจให้เกิดขึ้น

สรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการสื่อสาร ทั้งนี้ประชาชนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นล้วนแต่ส่งผลให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหา การกำหนดเทคนิคและวิธีการระดมความคิดเห็นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงออกทางความคิดเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนด้วยตนเองเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) ได้เสนอองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ จะต้อง มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน

ทั้งนี้องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมด้วย คือ

1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง ประชาชนมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

2. ต้องมีความเสมอภาค ประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ

3. ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

สรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าประชาชนต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาคและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายต้องมีกิจกรรมเป้าหมายและต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) จึงเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติโดยตรงจากประชาชน

3.4 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเข้ามามีมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนดังนี้

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

ศิมา ณ ระนอง (2545) ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมี 5 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหาปัญหา
 2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
 4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล
 5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผล
- ทั้งนี้มีขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังนี้
1. การร่วมทำการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองต่อความต้องการของชุมชน
 2. การร่วมค้นหา สร้างรูปแบบ และวิธีพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน ตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
 3. การร่วมวางนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข ตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
 4. การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
 5. การร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. การร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน

7. การร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

8. การร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรม ที่ทำไว้กับเอกชนและภาคีรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนตลอดจน เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม (Organizer)

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา

3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนเพื่อแก้ไขปัญหา

4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

Cohen and Uphoff (1980) เสนอว่าขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในการเริ่มตัดสินใจ (Initial decision) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นการระบุประเด็นปัญหาเพื่อการแก้ไข ซึ่งชุมชนหรือผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในขั้นตอนนี้เพราะจะเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประเด็นปัญหาท้องถิ่นที่ดีที่สุด แต่โดยทั่วไปแล้วชุมชนจะเข้าไปมีบทบาทในขั้นตอนการพิจารณาว่าโครงการนั้นจะเริ่มดำเนินการเมื่อใด ที่ไหน และชาวบ้านจะให้ความร่วมมืออย่างไร

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตัดสินใจ (Ongoing decision) เกิดหลังจากการริเริ่มการตัดสินใจ ซึ่งถ้าชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีบทบาทในขั้นตอนนี้ในการเริ่มตัดสินใจ Uphoff เสนอว่าภาครัฐก็ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้เพื่อพิจารณาถึงความต้องการแท้จริง และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม

1.3 ขั้นตัดสินใจในปฏิบัติการ (Operational decision) เป็นการเข้ามามี ส่วนร่วมของชุมชนซึ่งอาจเป็นกลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มผู้หญิง กลุ่มร่วมมือต่าง ๆ หรืออาจจะอยู่ในรูปของการเป็นสมาชิกดำเนินการประชุม การเลือกผู้นำ การเข้าร่วมประชุม เป็นต้น ซึ่งในกลุ่มเหล่านี้ จะต้องพิจารณาถึงภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ฯลฯ ที่มีอิทธิพล เกี่ยวเนื่องต่อผลสำเร็จของการดำเนินงาน

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย

2.1 การสนับสนุนด้านทรัพยากร (Resources) ซึ่งอาจอยู่ในรูปการสนับสนุนด้านแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งข่าวสาร เป็นต้น แต่ทั้งนี้การสนับสนุนด้วยทรัพยากรควรจะเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ (Participation in Administration and Co-ordination) โดยอาจจะเป็นลูกจ้างโครงการ ที่ปรึกษาโครงการ หรือคณะกรรมการโครงการซึ่งในบทบาทส่วนนี้จะก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ในขณะที่เดียวกันภาครัฐก็จะได้รับข้อมูลข่าวสารวงใน รวมทั้งปัญหาและข้อจำกัดที่อาจจะมีผลกระทบต่อโครงการด้วย

2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (Enlistment) การประสานความร่วมมือซึ่งในประเด็นนี้ไม่มุ่งเน้นผลประโยชน์เป็นสำคัญแต่เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเฉพาะด้าน หรือเป็นการให้ความร่วมมือเพื่อป้องกันผลเสียหายที่อาจเกิดตามมาภายในชุมชน

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการเข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

3.1 ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ (Material Benefit) เป็นประโยชน์ที่เกิดแก่สมาชิกของชุมชนแต่ละคน ที่เห็นได้ชัดเช่นการมีผลผลิตเพิ่ม การมีรายได้เพิ่มจากการขายผลผลิตที่เพิ่มขึ้น การมีทรัพย์สิน มีเงินออม เป็นต้น

3.2 ผลประโยชน์ทางด้านสังคม (Social Benefit) ได้แก่ สาธารณสมบัติ ซึ่งอาจจะเป็นการบริการ หรือสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อช่วยเสริมสร้างชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น โรงเรียน สถานเฝ้าระวัง ระบบน้ำบาดาล ฯลฯ

3.3 ผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal Benefit) เป็นผลประโยชน์ทางด้านจิตใจ เช่น ผลประโยชน์ด้านความต้องการเพื่อความสบายใจ การปราศจากหนี้สิน การมีมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น การมีสถานภาพในชุมชนที่ดีขึ้น เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) โดยควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลทั้งประเด็นความสำเร็จและความล้มเหลวของกิจกรรม

Fornaroff (1980) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

2. การดำเนินงาน

3. การใช้บริการจากโครงการ

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

Muntarbohorn (1983) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน และวิธีการหรือแนวทางในการร่วมมือไว้ดังนี้

1. ด้านชนิดของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การร่วมกันปฏิบัติงาน การแบ่งปันผลประโยชน์หรือรับผลสำเร็จร่วมกัน ตลอดจนการติดตามผลและประเมินผลร่วมกัน

2. ด้านบุคคลหรือหน่วยงานที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วยชาวบ้านในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น รัฐบาลหรือหน่วยงานราชการ และบุคคลหรือหน่วยงานที่อยู่ภายในชุมชน เช่น องค์การเอกชน องค์การระหว่างประเทศ กลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ

3. ด้านวิธีการหรือแนวทางในการมีส่วนร่วมนั้นอาจจะเป็นการริเริ่มของท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ หรือเกิดจากการบังคับสั่งการของรัฐบาล โครงสร้างของการมีส่วนร่วมอาจจะเป็นการดำเนินงานของฝ่ายเจ้าหน้าที่หรือการร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการตัดสินใจเลือกช่องทางต่าง ๆ ในการพัฒนาตามความเหมาะสมระยะเวลาที่ดำเนินโครงการอาจเป็นช่วงเวลาสั้นหรือเป็นโครงการที่ต่อเนื่องและถาวร โดยอาจมีขอบข่ายเพียงด้านใดด้านหนึ่งหรือครอบคลุมทุกด้าน ส่วนการให้อำนาจในการดำเนินการอาจจะเป็นการรวมอำนาจในการสั่งการหรือการมอบอำนาจให้คณะกรรมการที่ผ่านการเลือกตั้งจากทุกฝ่าย

สรุป แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วย ขั้นตอนค้นหาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ประชาชนต้องให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูลที่เป็นประเด็นปัญหาในชุมชนของตน ขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ขั้นการดำเนินการ ปฏิบัติการซึ่งอาจอยู่ในรูปการสนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งแรงงาน หรือกำลังทรัพย์ ขั้นการประเมินผล โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดคือประชาชนต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นส่งผลดีต่อชุมชนของตนเองมากที่สุด

3.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดบทบาทของท้องถิ่นกับการจัดการศึกษาในสาระมาตรา 41 ระบุไว้ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น ทั้งนี้วิชิต นันทสุวรรณ และจ้านงค์ แรกพินิจ (2541) ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เกิดจากความสามารถและความต้องการของคนในชุมชนที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน โดยยึดหลักให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างไม่มีขีดจำกัดของระยะเวลา สถานที่ เพศ และอายุ เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยที่แท้จริง ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทหลักในการจัดการศึกษา ทั้งนี้รูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวทางนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 อย่างที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร โดยมีกระบวนการดำเนินการ คือ

- 1.1 การวิเคราะห์ – สังเคราะห์ ปัญหาชุมชน
- 1.2 การหาทางออกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
- 1.3 การดำเนินการสร้างกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้แก้ไขปัญหามีอยู่
- 1.4 การประเมินผลกิจกรรม

โดยการกำหนดเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ จะเริ่มจากจุดเล็กๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันแล้วขยายออกไปสู่เนื้อหาหรือกิจกรรมที่ซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งหมด

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่สัมพันธ์ และสอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพชุมชน สนองความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น โดยบุคคลในท้องถิ่น เช่น ประชาชนชาวบ้าน ผู้รู้ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและประเมินผล

3. รูปแบบการเชื่อมประสานการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะกับชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง มีองค์กรชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ร่วมกัน มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น

สรุปได้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นเป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัย นอกจากจะเป็นการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการพัฒนาการจัดการเรียน

การสอนแล้ว ยังเป็นไปในลักษณะของการร่วมกันจัดการศึกษาให้แก่คนในชุมชนโดยการสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนนั้น ๆ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 ตลาดน้ำโบราณ

4.1 ความหมายของตลาดน้ำโบราณ

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่เป็นเทือกเขาสูงสลับกับพื้นที่ราบ และมีพื้นที่บางส่วนติดต่อกับทะเลจึงเป็นบ่อเกิดแห่งแม่น้ำหลายสาย เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานของประชากรเพราะเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารและอาหารจากแหล่งน้ำพอเพียงสำหรับการใช้สอยและการเพาะปลูก อีกทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมการติดต่อค้าขายสินค้าและน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนไทยที่มีความผูกพันต่อชีวิตของคนไทยทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าน้ำเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมไทย (คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติ, 2538)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ระบุถึงคำว่าตลาดน้ำหมายถึง ที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่าง ๆ ทางน้ำ มีเรือเป็นพาหนะบรรทุกสิ่งของ ในบางแห่งอาจเรียกตลาดท้องถิ่น

สกฤติ ญัฐพลวัฒน์ (2541) ได้ให้ความเห็นว่าตลาดน้ำเป็นตลาดที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีชีวิตสัมพันธ์กับท้องถิ่น สภาพที่เหมาะสมแก่การเกิดตลาดน้ำส่วนใหญ่มักเป็นชุมชนที่มีลำคลองหลายสายมาบรรจบกัน ลำคลองเหล่านั้นก็จะไหลลงไปสู่แม่น้ำใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่สะดวกแก่การสัญจรไปมาของชุมชนชาวริมน้ำทั้งผู้คนในพื้นที่หรือชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลออกไป

ราตรี โตเพ่งพัฒนา (2542) ให้ความหมายของตลาดน้ำว่าเป็นชื่อเรียกแหล่งค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันในท้องถิ่นโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ แต่เดิมนอกจากเรียกนัดแล้วยังมีชื่อเรียกว่าตลาดเรือ หรือตลาดท้องถิ่นและในที่สุดก็กลายเป็นตลาดน้ำดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์ (2542) ให้ความหมายของตลาดน้ำว่าหมายถึง ตลาดที่มีการค้าขายในน้ำโดยอาศัยเรือ แพ เป็นพาหนะบรรทุกสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคและบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า อาหารมาขายตามแม่น้ำลำคลองที่มีผู้คนอาศัยอยู่

ยุคลธร เตชะวนากกร (2545) ให้ความหมายว่าตลาดน้ำหมายถึงสถานที่ที่มีการชุมนุมเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้านาระหว่างแม่ค้ากับลูกค้าในชุมชนตลาดน้ำ

อุดม เขยกิจวงศ์ (2552)กล่าวว่า ตลาดน้ำ เป็นชื่อเรียกแหล่งค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันในห้องน้ำ โดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ แต่เดิมนอกจากจะเรียกนัดแล้วยังมีชื่อเรียกกันว่า ตลาดเรือ หรือตลาดห้องน้ำและในที่สุดก็กลายเป็นตลาดน้ำ

จากความหมายของคำว่าตลาดน้ำข้างต้น สรุปได้ว่าตลาดน้ำเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันระหว่างแม่ค้ากับลูกค้า โดยใช้เรือ หรือแพ เป็นพาหนะบรรทุกสินค้าแล้วแล่นไปตามห้องน้ำ หรือรวมกันหลายลำจนกลายเป็นตลาดน้ำในที่สุด ซึ่งสินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันนั้นมีทั้งข้าวของเครื่องใช้อุปโภค และบริโภค

สรุป แต่ในปัจจุบันการคมนาคมทางบกได้เจริญมากขึ้น มีถนนตัดผ่านเกือบทุกชุมชน การสัญจรและการคมนาคมทางน้ำจึงถูกลดระดับความสำคัญลง ส่งผลให้ตลาดน้ำถูกเปลี่ยนสภาพจากเดิมที่มีการซื้อขายในเรือ เป็นตลาดน้ำที่ถูกย้ายสิ่งของขึ้นมาขายกันบนบก แต่ก็ยังคงอัตลักษณ์ของตลาดน้ำดั้งเดิมไว้เหลือเพียงตลาดน้ำที่อยู่ติดริมน้ำ ตลาดน้ำที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันส่วนใหญ่ก็เป็นตลาดน้ำที่มีการซื้อขายกันบนบก โดยมีร้านค้าอยู่ติดริมน้ำ แต่ยังคงสภาพของความเก่าแก่ของสถาปัตยกรรมโบราณ บรรยากาศย้อนยุค และเอกลักษณ์วิถีชีวิตของคนในชุมชนริมคลองที่ยังคงรักษาวิถีแบบดั้งเดิมเช่นในอดีตที่ได้ถูกปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือเป็นตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อคงคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโบราณจึงสามารถเรียกตลาดประเภทนี้ได้ว่า **"ตลาดน้ำโบราณ"** (วิภาณันท์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2554)

4.2 ประเภทของตลาด

ในอดีตสังคมมนุษย์มีระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง แต่ครอบครัวสามารถผลิตพืชผลไว้รับประทานในครัวเรือนของตนได้ ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนก็เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก เพราะอาศัยวัตถุดิบที่มีตามธรรมชาติเป็นหลัก แม้แต่เสื้อผ้าก็ทอขึ้นใช้เองเป็นสังคมที่อยู่รวมกันเป็นชุมชน เมื่อสังคมพัฒนาขึ้น และคนสามารถผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหาร ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นได้ในปริมาณที่มากกว่าความต้องการ จนเหลือเป็นส่วนเกิน จึงนำผลผลิตส่วนเกินนั้นไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของ การแลกเปลี่ยนนี้อาจเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่างเมืองที่อยู่ห่างไกลออกไป การชุมนุมเพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิตของแต่ละชุมชนจึงนับเป็นกิจกรรมที่มีมานานคู่กับสังคมมนุษย์ ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นเป็นเมืองใหญ่มีสภาพและฐานะเป็นสังคมเมือง การใช้เงินตราเริ่มแพร่หลายและการค้าขายมีการขยายตัว ส่งผลให้ความต้องการสินค้าอุปโภคและบริโภคมีมากขึ้นตามไปด้วย จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องมีแหล่งหรือสถานที่สำหรับซื้อขายสินค้าเหล่านั้น นั่นคือตลาดซึ่งมักจะเป็นที่ที่คนในสังคมหรือชุมชนนั้นรู้จัก และสามารถเดินทางไปมาได้สะดวก ขนาดของตลาดจะใหญ่หรือเล็กเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับขนาดของชุมชนที่ตลาดนั้นตั้งอยู่

หรือจำนวนสินค้าที่นำมาวางขายในตลาดแห่งนั้น นอกจากนี้แล้วลักษณะของตลาดยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนั้นๆ (สกฤติ ญัฐพูลวัฒน์, 2541) คณะกรรมการโครงการสาธิตการเกษตรไทยสำหรับเยาวชน (2547) ได้แบ่งประเภทของตลาดหลัก ๆ ไว้ 3 ประเภทตามลักษณะ ดังนี้

1. ตลาดบก คือ ตลาดที่มีแหล่งทำเล หรือที่ค้าขายอยู่บนบก ขนาดของตลาดขึ้นอยู่กับชุมชนหรือสถานที่ที่ตลาดนั้นตั้งอยู่ รวมไปถึงประเภทของสินค้าที่นำมาขาย ตลาดบกที่มีขนาดใหญ่และเป็นตลาดบกแห่งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์คือ ตลาดสำเพ็ง ซึ่งเป็นทั้งชุมชนและย่านธุรกิจการค้า

2. ตลาดนัด คือ ตลาดที่จัดให้มีขึ้นเฉพาะวันและสถานที่ที่กำหนด อาจเป็นเพียงวันใดวันหนึ่งในสัปดาห์ และจะเป็นเช่นนั้นไปเรื่อยๆ จนเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ตลาดลักษณะนี้มีอยู่ทั่วไปทั้งในชนบทและตัวเมืองใหญ่ สำหรับสถานที่ที่ใช้เป็นตลาดนัดส่วนใหญ่จะใช้บริเวณลาน วัด ซ้ำๆ สวนสาธารณะ หรือบนทางเท้า ริมนนที่มีรถวิ่งผ่านไปมา เพื่อให้ผู้สัญจรไปมาและคนในละแวกนั้นได้มาจับจ่ายซื้อของกันสะดวก ส่วนขนาดของตลาดนัดแต่ละแห่งก็ขึ้นอยู่กับความเจริญของชุมชนนั้นๆ เป็นสำคัญ

3. ตลาดน้ำ คือ ตลาดที่พ่อค้าแม่ค้าพายเรือบรรทุกสินค้ามาขายในย่านที่มีการเดินเรือ พลุพพาน เช่น บริเวณปากคลอง หรือบริเวณชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ

สรุป/ ประเภทของตลาดทั้ง 3 คือ ตลาดบก ตลาดนัด และตลาดน้ำ แบ่งประเภทจากการเกิดขึ้นของตลาดที่ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม สภาพแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนั้นๆ ความแตกต่างกันด้านสถานที่ค้าขาย หรือสภาพชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า ลักษณะของตลาดจะเล็กหรือใหญ่ย่อมขึ้นอยู่กับขนาดของชุมชน และจำนวนสินค้าที่นำมาขาย

4.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดตลาดน้ำ

ในสังคมไทยภาคกลางที่มีลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นศูนย์กลางของชีวิตทั้ง กิน อยู่ หลับนอน ริมน้ำบ้างหรือในน้ำด้วยการอาศัยบ้านเรือนแพ หรือในเรือ ที่สามารถล่องไปตามลำน้ำได้นั้น ตลาดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในบริเวณที่ลุ่มภาคกลางหลายแห่งจึงมักเป็นตลาดน้ำ ทั้งนี้ พลสารสอน (2533) กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดตลาดน้ำนั้นมีอยู่ 4 ปัจจัย คือ

1. สภาพแวดล้อม ลักษณะภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ลุ่มน้ำลำคลอง ทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และการขุดโดยแรงของมนุษย์ทำให้มีน้ำไหลเวียนตลอดทั้งปี ก็จะเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดรูปแบบการเป็นอยู่ของประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนในบริเวณนั้น

2. ที่ตั้งชุมชน มีบริเวณที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันมากพอสมควรต่อการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน หรือถ้าตั้งอยู่ในจุดผ่านของชุมชนอื่น ๆ ก็จะมีส่วนต่อการขยายตัวของตลาดน้ำนั้นได้มากขึ้น

3. เส้นทางคมนาคม ตลาดน้ำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการเดินทางสัญจรของประชาชนโดยอาศัยทางน้ำเป็นหลัก หรือเป็นวิถีชีวิตแบบชาวบ้านน้ำที่กิจกรรมของสมาชิกในสังคมที่ต้องพึ่งพาแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ทางด้านการเดินทางก็จะใช้เรือชนิดต่าง ๆ เป็นพาหนะช่วยให้ได้รับความสะดวกสบายต่อการเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ

4. ลักษณะของอาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจากถ้ามีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเกษตรกรที่มีการเพาะปลูกพืชที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการเป็นอยู่จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้ากันขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองไม่มีหรือไม่สามารถผลิตได้ในท้องถิ่น

สรุป ได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดตลาดน้ำ ได้แก่สภาพแวดล้อม ลักษณะภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ลุ่มน้ำลำคลอง ที่มีส่วนกำหนดรูปแบบที่ตั้งชุมชน โดยการใช้เส้นทางการคมนาคมเดินทางสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพเป็นวิถีชีวิตแบบชาวบ้านน้ำที่กิจกรรมของสมาชิกในสังคมที่ต้องพึ่งพาแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ

4.4 ตลาดน้ำกับความหลากหลายทางสังคมของชุมชน

4.4.1 วิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้า

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าการซื้อขาย หรือที่เรียกว่า "การติดตลาด" นั้นอาจมีในช่วงเช้าหรือบางแห่งในช่วงเย็น แล้วแต่การตกลงของชุมชน ดังนั้นวิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับช่วงเวลาของการทำการซื้อขายด้วย ทั้งนี้หากการติดตลาดในชุมชนบางแห่งมีได้จัดขึ้นทุกวัน พ่อค้าแม่ค้าก็จะต้องเรียนรู้ถึงการติดตลาดในย่านอื่น ๆ หรือละแวกใกล้เคียงด้วย เพื่อที่จะได้กระจายสินค้า ผลผลิตออกสู่ตลาดเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิต สกฤณี ญัฐพูลวัฒน์ (2541) ได้ให้ความเห็นว่าชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าในแต่ละคนจะเริ่มต้นด้วยเวลาไม่เท่ากันแล้วแต่ลักษณะสินค้าของตน แต่ส่วนใหญ่แล้วต้องกะเวลาเตรียมตัวให้ไปถึงท้องน้ำอันเป็นตลาดให้ได้ราว ๆ ตีห้า หรือไม่ควรเกินหกโมงเช้า แม่ค้าบางคนอาจลงของที่จะขายตั้งแต่ตอนกลางคืนเมื่อตื่นเช้ามาก็สามารถเตรียมตัวแล้วขายได้ทันที ทั้งนี้พ่อค้าแม่ค้าต่างต้องเรียนรู้ลักษณะสภาพดินฟ้าอากาศ ด้วย เพื่อคาดการณ์อากาศที่จะเกิดขึ้นในแต่ละวัน หากวันใดฝนตกการค้าขายก็จะเป็นไปได้ยากลำบากมากขึ้นกว่าปกติ แต่อย่างไรก็ตามสภาพชีวิตของตลาดน้ำก็ยังคงดำเนินอยู่

อย่างเดิมแต่จำนวนเรือที่ค้าขายอาจลดจำนวนลงไปบ้าง แต่ก็ไม่เคยมีสักครั้งที่ท้องน้ำจะขาดเรือพายขายของในช่วงเวลาติดตลาด

4.4.2 ความหลากหลายทางศาสนา

ความแตกต่างและหลากหลายของคนในชุมชนที่อาศัยน้ำเป็นหลักในการดำรงชีพนั้น สิ่งที่สามารถเห็นชัดเจนจากชุมชนตลาดน้ำคือกลุ่มคนที่แตกต่างด้วยหลายเชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละกลุ่ม แต่ยังสามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้ภายใต้กฎระเบียบ การเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน การให้เกียรติและความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อความสงบสุขของชุมชน แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ชีวิตสังคมเมืองได้เข้ามาบีบบทบาทแทนที่ทำให้บทบาทการใช้ชีวิตที่ต้องพึ่งพาสายน้ำลดลง ไม่ได้ยึดถือประเพณี ขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิมไม่เคร่งครัดเหมือนแต่ก่อน การดำรงความแตกต่างหลากหลายในชุมชนตลาดน้ำไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธ ชาวคริสต์ ชาวอิสลาม ชาวจีน ฯลฯ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความอิสระในการเลือกนับถือศาสนา แสดงถึงการผสมผสานความหลากหลายในวัฒนธรรมไทยซึ่งเห็นได้จากศาสนสถานที่สำคัญในชุมชนได้แก่

1. วัด ศาสนสถานของชาวพุทธที่ตั้งอยู่ริมน้ำ สื่อถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนของชาวพุทธ วัดถือได้ว่าเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมของชาวพุทธ วัดที่อยู่บริเวณย่านชุมชนตลาดน้ำ พระภิกษุ สามเณร และเด็กวัดต่างสัจจรทางน้ำ โดยอาศัยเรือพายออกบิณฑบาตในตอนเช้า ในปัจจุบันยังคงเห็นภาพนี้ได้ในพื้นที่ชุมชนริมน้ำหลายแห่ง หรือในวันสำคัญทางศาสนาเช่นวันพระ วันเข้าพรรษา ชาวบ้านจะมาทำบุญ ฟังเทศน์ฟังธรรม

2. มัสยิด ศาสนสถานของชาวมุสลิม มีหลักฐานว่าในสมัยอยุธยาชาวมุสลิมได้อยู่รวมกันเป็นชุมชนตลาดน้ำบริเวณริมคลองปะจาม (ปทาคุจาม) คลองสระบัวแถวบางกะจะ และบริเวณปากคลองมหานาคซึ่งอยู่ถัดแถวหัวแหลมขึ้นไปทางแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีชุมชนอิสลามอยู่บริเวณริมคลองแสนแสบแถบเจริญผลเป็นชุมชนของพวกเขาซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชุมชนบ้านครัวในปัจจุบัน ริมคลองบางกอกน้อย ซึ่งแต่ละแห่งก็จะสร้างมัสยิดอยู่บริเวณริมน้ำทั้งสิ้นเพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

3. โบสถ์คริสต์ ศาสนสถานของชาวคริสต์ ชุมชนชาวตลาดน้ำหลายแห่งที่นับถือศาสนาคริสต์ได้จัดตั้งโบสถ์ขึ้นเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจตามหลักฐานโบราณสะท้อนให้เห็นว่าหมอสอนศาสนาที่เข้ามาตั้งแต่สมัยก่อนบางท่านได้เข้ามาอาศัยอยู่ในแฟริมน้ำ การเกิดโบสถ์คริสต์ในตลาดน้ำจึงถือเป็นอีกวิถีชีวิตหนึ่งที่กลมกลืนเข้ากับ

ชีวิตของผู้คนริมน้ำ โบสถ์คริสต์ที่อยู่ริมน้ำและสามารถเข้าไปเคารพสักการะได้ในปัจจุบัน ได้แก่ โบสถ์โปรตุเกส โบสถ์คอนเซ็ปชัน โบสถ์อัสสัมชัญ เป็นต้น

ความหลากหลายของกลุ่มชนที่มองผ่านสิ่งก่อสร้างริมน้ำอันเป็นศาสนสถานของศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ นี้แสดงให้เห็นถึงความศรัทธา ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวน้ำได้อย่างใกล้ชิดเคียงความเป็นจริงอย่างมากที่สุด ตลาดน้ำในเมืองโบราณก็ได้สร้างศาสนสถานจำลองขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวชุมชนริมน้ำ เช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (เจ้าแม่กวนอิมปางหนึ่งของพระโพธิสัตว์) ซึ่งเป็นเทพในความเชื่อของพุทธศาสนานิกายมหายานเป็นผู้ปลดเปลื้องความทุกข์ เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา ชาวบ้านนิยมบูชาเพื่อขอความมั่งมี ความปลอดภัย ขอบุตรสืบสกุล ศาลเจ้ากวนอู สัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์สุจริต เป็นศาลเจ้าที่ชาวจีนนิยมสร้างไว้ในย่านที่ตนอยู่อาศัย สำหรับให้ผู้คนมากราบไหว้บูชา ศาลเจ้าหัวรอซึ่งเป็นศาลเจ้าประจำคั้งน้ำ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่นในบริเวณตลาดหัวรอจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเดิมเป็นย่านชุมชนหนาแน่น ศาลพระกาฬมีที่มาจากศาลฮินดูที่เข้ามาเจือปนอยู่ในการนับถือศาสนาพุทธของคนไทยมาช้านาน บางท้องถิ่นในภาคกลางมีการสร้างศาลพระกาฬขึ้นเช่นเดียวกับการสร้างศาลหลักเมือง เช่นที่จังหวัดลพบุรี เมื่อเกิดความทุกข์ โรคภัยไข้เจ็บ ผู้คนก็จะมาอธิษฐาน ศาลนี้ถือเป็นที่พักของผู้คนที่มีความเชื่อเรื่องผีและอาณูภาพของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้พ้นทุกข์ บางครั้งอาจมีการขนานศาลกล่าวเพื่อความปลอดภัยและโชคดี (สกุณี ญัฐพลวัฒน์, 2541)

4.4.3 เศรษฐกิจของชุมชน

เศรษฐกิจของชุมชนชาวตลาดน้ำนั้นมีความหลากหลาย บางแห่งอาจเหมือน และบางแห่งอาจแตกต่าง นอกจากจะมีเรือพายของพ่อค้าแม่ค้าแล้ว ริมฝั่งคลองก็ยังเป็นแหล่งการค้าด้วย มีการตั้งร้านขายของต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงและแตกต่างจากสินค้าในเรือเพื่อให้ลูกค้าในตลาดน้ำได้หาซื้อได้อย่างสะดวกสบาย สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนริมน้ำ ทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภค สินค้าที่ซื้อขายนี้ได้สร้างความสมบูรณ์ให้กับชุมชนตลาดน้ำให้เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ร้านค้าริมฝั่งคลองอาจมีการจัดให้บริการเป็นร้านยาสมุนไพร ในสมัยก่อนใช้ยาสมุนไพรแผนโบราณในการรักษาและป้องกันโรค เครื่องบดยาเครื่องชั่งยา ตู้อบแห้งสำหรับใส่เครื่องยาสมุนไพรต่าง ๆ ที่ตั้งเป็นหมวดหมู่วางติดผนังเป็นแถวสูงติดเพดาน ก็เป็นเครื่องใช้ในร้านขายยาที่น่าสนใจ แต่ในปัจจุบันการแพทย์เจริญก้าวหน้ามากขึ้นวิธีการรักษาด้วยยาสมุนไพรลดความนิยมลง ทำให้ร้านขายยาสมุนไพรลดน้อยลงตามไปด้วย ร้านค้าที่น่าสนใจอีกร้านหนึ่งอาจหนีไม่พ้นร้านก๋วยเตี๋ยวเรือที่เป็นที่ขึ้นชื่อของตลาดน้ำหลายแห่ง

ในบางชุมชนก๋วยเตี๋ยวเรือที่ขายอยู่ในเรืออาจจอดนิ่งอยู่หน้าหน้าบ้านของผู้ขาย มีโต๊ะเก้าอี้นั่งบนฝั่งเพื่อบริการลูกค้า ในย่านริมฝั่งน้ำร้านตัดผมชาย หรือบาร์เบอร์ริมคลองที่มีลูกค้าทั้งเด็กและผู้ใหญ่มาใช้บริการนั่งบนเก้าอี้ตัดผมสีแดงพร้อมผ้าคลุมไหล่ ตัดด้วยปัตตาเลี่ยน เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทย และเป็นอาชีพที่สงวนให้คนเท่านั้นที่ดำเนินกิจการได้ ทั้งหมดนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของชุมชนในแง่เศรษฐกิจในตลาดน้ำ

4.4.4 สินค้าในตลาดน้ำ

ตลาดน้ำคือแหล่งการค้าครบวงจรที่ลูกค้าหลายคนชื่นชอบ อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้มาพบปะกันโดยตรง สามารถต่อรองราคาได้ สินค้าในตลาดน้ำที่เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นตลาดน้ำที่ใดก็ตาม สิ่งที่สามารถซื้อได้จากพ่อค้าและแม่ค้าที่นำสินค้ามาจำหน่ายแลกเปลี่ยนซื้อขายนั้นเรียกได้ว่า สามารถแบ่งชนิดของสินค้าได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. สินค้าอุปโภค คือสินค้าที่จำเป็นและใช้ชีวิตประจำวัน จำพวกเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น เรือขายเครื่องครัว กระทะ ครก สาก หม้อ ไห จาน ชาม หรือขายเฉพาะใบตองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการประกอบอาหารของไทย เช่นห่อหมก และขนมไทยต่าง ๆ หรือเรือขายหมอน มุ้ง แจกัน หม้อน้ำ กระจ่างต้นไม้ เรือขายแข่ง ขายเสื่อ เครื่องแต่งตัว เสื้อผ้า หมวก แม้กระทั่งเรือขายของที่ระลึก เป็นต้น บางลำอาจขายดอกไม้ ทั้งไม้ดอกและไม้ประดับ จำพวกกล้วยไม้ กุหลาบ มะลิ ซ่อนกลี้น เบญจมาศ ดอกบัว ใบเตย ดอกหน้าวัว พวงมาลัย หรือบางลำก็ขายไม้กระถางเช่น ต้นมะม่วง ต้นขนุน

2. สินค้าบริโภค คือสินค้าจำพวกอาหารการกินต่าง ๆ ที่มีหลากหลาย เช่น เรือขายกาแฟ เรือก๋วยเตี๋ยว เรือขายผักสดชนิดต่าง ๆ ที่ชาวบ้านปลูกเอง เช่น ผักบุ้ง คะน้า กระชาย มะกรูด มะนาว มะเขือ พริก แดงกวา ผักชี ผักกาด หอม กระเทียม ตะไคร้ กระชาย หรือเรือขายอาหารสด เนื้อสัตว์ ไก่ เป็ด หมู อาหารทะเลทั้งสดและแห้ง กุ้ง หอย ปู ปลา หรือเรือขายผลไม้ตามฤดูกาล มะม่วง ส้ม ละครุด ลำไย มะพร้าว พุทรา เงาะ ทุเรียน ส้มโอ องุ่น ชมพู่ อ้อย แดงโมนอกจากนี้ยังมีเรือที่ขายอาหารปรุงสำเร็จ เรือขายข้าวแกง เรือขายส้มตำไถ่ย่าง เรือขายอาหารตามสั่ง เรือขายขนมไทยโบราณ เรือขายขนมครก เรือขายน้ำแข็งไส เรือขายยาตอง เรือขายกะป๋อง ปลา เรือขายแกงก๋วย เป็นต้น

4.4.5 กิจกรรมของชุมชนตลาดน้ำ

การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าหรือเครื่องอุปโภคบริโภคกันระหว่างชุมชนเป็นกิจกรรมที่มีร่วมกันของชาวชุมชนตลาดน้ำ บางครั้งชาวชุมชนตลาดน้ำยังมีการรวมตัวกัน นอกเหนือจากกิจกรรมการค้าขายด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเวลาเทศกาลงานบุญ เช่นวันเข้าพรรษาก็อาจจะมีการรวมตัวกันของชาวบ้าน ร้านค้าร่วมกันจัดมหรสพ งานรื่นเริงต่าง ๆ เช่น การฉายหนังกลางแปลง ที่จัดขึ้นกลางท้องน้ำ ชาวบ้านต่างพายเรือกันมาดู อาจมีเรือขายขนม ขายน้ำแข็งใสให้ซื้อกินระหว่างดูหนังอีกด้วย โดยเฉพาะช่วงเทศกาลทอดกฐินในวันออกพรรษาที่ชาวชุมชนต่างต้องมาร่วมกันถวายผ้ากฐิน ทำกิจกรรมตกแต่งเรือขนาดใหญ่ที่จะใช้ตั้งองค์กฐินไปทอดตามวัดในชุมชน ซึ่งเป็นประเพณีที่สนุกสนานและถือเป็นสีสันของชาวชุมชนตลาดน้ำ ขบวนเรือที่ใช้มักเป็นเรือมอด หรือเรือพายม้าน้ำขนาดสองแฉก หรือสี่แฉกไม่มีประทุน ตกแต่งอย่างสวยงาม เรือขนาดรองลงมาใช้พายนำหรือพายติดตามเรือที่ตั้งองค์กฐิน มีพิณพาทย์ตะโพนบรรเลงกันอย่างสนุกสนาน และงานรื่นเริงที่สำคัญมากอีกงานหนึ่งคือ ประเพณีการแข่งขันเรือที่มีทั้งประเภทเรือสวยงามและเรือที่แข่งความเร็ว ทั้งสนุกสนานและตื่นเต้น ตัวอย่างงานแข่งเรือของชุมชนชาวน้ำดังกล่าวได้แก่ ชุมชนวัดเจ้าเจ็ดในอำเภอเสนา ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

สรุป ความหลากหลายของสังคมชุมชนตลาดน้ำเป็นการผสมผสานกันระหว่างวิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าที่เปรียบเสมือนเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภคในเวลาเดียวกัน โดยผ่านสถานที่ซื้อขายที่เรียกว่าตลาดน้ำ สินค้าในตลาดน้ำเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นตลาดน้ำที่ใดก็ตาม สิ่งที่สามารถซื้อหาได้จากพ่อค้าทำให้คนในชุมชนและจากต่างชุมชนได้มาพบปะกันโดยตรง สามารถซื้อสินค้าทั้งอุปโภคและบริโภค เกิดเป็นเศรษฐกิจของชุมชน และเป็นกิจกรรมที่ทำให้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน นอกจากเรื่องการค้าขายแล้ว กิจกรรมของชุมชนตลาดน้ำก็เป็นสิ่งสำคัญที่คนในชุมชนต่างให้ความสำคัญ เป็นประเพณีที่ทำสืบต่อกันมา เช่น การจัดงานมหรสพ งานรื่นเริงต่าง ๆ ที่เป็นสีสันของชาวชุมชนตลาดน้ำ รวมไปถึงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ และวัฒนธรรมที่แตกต่าง แต่สามารถอยู่รวมกันได้อย่างสงบสุข

4.5 ข้อมูลทั่วไปตลาดคลองสวน100ปี

ตลาดคลองสวนตั้งอยู่ริมคลองประเวศน์บุรีรมย์ในพื้นที่รอยต่อของ 2 จังหวัด คือ ตำบลคลองสวน อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ และตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์จังหวัดฉะเชิงเทรา (แปดริ้ว) ตรงบริเวณคลองนาคราชในแนวตั้งเหนือใต้ แบ่งจังหวัดสมุทรปราการไว้ทางตะวันตกของคลอง และแบ่งจังหวัดฉะเชิงเทรา (แปดริ้ว) ไว้ทางตะวันออกติดกับคลองประเวศน์

บุรีรัมย์ที่ทอดตัวในแนวตะวันตกและตะวันออกเป็นสี่แยกลำคลองสำคัญเชื่อมด้วยสะพานไม้เต็งมีหลังคากันแดด สูงชัน ถ้าเดินขึ้นไปยืนอยู่ที่กลางสะพานจะมองเห็นคลองเทพราชตรงไปทั้งทางเหนือและทางใต้ ตลาดคลองสวนเริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2444 โดยใช้ชื่อว่า "ตลาดสามพี่น้อง" สภาพตลาดเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว เสอาอาคารใช้ไม้เหลาชะโอน ต่อมาในปี พ.ศ. 2477 จึงเปลี่ยนเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ยุริมน้ำ และบริเวณหัวมุมตลาดเป็นเส้นแบ่งของจังหวัด โดยมีคลองที่สำคัญคือ คลองประเวศบุรีรัมย์ และคลองพญานาคราช มีเรือสัญจรเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการเรียกขานตลาดแห่งนี้จนถึงปัจจุบันว่า "ตลาดคลองสวน"

ตลาดคลองสวนเป็นตลาดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยรัชการที่ 5 เป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ การเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ในอดีตสัญจรทางเรือใช้เรือเมล์ขาวของนายเลิศเพียงลำเดียวเท่านั้นที่แล่นจากประตูน้ำท่าถั่ว (ฉะเชิงเทรา) ผ่านตลาดคลองสวนก่อนจะแล่นเข้าสู่ประตูน้ำ (วังสระปทุม) กรุงเทพฯ เมื่ออดีตตลาดคลองสวนเป็นจุดแวะพักและเป็นศูนย์รวมของชุมชน จุดแลกเปลี่ยนสินค้าของชาวบ้านในย่านเป็ริง หลวงแพ่ง ลาดกระบัง บางพลี ลาดขวาง ท่าถั่ว บางบ่อ หนามแดง บางเตย มาตั้งแต่สมัย 100 ปีที่ผ่านมา โดยใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการติดต่อทำมาค้าขาย ซึ่งในขณะนั้นตลาดแห่งนี้ เต็มไปด้วยการจราจรทางน้ำที่ประกอบไปด้วยเรือแจว เรือพายจำนวนมาก ถึงขนาดต้องจอดซ้อนกัน 3-4 แถว แต่ละลำบรรทุกสินค้านานาชนิดเป็นจำนวนมาก มาจำหน่ายและแลกเปลี่ยน นอกจากสินค้าที่จำหน่ายทางน้ำแล้วนั้น ยังมีสินค้าที่นำมาจำหน่ายในอาคารไม้ และสี่บทอดมาจนถึงปัจจุบันอยู่หลายชนิด เช่น กัลฉวย หมาก พลุ ขนมหวาน ข้าวสาร กาแฟ และร้านขายยาแผนโบราณ และเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญและสะดวกที่สุดหากมีงานกุศล เช่น การขุดคลอง ทำถนน ชาวชุมชนตลาดคลองสวนก็จะมาร่วมแรงร่วมใจพัฒนาสาธารณูปโภคร่วมกัน จุดพบปะคือร้านกาแฟ ทุกคนแม้ต่างศาสนาก็สามารถเข้ามาที่จุดนัดพบแห่งนี้ได้ มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์การดำเนินชีวิต พูดคุยเรื่องข้าวสารเหตุบ้านการเมือง ร้านกาแฟจึงเป็นเสมือนสถานที่ชุมนุมผู้คนในชุมชนที่มาพบกันเป็นประจำทุกเช้า

ตลาดคลองสวนยังคงเป็นตลาดที่มีชีวิต วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวคลองสวนจะอยู่รวมกันหลายเชื้อชาติ ทั้งชาวไทยจีน ชาวไทยพุทธ และชาวมุสลิม ที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว ที่เห็นได้ชัดก็คือ โรงเจ วัด และสุเหร่าจะอยู่บริเวณเดียวกัน มีแหล่งนันทนาการที่เรียกว่า วิก โรงฝึน ร้านกาแฟ นอกจากนั้นยังมีการแสดงของอุปรากรจีน หรือจิวสี่บทอดมาถึงปัจจุบันนี้

ตลาดคลองสวนเป็นตลาดที่ซื้อขายของสดเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาหารหรือของสำเร็จรูปสะดวกซื้อ เช่น ผักผลไม้ ปลาเค็ม หมูแดดเดียว ไข่เค็ม เป็ดพะโล้ ขนมชั้น

ทองหยิบ ทองหยอด ฯลฯ ซึ่งคนในชุมชนทำเองเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มีร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายทอง ร้านขายยา ร้านขายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมไปถึงร้านขายเครื่องมือทางการเกษตร เครื่องจักรสัตว์ ร้านตัดผม ร้านกาแฟโบราณ จึงเรียกได้ว่าเป็นตลาดที่มีผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง และที่เป็นของชุมชน

ชุมชนตลาดคลองสวน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยที่มีเอกลักษณ์ของคนไทย คือคนในชุมชนมีความน้ำใจ และการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีความเป็นอยู่อย่างสงบสุข และเรียบง่าย โดยไม่มีการขัดแย้งทางด้านเชื้อชาติและศาสนาของผู้คนในท้องถิ่น นอกเหนือจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชนตลาดคลองสวนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยแล้ว อาคารที่อยู่อาศัยของชาวตลาดคลองสวนก็นับว่าเป็นมรดกทางด้านสถาปัตยกรรมไทยริมน้ำแบบเก่าไม่ต่ำกว่าร้อยปีเช่นกัน ด้วยสภาพของอาคารไม้ที่มีลักษณะโบราณเป็นห้องแถวริมน้ำติดกันมากกว่า 100 คูหา โครงสร้างเป็นไม้เนื้อแข็งและเนื้ออ่อน เริ่มแรกมุงด้วยจากต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นมุงด้วยสังกะสี ตลาดคลองสวนจึงแตกต่างไปจากตลาดอื่น ๆ เพราะทางเดินปัจจุบันเป็นคอนกรีต มีหลังคาสังกะสีต่อเป็นชาย คลุ่มทางเดินทำตัวร้านค้าเป็นห้อง ๆ ยาวจากริมน้ำขึ้นมาบนบก ด้านหลังตลาดมีรางชุดเป็นที่ระบายน้ำต่อกับคลองประเวศน์บุรีรัมย์และคลองเทพราช ตัวตลาดต่อกันยาวกว่า 1 กิโลเมตร มีร้านค้า 220 ร้าน ขนานไปตามริมคลอง หัวตลาดมีโรงสี ช่างทางเข้าเป็นบ้านเก่าคู่กับตลาดซึ่งเป็นของประชาชนตลาดคลองสวนฝั่งบางบ่อ ด้วยตัวอาคารเป็นไม้เก่าแก่ซึ่งยังคงรูปแบบในอดีตที่ไม่ได้มีการต่อเติม เปลี่ยนแปลงเป็นตึก หรือเป็นอาคารคอนกรีต ทำให้ตลาดคลองสวนเป็นตลาดที่ยังคงโครงสร้างของสถาปัตยกรรมโบราณไว้เป็นอย่างดี

วิถีชีวิตของคนในชุมชนตลาดคลองสวนยังคงรวมตัวกันค้าขายสินค้าประเภทต่าง ๆ และเปิดร้านค้าขายสินค้าเป็นประจำทุกวัน เป็นชุมชนที่เข้มแข็งด้วยความโอบอ้อมอารี เอื้ออาทรซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ไม่เฉพาะสำหรับคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังคงเอื้ออาทรสำหรับทุกคนที่มาเยี่ยมเยือน ไม่ว่าจะเพียงแค่มารับเพื่อเที่ยวชมบรรยากาศเก่า ๆ ในอดีต หรือจะมาเพื่อหาซื้อสินค้าอาหารและขนมอันลือชื่อของตลาดคลองสวน นักท่องเที่ยวจะได้รับบริการต้อนรับอย่างอบอุ่น ด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี และความยิ้มแย้มของผู้คนชาวตลาดคลองสวนที่ยินดีพูดคุยถึงความหลังที่เจริญรุ่งเรืองของตลาดคลองสวน และคอยคำถามทุกคำถามของผู้คนที่มาเยือนด้วยความเต็มใจ อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวตลาดคลองสวนที่ค้นหาไม่ได้ง่าย ๆ ในสังคมยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน จนไม่มีเวลาจะพบปะพูดคุย หรือตอบคำถามให้กับคนแปลกหน้า

ศาลเจ้าพ่อคลองสวนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับเคารพสักการะของชาวไทยจีนและไทยพุทธ ซึ่งศาลแห่งนี้เดิมเป็นศาลไม้สร้างมากกว่า 100 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2505 แต่เกิดการ

ข้าราชการชนในชุมชนตลาดคลองสวนจึงได้ทำการบูรณะปรับปรุงทาสีใหม่ ด้วยความศรัทธาใน ชาวชุมชนจึงค้าขายรุ่งเรือง ชีวิตสงบสุขร่มเย็น ผู้ที่ไม่มีบุตรชายได้มาอธิษฐานขอ ส่วนใหญ่ก็ได้สม ปรารถนา ของที่สักการะคือผลไม้ 5 อย่าง และของใช้เด็กอ่อน เดือนมีนาคมของทุกปีจะมีงาน ประจำปีศาลเจ้าพ่อคลองสวน มีการแสดงงิ้วการขอบุตรให้ขอตอนที่งิ้วบ่วงเซียง คือไว้องค์เซียง หรือไว้เจ้า ต่อจากนั้นให้ท่านรับไข่มุก (ตุ๊กตาของงิ้ว) ไปวางที่กระถางรูป คนที่มาสักการะในช่วง งานประจำปีเมื่ออธิษฐานขอจะสำเร็จตามที่ปรารถนาทุกประการ

การอนุรักษ์ตลาดคลองสวนให้เป็นชุมชนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทย เป็นสิ่งสำคัญ และมีคุณค่าสำหรับคนรุ่นหลังเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้และเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับคนทั่วไปที่ต้องการจะระลึกถึงความหลังในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของผู้คนในชุมชนทั้งทางด้านสิ่งก่อสร้าง และจิตใจ ตามแบบอย่างของสังคมไทยโบราณได้ สรุป ตามคำกล่าวของคุณอเนก นาวิกมูล นักเขียนสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของชาวไทย ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ สารคดีว่า “การกลับไปหาอดีตไม่สามารถย้อนเวลาได้ แต่ทำได้ด้วยการไป เดินตามสถานที่ที่มีบรรยากาศเก่าเหมือนในอดีต” จึงเป็นที่มาของสโลแกนของตลาดคลองสวน 100ปีว่า “ตลาดคลองสวน 100ปี อดีตที่สัมผัสได้”

4.6 ข้อมูลทั่วไปตลาดโบราณบางพลี

อำเภอบางพลีเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่ง สันนิษฐานว่าเป็นชาวขอมเพราะ หลักฐานจากพงศาวดารลำคลองสำโรงเป็นเส้นทางในสมัยที่ขอมเรืองอำนาจ ราว พ.ศ. 1660 หลักฐานที่พบคือชื่อดั้งเดิมที่เป็นภาษาขอม เช่น ทับนาง หนามแดง บางโหลง การเกิดของชุมชน บางพลีถ้าคิดตามพุทธศักราชที่ขอมเรืองอำนาจ จะมีอายุประมาณ 800ปี แต่ถ้าคิดตาม พุทธศักราชที่ขุดลอกคลองสำโรง พ.ศ. 2041 จะมีอายุ 500ปี คำว่าบางพลีตามข้อสันนิษฐาน แบ่งเป็น 2 นัยคือ 1.ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 โปรดให้ขุดลอก คลองสำโรงกับคลองทับนาง เมื่อปี พ.ศ.2041 ตรงที่คลองทั้งสองมาบรรจบกันนั้นได้พบเทวรูป สัมฤทธิ์มีอักษรจารึกว่า “พญาแสนตา” องค์หนึ่งและ “มหาสังขกร” อีกองค์หนึ่ง จึงโปรดทำพิธี บวงสรวงบัตร์พลีขึ้น ณ ที่นั้น 2.มีประวัติเล่าสืบต่อกันมาว่าพระนเรศวรมหาราชทรงยกกองทัพขับ ไล่ข้าศึกที่มาจากทางทิศตะวันออกของกรุงศรีอยุธยามาถึงตำบลหนึ่งซึ่งไม่ปรากฏนาม ณ ที่นี้ พระองค์ได้ทรงสั่งให้หยุดทัพเพื่อพักไพร่พลทหาร โปรดให้สร้างพลับพลาชัยเป็นอนุสรณ์ในชัยชนะ สงคราม ขนานนามว่า พลับพลาชัยชนะสงคราม (นามเดิมของวัดบางพลีใหญ่ใน) และได้ทรงทำ พิธีบัตร์พลี บวงสรวงหาฤกษ์ยามอันเป็นนิมิตตามตำราพิชัยสงคราม ก่อนที่จะยกกองทัพขับไล่

เข้าศึกและอริราชศัตรู ซึ่งการกำเนิดของคำว่า “บางพลี” เพี้ยนมาจากคำว่า “บัตร์พลี” ที่มีความหมายว่าเครื่องสังเวท

ในสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ.2350 สมุหนายกวิเศษของไทยได้เดินทางไปเยี่ยมบิดาที่เมืองแก่ง และได้แตงนิราศเมืองแก่งขึ้น ซึ่งได้กล่าวถึงตอนที่ผ่านย่านบางพลีไว้ด้วยว่า

“ถึงบางพลีมีเรือนอารามพระ
 ดูระกะดาษทางไกลไปกลางทุ่ง
 เป็นเลนลุ่มลึกเหลวเพียงเอวพุง
 ต้องลาก จูงจ้ำควายอยู่รายเรียง
 ดูเรือแพแอ้อดอยู่ยัดเยียด
 เข้าเบียดเสียดแทรกกันสนั่นเสียง
 แฉวตะกูดเกะกะประกะเซียง
 บ้างท่อมเถียงโดนดุนกันวุ่นวาย”

ตลาดโบราณบางพลีสภาพพื้นที่ในอดีตเป็นที่ราบลุ่มป่าชายเลน ยึดตามแนวคลองลำโรงเป็นหลัก ทางทิศเหนือของคลองลำโรงเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เรียกว่าฝั่งทุ่งชาวบ้านมีอาชีพทำนา ส่วนทิศใต้ของคลองลำโรงเป็นพื้นที่แสมเรียกฝั่งป่า ชาวบ้านมีอาชีพตัดฟืน สันนิษฐานว่าในอดีตเป็นทะเลที่ตื้นเขิน มีหลักฐานแผนที่บางพลีในอดีต พ.ศ.2457 ปรับปรุงแก้ไข 2492 ยังมีป่าแสม ป่าทึบ เมื่อมีการขุดเจาะพื้นที่แอมบางปู่ลึกประมาณ 1 เมตรจะพบซากหอยมากมาย

อำเภอบางพลีมีหลายเชื้อชาติไทย จีน มอญ และมุสลิม วิถีชีวิตคนในชุมชนบางพลีเมื่อครั้งอดีตกาลมีอาชีพทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบางพลีเพราะมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์และมีน้ำเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมจึงเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม แม้ว่าปัจจุบันสังคมของชาวบางพลีได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของสังคมยุคอุตสาหกรรม ส่งผลให้กิจกรรมและพิธีกรรมบางอย่างได้ถูกลบเลือนหายไป

ตลาดโบราณบางพลีเป็นตลาดเก่าแกริมคลองลำโรง เดิมชื่อตลาด"ศิริโสภณ เป็นตลาดเก่าแก่ที่ยังคงบรรยากาศของวิถีชีวิตริมคลองที่เรียบง่าย และเป็นตลาดโบราณริมคลองลำโรงเพียงแห่งเดียวที่รอดพ้นจากไฟไหม้และยังคงสภาพเดิมเหมือนแรกสร้าง เป็นเรือนแถวไม้สองชั้นหลายคูหา หลังคาปั้นหย้า ส่วนใหญ่ยังคงมีรูปแบบดั้งเดิม คือมีหลังคาเป็นกระเบื้องว่าวหรือสังกะสี พื้นตลาดเป็นพื้นไม้สามารถเดินติดต่อกันได้ยาวประมาณ 500 เมตร มีร้านค้าเรียงรายตลอดทางโดยมีสินค้าทั้งเก่าและใหม่ให้เลือกสรรอย่างหลากหลาย ตั้งอยู่บนฝั่งเหนือของคลองลำโรง หมู่ 10 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีอายุประมาณ 150 ปี

(สันนิษฐานจากประวัติศาสตร์ คนจีนมาตั้งถิ่นฐานที่บางพลี พ.ศ.2400) รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของตลาดโบราณบางพลีประกอบไปด้วยสถาปัตยกรรมห้องแถวไม้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความเก่าแก่และทรงคุณค่า บางส่วนเสื่อมสภาพและทรุดโทรมลงไปมีการก่อสร้างตามแนวขนานไปกับเรือนไม้ โดยเฉพาะห้องแถวไม้ภายในตลาด สถาปัตยกรรมของห้องแถวเป็นแบบอาคารไม้ชั้นเดียวหลังคากระเบื้องว่าว สถาปัตยกรรมเป็นแบบจีนปนไทยเป็นอาคารที่พักอาศัยและร้านค้า ตลาดโบราณบางพลีถือเป็นชุมชนใหญ่ชุมชนหนึ่งและรุ่งเรืองมากในอดีต เป็นตลาดขนส่งสินค้าและผู้โดยสารจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่กรุงเทพมหานคร การเดินทางในสมัยก่อนใช้เรือเป็นพาหนะเดินทาง

เมื่อปีพ.ศ. 2548 เทศบาลตำบลบางพลีได้ร่วมกับชุมชนทำการพลิกฟื้นตลาดโบราณบางพลีอีกครั้งหลังเกิดปัญหาเศรษฐกิจระดับประเทศทำให้การค้าในตลาดซบเซาลงจนต้องปิดกิจการประกอบกับค่านิยมการซื้อเปลี่ยนแปลงไป โดยเลือกใช้บริการจากห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อมากกว่าจะเดินเลือกซื้อสินค้าและบริการจากตลาดชุมชน ทำให้คนในชุมชนรายได้ลดลงมีผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น วิถีชีวิตของชาวบางพลีกำลังเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเพณีสำคัญกำลังจะสูญหายไป เทศบาลตำบลบางพลีได้เริ่มจัดโครงการโดยใช้ชื่อว่า “เทศกาลอาหารดี 48” เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน และเปลี่ยนเป็นโครงการขอย่อยตลาดโบราณบางพลีตั้งแต่ ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน

นอกจากจะกระตุ้นเศรษฐกิจแล้วยังทำให้ชาวบ้านหันมาอนุรักษ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบางพลี นอกจากนี้ทางเทศบาลได้เช่าห้องในตลาดโบราณบางพลีเพื่อใช้เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และแสดงนิทรรศการภาพเก่าเล่าเรื่องที่สะท้อนเรื่องราวของบางพลีในอดีตได้เป็นอย่างดี

ตลาดโบราณบางพลีจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อยู่ไม่ไกลกรุงเทพมหานคร คมนาคมที่สะดวกหลายเส้นทางที่สำคัญอยู่ใกล้กับสนามบินสุวรรณภูมิจึงได้รับความสนใจทั้งชาวไทยและต่างประเทศ สินค้าและบริการในตลาดโบราณบางพลีได้แก่ ร้านจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา ร้านจำหน่ายอุปกรณ์ทางการเกษตร ร้านสมุนไพรและสินค้าโบราณ ร้านจำหน่ายสินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน สินค้าที่ระลึก อาหารไทย ขนมไทย มีบริการต่างๆ เช่น นวดแผนไทย นวดเพื่อการผ่อนคลาย ดูหมอลเสริมดวงชะตา บริการล่องเรือไหว้พระ 3 วัด 9 วัด และชมวิถีชีวิตชาวบ้านริมคลองสำโรงที่ดำเนินการโดยชุมชนทั้ง 8 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพลี

ตลาดโบราณบางพลีเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในเรื่องอัตลักษณ์ของชุมชน ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานมีองค์หลวงพ่อโตศักดิ์สิทธิ์อยู่คู่กับชาวบางพลีมาแต่อดีต มีวัดบางพลีใหญ่ในที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ มีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีท้องถิ่นที่สะท้อนสายสัมพันธ์เชื้อชาติและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนอำเภอบางพลียังคงอนุรักษ์และสืบสานประเพณีรับบัวจนได้ชื่อว่าเป็นประเพณีหนึ่งเดียวในโลกจนเป็นที่รู้จักทั้งในและต่างประเทศ

ปัจจุบันตลาดน้ำโบราณบางพลียังคงค้าขายเหมือนในอดีต และถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ร้านขายขนมหวานไทย ร้านขายยาสมุนไพร ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านตัดผม ร้านตัดเสื้อ ร้านขายของที่ระลึกต่างๆ อีกทั้งชุมชนแห่งนี้ยังมีการผสมผสานกันระหว่างคนหลายเชื้อชาติทั้ง ไทย มอญ ลาว และจีน การนับถือศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาส่วนใหญ่ทำที่วัด ส่วนชาวไทยเชื้อสายจีนจะประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าพ่อบางพลี และอีกส่วนหนึ่งยังคงมีความเชื่อในการทรงเจ้าเข้าผี การดูหมอลำนายดวง เป็นต้น ตลาดน้ำบางพลีถือเป็นตลาดน้ำประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งซึ่งมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม สัมผัสอยู่มากมาย สมควรอนุรักษ์ฟื้นฟูให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาและหวงแหนวัฒนธรรมเก่าแก่ของบรรพบุรุษสืบต่อไป

4.7 ข้อมูลทั่วไปตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

อำเภอพระประแดงเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามีอาณาเขตที่ติดกับกรุงเทพมหานครมากที่สุด แต่เดิมเรียกว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์หรือที่ชาวมอญเรียกว่าเมืองปากลัดเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประเพณีศิลปวัฒนธรรมสืบต่อกันมาแต่โบราณ เนื่องจากพื้นที่เสมือนเมืองหน้าด่านของประเทศไทยซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ได้ทรงสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์และย้ายครอบครัวมอญจากเมืองสามโคกจังหวัดปทุมธานี จำนวน 300 คนมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ ด้วยเหตุนี้ชาวพระประแดงจึงมีประเพณีวัฒนธรรมเก่าแก่ที่เกี่ยวข้องกับชาวมอญและยังคงอนุรักษ์และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะประเพณีสงกรานต์พระประแดง (ปากลัด) ต่อมาภายหลังอำเภอพระประแดงมีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครมีการขุดเจาะน้ำบาดาลมากขึ้นทำให้แผ่นดินเกิดการทรุดตัว น้ำทะเลรุกเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นเรื่อยๆ จนปลูกข้าวได้น้อยลงจึงทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนจากการปลูกข้าวไปทำสวนผลไม้ ทั้งมะม่วง มะพร้าว และผลไม้อื่น ๆ รวมไปถึงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากขึ้น

ตำบลบางน้ำผึ้งอยู่ในอำเภอพระประแดงเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้บริเวณนี้ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลช่วงเวลาที่น้ำทะเลหนุนในเวลาน้ำผ่านเข้ามา

ตามลำคลองต่าง ๆ เข้าสู่พื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ทำสวนเป็นส่วนใหญ่ ดินบริเวณตำบลบางน้ำผึ้งมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุและสารอาหารของพืชนานาชนิด อาชีพดั้งเดิมของชาวตำบลบางน้ำผึ้งคืออาชีพทำสวนผลไม้ น้ำหวานจากเกสรดอกไม้มานานาชนิดได้ดึงดูดให้ผึ้งมาอาศัยทำรังอยู่ทั่วไปในพื้นที่ชาวบ้านได้นำน้ำผึ้งมาต่อกบาตรจึงได้ขนานนามพื้นที่นี้ว่า “บางน้ำผึ้ง” แต่เนื่องจากในระยะหลังชาวบ้านต้องเผชิญกับปัญหาในช่วงฤดูน้ำหลากคือน้ำทะเลหนุนและท่วมสวนเกษตรของชาวบ้านทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย จนกระทั่งในปี 2540 กรมโยธาธิการได้สร้างเขื่อนล้อมรอบตามนโยบายให้เป็นพื้นที่สีเขียวแหล่งปอดสุดท้ายของคนกรุงเทพฯ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างเขื่อนจึงได้รวมตัวกันหาข้อตกลงร่วมกับทางหน่วยงานของรัฐ และได้ผลสรุปว่าถ้าคนไหนต้องการขายที่ดินคืนแก่รัฐก็สามารถทำได้แต่หากไม่ประสงค์จะขายที่ดินคืนก็สามารถอาศัยอยู่ในที่ดินเดิมได้ และเมื่อได้ข้อสรุปเป็นที่น่าพอใจของทั้ง 2 ฝ่ายแล้วชาวบ้านจึงทำการเพาะปลูกกันต่อไป และทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องที่ดินทำกินโดยการขอที่ดินจากชาวบ้านที่มีที่ดินมากมาให้ชาวบ้านที่ต้องการทำอาชีพเกษตรกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว แต่เนื่องจากมีผู้ทำการเพาะปลูกกันเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด ราคาผลผลิตตกต่ำ รายได้ลดลง ส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนตกต่ำลงไปด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งจึงร่วมกับชาวบ้านทั้ง 11 หมู่บ้านในบริเวณพื้นที่กระเพาะหมูจัดทำเวทีประชาคมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา

จากการจัดทำเวทีประชาคม ประชาชนเห็นร่วมกันว่าควรสร้างตลาดน้ำเพื่อรองรับผลผลิตล้นตลาดของชุมชน เนื่องจากเล็งเห็นแล้วว่าชุมชนมีศักยภาพเพียงพอเพราะมีทั้งที่ดินและผลผลิตทางการเกษตรหลากหลาย โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าสินค้าที่นำมาขายนั้นต้องเป็นสินค้าที่ทำด้วยตัวเองมาจากคนในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง และตำบลที่ใกล้เคียงอีก 5 ตำบลเท่านั้นเพื่อเป็นการป้องกันเม็ดเงินที่จะรั่วไหลออกนอกชุมชน ใครปลูกอะไรได้ก็เอาสิ่งนั้นมาขายและได้เพิ่มอาหารคาวหวานที่ต้องทำเองปรุงเองนำมาจำหน่ายอีกทั้งยังได้ขยายกรอบโดยการให้นำสินค้า OTOP ของจังหวัดสมุทรปราการอนุญาตให้นำมาขายในตลาดน้ำได้

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีแนวความคิดมาจากตลาดน้ำซึ่งเป็นวิถีชาวบ้านที่มีมาเมื่อประมาณ 40 กว่าปีที่ผ่านมา ในสมัยก่อนการคมนาคมจะใช้การสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทางสำคัญเนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยามีลำคลองอยู่ทั่วไปซึ่งแต่ละคลองจะเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนผลไม้ดินจะมีความอุดมสมบูรณ์มาก น้ำทำปฏิปฐมน้ำดีทำให้ผลผลิตออกมาจำนวนมากมาย อาทิเช่น มะม่วง มะพร้าว หมากกล้วย มะนาว เป็นต้น ชาวบ้านจึงได้รวมตัวนำสินค้าใส่เรือมาจำหน่ายที่ปากคลองทำให้เกิดเป็น

ตลาดน้ำขึ้นมาต่อมาเมื่อการคมนาคมเปลี่ยนเป็นทางบกที่มีความสะดวกกว่าจึงทำให้การสัญจรทางน้ำลดความสำคัญลงตามลำดับ วิถีชุมชนริมน้ำและตลาดน้ำจึงเกิดการเปลี่ยนแปลง

ตำบลบางน้ำผึ้งมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ประชาชนประกอบอาชีพทางการเกษตร รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม บริษัทเอกชน รับราชการและอื่นๆ มีเนื้อที่ประมาณ 1,927 ไร่ มีวัด 2 แห่ง คือวัดบางน้ำผึ้งนอกและวัดบางน้ำผึ้งใน มีโรงเรียน 2 แห่งคือโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอกและโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งในมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง ได้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางน้ำผึ้งนอก มีสถานีอนามัย 1 แห่ง ได้แก่สถานีอนามัยบางน้ำผึ้ง

ในอดีตชุมชนบางน้ำผึ้งประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เช่น ส้มเขียวหวาน ส้มโอ มะพร้าว หนาก และปลูกพืชเบญจพรรณทั่วไปจนถึงปัจจุบันและยังมีการประกอบอาชีพอื่นๆ ได้แก่ รับราชการทหาร ตำรวจ ทำงานบริษัทและงานธุรกิจส่วนตัว และในปัจจุบันวันเสาร์ อาทิตย์ ประกอบอาชีพค้าขายในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเพื่อเป็นรายได้เสริมของชุมชน โดยเกิดจากแนวคิดของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งที่จะนำทุนทางธรรมชาติดังกล่าวมาสร้างการท่องเที่ยวที่คงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในพื้นที่และแหล่งกระจายสินค้าท้องถิ่นสู่ผู้บริโภคและเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบผสมผสานเชิงอนุรักษ์แห่งใหม่ของจังหวัดสมุทรปราการซึ่งมีสินค้า OTOP และอาหารพื้นเมืองจำนวนมากมาโดยเน้นให้คนในชุมชนเป็นผู้ขาย ลักษณะทางสังคมของชุมชนยังคงรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมไว้ เช่น การไปมา ลาไหว้ ยิ้มแย้ม การทักทายพูดจาด้วยอัธยาศัยสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน มีการแบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยมิตรไมตรี ชาวบ้านในชุมชนบางน้ำผึ้งนับถือศาสนาพุทธทุกคร้วเรือน มีการทำบุญใส่บาตรและทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ตักบาตรน้ำผึ้งยังคงยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม วันสงกรานต์ มีการสรงน้ำพระ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีวันลอยกระทง เป็นต้น ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามของชุมชนในชุมชน บางน้ำผึ้งจะมีกฎระเบียบและข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชน

ตำบลบางน้ำผึ้งเป็น 1 ใน 6 ตำบลในคิ่งกระเพาะหมูอยู่ในเขตอำเภอพระประแดง ตั้งอยู่ในพื้นที่บางกะเจ้า เหตุที่เรียกว่าคิ่งกระเพาะหมูเพราะว่าเป็นพื้นที่สีเขียวในคิ่งที่มีรูปร่างคล้ายกับกระเพาะหมูหรือแอกวัว เป็นพื้นที่เกษตรกรรมท่ามกลางความเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร โดยมีอาณาเขตรอบคลุมพื้นที่ 6 ตำบล คือ ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกอบัว และตำบลบางกระสอบ มีพื้นที่รวม 1,189 ไร่ จัดได้ว่าเป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครมากที่สุด จึงได้รับการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้คงสภาพความเป็นพื้นที่สีเขียวตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2520 ให้อนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า โดยปัจจุบันพื้นที่บางส่วนยังคงสภาพ

เป็นสวนผลไม้ดั้งเดิม ที่รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงได้ มีเพียงสะพานทางเดินเท้าใช้ในการสัญจร จึงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ขี่จักรยานเข้ามาเที่ยวชมพื้นที่ แต่ด้วยความที่ถูกล้อมรอบด้วยเมืองใหญ่ ประกอบกับการก่อสร้างโครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรมด้านใต้ ซึ่งจะทำให้การเดินทางเข้าสู่พื้นที่มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งราคาที่ดินยังมีราคาไม่สูงมากนัก จึงทำให้เกิดปัญหาการหลังไหลเข้ามาอยู่อาศัยของผู้คนจากนอกพื้นที่ มีการกว้านซื้อที่ดินของภาคเอกชนเพื่อรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เป็นคนดั้งเดิมยังต้องการรักษาและคงสภาพเดิมของพื้นที่ไว้ให้มากที่สุด การพัฒนาพื้นที่ส่วนใหญ่จึงยังคงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สภาพเดิมและให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเดิมให้น้อยที่สุด ดังนั้นโอกาสในการที่จะพัฒนาไปสู่พื้นที่อุตสาหกรรมจึงไม่มีโอกาสที่จะเป็นไปได้

ด้วยสภาพสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบของพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ตำบลบางน้ำผึ้งได้รับการคาดหวังว่าจะเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมและมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอนาคต ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียง

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรวิมล เพ็งพันธ์ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาตลาดน้ำ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี การวิจัยประกอบด้วย การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์บอกเล่า การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าตลาดตลาดน้ำดำเนินสะดวกเป็นตลาดน้ำที่ยังคงมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอยู่ และได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีบทบาทในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว และมีคุณค่าในด้านจิตใจ ร่างกาย เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ท่องเที่ยวและแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ตลาดน้ำมีคุณค่าและบทบาทในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของประเภทบุคคล ประเภทสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ประเภทกิจกรรม และประเภทสถานที่และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ให้เข้ากับสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเรียนรู้ แบบบูรณาการและปลูกจิตสำนึกให้รักท้องถิ่นมากขึ้น แม้อำเภอดำเนินสะดวกยังคงมีการเรียนรู้และการถ่ายทอดเพื่อดำรงรักษาอาชีพแม่ค้าตลาดน้ำไว้ ดังนั้นแม่ค้าตลาดน้ำจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญที่สุดของตลาดน้ำที่จะทำให้ตลาดน้ำดำรงอยู่หรือสูญหายไป

อดิภา ตรียดลานนท์ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทรจะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่าง ประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ ในขั้นตอนการค้นหาปัญหา การตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยมุ่งพัฒนาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิต การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และการออกกฎข้อบังคับของท้องถิ่น ซึ่งโครงการและกิจกรรมต้องมาจากความต้องการของชุมชน และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรให้คงไว้นานที่สุด ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมมือกันเป็นภาคีเครือข่ายและรัฐให้การสนับสนุน เน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและมีการวิจัยติดตาม

คนางค์ จิรภัตตานนท์ (2549) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน เป็นการศึกษาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษากลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 390 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวบริเวณป่าชายเลนบางขุนเทียนอยู่ในระดับต่ำ โดยลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างสูงที่สุด ได้แก่ การปลูกต้นไม้ชายเลนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเพื่อทดแทนบริเวณที่เกิดความเสียหายให้อยู่ในสภาพเดิม และลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างต่ำที่สุด ได้แก่ การติดต่อประสานงานเพื่อขอความร่วมมือ หรือ ขอรับทุนสนับสนุนงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์จากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ

ทศพล ชื่นอุปการณันท์ (2549) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรีอย่างยั่งยืน เสนอแนะแนวทางการจัดการที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรีอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ด้านการบริการการท่องเที่ยวและเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการบริหารจัดการของหน่วยงานท้องถิ่น ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสรุปแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรีอย่างยั่งยืน ได้ 4 แนวทาง คือ 1. แนวทางการจัดการ

ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการ บูรณะปรับปรุงเพื่อคงรักษาสภาพไว้ให้ดีที่สุด 2. แนวทางการส่งเสริมการตลาดและบริการโดยการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 3. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทั้งในภาครัฐและเอกชน 4. แนวทางการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว จัดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว พร้อมระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพเพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นๆ

รัตน์สุดา ทองเจิม (2549) ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม เป็นการศึกษากระบวนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ และกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม และศึกษาบทบาทและหน้าที่ของชุมชนรวมทั้งระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์ของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เวียงกุมกามนั้น ชุมชนยังไม่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเวียงกุมกาม เนื่องจากอำนาจในการบริหารนั้นหน่วยงานราชการ คือทางอำเภอสารภี และกรมศิลปากรยังดูแลอยู่ และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ถึงต่ำ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์ของชุมชนเวียงกุมกามนั้น ชุมชนยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจทุกขั้นตอนในการบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์ ส่วนใหญ่ชุมชนทำเพียงการลงแรง หรือการบริจาคเงิน แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

คมปราชญ์ บุตรศรี (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาหาแนวทางรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์บริการนักท่องเที่ยว : กรณีศึกษา ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวแสดง และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยสรุปว่าศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรประสานกับภาคเอกชนที่มีศักยภาพ และผลประโยชน์ในการดำเนินการควรมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการ นอกเหนือจากนี้ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลในการบริหารจัดการ ได้แก่ จัดเตรียมที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพให้มีความพร้อม จัดหาสินค้าและบริการที่มีชื่อเสียงและมีการพัฒนาคุณภาพสินค้า ผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ และตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเข้ามาจัดจำหน่าย การประชาสัมพันธ์ การประสานงาน และกลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการที่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

สุพร บุญปก (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมนันทนาการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมนันทนาการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการจำนวน 10 กิจกรรม โดยศึกษาใน 7 ด้านได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลากร ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความปลอดภัย ด้านการคมนาคม และด้านราคา โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุดคือ ชมวิถีชีวิตของชาวบ้านบริเวณตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โดยระดับความพึงพอใจกิจกรรมนันทนาการทั้ง 10 กิจกรรมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 7 ด้าน นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ส่งผลต่อการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชนอีกด้วย

เอกลักษณ์ อุปรีรัตน์ (2552) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลท่าศาลา จังหวัดลพบุรี และเทศบาลเมืองสิงห์บุรี โดยศึกษาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า 1. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 5 ลักษณะ ได้แก่ การรับทราบข้อมูลข่าวสาร การเสนอข้อมูล การเข้าร่วมการประชุม การเข้าร่วมดำเนินงาน และการเข้าร่วมตรวจสอบการดำเนินงาน 2. ปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วยปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน 3. แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วยแนวทางที่เน้นไปที่ประชาชน แนวทางที่เน้นไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวทางที่เน้นไปที่หน่วยงานหรือองค์กรภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละลักษณะการมีส่วนร่วม

สรุป/ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าตลาดน้ำเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และอধ্যาศัย ซึ่งแต่เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร ชุมชนยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน ดังนั้นการที่จะพัฒนาชุมชนตลาดน้ำให้ประสบผลสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่าง

ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มาจากความต้องการของคนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถพัฒนาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิต การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน

ตอนที่6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำแนวคิด ทฤษฎี มาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน

1.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.3 การศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 ทฤษฎีการจัดการชุมชน ตามแนวคิดของ พงณา สนวนศรี (คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2546) และ โกวิทท์ พวงงาม (การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, 2553) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสรุปแนวคิดการจัดการชุมชน ประกอบไปด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1.2.1 การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

1.2.2 การจัดการด้านองค์กรชุมชน

1.2.3 การจัดการด้านการตลาด

1.2.4 การจัดการด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวคิด อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

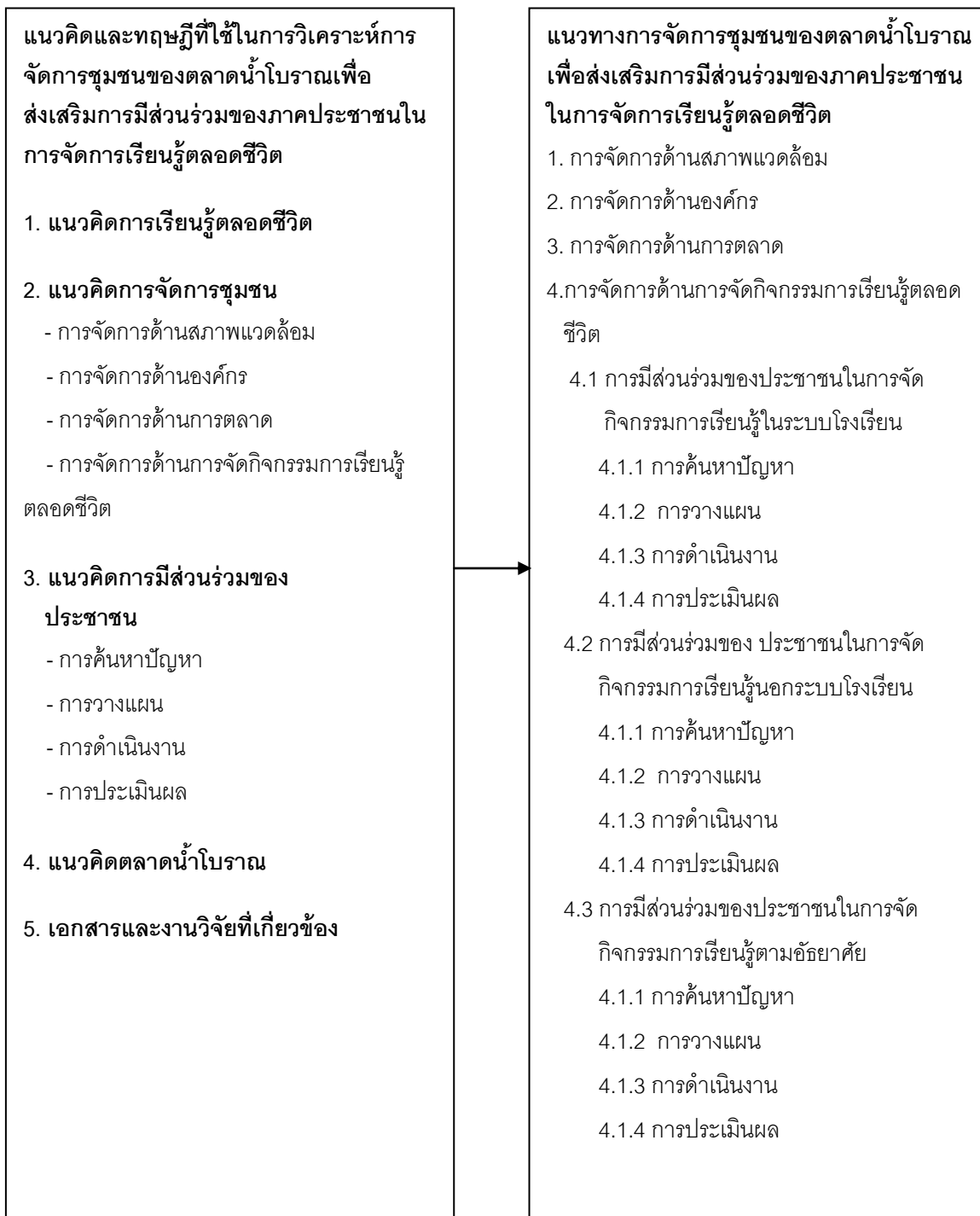
1.3.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา

1.3.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

1.3.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

1.3.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนของการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลกรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณ 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดคลองสวน และตลาดโบราณบางพลี โดยการศึกษาเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ ในแต่ละแห่งรวม 45 คน เพื่อรวบรวมนำความรู้ที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลเบื้องต้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณในประเทศไทยที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 27 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างที่ดี (Good Practice) ใช้ศึกษาและเก็บข้อมูลการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดคลองสวน ตลาดโบราณบางพลี เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับบุคลากรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ประชาชนในตลาดน้ำโบราณแห่งรวม 45 คน โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตลาดน้ำโบราณเพื่อเป็นกรณีศึกษาที่ดี

1. เป็นตลาดน้ำโบราณที่มีระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างน้อย 5 ปี
2. เป็นตลาดน้ำโบราณที่อยู่ในความดูแลและสนับสนุนโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3. เป็นตลาดน้ำโบราณที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลให้ความสนับสนุน อยู่ในแผนบริหารงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
4. เป็นตลาดน้ำโบราณที่เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการคัดเลือกจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำจังหวัด
5. เป็นตลาดน้ำโบราณที่มีจุดเด่นในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ
6. เป็นตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
7. เป็นตลาดน้ำโบราณที่พร้อม และสนใจในการให้ข้อมูลองค์กรเกี่ยวกับการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดี

1. เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2545-2555
3. เป็นเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือ โดยปรากฏสถานที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ และชื่อผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณาอย่างชัดเจน

เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant)

1. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีบทบาทหน้าที่ในด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยคัดเลือกจากคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล (Key informant) เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณ ระยะเวลาการทำงานไม่น้อยกว่า 2 ปี
3. เป็นผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ระยะเวลาการทำงานไม่น้อยกว่า 2 ปี
4. ข้าราชการครูโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำโบราณที่มีส่วนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น ระยะเวลาการทำงานไม่น้อยกว่า 2 ปี
5. ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ ที่เป็นผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำโบราณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัยดังนี้

1. นำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาข้อมูล จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำมาสร้างเป็นเครื่องมืองานวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามกรอบแนวคิดการวิจัย
2. นำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำและพิจารณาตรวจสอบแก้ไขตามความเหมาะสม
3. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือราชการ ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย และส่งหนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย แก่ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ด้วยตนเองพร้อมนำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ร่างที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการชุมชน 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งเรียนรู้ 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านตลาดน้ำโบราณ 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาตลอดชีวิต 1 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษา การตั้งข้อความถาม ฯลฯ ได้ผลการตรวจสอบความถูกต้อง และแก้ไข ดังนี้

- ควรปรับให้เป็นคำถามปลายเปิด ไม่ควรใช้ข้อความที่มีการขึ้นนามากเกินไป
- ควรต่อท้ายข้อความด้วยคำว่า หรือไม่ อย่างไร โปรดอธิบาย หรือยกตัวอย่างต่อท้ายคำถามเสมอ เป็นต้น
- การตั้งคำถามแบบปลายเปิด ควรเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ตอบคำถามก่อน แล้วจึงตีความสรุปจากคำตอบนั้น
- ปรับเปลี่ยนภาษาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้นำชุมชน 1 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์การศึกษาานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 คน ผู้ประกอบการในตลาดน้ำโบราณ 1 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อความที่ครอบคลุมเนื้อหา และความเหมาะสมในการนำไปใช้ (รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 ท่าน ในการทดลองใช้แบบสัมภาษณ์) พบว่าข้อความที่ใช้สามารถสื่อความหมายให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจได้ง่าย ลักษณะของภาษาที่ใช้ชัดเจนและตรงประเด็น เครื่องมือมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

6. สร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดทั้ง 3 แห่ง โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์การศึกษาานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ข้าราชการครูโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำโบราณ ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณตามเกณฑ์ที่ได้ระบุไว้ รวมทั้งสิ้น 45 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เพื่อบริหารวันและเวลาในการสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือราชการ ขอความอนุเคราะห์ขอเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และส่งหนังสือขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมาย
4. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามแนวทางที่สุภางค์ จันทวานิช (2543) และชาย โพธิ์สีตา (2550) เสนอไว้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ นำมาตีความข้อมูล (Interpretation) และจัดหมวดหมู่โดยใช้เทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique)

2. เปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง มาวิเคราะห์เนื้อหาด้านความจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis) เปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนในความคิดเห็นที่เป็นทัศนคติ เป็นการกำหนดประเด็นความเห็นที่ได้แบ่งเป็นประเด็นย่อย ๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้นจำแนกประเด็นย่อยออกเป็นหมวดหมู่ตามหมวดคำถาม สำหรับข้อมูลที่ได้นอกเหนือจากคำถามก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง นำผลที่ได้มาเรียบเรียงในลักษณะของการพรรณนา

3. การสร้างข้อสรุป (Summary Making) ผู้วิจัยดำเนินการเชื่อมข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบข้อมูลเข้าด้วยกัน และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา (Description of the data) โดยผู้วิจัยได้ตัดทอนข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย พิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นคำตอบชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้ง และเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจะทำการยืนยันข้อสรุปเพื่อนำข้อสรุปไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

4. การสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis) เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยใช้วิธีแบบอุปนัย (Inductive Method) คือรวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อย มารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม ในลักษณะของบทสรุปหรือแบบแผนของกระบวนการทางความคิดเกี่ยวกับการจัดการชุมชนตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง เพื่อเป็นแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยนำเสนอให้อยู่ในรูปของความเรียง แล้วนำแนวทางที่ได้นั้นมาจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ตลาดน้ำที่เป็นกรณีศึกษาที่ดี 1 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพื่อตรวจสอบแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการสนทนากลุ่มนี้จัดขึ้นเพื่อเป็นเวทีอิสระในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติ

โดยมีประเด็นในการสนทนาเพื่อตรวจสอบแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

- 1.การจัดการด้านสภาพแวดล้อม
 - 1.1 สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนตลาดน้ำโบราณ
 - 1.2 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนตลาดน้ำโบราณ
- 2.การจัดการด้านองค์กร
 - 2.1 จุดมุ่งหมายขององค์กร
 - 2.2 โครงสร้างการจัดการองค์กร
- 3.การจัดการด้านการตลาด
 - 3.1 การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการตลาด
 - 3.2 การกำหนดคุณภาพของสินค้า ราคา และการให้บริการ
- 4.การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 4.1 กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน
 - 4.1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน
 - 4.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน
 - 4.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน
 - 4.1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

4.2 กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

4.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

4.2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

4.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

4.2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

4.3 กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4.3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4.3.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 13 ท่าน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มสนทนาตามแนวคิดของ Stewart and Shamdasani (1990) และชาย โพธิสิตา (2550) ที่เสนอว่าขนาดของผู้ทรงคุณวุฒิควรมีประมาณกลุ่มละ 6 – 12 คน เพื่อให้ได้รับคำตอบที่เพียงพอต่อประเด็นคำถามที่ต้องการวิจัย โดยผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง
2. กำนันตำบลบางน้ำผึ้ง
3. ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง
4. กรรมการกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

5. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง
6. กรรมการหมู่บ้าน
7. ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน จังหวัดสมุทรปราการ
8. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

อำเภอพระประแดง

9. นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง
10. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน
11. ครู กศน.ตำบลบางน้ำผึ้ง
12. ครู กศน.อำเภอพระประแดง
13. ครูอาสาสมัคร กศน.อำเภอพระประแดง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ผลจากการศึกษาวิจัยขั้นตอนที่ 1.1 มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการสนทนากลุ่ม (Guidelines) นำแนวทางการสนทนากลุ่มที่ได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมในการเรียงข้อความหลักและคำถามรอง นำข้อเสนอที่ได้จากอาจารย์ที่ปรึกษาไปปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแนวทางการสนทนากลุ่มให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมในการเรียงข้อความหลักและคำถามรอง จากนั้นนำข้อเสนอที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับปรุงเป็นแนวทางการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือราชการ ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group) แจ้งสถานที่ในการสนทนากลุ่ม คือ ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2555 เวลา 10.00-12.00 น.

2. จัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม โดยสรุปเนื้อหาของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์กรณีศึกษาที่ดีของการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปเป็นประเด็นที่จะใช้ในการสนทนา โดยนำไปให้ด้วยตนเองก่อนการจัดสนทนากลุ่มล่วงหน้า 1 สัปดาห์

3. จัดเตรียมสถานที่ และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้แก่ เอกสารแนวทางการสนทนากลุ่ม แบบฉบับที่กข้อมูลการสนทนา เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ กล้องถ่ายรูปและอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่จำเป็น รวมทั้งอาหารว่างและเครื่องดื่ม ของที่ระลึก

4. ชักซ้อมทำความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยในการทำหน้าที่จดบันทึกระหว่างการจัดสนทนา(Note Taker) เพื่อให้เข้าใจขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล และการประสานงานต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา

5. เมื่อจบการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ได้จากการสนทนา สรุปออกมาในรูปของความเรียง

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 13 ท่าน เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณ เพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในวัน เวลา และสถานที่ตามความเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามแนวทางที่สุภางค์ จันทวานิช (2543) และชาย โพธิ์สิตา (2550) เสนอไว้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง นำมาตีความข้อมูล (Interpretation) และจัดหมวดหมู่ โดยใช้เทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique)

2. เปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) นำข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง มาวิเคราะห์เนื้อหาด้านความจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis) เปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนในความคิดเห็นที่เป็นทัศนะ เป็นการกำหนดประเด็นความเห็นที่ได้แบ่งเป็นประเด็นย่อย ๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้นจำแนกประเด็นย่อยออกเป็นหมวดหมู่ตามหมวดคำถาม สำหรับข้อมูลที่ได้นอกเหนือจากคำถามก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง นำผลที่ได้มาเรียบเรียงในลักษณะของการพรรณนา

3. การสร้างข้อสรุป (Summary Making) ผู้วิจัยดำเนินการเชื่อมข้อมูลที่ได้รับการเปรียบเทียบข้อมูลเข้าด้วยกัน และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะ

พรรณนา (Description of the data) โดยผู้วิจัยได้ตัดทอนข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นคำตอบชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้ง และเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจะทำการยืนยันข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

4. การสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis) เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยใช้วิธีแบบอุปนัย (Inductive Method) คือรวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อย มารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อมูลเชิงนามธรรม ในลักษณะของบทสรุปหรือแบบแผนของกระบวนการทางความคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการชุมชน ตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 ผลการวิเคราะห์เอกสารสรุปข้อมูลของกรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต

1.2 ผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง จากการสัมภาษณ์หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และประชาชนในตลาดน้ำโบราณ

ตอนที่ 2 ผลการเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดยมีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 ผลการวิเคราะห์เอกสารสรุปข้อมูลของกรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต โดยแบ่งเป็นประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ดี “ตลาดคลองสวน 100ปี”

ตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
และตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

ตลาดคลองสวนมีการจัดภูมิทัศน์รอบตลาดทั้งฝั่งตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์จังหวัด ฉะเชิงเทรา (แปดริ้ว) ให้ดูดีแต่

ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณไว้ มีการจัดหาสถานที่พักผ่อนให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม โดยสร้างเป็นแก่งหินซึ่งเป็นแพขนาดใหญ่ มีเก้าอี้ และโต๊ะสำหรับนักท่องเที่ยวนั่งรับประทานอาหารทางเดินทำริมคลองบริเวณนี้บุรีรัมย์สำหรับการทำกิจกรรมให้อาหารปลา มีลานที่จอดรถกว้างขวางมีผู้ดูแลโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายสามารถรองรับผู้ที่มาเยี่ยมชมตลาดคลองสวนได้จำนวนมาก มีถึงขยะ และถังดับเพลิงประจำจุดต่าง ๆ ในตลาด มีกล้องวงจรปิดเพื่อช่วยสอดส่องดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ตลอดจนจัดหารถสุขาเคลื่อนที่มารับบริการนักท่องเที่ยวในวันหยุดราชการ

2. การจัดการด้านองค์กร

ตลาดเก่าคลองสวน 100 ปี มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีให้คงอยู่ มีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวร่วมกันดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อรักษาไว้ให้กับคนรุ่นหลัง ซึ่งกลุ่มชุมชนตลาดคลองสวนเกิดจากการรวมตัวของประชาชนเป็นกลุ่มชุมชนที่ได้จัดตั้งเป็นรูปแบบคณะกรรมการชุมชนชาวตลาดคลองสวน ชุมชนตลาดคลองสวนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตลาด โดยมีการประชุมพูดคุยกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่นักท่องเที่ยวติชมมาและนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ตลาดคลองสวนอยู่ในความดูแลของเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางปะกง จังหวัดสมุทรปราการ และเทศบาลตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนในเรื่องการจัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาอาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยชาวบ้านในชุมชนตลาดคลองสวนมีส่วนร่วมในการดูแล

เนื่องจากตลาดคลองสวนมีการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนเป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นจุดเด่นของตลาด ปี พ.ศ. 2547 ตลาดคลองสวนจึงได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทชุมชนพื้นถิ่นดีเด่นของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และชาวชุมชนตลาดคลองสวนมีนโยบายจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดคลองสวน (โดยจัดสัมมนาพร้อมพลคนรักตลาดน้ำโบราณ) โดยมีผู้นำของแต่ละตลาดมาร่วมแสดงความคิดเห็น เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดสามชุก ตลาดบ้านใหม่ เป็นต้น

3. การจัดการด้านการตลาด

ตลาดคลองสวนเป็นตลาดที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ ๙ จึงทำให้เดินทางสะดวก และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไม่มากนัก มีการควบคุมดูแลเรื่องราคาสินค้าโดยกองสาธารณสุข มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์จากการถ่ายทำรายการ ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต หนังสือนิตยสาร ท้องถิ่น แผ่นพับประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด โดยใช้ชื่องานว่า “ย้อนรอย 111 ปี ตลาดเก่าคลองสวน” มีกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวมากมาย เช่น กิจกรรมจับฉลากรับรางวัลอิมพีเรีย กิจกรรมชิมกาแฟฉบับเบ๊เฮลตี้ และกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันการศึกษาในพื้นที่

4. การจัดการด้านการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตลาดคลองสวน 100ปี มีการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน โดยโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงได้ใช้ตลาดคลองสวนเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนโดยการนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในวิชาการเรียน มีการเชิญคนในชุมชนตลาดคลองสวนซึ่งเป็นครูภูมิปัญญามาให้ความรู้และสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน การใช้วิชาเรียนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การแสดงดนตรีไทยจากนักเรียนโรงเรียนบริเวณชุมชนตลาดคลองสวนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมทำอาหาร และการดูแลสุขภาพแวดล้อมในชุมชน โดยเทศบาลเป็นผู้จัดโครงการและให้การสนับสนุน การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประชาชนสามารถเรียนรู้จากทรัพยากรภายในชุมชนตลาดคลองสวนได้จากห้องแถวไม้เก่าตึกริมคลอง วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม โดยประชาชนในชุมชนตลาดคลองสวนมีส่วนร่วมการสนับสนุนสร้างเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวด้วยการเปิดบ้านเลขที่ 3 ซึ่งเป็นบ้านพิพิธภัณฑสถานแห่งการเรียนรู้ในชุมชน การซื้อเรือเพื่อบริการนักท่องเที่ยวชมทัศนียภาพของคลองประเวศน์บุรีรมย์ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนตลาดคลองสวนอื่น ๆ ดังนี้

1. โรงเจเฟ่งอั้งตี้ว ก่อสร้างขึ้นเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาของชาวจีน อายุมากกว่า 100 ปี ชมภาพเขียนสุกใจเก่าแก่ 3 ภาพ อายุมากกว่า 100 ปี ภาพไม้แกะสลักรูปมังกร กิเลน 3 ภาพ อายุประมาณ 71 ปี ภาพโรงเจเก่า อายุประมาณ 90 ปี ป้ายรายชื่อผู้บริจาคเงินสร้างโรงเจเขียนโดยหมึกจีน อายุประมาณ 84 ปี
2. วัดคลองสวน สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2430 ชมหอพระซึ่งประดิษฐานรูปเหมือนและอัฐิพระครูพิบูลย์ ธรรมจันทร์ (หลวงพ่อแก้ว) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ 5 และชมถ้ำน้ำฝนเก่าแก่

3. วัดเทพราชปวราราม สร้างขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2424 ชมภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับภาพพุทธประวัติ และขมสิ่งของพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประภาสทางเรือมายังวัดเทพราช วันที่ 21 ธันวาคม 2451 และได้พระราชทานถวาย บาตร , ตาลปัตร , เรือพาย , เขียนหมาก , กระโถน ให้แก่พระที่จำพรรษาที่วัดนี้ด้วย
4. มัสยิดอัลวาตอนียะห์ สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2394 สันนิษฐานว่ามีการประกอบพิธีทางศาสนาแล้วมากกว่า 150 ปี
5. มัสยิดดารุลอาบีดินที่สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2454
6. ร่วมกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เทศกาลกินเจ

กรณีศึกษาที่ดี ตลาดโบราณบางพลี

ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

ตลาดโบราณบางพลีมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายนอกและภายใน ตั้งแต่การปรับแต่งป้ายชื่อตลาดด้านหน้าให้มีความเด่นชัดเป็นที่สังเกตเห็นได้ จัดทำป้ายแผนภูมิบอกลักษณะทางกายภาพภายในตลาด และป้ายบอกเส้นทางภายในตลาดโบราณบางพลี ป้ายข้อมูลตามจุดสำคัญ เช่น หน้าตลาด บริเวณหน้าวัดและหน้าศาลเจ้า ปรับปรุงสภาพห้องแถวไม้ในตลาดโบราณบางพลีให้มีความมั่นคงแข็งแรงเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสะอาด และมีการปรับปรุงหลังคาตลาดให้มีที่ระบายอากาศและแสงสว่าง หลังคาถาวรที่กลมกลืนกับตลาดโบราณ ทำความสะอาดภายในตัวตลาดด้วยการทำ Big Cleaning Day ปรับภูมิทัศน์หน้าร้านที่เปิดโล่งให้คนเข้าไปเลือกซื้อสินค้าได้สะดวก ถึงขยะที่ออกแบบให้เข้ากับรูปแบบตลาด อีกทั้งมีระบบการดูแลรักษาเนื่องจากตลาดโบราณบางพลีก่อสร้างด้วยไม้เป็นหลักจึงมีความเสี่ยงในการเกิดเพลิงไหม้ มีการอบรมการใช้ถังดับเพลิงและตรวจสอบประสิทธิภาพของถังดับเพลิงให้พร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา การดูแลด้านความปลอดภัยผู้เดินทางมายังตลาดโบราณบางพลี จัดสถานที่สำหรับนักท่องเที่ยวนั่งรับประทานอาหารและพักผ่อน บริการห้องน้ำทุกบ้านที่เปิดขายสินค้า บริการรถสถานที่จอดรถ

ตลาดโบราณบางพลีมีการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การเป็นตลาดสีเขียวด้วยการรณรงค์ให้ผู้ค้าขายลดการใช้บรรจุภัณฑ์จากถุงพลาสติกและโฟม เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน มีการดำเนินการคัดแยกขยะภายในตลาดซึ่งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องขยะจึงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมากโดยเฉพาะวันหยุดเสาร์

อาชีพนี้ทั้งนี้ทางเทศบาลจึงมีการอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการและคัดแยกขยะไม่ว่าจะเป็นขยะเปียก ขยะแห้ง เศษอาหาร ขยะอันตราย ฯลฯ แก่ผู้ค้าขายภายในตลาด

2. การจัดการด้านองค์กร

การบริหารจัดการของชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีการจัดการร่วมกันระหว่างเทศบาลตำบลบางพลี กลุ่ม 8 ชุมชน การท่องเที่ยวเทศบาลตำบลบางพลี ชุมชนผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดโบราณบางพลีและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งมีการประชุมประชาคมในทุก ๆ ปี เพื่อวางแผนและหาแนวทางในการดำเนินงานให้มีทิศทางไปในแบบเดียวกัน มีการประชุมชาวชุมชนโดยผู้นำชุมชน คณะกรรมการจัดการ และคนในชุมชนกันเองเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางพลี เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกในชุมชน

การจัดการองค์กรของตลาดโบราณบางพลีมีระเบียบบังคับเรื่องจัดระเบียบร้านค้า การตั้งร้าน เน้นย้ำการปฏิบัติตามระเบียบการค้าขายที่มีกำหนดร่วมกันโดยคนในชุมชนขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในตลาด เช่น การตั้งร้านขายสินค้าในบริเวณที่ห้ามตั้ง ห้ามยื่นล้อออกมาจากเส้นที่กำหนด และการควบคุมชนิดสินค้าไม่ให้ซ้ำกันเกินไป เพื่อให้สินค้าที่จำหน่ายมีความหลากหลาย

ตลาดโบราณบางพลีมีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าอาหารที่จำหน่าย โดยเฉพาะอาหารหรือขนมที่มีความหมายเป็นสิริมงคล อาหารที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น หรืออาหารที่หารับประทานได้ยาก และคงความหลากหลายของชนิดอาหาร รวมถึงพัฒนารูปแบบรูปลักษณะของอาหาร เช่น ขนาดให้สามารถรับประทานได้สะดวก มีความหลากหลายทั้งรูปร่างหน้าตาสีกลิ่น หรือการออกแบบให้เข้ากับเทศกาลต่างๆ มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามเหมาะกับการเป็นของฝากหรือของขวัญในเทศกาลต่างๆ และให้ใช้ตราสัญลักษณ์ตลาดโบราณบางพลีเป็นโลโก้บนบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ไม่ว่าจะเป็นกล่องกระดาษ ถุงผ้า เป็นต้น เพื่อตอกย้ำให้นักท่องเที่ยวที่ถึงตลาดโบราณบางพลี รวมทั้งเรื่องการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และพัฒนาความรู้เรื่องสุขภาพอาหารอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้ค้าขายซึ่งเป็นผู้ประกอบอาหารคำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภคโดยการใช้สิ่งของอุปกรณ์เครื่องใช้และวัตถุดิบที่มีคุณภาพสดใหม่ ถูกหลักอนามัย

ด้านการประชาสัมพันธ์ตลาดโบราณบางพลีมีการส่งข่าวผ่านสื่อสารมวลชน เชิญรายการโทรทัศน์ให้มาถ่ายทำรายการ ทั้งสื่อส่วนกลางและสื่อท้องถิ่น เขียนบทความแนะนำลงหนังสือพิมพ์หรือวารสาร และขอความร่วมมือจังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรปราการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสื่อสารมวลชนท้องถิ่นให้ช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ โดยใช้สโลแกน “อิมบุญ อิมสมอง

อิมท้อง ตลาดโบราณบางพลี” เพื่อให้เป็นคำพูดที่ผู้มาเยือนจะต้องจดจำหรือเกิดขึ้นในจิตใจผู้มาเยือนโดยทันทีเมื่อได้ยินชื่อตลาดโบราณบางพลี ประกาศเสียงตามสายในวันท่องเที่ยวโดยการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านเสียงตามสาย และการบอกเล่าโดยผู้ค้าขายในลักษณะของการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชน จัดทำแผ่นพับ จัดทำสื่อ เช่น หนังสือ สมุดภาพประวัติความเป็นมาชุมชนฉบับย่อ (พร้อมภาพประกอบ) หนังสือประกอบภาพถ่ายเรื่องราวตลาดโบราณบางพลี จัดนิทรรศการเล่าเรื่องเก่าด้วยภาพถ่าย นิทรรศการออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์เทศบาลตำบลบางพลี สปอตภาพยนตร์

ส่งเสริมการขายด้วยการจัดโปรโมชั่นต่างๆ สำหรับร้านที่เป็นเจ้าของเมนู เช่น แพ็คเก็จส่วนลดอาหารประจำเดือน การเชิญชวนให้ชิมฟรี ทายคูปองอาหาร และการจัดงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีที่จัดเป็นประจำทุกปี จัดสถิติการทำเมนูประจำเดือน และเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมด้วยการจัดโหวตเมนูอาหารที่เป็นที่นิยมจากการบริโภคของนักท่องเที่ยว เป็นเมนูติดดาว และร่วมให้คำติชมผ่านเว็บไซต์ตลาดโบราณบางพลีเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์จากผู้มาท่องเที่ยว ดำเนินการเป็นศูนย์รวมการจำหน่ายสินค้าชุมชน เป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าของชุมชนหรือชุมชนอื่นในจังหวัดสมุทรปราการภายในตลาดโบราณบางพลี เพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ไม่ต้องเดินทางไปหาซื้อยังสถานที่อื่น จัดให้มีการประกวดภาพถ่ายตลาดโบราณบางพลี เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการบันทึกประวัติศาสตร์ของตลาดโบราณบางพลี

4. การจัดการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานต่างๆ สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย และสื่อสารมวลชน เช่น การศึกษาดูงานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐ การศึกษาดูงานจากคณะนักเรียน นักศึกษา ซึ่งคณะผู้บริหาร สภาเทศบาลตำบลบางพลี ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของชุมชนและสถานที่ที่สำคัญของบางพลี โดยฟื้นฟูและส่งเสริมการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายการพัฒนาเทศบาลตำบลบางพลี ทั้ง 9 ด้าน ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของเทศบาลตำบลบางพลีมีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนตลาดโบราณบางพลี และภาคประชาชนได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานต่างๆ และพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบางพลี มีการพัฒนาชาวบ้านและคณะกรรมการชุมชนตลาดโบราณบางพลีให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวตลาดโบราณอย่างยั่งยืน เช่น เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาแนะนำให้ความรู้ หรือจัดฝึกอบรมชาวบ้าน

คณะกรรมการในเรื่องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน หรือไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ

มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่อยู่ในตลาดโบราณบางพลี หรือเรียกว่าห้องนิทรรศการที่ชาวชุมชนได้จัดเป็นนิทรรศการ "ภาพเก่าเล่าเรื่อง" จัดแสดงภาพถ่ายสมัยเก่าเมื่อเริ่มแรกตั้งตลาด และเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพการประมงและการเกษตร อุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาจัดในนิทรรศการได้รับบริจาคมาจากคนเก่าคนแก่ที่อยู่ในเหตุการณ์เมื่อครั้งอดีตและได้เก็บรักษาเป็นอย่างดี เป็นสถานที่เก็บข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตลาดโบราณบางพลี และไว้รองรับคณะศึกษาดูงาน สมาชิกชมรมต่าง ๆ หรือผู้ที่สนใจสามารถที่จะเข้ามาศึกษาเรียนรู้ข้อมูลของตลาดโบราณบางพลีและสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในอำเภอบางพลี หรือพูดคุยกันนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลการบริหารจัดการภายในตลาดมากขึ้นและเข้ามามีบทบาทร่วมในการบริหารจัดการตลาดโบราณบางพลีอีกทั้งเป็นที่ทำการศูนย์ข้อมูลแนะนำแหล่งท่องเที่ยวตลาดโบราณบางพลีและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

จัดโครงการเชิญชวนนักท่องเที่ยวเยี่ยมบ้านซึ่งภายในตลาดโบราณบางพลีมีหลายบ้านที่สามารถจะเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้เดินเข้าไปชมภายในบ้าน ชมรูปถ่ายเก่าแก่สิ่งของเครื่องใช้เก่าแก่ ฯลฯ ที่เก็บรักษาไว้ได้ และพูดคุยกับเจ้าของบ้านที่สามารถเล่าเรื่องราวของสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการเป็นตลาดแห่งการเรียนรู้ของคนในชุมชนและกับนักท่องเที่ยว ยังเป็นการดึงให้นักท่องเที่ยวที่สนใจทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ใช้เวลาอยู่ที่ตลาดโบราณบางพลีนานขึ้นอีกด้วย และยังเป็นการเริ่มต้นที่จะขยายไปสู่การขายสินค้าภายในบ้านสำหรับบ้านที่มีความพร้อมในเรื่องพื้นที่ที่จะช่วยบรรเทาปัญหาความคับแคบของทางเดินภายในตลาดได้ และการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้าใช้ห้องน้ำภายในบ้านได้

สรรหาสาระวิชาการชุมชน จัดเวทีสาธารณะที่ให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงออกซึ่งความรู้หรือความคิดเห็น ที่เป็นการพูดคุยแบบกึ่งทางการที่ให้แต่ละท่านได้แสดงความรู้ความสามารถหรือได้ถ่ายทอดความรู้จากการไปฝึกอบรมหรือดูงานตามที่ตั้งใจไว้ ในแต่ละเดือนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตลาดโบราณบางพลีสามารถนำแนวทางที่ได้มาพัฒนาตลาดโบราณบางพลีและสอดคล้องกับชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย ตลาดน้ำโบราณสถาน พิธีกรรม และงานประเพณีต่างๆ ของคนหลายเชื้อชาติทั้ง ไทย มอญ ลาว และจีน กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ตักบาตรทางเรือ ล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชนโบราณตลาดบางพลี ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา งานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านที่

ยังคงรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้อย่างสมบูรณ์ การเรียนรู้จากการเลือกซื้อสินค้า การสักการะองค์หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน สักการะสมเด็จพระศากยมุนีศรีสุเมธพิตร พระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ศึกษาข้อมูล ณ แหล่งข้อมูลของชาวบางพลี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ที่ห้องนิทรรศการ และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

กรณีศึกษาที่ดี ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ลานจอดรถมีไว้บริการนักท่องเที่ยวจำนวน 5 แห่ง ระบบไฟฟ้ามีการให้บริการตามสภาพพื้นที่ จุดบริการทิ้งขยะให้ตามความเหมาะสม และครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยวโดยแบ่งคัดแยกขยะตามประเภทขยะ ติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) ไว้ตามจุดต่างๆในพื้นที่ท่องเที่ยว ระบบการรักษาความปลอดภัยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล โดยชุดอาสาสมัครตำรวจบ้าน นอกจากนี้ก็ยังมีผู้นำชุมชนและแม่ค้าในตลาดน้ำคอยช่วยกันดูแล โดยทางเจ้าหน้าที่ของชุมชนยังได้มีเครื่องมือวิทยุสื่อสารความถี่สูงไว้คอยให้แจ้งเตือนระหว่างกัน จัดหาเรือพายพร้อมเสื้อชูชีพไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ติดตั้งถังดับเพลิงพร้อมอุปกรณ์เสริมต่างๆเพื่อบรรเทาสาธารณภัยครอบคลุมพื้นที่รอบชุมชน การจัดขุมร้านค้าให้เป็นทางเดินยาวกว่า 3 กิโลเมตร ในด้านสิ่งแวดล้อมผู้จำหน่ายสินค้าตลาดน้ำบางน้ำผึ้งรู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบ เน้นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะเรื่องการรักษาน้ำในลำคลองให้ใสสะอาดจากการร่วมมือกันของผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ได้ทำบ่อดักไขมันจากเศษอาหารซึ่งเป็นสิ่งสกปรกจำนวนมากก่อนปล่อยทิ้งลงสู่ลำคลอง เป็นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการดูแลน้ำและเก็บขยะทุกสัปดาห์ เพื่อควบคุมคุณภาพน้ำและสิ่งแวดล้อมในลำคลองให้มีคุณภาพที่ดี

มีการวางแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวซึ่งต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน เช่น การปลูกต้นไม้ รวมไปถึงการพัฒนาสวนสาธารณะจำนวน 42 ไร่ โดยยังคงสภาพแวดล้อมทางนิเวศน์ของพื้นที่ไว้ด้วยการช่วยกันถากถางเฉพาะวัชพืช ไม่ตัดต้นไม้ที่ขึ้นโดยธรรมชาติ รวมไปถึงการทำทางเดินเล่นและที่นั่งพักในสวนสาธารณะให้สอดคล้องกับธรรมชาติให้มากที่สุด เพื่อหวังให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านนิเวศน์ให้แก่ผู้มาใช้พื้นที่และชาวบ้านในชุมชนไปพร้อมๆ กัน

2. การจัดการด้านองค์กร

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเกิดจากแนวความคิดขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง และประชาชนในพื้นที่มีความเห็นพ้องต้องกันว่าต้องการทำตลาดน้ำขึ้นมา ทั้งนี้ในเบื้องต้น ต้องการจัดทำเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร แต่เมื่อนำเอาแนวความคิดดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมประชาคมตำบล กลับได้รับการตอบรับและขยายกรอบการดำเนินงานให้กว้างขวางขึ้นใน ลักษณะศูนย์จำหน่ายสินค้าของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งจึงได้รับเอาแนวทาง ดังกล่าวมาดำเนินการโดยการประสานกับกลุ่มองค์กร กลุ่มอาชีพ หน่วยงานราชการในพื้นที่ รวมทั้งขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้ง งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งที่มีอยู่ ออกแบบสร้างศูนย์จำหน่ายสินค้า ชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โดยการจัดสร้างซุ้มจำหน่ายสำหรับขายของ ซุ้มจำหน่ายสินค้าโอท็อป และสะพานปูนริมคลอง ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์พื้นที่โดยรอบ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมใช้ระยะเวลาการดำเนินงานกว่า 3 ปี จึงสามารถเปิดดำเนินการได้ในวันเสาร์ที่ 27 และวัน อาทิตย์ที่ 28 กุมภาพันธ์ 2547 และเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2547

ลักษณะเด่นของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งนอกจากเรื่องธรรมชาติ วิถีท้องถิ่นและอาหาร การกินแล้วก็มีเรื่องของความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติตามกฎ กติกา มารยาทของชุมชนของ ตลาดน้ำ อย่างพร้อมเพรียงกัน ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้งว่า ด้วยการบริหารกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พ.ศ.2550 ตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งได้ ดำเนินการจัดตั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเพื่อเป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน และเพื่อให้การบริหารและการจัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นไปด้วยความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและ บรรลุวัตถุประสงค์ในการเป็นตลาดชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการส่งเสริมรายได้ ให้กับประชาชนในชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการประชุมเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อนำประเด็นที่เกี่ยวกับการ ไม่ทำตามระเบียบและข้อกำหนดของร้านค้าขึ้นมานำเสนอผ่านเวทีประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไข และจัดการอย่างต่อเนื่อง

3. การจัดการด้านการตลาด

องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งได้มีการพัฒนาบุคลากรและพัฒนาผู้จำหน่าย สินค้าตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยการอาศัยความรู้วิทยาการใหม่ๆ ด้านเทคโนโลยีมาใช้แยกแยะหรือวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนโดย ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นสาธารณสุขของอำเภอในการ ตรวจสอบคุณภาพอาหารและผลิตภัณฑ์ รวมถึงการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขอนามัยแก่

ร้านค้าทุกร้านให้ได้ตามมาตรฐานการจำหน่ายอาหารในแหล่งท่องเที่ยวและเพื่อสุขภาพที่ดีของนักท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งโดยเฉพาะตลาดน้ำบางน้ำผึ้งได้คำนึงถึงการตลาดการท่องเที่ยวเป็นกุญแจสำคัญ ถ้าชุมชนไม่มีศักยภาพในการบริหารและการจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวแล้วกิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะต้องมีการผสมผสานทางการตลาดอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) ซึ่งต้องเน้นวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติในท้องถิ่นนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าและรูปแบบที่แตกต่าง โดยเฉพาะลูกตีนเป็ดน้ำและกะลามะพร้าว อีกทั้งยังมีอาหารไทยๆ ซึ่งเป็นของชาวพื้นบ้าน ชุมชนสาธิตการทำสินค้าหัตถกรรมซึ่งต้องเน้นบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากธรรมชาติ งดรงค์การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ห้ามใช้โฟม พยายามใช้วัสดุในท้องถิ่นแทน เช่น กระทงใบตองสด กระทงใบตองแห้ง เป็นต้น

2. ลักษณะของการบริการราคา (Price) สินค้าที่จำหน่ายภายในตลาดน้ำส่วนใหญ่เป็นของชาวพื้นบ้านในชุมชนทำขึ้นด้วยตนเองมิได้รับซื้อมาจากข้างนอกมาขายแต่อย่างใด ราคาถูก เหมาะสม (ราคาประมาณ 10 - 20 บาท) เมื่อเทียบกับข้างนอกชุมชนซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งก็ได้มีการกำหนดมาตรฐานกลางไว้อีกชั้นหนึ่งเพื่อควบคุมมิให้มีการฉวยโอกาสขึ้นราคา เช่น จักรยานราคาเช่าคันละ 30 บาท ราคาเช่าเรือพายราคาลำละ 20 บาท ส่วนราคาสินค้าหัตถกรรมขั้นต่ำ - ขั้นสูงให้มีราคาที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความพอดีพอเพียงเป็นหลัก

3. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งได้จัดเจ้าหน้าที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวบางน้ำผึ้งไว้คอยรองรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลาทำการ นอกจากนี้ก็ยังมีแผ่นพับประชาสัมพันธ์ สื่อทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโซเชียลมีเดียรูปแบบอื่นๆ มีการจัดทำคู่มือสำหรับซื้อสินค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเป็นหมู่คณะใหญ่หรือหน่วยงานราชการที่มาศึกษาดูงานด้วย มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในภาษาต่างประเทศที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 ภาษา เพื่อให้การเผยแพร่ข่าวสารตลาดน้ำบางน้ำผึ้งครอบคลุมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยโดยผ่านสนามบินสุวรรณภูมิซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเพื่อให้เกิดความเหมาะสม อบต.บางน้ำผึ้งได้ร่วมเป็นภาคีชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรปราการจัดทำสิ่งพิมพ์ด้านการท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษเพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยเฉพาะ เช่น นิตยสารจังหวัด

สมุทรปราการ เล่าเรื่องเมืองปากน้ำ (Samutprakan, an ocean of Stories) และประชาสัมพันธ์ผ่านแฟนพับ Samutprakan in Focus เป็นต้น ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวต่างชาติรู้จักตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมากขึ้น

4. ช่องทางการจำหน่าย (Distribution) ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งโดยองค์การบริหารส่วน

ตำบลบางน้ำผึ้งยังได้จัดทำโฆษณาสินค้าและบริการตามสิ่งพิมพ์รูปแบบต่างๆ เพื่อให้ นักท่องเที่ยว ได้ทราบ ข้อมูล และ ท่าน สามารถ ค้นหา ข้อมูล ได้ ที่ <http://www.thaiweekender.com/> ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่รวมถึงนักท่องเที่ยวซึ่งจะทำให้ชุมชนมีรายได้มากขึ้นความเจริญทางช่องทางการจำหน่ายจะเจริญเติบโตมากขึ้นอีก เมื่อเดินทางมาเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจะได้พบกิจกรรมที่หลากหลายในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

4. การจัดการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งถือเป็นภารกิจที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ในการส่งเสริมแหล่งให้การศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตและคลังปัญญาของคนในสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในการเปิดโลกทัศน์รับสิ่งใหม่ ๆ เกื้อกูลในเรื่องของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการในการอนุรักษ์ สืบสาน สร้างสรรค์เพราะการศึกษามีได้จำกัดเฉพาะแต่ในระบบเท่านั้นแต่การศึกษาให้ความสำคัญของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของการเรียนรู้สิ่งต่างๆอย่างแตกฉานและเป็นรากฐานการเรียนรู้ที่หนักแน่นมั่นคงทั้งการศึกษาของชีวิตและของชาติ

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้านสำหรับเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงคุณค่า กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนได้ถอดบทเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชาวบ้านมาเป็นหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับนักเรียนประถม มัธยม นักศึกษาระดับปริญญาตรี จนถึงปริญญาโทที่เข้ามาเรียนรู้ในชุมชน และจัดทำหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรกลุ่มสนใจด้านอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปะและวัฒนธรรมในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น จัดกิจกรรมในวันเสาร์ อาทิตย์ที่มีตลาดน้ำซึ่งมีชุมชนต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้ที่มาเที่ยวชมตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เช่น

1. ชุ้มนสินค้าชุมชนจากกลุ่มอาชีพ และปราชญ์ชาวบ้านด้านต่าง ๆ ที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาด้านการทำมาหากินและสะท้อนให้เห็นการสืบทอดภูมิปัญญาในวิถีทางการเกษตรด้านต่างๆ ผลผลิตทางการเกษตร เช่น กัญชวย หมาก มะพร้าว มะนาว ของสวนและผักพื้นบ้านนานาชนิด เช่น ผักกูด ผักหวาน พักข้าว ผักปรัง ผักตำลึง กระถิน ผักบุ้ง มะแว้ง มะอึก ตะลิงปลิง พริกขี้หนูสวน มะกอก มะดัน มะขาม เป็นต้น กลุ่มสตรีทำขนมไทยประเภท ฝอยทอง ฝอยเงิน ทองหยอด เม็ดขนุน และอาหารพื้นบ้าน เช่น เมี่ยงคำ ม้าฮ่อ หมี่กะทิ ขนมกง ข้าวตอก ขนมถ้วย ขนมเทียน เมี่ยงคำ ปลาทุ้มน้เค็ม หอยทอดขนมครก ลูกจากเชื่อม ปลาแนม และอื่น ๆ

2. ชุ้มนสินค้า OTOP ของตำบลบางน้ำผึ้ง เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพร กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา กลุ่มแพทย์แผนไทย-ลูกประคบ นวดแผนไทย กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวและลูกตีนเป็ด กลุ่มดอกไม้จากเก็ดปลา ผลิตภัณฑ์จากลูกไม้และวัสดุธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์จากกระเป่าผ้าเอนกประสงค์ และสินค้า OTOP ของจังหวัดสมุทรปราการเช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตลาดหวายสัมพันธ์ กลุ่มภาพประดิษฐ์จากรกมะพร้าว กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีตำบลบางกะเจ้า กลุ่มหัตถศิลป์บางกระสอบ กลุ่มทำขนมเกสรดอกไม้เจียก กลุ่มสมุนไพรภูตะวัน กลุ่มพัฒนาสตรีบางปูใหม่ วิสาหกิจชุมชนเทียนกลางสวน กลุ่มพัฒนาการแปรรูปเกษตรกรบางพลี กลุ่มผลิตภัณฑ์สบู่สมุนไพร อันแสดงถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน มีการประดิษฐ์โดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและมีชื่อเสียงประณีตของชาวชุมชน ผลิตภัณฑ์ของต่างๆออกมาอย่างงดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น

3. เรือจำหน่ายสินค้า ประเภทอาหาร เช่น ก๋วยเตี๋ยว ส้มตำ เนื่องจากคนไทยสมัยก่อนใช้ชีวิตอยู่กับสายน้ำ คนขายสามารถพายเรือลัดเลาะไปขายตามแม่น้ำลำคลอง การขายอาหารในเรือจึงเป็นการเพิ่มสีสันให้กับตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

4. พายเรือชมทัศนียภาพของตลาดน้ำ มีเสื้อชูชีพ หมวก ร่มและพายอันเล็ก ๆ สำหรับเด็กไว้คอยบริการ ในปัจจุบันนี้จะหาเรือพายได้ยากเนื่องจากการคมนาคมจะใช้ถนนเป็นเส้นทางคมนาคมเป็นหลัก เรือพายจึงเป็นเสน่ห์และสีสันของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

5. ชีจักรยาน ชมทัศนียภาพตำบลบางน้ำผึ้ง และพื้นที่โดยรอบ ซึ่งทางตลาดน้ำจะมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก ตามเส้นทางชีจักรยานจะมีจุดแวะชมต่างๆ ตามเส้นทางร่วมกัน 3 เส้นทาง คือ

เส้นทางที่ 1 ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง - สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร โดยเลี้ยวขวาที่ชุมประตูดังกล่าวใน พอถึงปากทางถนนเพชรหึงษ์เขียว

ขวา พอตรงไปเลี้ยวซ้ายเข้าทางวัดราษฎร์รังสรรค์ ซึ่งจักรยานไปตามเส้นทางเลี้ยวขวาเข้าสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ เป็นแหล่งดูนกที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งใกล้ๆกรุงเทพฯ วัดบางน้ำผึ้งนอก โดยอาศัยเส้นทางลัดเป็นทางปูน ผ่านป่าจากเลาะเลียบบไปตามสวน ท้องร่อง มาเส้นทางนี้ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตของชาวสวนเพิ่มมากขึ้น

เส้นทางที่ 2 สวนศรีนครเขื่อนขันธ์-วัดบางน้ำผึ้งนอก ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร เส้นทางนี้ความประทับใจอยู่ตรงบริเวณประตูระบายน้ำที่เห็นฝั่งกรุงเทพฯ มีป่าคอนกรีตสูงๆเต็มทั้งพื้นที่อยู่ใกล้ๆกันอย่างชัดเจน สำหรับสถานที่จะมาเยือนเมื่อมาถึงวัดบางน้ำผึ้งนอก คือ โบสถ์เก่าวัดบางน้ำผึ้งนอก ที่ถูกโอบล้อมด้วยชุมชนซึ่งชาวบ้านในละแวกนั้นช่วยกันเป็นหูเป็นตา รักษาพระประธานสมัยรัชกาลที่ 2 ให้คงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนภาพจิตรกรรมฝาผนัง และลวดลายปูนปั้นด้านนอกถูกขูดและบุบสลายไปตามกาลเวลา ความเชื่อความศรัทธาของชาวชุมชนที่มีต่อพระประธานภายในโบสถ์แห่งนี้ว่า หากใครจะบวชที่วัดนี้แล้วไม่มาบอกกล่าวพระประธานในโบสถ์หลังเก่า งานบวชนั้นมักมีเหตุให้ต้องล้มเสมอ ส่วนโบสถ์หลังใหม่จะอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาจากจุดมองไปเห็นฝั่งบางนาได้ และตรงบริเวณนี้เองที่สามารถมาลงเรือชมหิ่งห้อยกันในชวงค่ำ

เส้นทางที่ 3 วัดบางน้ำผึ้งนอก - โฮมสเตย์ - ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร จากท่าเรือวัดบางน้ำผึ้งนอกซึ่งจักรยานขึ้นทางปูนจะพบทิวทัศน์ที่สวยงามเพราะเลาะเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาเกือบตลอดทั้งเส้นสลับกับป่าจาก โดยมีจุดสิ้นสุดอยู่ที่บ้านโฮมสเตย์ที่ชาวชุมชนพากันเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน พร้อมบรรยากาศสดชื่น คงความเป็นวิถีชีวิตแบบไทย มีทั้งหมด 7 หลังและทุกหลังได้รับมาตรฐานจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวมาแล้วทั้งสิ้น เมื่อพักกันหายเหนื่อยแล้วปั่นไม่เกิน 1 กิโลเมตรก็จะสิ้นสุดเส้นทางจักรยานที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

6. มุมศิลปะในสวน จะเป็นแหล่งรวมของเด็กๆ เนื่องจากได้ระบายสีผ้าบาติก ส่งเสริมพัฒนาการด้านศิลปะที่จะทำให้เด็กได้มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และทำให้เด็กมีสมาธิไปในตัว

7. เวทีดนตรีในสวน ลานกิจกรรมสันตนาการที่สร้างความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยการร้องเพลง ฟังเพลง ทั้งเป็นเวทีจัดแสดงเอกลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของเยาวชนที่ต้องการนำเสนอการแสดงให้แก่นักท่องเที่ยวอันเป็นการเพิ่มคุณค่าเสน่ห์สีสันแก่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

จากการเข้าร่วมโครงการรักษาป่าสร้างคน 84 ตำบล วิธีพอเพียงโดยบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดย บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ร่วมกับภาคีเครือข่าย 10 หน่วยงาน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง พลังงานจังหวัดสมุทรปราการ พัฒนาที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ พัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้ง โรงเรียนสำราญวิทยา โรงเรียนอรรถวิทย์ กลุ่มบางน้ำผึ้งพอเพียง กลุ่มบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ และกลุ่มเยาวชนพลังผึ้งรักษ์โลก ตำบลบางน้ำผึ้งสามารถแสดงรูปธรรมความพอเพียงที่เกิดขึ้นในตำบลตลอดระยะเวลา 4 ปี ที่ได้เข้าร่วมโครงการ ตั้งแต่ก้าวแรกที่เริ่มเรียนรู้จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ พร้อมจะเผยแพร่และขยายองค์ความรู้ให้แก่ผู้สนใจได้เข้ามาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ คือศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบลบางน้ำผึ้งทั้ง 9 จุด ดังนี้

จุดที่1. กลุ่มบางน้ำผึ้งพอเพียง เรียนรู้วิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือน เช่น น้ำยาอเนกประสงค์ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า สบู่

จุดที่2. กลุ่มบางน้ำผึ้งพอเพียง เรียนรู้วิธีการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ

จุดที่3. กลุ่มบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ เรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ดูนก ห้อย ฟังเสียงคลื่น เสียงนกร้อง และตักบาตรในตอนเช้า

จุดที่4. ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เรียนรู้วิถีชีวิตพ่อค้าแม่ค้า และกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต่าง ๆ เช่น มุมศิลปะในสวน เวทีดนตรีในสวน

จุดที่5. สวนเกษตรผสมผสาน เรียนรู้วิธีการทำสวนแบบผสมผสานของตำบลบางน้ำผึ้ง

จุดที่6. สวนป่าชุมชน เรียนรู้พันธุ์พืชหลากหลายชนิด และมีการรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ในประเทศไทยจากจำนวน 131 สายพันธุ์ เพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนรู้ตามธรรมชาติที่สำคัญของพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้พื้นเมืองท้องถิ่น โดยจะมีป้ายแสดงชื่อพันธุ์พืชไม้ต่าง ๆ ด้วย

จุดที่7. ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (การจัดการน้ำและขยะ) เรียนรู้วิธีการผลิตจุลินทรีย์ชีวภาพเพื่อใช้ในการบำบัดน้ำเสียในชุมชน

จุดที่8. สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการองค์กร และการเงิน

จุดที่9. ศูนย์การเรียนรู้ด้านแพทย์แผนไทย เรียนรู้วิธีการนวด และสมุนไพรไทยที่บ้านที่ศูนย์สุขภาพตำบล

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมีผู้มาศึกษาดูงานทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก อบต.บางน้ำผึ้งจึงเห็นความสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้าน

บุคลากร ที่จะมาเป็นวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวก อธิบายนำชม สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆในชุมชนที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยว สามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

1. วิทยากรบรรยายพิเศษจะเป็นผู้นำท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านที่รอบรู้ในเรื่อง ที่ผู้มาศึกษาดูงานให้ความสนใจ ไว้คอยต้อนรับ ณ ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง

2. มัคคุเทศก์ มีทั้งมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและมัคคุเทศก์น้อย ที่ผ่านการอบรมการ ท่องเที่ยวชุมชน และเป็นคนในพื้นที่มาคอยบริการนักท่องเที่ยวให้ทั้งความรู้ ดูแลความปลอดภัย และสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว ตามกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น พายเรือชมวิถีชีวิต เส้นทางจักรยานชม เส้นทางเดินชมธรรมชาติ บ้านรูปหอมสมุนไพร โสมสเดย์บางน้ำผึ้ง และ กิจกรรมนั่งเรือชมหิ่งห้อยยามค่ำ เป็นต้น

1.2 ผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง จากการ สัมภาษณ์หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และประชาชนในตลาดน้ำโบราณ โดยแบ่งเป็น ประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่ตอบสนองความ ต้องการแก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ป้ายบอกทาง ที่นั่งพัก ที่จอดรถ กล้อง วงจรปิด ผังร้านค้า และห้องน้ำที่ไว้บริการนักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ในตลาดน้ำโบราณ และ ห้องน้ำที่ชาวชุมชนตลาดน้ำร่วมใจกันเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการได้หากห้องน้ำที่มี อยู่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

“...จุดเด่นของตลาดนี้คือเป็นตลาดมีชีวิตชีวา ใกล้กรุงเทพฯ ที่จอดรถเยอะ ผัง ร้านค้าเราก็มี ห้องน้ำเรามีบริการ 3 ห้องอยู่ที่หัวตลาดมีเด็กดูแล สะอาดแน่นอน...”

(สุนันทา แส่นเจริญ, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...สิ่งอำนวยความสะดวกตลาดเรามีถึงขยะ มีกล้องวงจรปิด ห้องน้ำให้บริการอยู่ หน้าตลาด ที่จอดรถกว้างจอดได้เป็นร้อยคัน...”

(ชุติมา ตั้งนพคุณ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...เรื่องห้องน้ำเรามีให้บริการที่ห้องนิทรรศการ แต่คนในชุมชนเรามีความเห็นที่ห้องน้ำที่ห้องนิทรรศการวันธรรมดาอาจจะรองรับได้พอ แต่ถ้าวันเสาร์อาทิตย์ มันไม่พอแน่นอน เราก็เลยเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวใช้ห้องน้ำบ้านเราได้...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ นักท่องเที่ยวเยอะ เค้มาไหว้หลวงพ่อดแล้วก็แวะมาเดินตลาดหาของกิน ที่จอดรถสะดวกสบาย จอดในวัดก็ได้ ลานจอดข้างนอกก็มี หรือจะมาจอดข้างสรรพสินค้าฝั่งตรงข้าม แล้วเดินข้ามริ้วมา 1บาท ก็สะดวกสบายง่ายดีเหมือนกัน...”

(ไพศาล กุลอารีรัตน์, สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนตลาดน้ำของเราก็มีน้ำ มีไฟ มีห้องน้ำ ที่จอดรถ ถึงขยะ ป้ายบอกทาง เรียกได้ว่าเข้ามาแล้วไม่มีทางหลงแน่นอน...”

(พรชัย เขียวขำ, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีที่จอดรถ ห้องน้ำ ถึงขยะ กล้องวงจรปิด ป้ายบอกทางไว้บริการนักท่องเที่ยว เรามีการทำวิจัยชี้แจงจำกัดการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นโครงการของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งโดยใช้ชุมชนเป็นกลุ่มตัวอย่างวิจัยแล้วยังให้คนในชุมชนเป็นที่วิจัยด้วย สรุปว่าสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนตลาดน้ำของเราอยู่ในขั้นที่เพียงพอ...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ปรับปรุงสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบของชุมชนตลาดน้ำ โบราณรวมไปถึงการให้บริการรถสุขาเคลื่อนที่ ห้องน้ำสาธารณะ ถึงขยะ ป้ายบอกทาง กล้องวงจรปิด ดูแลเรื่องของความสะอาดและซ่อมแซมจุดที่ชำรุด

“...เราได้รับงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 15 ล้านบาท มาปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบตลาด เราสร้างแก่งเงินเป็นแพไว้รองรับนักท่องเที่ยว มีโต๊ะ มีเก้าอี้ ให้นักท่องเที่ยวลงไปนั่งทานอาหาร เราสร้างซุ้มทางเข้าเป็นซุ้มมังกร สร้างเขื่อนให้ดูดี สวยงาม มีต้นไม้ตลอดทาง มีรถสุขาเคลื่อนที่สนับสนุนโดยงบประมาณเทศบาลคลองสวนไว้รองรับนักท่องเที่ยวในวันหยุด เรามีพนักงานดับเพลิงเป็นเวรยามคอยดูแลตลอด ที่อื่นเค้าไหม้กัน

หลายที่แล้ว เราไม่อยากเป็นแบบนี้ เพราะตลาดเราเป็นอาคารไม้เก่าแก่ จึงต้องระวังมากเป็นพิเศษ...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...ทางเทศบาลมีการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ทางเท้าเดินบริเวณริมคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งเราก็ได้ประสานของงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวนเงินล้านกว่าบาท โครงการต่อมาที่เราจะอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวคือ ปรับปรุงบริเวณที่จอดรถ และทำห้องน้ำสาธารณะให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว...”

(พงศกร หล่อศิริ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ทางชาวตลาดก็ช่วยกันดูแลเรื่องความเป็นระเบียบ การตั้งโต๊ะวางขายของให้เป็นแนวเดียวกัน ไม่ล้ำทางเดิน ส่วนเรื่องความสะดวกสบายชาวชุมชนเราก็ร่วมมือร่วมใจกันดี ทางเทศบาลก็ได้มีเข้ามาดูแลเรื่องของการเข้ามาเก็บขยะในชุมชน เพื่อดูแลความสะดวกและเป็นการปรับภูมิทัศน์โดยรอบตลาดด้วย วันหยุดเสาร์อาทิตย์นักท่องเที่ยวจะมาก ปริมาณขยะก็จะมากขึ้นตามไปด้วย ถ้าทางเดินไม่ในตลาดน้ำตรงไหนที่แตกหักเราก็ทำการซ่อมแซมให้...”

(วิภาณันท์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ที่จอดรถก็จอดได้ที่วัด ลานจอดรถกว้างใหญ่ ตลาดเราเปิดหกโมงเช้า ปิดอย่างช้าสุดประมาณหนึ่งทุ่ม ทางเทศบาลก็จัดการให้ติดถังดับเพลิงไว้เพราะตลาดเราเป็นโครงสร้างไม้ ต้องระวังเรื่องอัคคีภัยเป็นพิเศษ พื้นทางเดินก็เป็นไม้ ช่อลม หลังคา ประตู ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ที่อื่นมีแต่เป็นปูน ถ้าตรงไหนชำรุดทางเทศบาลก็จะมาดูแลให้...”

(ศรียสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...ทางอบต. ได้สร้างทางเดิน สร้างซุ้มขายของ จากที่เคยเป็นป่า เป็นต้นไม้รก ก็พัฒนาจนถึงทุกวันนี้ ชาวบ้านก็ช่วยกันดูแลรักษาความสะดวก บริเวณทางเดิน บริเวณร้านของตนเองให้สะอาด ถ้าตรงไหนผู้ฟังทาง อบต.ก็มาปรับปรุงซ่อมแซม ห้องน้ำเรามีบริการประมาณ 10 ห้อง มีป้ายบอกชื่อร้านค้า มีเลขลือคบอกว่ายูร้านที่เท่าไรจะได้จำได้ว่าร้านนี้ขายอะไร เดินกลับมาอีกทีจะได้ไม่หลง ...”

(ศิริพร อยู่สุข, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...ส่วนเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกทางเทศบาลเป็นคนดูแล เช่นซ่อมพื้นทางเดิน มีถังขยะตั้งไว้ในตลาดอยู่หลายจุด จุดเด่นของตลาดโบราณบางพลีคือภูมิทัศน์ ที่ตลาดอื่นไม่มี เรานุรักษ์โบราณไว้ สิ่งก่อสร้างใหม่ๆ ที่เป็นตึกไม่มี...”

(ไสว พูลสุข, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

“...สิ่งอำนวยความสะดวก เรามีครบคือมีที่จอดรถ 4 ที่ คือที่ลานจอดรถวัดบางน้ำผึ้งใน ลานจอดรถริมคลอง2ลาน และลานจอดรถหลังอบต. โดยมีเจ้าที่เทศบาล อาสาสมัครชุมชน มาช่วยกันดูแล เราก็จะมีเบาะเลี้ยงและอาหารกลางวันให้ เจ้าหน้าที่ที่จราจรประมาณ20ท่าน คอยดูแลความเรียบร้อย มีกล้องวงจรปิด ถังขยะตั้งไว้รอบตลาด ห้องน้ำชาชุมชนก็จะช่วยกันทำความสะอาด...”

(สุธาสินี ชัยเชื่อนันท์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

ชุมชนตลาดน้ำโบราณเห็นถึงความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลองเนื่องจากชุมชนตลาดน้ำโบราณเป็นชุมชนที่อยู่ติดริมน้ำ ที่ในอดีตใช้เป็นเส้นทางคมนาคมหลัก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันความเจริญได้เข้ามาทำให้ความสำคัญของแม่น้ำลำคลองลดลง แต่ชาวชุมชนยังต้องดูแลและรักษาแม่น้ำลำคลองให้ใสสะอาดอยู่เสมอ

“...ที่ผ่านมาเทศบาลได้รับความร่วมมือจากชาวตลาดในเรื่องการปลูกสำนึกรักสิ่งแวดล้อม เพราะตลาดคลองสวนเป็นตลาดที่ติดกับคลองประเวศบุรีรมย์ เราจึงจำเป็นต้องรักษาความสะอาดของคลอง โดยการรณรงค์ให้ชาวชุมชนไม่เทน้ำเสียลงในลำคลอง ไม่ว่าจะเป็น้ำ กว๋ยเตี้ยว น้ำล้างชาม หรือเศษอาหารต่าง ๆ ซึ่งผลที่ได้คือชาวชุมชนร่วมมือร่วมใจกันเต็มที่ ทำให้คลองของเราน้ำใสสะอาด...”

(พงศกร หล่อศิริ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...มุมให้อาหารปลาตรงนี้สำคัญ เพราะทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่ม แต่สิ่งที่สำคัญกว่าคือชาวชุมชนจะช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อม แม่น้ำลำคลอง จากที่เมื่อก่อนอาจจะไม่รู้ว่าจะได้ทำลายสิ่งแวดล้อม ทิ้งขยะ ทิ้งน้ำเสียลงคลองโดยที่ไม่คิดอะไร ตอนนั้นก็ต้องดูแลรักษา ต้องพึ่งพาแม่น้ำลำคลองในการประกอบอาชีพ...”

(ชเนศวร์ แห้วเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ในหอนิทรรศการนี้เราก็มีห้องน้ำไว้บริการนักท่องเที่ยว มีอาหารปลาจำหน่าย เด็กก็ไปยืนให้ที่ทาน้ำ พี่สอนว่านี่ปลาสวย ปลาสวยชอบกินขนมปัง กินอาหารปลา

เด็กๆ ต้องไม่ทิ้งขยะลงน้ำ ช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำลำคลองให้ใสสะอาด จะได้มีปลาชุกชุมเยอะ ๆ ถ้าเด็กๆ ทิ้งขยะลงแม่น้ำ น้ำก็จะสกปรกไม่มีปลาชุกชุมให้เด็กๆ ได้เห็นอีก พี่ก็สอนไปแบบนี้...”

(จันทนีย์ คุ้มสุข, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...ชุมชนตลาดโบราณบางพลีสมัยก่อนนี้เราใช้เรือเป็นพาหนะในการสัญจรทางน้ำ แต่ปัจจุบันความเจริญได้เข้ามาแทนที่ทำให้คนจำนวนของคนใช้เรือลดลง แต่เรายังคงอนุรักษ์ความเป็นวิถีชีวิตของชาวชุมชนอยู่ โดยมีเรือท่องเที่ยวไว้บริการไหว้พระ ชมภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมตลาด แล้วเราก็ยังช่วยรักษาน้ำในลำคลองให้สะอาดด้วย เพราะเวลาเรือวิ่งก็จะเกิดฟองอากาศเป็นการช่วยบำบัดน้ำไปในตัว...”

(ประสงค์ อิมสะนา, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

“...เรารณรงค์เรื่องการไม่ใช้โฟมเพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะย่อยสลายยาก โดยที่ผู้จำหน่ายสินค้าค้ามีการแสดงความเห็นกันเอง...”

(สุธาสินี ชัยเชื่อนพันธ์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งอาจจะเป็น 1 หรือ 2 ใน 100 ตลาดที่มีการจัดการเรื่องการบำบัดน้ำเสีย เรามีการรณรงค์ให้ร้านขายอาหารในตลาดน้ำร่วมมือกัน เพราะตลาดน้ำห่างจากแม่น้ำแค่ 500 เมตร ในปีแรกเราเห็นแล้วว่าน้ำมันเสีย บางแห่งน้ำเน่า ผมจึงเข้าไปดูแลและได้รับความร่วมมือจากร้านค้าในตลาดน้ำ โดยการใช้ถังลอย 60 ลิตรมาต่อกัน 3 ลูก ดักไขมันและบำบัดโดยการกรองให้น้ำใสขึ้นร่วมกับการใช้น้ำจุลินทรีย์ แล้วค่อยปล่อยลงสู่แม่น้ำ...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

2. การจัดการด้านองค์กรชุมชน

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่าการจัดการด้านองค์กรชุมชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ให้ชาวชุมชนตลาดน้ำโบราณสามารถมีรายได้จากการขายของได้ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ และยังเป็นกรรวมตัวกันเพื่อสร้างความสามัคคีให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง

“...จุดมุ่งหมายของตลาดคือ ช่วยเหลือชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีให้มีรายได้ จากวิกฤตเศรษฐกิจประมาณปี 2540 มีห้างสรรพสินค้าเกิดขึ้นใกล้ตลาด ค่านิยมการอุปโภคบริโภคเปลี่ยน คนอยากไปซื้อของห้างอยากเดินห้างจึงทำให้ตลาดเราเงียบเหงา ในปี 2548 เราจึง

มีการทำโครงการพัฒนาตลาดให้มีชีวิตอีกครั้งเพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ตอนแรกๆ คนก็ยังไม่ค่อยเข้ามาเที่ยว จนตอนนี้ตลาดของเราคนแน่นมาก โดยเฉพาะเสาร์ อาทิตย์...”

(พัฒน์พงศ์ จงรักดี, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...จุดมุ่งหมายคือเพื่ออนุรักษ์ตลาดโบราณ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ขณะนี้ คนในชุมชนขายเฉพาะเสาร์อาทิตย์ก็พอประทังชีวิตไปได้ 7 วัน วันธรรมดาอาจจะขายได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ก็พัฒนาต่อไป ทางประธานชุมชนและทางเทศบาลก็พยายามช่วยกันว่าจะทำอย่างไร ให้ขายได้ทุกวัน จนปัจจุบันนี้วันเสาร์ อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ถือว่าเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว...”

(ชเนศวร์ แห้วเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เมื่อไม่นานมานี้เราก็ฟื้นฟูตลาดขึ้นมาใหม่ คนก็มาเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะคนจะชอบอะไรเดิม ๆ บรรยากาศย้อนยุค ก็เป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น กระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนให้ดีขึ้น ความคิดที่ว่าตลาดน้ำ ตลาดเก่าตอนนี้เป็นที่นิยมมาก อย่างอัมพวา บางน้ำผึ้งก็คนเยอะแต่ตลาดเราจะไม่เหมือนตลาดที่พัททยา ที่หัวหิน อันนั้นมันเป็นตลาดที่สร้างขึ้นใหม่ แต่ตลาดบางพลีเรานี้มีมาร้อยกว่าปีแล้ว...”

(วิภาพันธ์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...จุดมุ่งหมายของตลาดเราคือเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนให้ดีขึ้น ก่อนนี้มีแต่คนแก่ขายของ ลูกหลานก็ต้องออกไปเรียนกรุงเทพ พอเรามีการพลิกฟื้นตลาดขึ้นมาใหม่ ลูกหลานก็กลับมาช่วยที่บ้านของตัวเอง มันก็ทำให้ตลาดเราก็คัก ชุมชนก็เข้มแข็งขึ้น ทำให้ชาวตลาดเรามีรายได้เฉลี่ย 8,000บาท ต่อสัปดาห์...”

(สุพรรณิ แสงปาน, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2555)

“...จุดมุ่งหมายของการทำตลาดน้ำขึ้นมาเพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ ที่สำคัญที่สุดเลยคือเป็นความสามัคคี ชุมชนเข้มแข็ง ความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ให้อุ่นหลังได้เรียนรู้ด้วย...”

(ศิริพร อยู่สุข, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

นอกจากจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนแล้ว ตลาดน้ำโบราณยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน จากการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านริมฝั่งน้ำ เรียนรู้

สถาปัตยกรรมไทยโบราณ เรียนรู้วัฒนธรรมไทยผ่านประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สามารถให้ความรู้นักท่องเที่ยวระหว่างการจัดจ่ายซื้อของด้วย

“...เราได้มาทำตลาดตรงนี้ให้กลับมาใช้ชีวิตอีกครั้ง เพราะเราก็ได้ไปพบข้อความในสารคดีเล่มหนึ่งที่เขียนถึงตลาดคลองสวนว่า “การกลับไปหาอดีตไม่สามารถย้อนเวลาได้ แต่ทำได้ด้วยการไปเดินตามสถานที่ที่มีบรรยากาศเก่าๆ เหมือนในอดีต” ทำให้เรามีพลังใจ ขนาดคนอื่นยังเห็นคุณค่าของเราตรงนี้ จึงเป็นสโลแกนของตลาดคลองสวนร้อยปีว่า “ตลาดคลองสวนร้อยปีอดีตที่สัมผัสได้” ระยะเวลาที่มันผ่านไปร้อยๆ ปี เราก็ยังมาเดินเล่นได้ เหมือนในอดีต และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนโบราณสมัยรัชกาลที่ 5...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดเราเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะตลาดเรามีวัฒนธรรมมีน้ำแบบของเราเอง การใช้ชีวิตสมัยก่อนเป็นอย่างไรตอนนั้นก็เป็นอย่างนั้น ดูได้จากร้านขายของที่มีของใช้สมัยก่อนขาย ซึ่งบางอย่างในเมืองหาไม่ได้แล้วไม่มีขาย เช่นตะเกียงเจ้าพายุ ขนมโบราณ...”

(สุนันทา แสนเจริญ, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...เราเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งมันหาดูได้ยากในปัจจุบัน ตลาดน้ำสมัยนี้ที่ทำกันขึ้นมาใหม่เออะเอะ ค่าลงทุนซื้อที่ซื้อทาง แต่ของเรานักท่องเที่ยวบอกเองเลยนะว่ามาที่นี่ได้สัมผัสบรรยากาศเก่า ๆ มาดูบ้านเรือนไม้สองชั้นข้างบนอยู่อาศัย ข้างล่างค้าขาย ก็มีนักศึกษาจากหลายสถาบันเข้ามาดูตลาดของเรา เพื่อมาศึกษาเรียนรู้เรื่องสถาปัตยกรรมโบราณ...”

(จันทลี แซ่แต่, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...คนในชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปีอยู่กันแบบ 3 เชื้อชาติ มีคนไทยเชื้อสายจีน คนไทยพุทธ และไทยมุสลิม เวลาทีมงานประจำปีของชาวมุสลิม เค้าก็แจกบัตรเชิญไปร่วมงานไปทานน้ำชา เวลาทีมงานิ้วของเชื้อสายจีน เค้าก็มาร่วมงานเรามาด้วย ถ้านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในช่วงงานประจำปีพอดีก็ได้เรียนรู้เห็นถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมประเพณีชุมชน ...”

(จันทิมา ศิริดวงสุริยันต์, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีจุดมุ่งหมายคือเพื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยน้อมนำปรัชญาหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงมาใช้ เป็นแหล่งท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมไทยภาคกลาง มีเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทงทางชุมชนตลาดน้ำโบราณก็จะจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนเรื่องของการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว...”

(นิภา ไหมโสภา, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...จุดมุ่งหมายของตลาดน้ำเพื่อจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรของชุมชน ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพสภาพแวดล้อม และเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับประชาชน เราขายความเป็นธรรมชาติ ขายอากาศ ขายสิ่งแวดล้อม ความเป็นวิถีชีวิตชุมชนชาวสวน สัมภาษณ์จากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะตอบว่ามาสัมผัสธรรมชาติในเมือง สัมผัสชีวิตพ่อค้าแม่ค้าใจดี...”

(สมศักดิ์ ลำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

จากการทำประชาคมคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณเป็นการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน การแสดงความคิดเห็นระหว่างชุมชนตลาดน้ำโบราณและหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาตลาดโบราณทำให้ตลาดน้ำโบราณกลับมามีชีวิตอีกครั้ง จนปัจจุบันตลาดน้ำเป็นที่รู้จัก ทำให้คนในชุมชนได้มีอาชีพและมีเงินหมุนเวียนในชุมชน

“...แถวนี้เมื่อก่อนทำนาทั้งหมดทั้งนั้น บ้านยายเดินเรือข้าว แจวเรือข้าวไปขึ้นโรงสี แล้วก็เลิกไปเพราะมันมีโรงงาน มีถนนหนทาง ทางเทศบาลก็เลยเห็นว่าควรจะทำตลาดเราขึ้นมาใหม่ พัฒนาให้พ่อค้าแม่ค้าขายของได้ วันหยุดคนเยอะมาเที่ยวไหว้หลวงพ่อดโต แล้วก็แวะมาตลาดเรา จุดเด่นของตลาดบางพลียาวว่าเป็นวิถีชีวิตคนริมน้ำเก่าแก่ บ้านเรือนที่เห็นเป็นไม้ที่ก็ร้อยกว่าปีทั้งนั้น...”

(เฮียะ รัตนชาย, สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...หลังจากที่ชาวบ้านก็เริ่มกลับมาทำสวน เราก็มีผลผลิต พวกกล้วย มะนาว แต่ก็ไม่รู้จะเอาไปขายที่ไหน ทางนายก อบต. มีความคิดว่าจะจะทำตลาดน้ำกันดีไหม ทำประชาคมกันในชุมชนบางน้ำผึ้งสรุปว่าให้ลองทำดู แรกๆก็ขายไม่ได้ นั่งมองตากัน วันไหนขายไม่หมดก็แลกกัน ขาดทุนไม่เป็นไร ผู้นำชุมชนก็ให้กำลังใจแม่ค้า จนปัจจุบันเรามีรายได้หมุนเวียนในตลาดต่อเดือนร่วม 10 ล้านบาท...”

(มะลิ พูนสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...มีเรือพายสมัยก่อนนี้ มันมีตลาดน้ำอยู่เราก็พายเรือเอาของสวนไปขาย มะพร้าว มะม่วง ส้มเขียวหวาน กล้วย น้ำตาล หมากรุก ไปขายที่ตลาดท้องถิ่น แล้วจะมีแม่ค้ามาคอยรับซื้อ บางน้ำผึ้งจะมีแต่ร่องสวน คนที่นี้มีอาชีพทำสวน พอมาช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ คนตกงานเยอะ นายก อบต. ก็เลยประชุมกับชาวบ้าน เสนอว่าจะทำตลาดน้ำกันดีไหม บางคนก็บอกว่ามันอยู่ในสวน คนจะมาเที่ยวกันหรือ แต่เราก็ต้องลองดู ตอนแรกก็เริ่มประมาณ 40 กว่าซุ้ม มีร้านขนมถ้วยของยายด้วย ถ้าหากใครอยากไปขายก็ให้ไปลงซื้อไว้...”

(ประคอง รอดคลองตัน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...เริ่มแรกเราได้มีการประชาคมคนในชุมชนบางน้ำผึ้งว่าเราจะมีการตั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้นมาเพราะว่าเรามีของสวนที่เหลือพอขายได้ หลังจากเราพลิกพื้นที่พื้นที่ทำกินใหม่อีกครั้งจากที่โดนน้ำท่วม จากเศรษฐกิจยุคฟองสบู่ ทาง อบต. ก็มีโครงการนี้ขึ้นมาเชิญชวนคนในชุมชนไปขายของ ใครมีความสามารถด้านไหนก็ทำออกมาขาย อย่างทำขนม ทำอาหาร โดยที่ต้องใช้วัตถุดิบในชุมชนที่เรามีอยู่ จากนั้นชุมชนก็ให้ความร่วมมือดี ที่ถอนตัวออกมาก็มี ช่วงปีแรก ๆ ยังใหม่อยู่เค้าก็ไม่แน่ใจว่าจะดีแบบนี้...”

(พรชัย เขียวขำ, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...ก่อนที่จะมีตลาดนี้ขึ้นมา เรามีการประชาคมคนในชุมชนทุกหมู่บ้าน ถามว่าใครต้องการตลาดน้ำให้เอาของที่เรามีอยู่ไปขาย คนในชุมชนก็เห็นด้วย กฎระเบียบต่างๆ ที่บังคับใช้ชาวชุมชนช่วยกันคิด มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น เราก็ต้องทำตาม มีการประชุมกันเดือนละ 2 ครั้ง ตลาดก็มีวิถีชุมชนของตัวเองคือไม่ให้คนที่อื่นมาขาย คือต้องเป็นคนบางน้ำผึ้งเท่านั้น...”

(วิชาญ ฉิมเกตุ, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

การจัดการองค์กรของตลาดน้ำโบราณมีรูปแบบเป็นโครงสร้างคณะกรรมการจัดการโดยคนในชุมชนเป็นตัวแทนทำหน้าที่ดูแลจัดการชุมชนตลาดน้ำในด้านต่าง ๆ มีการกำหนดกฎระเบียบที่ใช้ร่วมกันในชุมชน และมีการประชุมชาวชุมชนตลาดน้ำทุกเดือน

“...ประชาชนของเรามีส่วนร่วมมาก ทางชุมชนได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลมีคณะที่ปรึกษา เหนรัญญิก มีประชุมคนในตลาดเดือนละครั้ง ที่บ้านเลขที่ 3 เราปกครองกันแบบญาติพี่น้อง มีการร้องเรียนจากนักท่องเที่ยว บางร้านก็แสดงกิริยามารยาทไม่ดี เราก็มีเรียกมาถาม มาตักเตือน มันทำให้เสียชื่อตลาดของเรา ถ้ามีเกิดขึ้นอีกก็ต้องให้ออก คุณก็ต้องเลิกขายปิดกิจการไป ทุกคนต้องทำตามระเบียบของตลาด...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...เราอยู่กันแบบพี่น้อง แต่ว่ามีกรรมการตลาด มีเจ้าของดูแลอยู่ มีจัดประชุม รวมกลุ่มกัน ก็อยู่อย่างสุขสบายเพราะเจ้าของตลาดเค้าดูแลแบบญาติ เราเป็นชุมชนเก่าแก่ 100 ปี แล้ว...”

(จันทิมา ศิริดวงสุริยันต์, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดเรามีโครงสร้างกรรมการบริหารจัดการ เวลาที่มีการเรียกประชุมเราก็ไป ชาวตลาดส่วนใหญ่ก็ไปร่วมประชุม ถ้าไม่ติดธุระ เพราะว่า 1.เราเกรงใจเจ้าของตลาด เค้าดูแลเรา ดี เราก็ต้องให้ความร่วมมือ ถึงจะอยู่แบบเป็นสุข 2.เราต้องไปดูไปฟังว่าตลาดเรามีเรื่องอะไร เมื่อมีปัญหา เราก็จะช่วยกันเสนอความเห็น...”

(ชุติมา ตั้งนพคุณ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีการจัดการตลาดแบบมีคณะกรรมการ ก็มีเจ้าของตลาดเป็นประธาน แล้ว ก็คนในชุมชนร่วมด้วย แบ่งหน้าที่กันไป...”

(ศักดา ตงสาลี, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...เราช่วยกัน จัดตั้งคณะกรรมการบริหารชาวตลาดประกอบด้วยตัวแทนจาก เจ้าของตลาด รองประธาน รองกรรมการ จัดตั้งเป็นรูปกรรมการขึ้นมา เราประชุมชาวตลาดเดือน ละครั้ง หรือถ้าเป็นเรื่องด่วนมากก็ 2 ครั้งต่อเดือน แล้วแต่สถานการณ์ เราจัดประชุมร่วมกัน ระหว่างเทศบาล พ่อค้าแม่ค้า และคณะกรรมการ เราจะพูดคุยขอความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ ...”

(พงศกร หล่อศิริ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...คณะกรรมการตลาดก็เหมือนเป็นตัวแทน มีหน้าที่ต่างกัน ด้านประชาสัมพันธ์ การเงิน ปัญหา การจัดการดูแลตลาด อย่างเช่นค่าน้ำค่าไฟส่วนกลางเราก็มีเจ้าหน้าที่จัดเก็บเงิน โดยหารทุกบ้านที่อยู่ในตลาด หารเท่ากัน สมมติว่าบิลออกมา 5,000 บาท เฉลี่ยมีกี่ห้อง เราก็เก็บ เอาเงินไปจ่าย ค่าแขกยามที่คอยเฝ้าหัวตลาด ท้ายตลาด ก็เก็บเงินคนในชุมชนจ่ายให้ไป...”

(เชียม อิทธิภานนท์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...คณะกรรมการตลาดดูแลจัดการ เหมือนเป็นตัวแทนชาวตลาด เวลาที่มีประชุม ชาวตลาดเราก็ไป เพราะเราขายของอยู่ ถ้าว่างก็ไป ส่วนใหญ่ก็ประชุมเรื่องทั่วไป จะจัดงาน ประจำปีทีก็ไปฟังว่าต้องทำอะไรบ้าง คือต้องมีส่วนร่วม...”

(เสียมแจ่ง ตั้งทรงศักดิ์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เราดูแลจัดการกันเองคนในชุมชน เวลาที่มีประชุมเรื่องหาวิธีที่จะทำมาค้าขาย ยังไงให้เราอยู่ได้ แบบนี้ย้ายก็ไปประชุม จัดที่บ้านเลขที่3 เจ้าของตลาดก็มาเพราะเป็นประธาน ชุมชน กรรมการก็ต้องมาบอกว่าวันนี้จะมีประชุมชาวตลาดนะ ก็โมงก็ว่ากันไป เราก็มารวมตัวกัน มั่นก็เพื่อตัวเรา เพื่อชุมชนของเรา...”

(วันดี รุจิขจรเดช, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเรามีการบริหารจัดการชุมชนโดยมีประธาน และ กรรมการก็มาจากคนในชุมชนเราเลือกกันเอง ป้าก็เป็นหนึ่งในกรรมการ ที่เราต้องมีคณะกรรมการ ดูแลจัดการชุมชนของเราก็เพราะให้เป็นตัวแทนคอยดูแลความเรียบร้อยในชุมชน...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีการประชุมทุก 2 สัปดาห์ เพราะถ้าเราปล่อยปะละเลย ตลาดเราจะพัง เราจะต้องเรียกมาคุยกัน มาเจอกันว่ามีเรื่องร้องเรียนจากนักท่องเที่ยว มีข้อคิดเห็นที่ใส่ตู้ไว้ให้เรา อาหารไม่อร่อย ขายแพง หรือจากทางเว็บไซต์ต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวมาแล้วเจอสิ่งที่ไม่ดี ก็เขียนต่อว่า เราก็ต้องนำปัญหาต่างๆ เหล่านี้มาปรับปรุงแก้ไข...”

(พรชัย เขียวขำ, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีกฎระเบียบของชุมชนตลาดน้ำ เช่น ใครไม่ไปขายก็ต้องมีการส่งใบลา ถ้าหยุดเกิน 3 ครั้ง ก็ให้ออก คนที่ขายก็เป็นคนในบางน้ำฝั่งคือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ถ้าฝั่งอบต.จะเป็นสินค้าโอท็อป ของแต่ละจังหวัด เวลาที่มีประชุมทั้งประชุมชาวตลาดที่ อบต. หรือประชุมหมู่บ้าน ป้าก็ต้องไปร่วม เพราะเราเป็นชุมชนเข้มแข็ง...”

(มะลิ พูนสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...ปัจจุบันตลาดน้ำเรามี300กว่าร้านค้า ซึ่งในแต่ละเดือนก็ต้องมีการประชุมกัน เดือนละ2 ครั้ง เรียกประชุมแม่ค้าทั้งหมด เพื่อแจ้งเรื่องร้องเรียน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่เราพบเห็น จะได้นำไปแก้ไขปรับปรุง หรือการคืนข้อมูลว่าเราได้ทำอะไรไปแล้วบ้าง ตลาดเรามีกฎระเบียบอยู่คือถ้าทำผิด3ครั้ง เราให้ออกเลยไม่อนุญาตให้ขาย เพื่อให้มีระเบียบเหมือนกัน ชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเราเป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น และภาคประชาชนที่เข้มแข็ง คือประชาชนมีบทบาทของการมีส่วนร่วม...”

(อทิวัต รอดคลองตัน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...ประชุมแม่ค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจะมีการรวมตัวกัน 2 อาทิตย์ครั้ง หลังเวลาเปิดตลาดประมาณ 16.30 น. ที่ อบต. โดยเจ้าของร้านต้องมาประชุมเอง จะส่งตัวแทนมาไม่ได้ มีการเซ็นชื่อทุกครั้งด้วย ถ้าขาดเกิน 3 ครั้ง ก็จะถูกตัดสิทธิ์ไม่ให้ขาย...”

(ศฤา เมธาสิทธิสุข, สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำโบราณบางพลีมีประธานชุมชนเป็นผู้ดูแลจัดการ โดยมีโครงสร้างเป็นประธานและกรรมการบริหารจัดการชุมชน 15 คน ที่ปรึกษา 2 คน ถ้าเวลาไม่ประชุมทางเทศบาลมีโครงการอะไรที่ติดต่อเรามา แจ้งให้เรารับทราบก็จะขอความเห็นทางกรรมการก็ต้องจัดการ...”

(ไสว พูลสุข, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดคลองสวนเรามีการบริหารจัดการกันเองตั้งแต่สมัยก่อน เพราะเป็นตลาดเอกชน เรามีนับประมาณในการดูแลจากการเป็ยของ คือเราจัดงานวันเดือนมีนาคมเป็นประจำทุกปี แล้วให้คนในพื้นที่เป็ยของกัน เป็ยของก็เหมือนกับการประมูล ได้เงินมาเท่าไรก็เอามาบริหารจัดการชุมชนโดยมีคณะกรรมการบริหารตลาดแบ่งหน้าที่กันไป เช่นเอาเงินไปซื้อกล้องวงจรปิด ค่าน้ำค่าไฟส่วนกลาง จ่ายค่าแขกยาม คือเป็นคนแขกจริงๆ พอถึงสองยามก็จะเดินเคาะเป็นสัญญาณว่าสองยามแล้วนะ...”

(นัทธมน วัฒนวิภา, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีประธานและคณะกรรมการบริหารกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ปัจจุบันเรามีการประชุมเดือนละ 2 ครั้ง มีกฎระเบียบใช้บังคับกับผู้ประกอบการในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และได้มีการพัฒนาตลาดมาเรื่อยๆ จนถึงทุกวันนี้ อย่างอาทิตย์ที่แล้วก็มีการนำใบแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมาพูดในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข...”

(สุธาสินี ชัยเชื่อนพันธ์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดเรามีโครงสร้างการบริหารจัดการโดยมีประธาน มีผู้จัดการตลาดน้ำ กรรมการ พวกแม่ค้าก็เป็นกรรมการ ป้าก็เป็นกรรมการดูแลเรื่องกฎระเบียบวินัย เรื่องอาหารเวลาไม่ประชุมก็ต้องมีการเซ็นชื่อด้วยทุกครั้ง ถ้าคนไหนขาดเกิน 3 ครั้ง เราตัดชื่อออก ไม่ให้ขาย...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำเป็นตลาดชุมชนบริหารงานร่วมกันระหว่างประชาชนและอบต. ปัจจุบันตลาดน้ำมีร้านค้าเยอะมาก แบ่งเป็นกลุ่มได้ 9 กลุ่ม แต่ละกลุ่มก็จะมีประธานกลุ่ม สมมติว่า 30 ร้านค้า เขาก็จะเอาประธานกลุ่มเป็นกรรมการตลาดร่วมกับเจ้าหน้าที่อบต. ผมเป็นผู้ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมในตลาด เวลาตลาดเลิกผมก็จะเดินไปดูว่าพ่อค้าแม่ค้าล้างขามในที่ที่จัดไว้ให้ใหม่ เขาก็ทำตามกฎระเบียบของตลาด โอกาสที่น้ำเน่าเสียจะน้อย...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

นอกจากนี้ชุมชนตลาดน้ำโบราณยังมีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับบริบทของตน เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดสามชุก ตลาดบ้านใหม่ เพื่อไปศึกษาเรื่องการจัดการที่ดีควรจะเป็นอย่างไร แล้วนำเอามาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐในการจัดฝึกอบรมคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณในเรื่องการให้บริการ

“...โลโก้สินค้าเทศบาลก็มาฝึกอบรมสอนวิธีว่าทำแพคเกจให้สวยสะดุดตา ลูกค้าจะได้สนใจ อย่างร้านเราก็สั่งทำกล่องเค้กเป็นรูปสะพานข้ามคลองซึ่งเป็นจุดเด่นของตลาดเรา เอาจุดเด่นของตลาดมาเป็นเอกลักษณ์ พอเห็นกล่องขนมก็จะได้นึกถึงตลาดคลองสวนร้อยปี...”

(สุนันทา แสนเจริญ, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...ทางเทศบาลมีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานต่าง ๆ เช่น ไปตลาดดอนหวาย ไปตลาดแถวเพชรบุรี แถวประจวบฯ ไปดูรูปแบบการจัดการของบ้านเค้าว่าเป็นยังไง ซึ่งสภาพการจัดการก็จะแตกต่างกันไป เราก็ให้นำเอาข้อดีของเค้ามาปรับปรุงตลาดของเรา อันไหนที่ดีอยู่แล้วก็เอามาพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น อันนี้คือส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวตลาดได้มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการตลาดของตนเอง...”

(พงศกร หล่อศิริ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...เรื่องกิจกรรมการตลาดในการขายก็สำคัญ ต้องพูดจาดี เทศบาลกองสาธารณสุขก็จัดอบรมเรื่องการบริหารว่าต้องพูดจาอย่างไร ควรแต่งกายอย่างไร มาตรฐานของอาหารเราไปอบรมกับทางสาธารณสุขก็ได้ไปประกาศนียบัตรกลับมา...”

(ชุติมา ตั้งนพคุณ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีการพาคณะกรรมการตลาดไปศึกษาดูงานที่ตลาดดอนหวาย ตลาดน้ำอัมพวา ตั้งแต่ปี 2546 แล้วนำข้อดีที่ได้มาพัฒนาตลาดคลองสวนของเรา...”

(สุพรรณิ แสงปาน, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2555)

“...เวลาจัดงานประชุมต่าง ๆ ที่ทางเทศบาลจัดแล้วเกี่ยวข้องกับชาวชุมชนอย่างไรที่เพิ่งไปประชุมมาก็เรื่องงานย้อนรอย 150ปี ตลาดโบราณบางพลีซึ่งเป็นงานสำคัญของชาวตลาดโบราณบางพลี กรรมการก็มีหน้าที่ต้องไปประชุมแล้วกลับมารายงานกับชาวชุมชน...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...เรื่องกิจกรรมมารยาทแม่ค้าพ่อค้าทางเทศบาลก็จัดอบรมให้ คนในชุมชนก็ไปฟัง จะได้เอามาปรับปรุงเอามาใช้ เรื่องค้าขายนี้เป็นเรื่องการให้บริการ เราต้องพูดจาเพราะ พูดดี ๆ จะไปทำเสียงดังโวยวายไม่ได้ เสียชื่อเสียงหมด เวลาที่เราประชุมกันก็จะพูดเรื่องนี้ทุกครั้ง...”

(นัทธมน วัฒนวิภา, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

“...ด้วยกฎระเบียบต่างๆ ชาวชุมชนช่วยกันคิด มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น เราก็ต้องทำตาม มีการประชุมกันเดือนละ 2 ครั้ง ตลาดก็มีวิถีชุมชนของตัวเอง ไม่ให้คนอื่นมาขาย และไม่มีการใช้โฟม สุราไม่มีขาย บุหรี่ไม่มีขาย สินค้าที่ขายเราให้ขายซ้ำกันได้ไม่เกิน 3 ร้าน...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

3. การจัดการด้านการตลาด

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการจัดการด้านการตลาดในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำโบราณให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ สื่อโทรทัศน์ แผ่นพับ เว็บไซต์ ใช้สถานที่ตลาดน้ำโบราณเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายละคร การจัดกิจกรรมวันสำคัญของตลาดน้ำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและองค์การภาครัฐเป็นผู้ดูแลให้การสนับสนุนเรื่องการประชาสัมพันธ์

“...การประชาสัมพันธ์ของเราเริ่มแรกเราใช้แผ่นพับเป็นแสน ๆ ใบ ผมก็ขออนุญาตเอาไปเสียบตามรถที่วัดหลวงพ่อโสธร ทำไม่ถึงต้องไปเสียบที่วัดหลวงพ่อโสธร เพราะว่าคนเดินทางไปนมัสการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดหลวงพ่อโสธร แปรริ้ว เค้ก็ผ่านเส้นทางนี้ ก็แวะมาเที่ยวตลาดเราก่อน แล้วก็ไปวัดหลวงพ่อโสธร บางท่านไปวัดก่อน แล้วขากลับก็แวะมาตลาดของเรา ผมก็เลยไปขออนุญาตเสียบแผ่นพับตามรถที่วัดนั่นแหละ ในแผ่นพับก็มีข้อมูลประวัติความเป็นมาของตลาดเราด้วย...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดเรานี้นับว่าเป็นตลาดมีชีวิต เพราะว่ามันจะอยู่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย จนมาถึงรุ่นเรา รุ่นลูกหลานเรา จนมาถึงปัจจุบันก็มีการโปรโมทร้านอาหารในตลาด

เรา เปิดนายจุก ก้วยเตี่ยวเจ็ดดำ กาแฟแปะหลี แล้วก็มีสื่อมาถ่ายทำ คนก็เริ่มรู้จักขึ้นเรื่อย ๆ แต่จะเริ่มเด่นชัดขึ้นตอนเปิดสนามบินสุวรรณภูมิ มีถนนผ่านสะพานลอยอยู่ใกล้สนามบินคนจากกรุงเทพก็เริ่มรู้จัก ททท.มีจัดทัวร์มาเที่ยวแวะที่ตลาดคลองสวน ไปไหว้พระที่แปดริ้ว ไปตลาดบางคล้า เสาร์อาทิตย์คนก็เริ่มเยอะแน่นเลย ปีที่แล้วทางจังหวัดก็สนับสนุนให้จัดงาน 111 ปี ก็ให้เงินมา 600,000 กว่าบาท มีคนมาเตรียมงานให้ ก็ทำให้ยอดขายดีขึ้น คนรู้จักตลาดเรามากขึ้น...”

(สุนันทา แสนเจริญ, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...เทศบาลเข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์ตลาด นักท่องเที่ยวมาเยอะ บางทีก็มาเป็นคันรถ ไม่ใช่คนไทยหรอก ที่มายเห็นเป็นทัวร์คนจีน มันใกล้สนามบินใกล้ตลาดคลองสวนก็ดีตรงนี้ ตลาดคลองสวนของเรามีละครช่อง 3 มาถ่ายทำด้วย เรื่องรวมพลคนก้นบาตร สะพานอัศวินชัยนี่เป็นไตเติ้ลของเรื่อง...”

(จันทิมา ศิริดวงสุริยันต์, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ถ้ามาตลาดคลองสวนต้องมากินกาแฟโบราณแปะหลี ถ้าไม่มาก็เหมือนมาไม่ถึงตลาดคลองสวน ป้ายเค้าก็บอก ออกทีวีก็เยอะผมนี่แหละเป็นโลโก้เลย นั่งเปิดโทรทัศน์ เวลาคนมาก็ อ้าว นี่ไงแปะหลีเคยออกทีวีบ้าง ดูจากอินเทอร์เน็ตบ้างก็มาถ่ายรูปคู่กับผม...”

(จิ้นหลี แซ่แต้, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ตั้งแต่มีการท่องเที่ยวมาสนับสนุน ตลาดคลองสวนก็มีคนมาเที่ยวเยอะ วันธรรมดาก็ไม่เยอะเท่าไร แต่เราก็ขายนะ ขายทุกวัน ยิ่งเสาร์อาทิตย์คนนี่แน่นเลย ขายไม่ทัน...”

(ศักดิ์ดา ตงสาดี, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดของเราเปิดขายทุกวัน ขายอาหาร ขายสินค้าต่าง ๆ หลากหลาย เทศบาลส่งเสริมสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักตลาดของเรา มีการประชาสัมพันธ์ เช่น การจัดทำเว็บไซต์ อย่างเดือนที่ผ่านมาเราก็จัดมานำขอรอยตลาดคลองสวน 111 ปี ซึ่งตลาดของเราเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2444 ปัจจุบันนี้ก็เท่ากับ 111 ปี แล้ว มีการโปรโมทผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักเรามากขึ้น...”

(พงศกร หล่อศิริ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหลายอย่าง เช่น รายการโทรทัศน์ก็มาถ่ายทำที่ตลาดเราหลายครั้ง จากคนที่มาเที่ยวแล้วไปเขียนลงในเว็บไซต์ ตลาดเราเป็นตลาดที่อยู่ติดวัด เราก็ได้อันสงค์จากตรงนี้ด้วย คือคนมาวัดแล้วก็แวะมาเดินเล่นตลาดของเราด้วย...”

(ชเนศวร์ แห้วเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...หน่วยงานราชการคือเทศบาลเข้ามาช่วยเหลือดูแลเรื่องการประชาสัมพันธ์ มีรายการโทรทัศน์มาถ่ายทำรายการ มีการจัดงานส่งเสริมการท่องเที่ยวปีละครั้ง เรามีแจกแผ่นพับเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวตลาดเรา...”

(เชียม อธิธิภานนท์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดเราได้ออกโทรทัศน์ ออกรายการเพื่อที่จะให้รู้ว่าเรามีตลาดเก่าโบราณสมัยรัชกาลที่5 อยู่ตรงนี้ คนก็เริ่มมาท่องเที่ยว เราก็ได้รับการสนับสนุนจาก ททท. ภาคกลางเขต 8 นำดารามาถ่ายทำรายการบ่อยครั้ง...”

(เสียมเจง ตั้งทรงศักดิ์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดเราดังได้ก็เพราะมีรายการทีวีมาถ่ายทำรายการ หลังจากออกอากาศคนก็แห่กันมามากเสาร์อาทิตย์นี่คนแน่น ทำให้การค้าขายดีขึ้น ชาวตลาดก็ทำขนมออกมาขายกัน ครีกรุ่นนี้คึกคัก ถ้าไม่มีวัดคนมาตลาดแป๊บเดียวก็กลับ แต่เราอยู่ติดวัด คนมาวัดมาไหว้หลวงพ่อดิเรจก็แวะมาเดินเล่น หาชของอร่อยทาน ตลาดเปิด6โมงเช้า ปิดอย่างช้าสุดประมาณหนึ่งทุ่ม...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...ทางอบต. สนับสนุนดูแลเรื่องการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ สื่อโทรทัศน์ก็มาถ่ายทำโดยติดต่อประสานงานผ่านทาง อบต. รายการหนึ่งสมองสองมือก็มาถ่ายทำที่ตลาดของเรา วารสาร แผ่นพับ ใบปลิว เรามีเกือบจะครบทุกอย่าง...”

(ศิริพร อยู่สุข, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...การท่องเที่ยวจะเป็นฝ่ายสนับสนุนเรื่องการโฆษณาประชาสัมพันธ์ มีรายการทีวีมาถ่ายทำ ทำให้ตลาดเราเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น...”

(ประสงค์ อิมสะนา, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

นอกจากนี้เรื่องของสินค้าและบริการ ชุมชนตลาดน้ำโบราณได้มีการตรวจสอบคุณภาพของรสชาติ อาหาร และการกำหนดราคาอยู่เป็นประจำโดยคณะกรรมการชุมชน และหน่วยงานสาธารณสุขที่มอบป้าย Clean Food Good Taste ให้ร้านที่ผ่านการประเมิน มีการรณรงค์ให้ติดป้ายราคาสินค้า การฝึกอบรมโภชนาการอาหารร่วมกับทางเทศบาล เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการให้เป็นมาตรฐานอยู่เสมอ

“...เราก็มีคณะกรรมการตลาดดูแลเรื่องมาตรฐานสินค้า คอยชิมอาหารแต่ละร้านว่าอันไหนไม่อร่อย คุณภาพไม่ดี ก็ต้องปรับปรุงรสชาติอาหารให้อร่อยเพราะคนมาที่นี่ก็ต้องอยากมาซื้อของท่าน ช่วงตรุษจีนคนจะเยอะ ขั้บรถมาจากกรุงเทพมากินก๋วยเตี๋ยวเจ็ดคำ แล้วก็มาซื้อขนมจากที่นี่ไปฝากเพื่อนบ้าน มาซื้อผักสด ๆ ที่นี้ มันก็เลยเป็นกระแส ราคาของที่ขายไม่แพง เป็นราคาชาวบ้านไม่ได้เอากำไรมากมาย เราไม่ใช่ตลาดเพื่อธุรกิจเพียงอย่างเดียว แต่เราเป็นตลาดเน้นการที่ขายวิถีชีวิตริมน้ำด้วย...”

(สุนันทา แสนเจริญ, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...จุดเด่นของตลาดเราน่าจะเป็นรสชาติอาหารที่ถูกปากนักท่องเที่ยว เรื่องของราคาสินค้า เราต้องเอาใจใส่จุดนี้เป็นพิเศษ เพราะนักท่องเที่ยวมาก็อยากมาหาของอร่อยๆ ทาน คุณภาพก็ต้องดีด้วยของที่ขายในตลาดนี้ก็ต้องติดป้ายราคา รณรงค์ให้ทำทุกร้าน”

(วิภาพันธ์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เมื่อก่อนมีแค่ 30 ร้านค้า คนยังไม่กล้าจะมาขาย มันไม่มีจุดเด่นอะไรที่ดึงดูดให้มาเที่ยว แต่คนในชุมชนก็ร่วมใจกัน มันอยู่ที่การโปรโมท การโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้วย ที่สำคัญคือรสชาติอาหารอร่อย สะอาด ถูกหลักอนามัย ราคาไม่แพง โดยทางศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชนจะเป็นคนตรวจเรื่องมาตรฐานของอาหาร ตรวจเรื่องความสะอาดก็ให้ป้าย Clean Food Good Taste...”

(อทิวัต รอดคลองตัน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...ด้านโภชนาการอาหาร ทางเทศบาลก็มีจัดอบรมให้ มีโครงการเรื่องความสะอาด นำสาธารณสุขมาดูแล ให้ติดป้ายราคา ดูแลสินค้าต่าง ๆ...”

(นัทธมน วัฒนวิภา, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

“...มาตรฐานสินค้าเรามีคณะกรรมการที่คอยตรวจตราดูแลอยู่แล้ว มีป้ายราคาบอกทุกร้าน เรื่องคุณภาพและความสะอาดของอาหารทางสาธารณสุขจะมาดูแล ถ้าร้านไหนผ่านการประเมินก็จะให้ป้าย Clean Food Good Taste ...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

สินค้าที่ขายในตลาดนี้ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีอยู่ในชุมชน ผลิตผลทางการเกษตร พืชผักสวนครัว และสินค้าที่ผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนนำมาแปรรูปเป็นอาหารคาว อาหารหวาน เครื่องดื่ม และสินค้าหัตถกรรม

“...สินค้าที่ชาวบ้านขายนี้เป็นขนมไทย อย่างกาดะแมที่นี้ก็ขึ้นชื่อ ข้าวห่อใบบัว น้ำอัญชัญ น้ำว่านหางจระเข้ น้ำรากบัว รากบัวเชื่อม เราเอาวัตถุดิบที่เรามีในชุมชนมาแปรรูปเป็นสินค้าเพื่อจำหน่าย และยัง เป็นสมุนไพรรักษาโรคได้อีกด้วย...”

(ไพศาล กุลอารีรัตน์, สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...สินค้าที่เราผลิตและจำหน่ายโดยคนในชุมชนตลาดโบราณบางพลี มีขนมชั้น ขนมกง ซึ่งเป็นสินค้า OTOP กระยาสารท กาดะแม เป็นสินค้าภูมิปัญญาชาวบ้านที่เราทำมาแต่ดั้งเดิม...”

(ไสว พูลสุข, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

“...สินค้าที่ขายในตลาดก็มีอาหารไทยพื้นบ้านคาวหวาน ผัก ผลไม้ ที่ปลูกในสวน บางน้ำผึ้ง ถ้าหน้าฝนจะเป็นผักไม้มะม่วง ตำลึง กระถิน ชีเหล็ก โสน ผักกูด...”

(สุภาสิณี ชัยเขื่อนขันท์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...จุดเด่นของตลาดเราคือเราขายวิถีชีวิตชุมชนชาวสวน และยังคงเป็นธรรมชาติ สินค้าเน้นการทำเอง ผลิตเองสินค้าที่เราขายบางชนิดหาทานยาก ไม่ค่อยมีขาย อย่างเช่นขนมไทยโบราณที่ใช้ในพิธีมงคล เช่น จ่ามงกุฎ ม้าฮ่อ ซ่อม่วง...”

(นิภา ไหมโสภา, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...สินค้าที่ขายในตลาดแบ่งเป็นสินค้าเกษตร มะพร้าว มะม่วง กุ้งฝอย มะนาว พืชผักสวนครัว สินค้าแปรรูป สินค้าหัตถกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน สินค้าOTOP...”

(สมศักดิ์ ลำลือรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

4. การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการส่งเสริมการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำทั้ง 3 ที่ โดยให้ความสำคัญและเชิดชูตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรู้นอกห้องเรียนในกลุ่มสาระวิชาที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาไทย วิชาสังคม วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาเกษตร ชมรมดนตรีไทย และชมรมการงานอาชีพ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาคำปัญหา ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนดำเนินงาน ขั้นตอนประเมินผล ดังนี้

4.1.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการจติดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน เนื่องจากตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน โรงเรียนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงและโรงเรียนที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ชุมชน จึงต้องการบูรณาการภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ากับวิชาเรียนในหลักสูตร จากการศึกษาและวางแผนหลักสูตรการเรียนการสอน และนำวิชาเรียนที่เด็กได้เรียนในระบบโรงเรียนมาใช้ประโยชน์กับชุมชน เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ นอกห้องเรียน

“...ทางโรงเรียนเห็นความสำคัญของชุมชนบริเวณใกล้โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเราอยู่ใกล้ตลาดคลองสวนเพียงแค่ข้ามสะพาน เราก็คิดมานานแล้วเรื่องการแสดงดนตรีไทยซึ่งเป็นหนึ่งในชมรมดนตรีไทยของโรงเรียน แต่เนื่องจากตอนแรกไม่มีที่ให้เด็กนักเรียนเล่น เราก็เล่นที่วัดซึ่งเป็นฝั่งตรงข้ามคลองกับตลาดคลองสวน แล้วก็ใช้ลำโพงช่วยกระจายเสียงดังข้ามฝั่งคลองมา...”

(สมาน วิจิตรวงษ์, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...เนื่องจากโรงเรียนวัดคลองสวนกับตลาดคลองสวนอยู่ใกล้กันมาก ทางเทศบาลจึงได้มีการพูดคุยกับ ผอ. โรงเรียนว่าอยากให้มีส่วนของชุมชนสัก 1 ชั่วโมงเรียนเชิญปราชญ์ชุมชนที่เรามีอยู่ไปส่งเสริมการเรียนรู้อีกทางหนึ่ง อาจจะเป็นวิชาเลือกเสรี เพื่อเป็นการปลูกฝังเรื่องประวัติความเป็นมาความสำคัญของตลาดคลองสวน...”

(พงศกร หล่อศิริ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนเข้มแข็ง แล้วเราเป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนและมีพื้นที่ติดกับตลาดน้ำ เราคิดว่าจะทำอย่างไรให้โรงเรียนกับชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เด็กนักเรียนโรงเรียนของเรา จึงได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน...”

(อุษณีย์ ขาดวง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

เนื่องจากตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ และเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่สำคัญของนักท่องเที่ยวต่างชาติคือเรื่องของภาษา การต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทางเทศบาลและโรงเรียนในชุมชนต้องจัดโครงการ

มัคคุเทศก์ชุมชน และเพื่อสร้างสีสันให้กับงานเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ที่ตลาดน้ำโบราณจัดขึ้นอีกด้วย

“...ตลาดเรามีมัคคุเทศก์ชุมชน เป็นเด็กนักเรียนจากโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน เราอยากได้เด็กในชุมชนที่สามารถพูดได้สองภาษา เพราะนักท่องเที่ยวปัจจุบันมีชาวต่างชาติด้วย ซึ่งก็ตรงกับทางโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน เพราะโรงเรียนนี้มีการสอนนักเรียนสองภาษาทางโรงเรียนก็มีการฝึกนักเรียนให้เข้ามาร่วมกิจกรรมในชุมชน...”

(พัฒน์พงศ์ จงรักดี, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...โครงการมัคคุเทศก์ชุมชนเป็นเด็กนักเรียนจากโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน ซึ่งคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ เทศบาล และทางโรงเรียนมีความเห็นร่วมกันว่าถ้ามีโครงการนี้ขึ้นคงจะดี ชุมชนก็ได้ประโยชน์ เด็กเองก็ได้ความรู้เรื่องของชุมชน และฝึกให้เด็กได้กล้าแสดงออก...”

(ชเนศวร์ แห้วเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...มัคคุเทศก์ชุมชนเป็นเด็กจากโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ในซึ่งทางโรงเรียนได้จัดโครงการนี้ร่วมกับเทศบาลที่ต้องการฟื้นฟูตลาดน้ำโบราณ ในทุกๆปีจะมีงานย้อนรอยตลาดโบราณก่อนประเพณีรับบัวเพื่อที่จะประชาสัมพันธ์ให้คนมาเที่ยวตลาดและมาชมงานประเพณีรับบัว ทางเทศบาลจึงได้ร่วมมือกับโรงเรียนว่าถ้ามีเด็กนักเรียนแต่งตัวย้อนยุคน่าจะสร้างสีสันให้กับตลาดได้...”

(จรัสพร ธรรมรักษา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

4.1.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน โดยการกำหนดเป็นวิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียนที่เชิดชูตลาดน้ำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน วางแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรเป็นปฏิทินการศึกษา ด้วยการบูรณาการเรื่องตลาดน้ำโบราณที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาหลัก วิชาเลือกเสรีในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคม เป็นต้น

“...วิชาคณิตศาสตร์เช่น วิธีการสอบถามสินค้าราคาเท่าไร สองชิ้นเท่าไร ลดได้เท่าไร ต้นทุนเท่าไร กำไรเท่าไร แบบนี้เด็กจะได้เรื่องการฝึกคิดคำนวณราคาภาษาอังกฤษจะสอนบทสนทนาระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย สอนศัพท์สินค้า เด็กก็จะจดใส่สมุด...”

(อมรรัตน์ ยอดศิริจินดา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...อย่างเช่นวิชาสังคมจะเรียนวิธีการสืบค้นประวัติศาสตร์ เด็กก็ต้องไปสืบค้นมาว่าในท้องถิ่นของเราเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยไหน สมัยก่อนคนที่นี่ประกอบอาชีพอะไร เด็กจะเป็นคนกำหนดประเด็นเองว่าอยากจะสืบค้นเรื่องอะไร บางกลุ่มก็สืบค้นประวัติชุมชนตลาดโบราณบางพลี บางกลุ่มก็สืบค้นประวัติวัดบางพลีใหญ่ใน บางกลุ่มก็สืบค้นเรื่องอาหารพื้นถิ่นของชาวบางพลี...”

(สมถวิล ประกิตสันธนะ, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...โรงเรียนเรามีการจัดหลักสูตรการเรียนทุกวิชาที่บูรณาการเรื่องของชุมชนเข้ามาด้วย คือ “วิชาชีวิตใหม่ใกล้สุวรรณภูมิ” ทั้งป.1 – ป.6 จะเพิ่มความยากง่ายแล้วแต่ระดับชั้น อย่างเช่น วิชาภาษาอังกฤษ เราก็จะสอนคำว่า Airport แปลว่าสนามบิน Plane เครื่องบิน Pilot แปลว่านักบิน หรือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับตลาดโบราณบางพลี ทางคุณครูในเขตอำเภอจะมาประชุมระดมสมองกัน...”

(จรัสพร ธรรมรักษา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...ทางโรงเรียนได้ใช้ชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ว่าเราเขตตลาดน้ำเป็นแหล่งเรียนรู้หลากหลายภูมิปัญญา เราดำเนินงานตามวิสัยทัศน์นี้มาจะเข้าปีที่3แล้ว ทุกสาระการเรียนรู้เราใช้โครงงานเป็นตัวตั้งแล้วครูก็เอาไปบูรณาการตามวิชา เราเน้นการบูรณาการในหลักสูตรที่เราเพิ่มกิจกรรมเข้าไปในเรื่องของท้องถิ่น ทุก ๆ สาระการเรียนรู้จะมีหมด อย่างวิชาคณิตศาสตร์ก็เช่น เด็กสร้างแผนภูมิการซื้อขายราคา ต้นทุน ไปเรียนรู้วิธีการทำขนมด้วยก็ได้รู้เรื่องรูปทรงเลขาคณิต ทรงกลม...”

(อุษณีย์ ขำดวง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ผมเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาเกษตร ผมจึงวางแผนจัดหลักสูตรวิชาท้องถิ่นขึ้นมา รวมวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาเกษตร สอนเรื่องของการผลิตจุลินทรีย์ชีวภาพ การบำบัดน้ำเสีย การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

นอกจากนี้ยังได้กำหนดและวางแผนให้มีการจัดกิจกรรมพาเด็กนักเรียนไปทัศนศึกษาที่ตลาดน้ำโบราณทุกปี โดยพาเด็กไปเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนด้วยการร่วมมือของคนในชุมชน หรือการเชิญครูภูมิปัญญา มาสาธิตและสอนความรู้ต่างๆ ให้เด็กที่โรงเรียน

“...โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ในเป็นโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณวัดบางพลีใหญ่ และใกล้กับตลาดโบราณมากสามารถเดินไปได้ ทางโรงเรียนก็ได้มีการวางแผนพานักเรียนชั้น ป.3 – ป.4 ไปเดินชมตลาดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่นวิชาสังคม วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ คือต้องการปลูกฝังให้เด็กรู้จักชุมชนที่ใกล้โรงเรียน แล้วก็ให้รู้จักการสนทนากับ แม่ค้าพ่อค้าในตลาด...”

(อมรรัตน์ ยอดศิริจินดา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีการวางแผนพานักเรียนไปทัศนศึกษาที่ตลาดโบราณบางพลีทุกปี เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เทยมละครึ่งหรือสองครั้งแล้วแต่คุณครูแต่ละวิชาจัดตารางเรียน เด็กจะตื่นเต้นและสนใจ พ่อค้าแม่ค้าในตลาดก็ใจดีมีมนุษยสัมพันธ์...”

(สมถวิล ประกิตสันธนะ, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งในกับชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีส่วนร่วมในเรื่อง การเรียนรู้ของเด็กนักเรียน อย่างเช่นโรงเรียนจะเชิญครูภูมิปัญญาในชุมชนไปสอนเด็กทำจุลินทรีย์ ทำน้ำยาล้างจาน เด็กได้ลงมือทำเอง แล้วเอามาขายเสาร์อาทิตย์ หรือไม่ก็พานักเรียนไปเรียนรู้ ตามแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งครูและนักเรียนจะเห็นว่าชุมชนของเรามีแหล่งเรียนรู้ที่ น่าสนใจ...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ทางโรงเรียนจะติดต่อมาทางเทศบาลถ้ามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูก็จะพาเด็กเข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ เพราะโรงเรียนอยู่แค่ข้างหลังเทศบาล ทุกปีทางโรงเรียนก็ได้พานักเรียนไปทัศนศึกษาที่ตลาดคลองสวนด้วย อย่างเช่นเทอมที่แล้วไปเรียนวิถีทำปอเปี๊ยะสด กับแม่ค้าในตลาดคลองสวน ทางชาวชุมชนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เตรียมเครื่องปรุง วัตถุดิบ ไว้ให้ เด็กมาถึงก็บรรยายสาธิตวิธีการทำ และให้เด็กได้ลงมือทำเอง...”

(ชลนิภา ศุขเทศ, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

“...ทางโรงเรียนได้เชิญผู้ประกอบการของเด็กในโรงเรียนที่เป็นคนพื้นที่ เป็น คนในชุมชนตลาดโบราณบางพลีมาเป็นวิทยากรในวิชาชมรมขนมไทย เพื่อสาธิตวิธีการทำขนม ต่าง ๆ เช่น ทองม้วนปลาสด ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด ข้าวตู่ ให้เด็กได้เรียนรู้และเป็นการ ปลูกฝังเรื่องของการอนุรักษ์ชุมชนของตนไปในตัวด้วย...”

(อมรรัตน์ ยอดศิริจินดา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีการวางแผนว่าเทอมนี้จะนำนักเรียนไปเรียนรู้ที่ไหน เช่นปีนี้ไปบ้านอุปสมุนไพร เทอมหน้าไปทำขนมถ้วย เราจะให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง ก่อนที่จะพาเด็กออกไปเรียนรู้นอกชุมชน เพราะเด็กต้องได้รับการเรียนรู้เรื่องชุมชนของตนเอง ถ้าวันธรรมดาเราจะเชิญครูภูมิปัญญาไปที่โรงเรียน เสาร์อาทิตย์จะต้องพาเด็กออกไปตลาดน้ำ แล้วประชาชนชาวชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้งให้ความร่วมมือดีมาก ๆ คือเราพาเด็กไปเรียนรู้ ทางชุมชนให้การต้อนรับและยินดีที่จะสอนเด็กในเรื่องที่เด็กอยากรู้...”

(อุษณีย์ ขำดวง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

4.1.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ปฏิบัติงานตามแผนที่ได้กำหนดไว้ คือการนำวิชาเรียนมาประยุกต์ใช้ในการเสริมองค์ความรู้ที่มีในอยู่ในตลาดน้ำโบราณ นำเด็กนักเรียนออกมาเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อให้ได้รับประสบการณ์จริง ใช้ตลาดน้ำโบราณเป็นกรณีศึกษาเรื่องประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต จากการเข้าค่ายคุณธรรม เรียนรู้งานอาชีพ เชิญครูภูมิปัญญามาสอน รวมไปถึงการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

“...ครูจะสอนคำศัพท์ไปตลอดทาง อันนี้ภาษาอังกฤษเรียกว่าอะไร ร้านขายยาภาษาอังกฤษเรียกว่าอะไรที่ป่าไผ่ได้ยิน เราช่วยให้เด็กรู้จักวิถีชีวิตชุมชนของเรา คนในตลาดใจดี คุณครูก็บอกให้เด็กสวัสดีครับคุณป้า ให้แนะนำตัวเป็นภาษาอังกฤษว่าหนูมาจากโรงเรียนอะไรก็ไป...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...มีหลายโรงเรียนที่มองเห็นคุณค่าครูเค้าพามา อนุบาลตัวเล็กตัวน้อย เด็กประถม มัธยมก็มี มาเดินดูตลาด พุดง่าย ๆ ว่ามาหาความรู้นอกห้องเรียน...”

(ไพศาล กุลอารีรัตน์, สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...เวลาเราพาเด็กไปเดินตลาด คุณครูจะคอยดูแล จากที่เห็นคือพ่อค้าแม่ค้าในตลาดก็ยินดีและเต็มใจมีส่วนร่วม เด็กอยากรู้อะไรเด็กก็จะถาม อย่างพวกร้านขายยาจะมีสมุนไพรรายด้วย เด็กไม่รู้ไม่เคยเห็น ก็ถามว่านี่เรียกว่าอะไรคะ ทางพ่อค้าแม่ค้าก็จะตอบ บอกสรรพคุณให้ความรู้ เพราะเป็นเด็กโรงเรียนในชุมชนตลาด หรือไม่ว่าจะเป็นเด็กจากโรงเรียนอื่นชาวชุมชนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี...”

(จรัสพร ธรรมรักษา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...ครูพาเด็กมาฟังโครงการฝึกอบรมอาชีพของทางเทศบาลตำบลคลองสวนจัดขึ้นเพราะ ครูอยาก让孩子ได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ นอกห้องเรียน...”

(ชลนิภา ศุขเทศ, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

“...ทุกปีทางโรงเรียนจะพาเด็กไปสัมผัสกับชุมชนตลาดน้ำ จัดให้ไปเรียนรู้งานอาชีพ เช่น หมู่บ้าน OTOP เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เชิญครูภูมิปัญญามาสอนเรื่อง จุลินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ เด็กก็สามารถผลิตน้ำจุลินทรีย์เองได้ แล้วก็นำมาใช้ในโรงเรียน เหลือเอาไปขายตลาดน้ำ เงินที่ได้ก็นำมาเป็นการศึกษาให้เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ต่อไป...”

(อุษณีย์ ขำดวง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

นอกจากนี้โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำโบราณยังมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยใช้วิชาเรียนมาประยุกต์เข้ากับชุมชน คือการแสดงดนตรีไทยจากเด็กนักเรียนชมรมดนตรีไทย จัดแสดงทุกวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

“...เรามีวงดนตรีไทยจากชมรมดนตรีไทยของเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดคลองสวน มาเล่นวันเสาร์อาทิตย์ร่วมกับทางชุมชน เพื่อส่งเสริมตลาดคลองสวนร้อยละ เราทำมาเกือบ 7 เดือนแล้ว ออกมาเล่นดนตรีตรงนี้เป็นส่งเสริมเด็กให้ฝึกเล่นดนตรีไทยให้เก่งขึ้น...”

(สมาน วิจิตรวงษ์, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...เรื่องของการเอาวิชาเรียนมาประยุกต์ใช้ในการเสริมองค์ความรู้ในตลาดแบบนี้มี อย่างเช่นวิชาดนตรีไทย เรามีเด็กมาแสดงในตลาด นี้ถือเป็นส่วนหนึ่งในการนำเอาความรู้วิชาดนตรีไทยมาต่อยอดองค์ความรู้ที่เด็กมีอยู่...”

(พงศกร หล่อศิริ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...วันเสาร์ อาทิตย์ จะมีเด็กนักเรียนชมรมดนตรีไทยของโรงเรียนเราแสดงดนตรีไทยที่ศาลาท่าน้ำ ฝั่งหน้าตลาด ทางเทศบาลติดต่อมาทางโรงเรียนให้มีการจัดแสดงดนตรีไทยซึ่งเป็นการร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน...”

(สมถวิล ประภิตสันธนะ, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...การแสดงดนตรีไทยของเด็กนักเรียนเป็นหนึ่งในวิชาดนตรีไทยที่โรงเรียนเราสอน เด็กที่ไปเล่นเป็นเด็กจากชมรมดนตรีไทย จากที่เรียนในห้องเรียนแล้วก็ได้ออกแสดงข้างนอก ให้ประชาชนได้ฟัง คือเป็นการฝึกความกล้าแสดงออกให้เด็กด้วยทางหนึ่ง และเด็ก

เองยังได้ฝึกมือตัวเองให้เล่นให้เก่ง ทางโรงเรียนสนับสนุนกิจกรรมดีๆ แบบนี้ เด็กได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และยังได้เงินค่าขนมเล็กๆน้อยๆจากประชาชนที่มีน้ำใจให้เป็นทุนการศึกษา...”

(จรัสพร ธรรมรักษา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

4.1.4 ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน เป็นผลจากการดำเนินงานที่เด็กได้จากการเรียนรู้ประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน โดยประเมินผลในรูปแบบของการเขียนรายงาน การเขียนเรียงความ การรายงานหน้าชั้นเรียน การให้คะแนนจากสิ่งที่เด็กได้ศึกษาค้นคว้า

“...โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่กลาง จะพาเด็กออกมาศึกษาที่ตลาด อย่างเช่นวิชาภาษาอังกฤษจะสอนคำศัพท์ร้านค้า ศัพท์ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ หรือไม่ก็เป็นวิชาภาษาไทย วิชาสังคมให้เด็กศึกษาประเพณีวัฒนธรรมชุมชนแล้วเขียนรายงาน เขียนเรียงความส่งซึ่งเด็กนักเรียนเหล่านี้ก็เป็นลูกหลานของชาวอำเภอบางพลีด้วยเหมือนกัน เป็นการสอนให้เด็กรู้ความเป็นมาของชุมชนของตนเอง แม้แต่วิชาพุทธศาสนาก็พานักเรียนมาทำกิจกรรมทางศาสนาที่วัด...”

(พัฒน์พงศ์ จงรักดี, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เด็กนักเรียนที่มาเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่วนใหญ่ที่เห็นจะเป็นวิชาการงานอาชีพ ทางโรงเรียนก็พานักเรียนมาหาร้าน OTOP มาฝึกทำแล้วเอาความรู้ได้ไปเขียนรายงานส่งอาจารย์อีกที่...”

(วิภาณันท์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ครูจะให้เด็กเขียนเป็นรายงานกลุ่มส่งจากสิ่งที่ตนเองได้ค้นคว้า แล้วออกมารายงานหน้าชั้น แบ่งปันความรู้จากสิ่งที่ตนเองค้นคว้าให้เพื่อนได้รู้ แน่นนอนว่าความพยายามที่เด็กได้ทำเราจะให้เป็นคะแนน แต่สิ่งที่สำคัญไปกว่านั้นคือเด็กก็จะได้รู้ว่าความเป็นมาของชุมชนบางพลีของเราเป็นมาอย่างไร โดยผ่านระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน...”

(สมถวิล ประกิตสันธนะ, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...เราให้เด็กเขียนเรียงความส่งจากการร่วมกิจกรรมโครงการฝึกอบรม การปลูกผักไร้สารพิษ บรรยายโดยวิทยากรเกษตรอำเภอ ว่าเด็กได้ฟังแล้วได้อะไรบ้าง จากนั้นครูสรุปความรู้รวบยอดให้เด็กฟังอีกครั้งหนึ่ง และให้เด็กได้นำความรู้ที่ไปใช้ในกิจกรรมปลูกผักสวน

ครัววิชาการเกษตรทุกวันพุธ และวันศุกร์ เพื่อนำผลผลิตที่ได้มาใช้ประกอบอาหารโครงการอาหารกลางวัน ผลผลิตที่ได้อาจจะไม่เยอะ แต่เด็กได้ภูมิใจว่าเป็นผักที่เราลงมือปลูกเอง...”

(ชลนิภาศ์ สุขเทศ, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

นอกจากการประเมินผลด้วยการเขียนรายงานเพื่อให้ได้คะแนนแล้ว ผลที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ตลาดน้ำโบราณ และจากการทัศนศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในระบบโรงเรียน เด็กนักเรียนยังได้ความรู้เรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน การสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน และการได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

“...สิ่งที่เด็กได้คือเป็นการฝึกเด็กให้เรียนรู้การใช้ชีวิตจริง ได้ประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน ได้ทำงาน ได้บูรณาการความรู้เข้ากับวิชาต่างๆ อย่างคณิตศาสตร์ เรื่องราคา กำไร วิชาสังคมที่เห็นได้ชัดมากที่สุดคือสังคมชุมชนตลาดน้ำ ความใจดีของพ่อค้า ...”

(สุพรรณิณี แสงปาน, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2555)

“...จากการที่เราพาเด็กไปเดินตลาดโบราณ เด็กได้รู้จัก ได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวบางพลี เด็กบางคนพ่อแม่เป็นคนพื้นที่ แต่ไม่ได้อยู่ในตลาด ไม่เคยรู้ว่าตำบลของเรามีตลาดโบราณที่เก่าแก่สมัยรัชกาลที่ 5 อยู่ใกล้โรงเรียน มีทางเดินตลาดเป็นไม้ยาวไปจนถึงตลาด มีร้านขายขนมไทยพื้นบ้าน ร้านขายยาโบราณ เด็กก็จะได้รับความรู้จากนอกห้องเรียนเพิ่มขึ้น...”

(อมรรัตน์ ยอดศิริจินดา, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2555)

“...ผลที่ได้คือเด็กมีทักษะชีวิตสอดคล้องกับแนวเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง มีความรู้มากขึ้น ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์พบว่าเด็กมีทักษะชีวิต อย่างเสาร์อาทิตย์เราจะบอกว่าหนูไปที่ตลาดน้ำได้เลยนะ ผอ.ให้มาถามว่าหนูจะช่วยงานตรงไหนได้บ้าง เด็กก็จะเกิดการเรียนรู้ทักษะว่าร้านนี้ทำขนมขาย เรียนรู้วิถีทำ วิธีการจัดการร้านยังงี้ วิธีการขาย...”

(อุษณีย์ ขำดวง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ผลจากการที่เด็กได้เรียนเรื่องการผลิตจุลินทรีย์ในช่วงเวลาเรียน ทำให้เด็กสามารถผลิตจุลินทรีย์ใช้เองได้ และทางโรงเรียนก็ได้มาเปิดร้านอยู่ในตลาดเป็นร้านของโรงเรียนสำราญวิทยาจำหน่ายน้ำจุลินทรีย์ โดยให้นักเรียนมาทำกิจกรรม ผลัดกันมาจำหน่ายวันละ 2 คน โดยให้เด็กแต่งชุดนักเรียนมา เราประเมินผลจากความเสร็จตรงนี้...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน โดยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนส่งเสริมโครงการฝึกอบรมอาชีพ โครงการฝึกอบรมการให้บริการ โครงการมัคคุเทศก์ชุมชนให้กับคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ รวมถึงการศึกษาดูงานชุมชนตลาดน้ำอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาคำปัญหา ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนดำเนินงาน ขั้นตอนประเมินผล ดังนี้

4.2.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาคำปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน จากการสอบถามความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ และจากหน่วยงานราชการที่ต้องการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน โดยการจัดโครงการฝึกอบรมอาชีพ ที่เน้นความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก

“...ชาวชุมชนได้เสนอให้จัดฝึกอบรมводแผนไทยในครั้งต่อไป เพราะตลาดคลองสวนยังไม่มีร้านให้บริการводแผนไทย แต่มีผลิตภัณฑ์สมุนไพรเกี่ยวกับการводขายอยู่ เช่น น้ำมันเหลือง ยาหม่อง ถ้าเราจัดอบรมเรื่องการводให้ อาจจะมีบางคนนำไปต่อยอดเปิดเป็นร้านводตัว vodทำผอนคลายให้แก่นักท่องเที่ยวได้...”

(ญาณิศา หลอดอ่อน, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ทางเทศบาลได้มีการจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการร้านค้าเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น การทำอาหาร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เราได้มีการคิดว่าจะทำอย่างไรให้สินค้าของเราตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ แต่ยังคงคงไว้ซึ่งรากเหง้าของชุมชนเราเองด้วย...”

(วิภาณันท์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เป็นหน้าที่ของทางเทศบาลที่ต้องสนับสนุนเรื่องของอาชีพ เราเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เรียนรู้จากสิ่งที่เค้าอยากรู้ เริ่มแรกทางเทศบาลจะลงพื้นที่ไปสอบถามคนในชุมชนว่าอยากจะเรียนอะไร เราก็จะให้ลงชื่อไว้ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มแม่ค้าที่ให้ความสนใจ...”

(สุพรรณิ แสงปาน, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2555)

“...อย่างช่วงแรกเราอบรมทำขนม ปีต่อมาก็เปลี่ยนเป็นอบรม Packaging จากการเสนอขอของคนในชุมชนเพราะขนมในตลาดมันก็มีขายอยู่แล้ว แต่จะทำอย่างไรให้สินค้าดูสวยงามขึ้น ทำให้น่าสนใจ ยกกระดับราคาสินค้า บรรจุภัณฑ์ที่หีบห่อสวยงาม แม้ค่าจะได้นำกลับไปใช้ได้...”

(นัทธมน วัฒนวิภา, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

4.2.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน โดยหน่วยงานราชการเป็นผู้จัดกิจกรรม หรือคนในชุมชนเป็นผู้จัดกิจกรรมแก่ประชาชนผู้สนใจ จำเป็นต้องมีการวางแผนจัดหลักสูตรโครงการอบรมต่างๆ และการทำแผนการสอน

“...โครงการอบรมอาชีพ แบ่งเป็น 7 หลักสูตร 7 วัน วันละประมาณ 6 ชม. อย่างเช่นหลักสูตรการทำขนมกะหรี่ปั้วจะเป็นช่วงเช้า ช่วงบ่ายก็จะเป็นปั้นลืบไส้ปลา วิทยากรที่เราเชิญมาสอนทางเทศบาลจัดมาให้ เช่นเป็นอาจารย์มาจากสถาบันต่าง ๆ ทุกครั้งที่เราจัดอบรมประชาชนก็ให้ความสนใจมาเรียน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย...”

(ญาณิศา หลอดอ่อน, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ชุมชนมีส่วนสำคัญมากในการจัดการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน มีหลายสถาบันมาจัดโครงการฝึกอบรมให้แก่ชุมชนโดยร่วมมือกับทางเทศบาล จัดกิจกรรมขึ้น เช่น การฝึกอบรมทำขนม ทำอาหาร เปิดเป็นหลักสูตรประมาณ 3-5 วัน คนในชุมชนก็มาเรียน...”

(วิภาณันท์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ภายนอกจะเป็นทางเจ้าของโครงการคือ ปตท. นำคณะศึกษาดูงานมาให้เรา โดยจะถามว่าอยากไปที่ไหนใน 6 ตำบลของภาคกลางอยากศึกษาเรื่องอะไร ถ้าสนใจเรื่องศูนย์การเรียนรู้ของเราก็จะจัดกลุ่มมาประมาณ 25-30 คน 2 วัน 1 คืน หรือจะมาเรียนระยะสั้น 1 วันก็ได้...”

(อทิวัต รอดคลองตัน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...เวลาที่มีหน่วยงานราชการ หรือโรงเรียนต่าง ๆ เชิญเราไปเป็นวิทยากรให้ความรู้ เรามีการทำแผนการสอนควบคู่ไปกับการสาธิตวิธีการทำตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จเป็นลูกประคบ อย่างเช่นช่วงเช้าสอนการทำลูกประคบสมุนไพรธัญพืช ช่วงบ่ายสอนการทำพืชมุนไพร ยาหม่อง...”

(ศิริพร อยู่สุข, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

นอกจากนี้เรื่องของ การเตรียมข้อมูล สื่อ ความพร้อมของสถานที่
เจ้าหน้าที่ประจำจุดเรียนรู้ วิทยากรที่ชำนาญมาสาธิตวิธีการทำก็เป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนงาน
จากการเข้าร่วมอบรมโครงการต่าง ๆ เช่น การอบรมการเป็นวิทยากรที่ดี เพื่อให้สามารถอธิบาย
ความรู้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายแก่ผู้ฟัง

“...ทั้ง 9 จุดเรียนรู้ก็ต้องมีวิทยากรประจำจุดให้ความรู้ เรามีเจ้าหน้าที่
ดูแลประจำจากคนในชุมชนที่จบปริญญาตรี มาทำบัญชี ทำสื่อการเรียนเช่น Powerpoint ที่ใช้ใน
การบรรยาย...”

(พรชัย เขียวขำ, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...กลุ่มพี่ก็จะมีชาวบ้านจากหลายหลังมารวมกัน ตอนนี้มีสมาชิกใน
ส่วนของการผลิต 15คน มีการแบ่งหน้าที่อาศัยความชำนาญของแต่ละคน ถ้ามีนักเรียนหรือคนที่
สนใจมาติดต่ออยากให้เราสอน เราก็มีวิทยากรที่ชำนาญสาธิตและบรรยายโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายค่า
วิทยากร แต่อาจจะต้องเสียค่าอุปกรณ์บ้างเล็กน้อย แล้วให้ทำเอง เย็บเอง และนำกลับไปใช้ได้
เลย...”

(ศิริพร อยู่สุข, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...กลุ่มโฮมสเตย์เรามีการแบ่งหน้าที่กัน เราได้เข้าร่วมโครงการอบรม
การเป็นเจ้าของที่ดี โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ว่าจะต้องทำยังไง พูดจายังไง จัดกิจกรรม
อะไรบ้าง เพราะนักท่องเที่ยวที่มาเค้าไม่ได้มาพักอย่างเดียว เค้าอยากจะมาศึกษาหาความรู้ด้วย
เจ้าของบ้านแต่ละหลังจะต้องหาข้อมูลเตรียมข้อมูลให้พร้อม ต้องสามารถพูดคุยให้ความรู้กับ
นักท่องเที่ยวได้ ...”

(มะลิ พูนสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีหน่วยงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในตลาดให้กับ
กลุ่มประชาชนที่มาดูงาน ไม่ว่าจะป็นนักเรียน นักศึกษา โดยท่านนายก อบต. จะเป็นวิทยากรซึ่ง
ท่านจะให้ความสำคัญกับคณะศึกษาดูงานมาก เพราะส่วนใหญ่ที่มาคือต้องการมาหาความรู้การ
บริหารจัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง...”

(นิภา ไหมโสภา, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ป่าทำเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน ก็ไปร่วมโครงการอบรมกับสถาบันการ
ท่องเที่ยว ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างกลุ่มบริษัททัวร์ต่างชาติที่ต้องการเรียนรู้
วิถีชีวิตชาวบ้าน คือไม่อยากเที่ยวในเมือง แต่อยากใช้ชีวิตชาวบ้าน ก็ได้นำข้อคิดเห็นนั้นมาประชุม
คนในชุมชนของเราว่าต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง อันนี้ก็คือการไปเรียนรู้ต้องเอามาเล่าสู่กันฟัง...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“... เราจัดหลักสูตร 2 หลักสูตร คือหลักสูตรภายในให้คนในพื้นที่โดย
แบ่งเป็น 3 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจชุมชน เช่นกลุ่มบางน้ำผึ้งพอเพียง กลุ่มบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์
ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มบางน้ำผึ้งพอเพียง ผลิตภัณฑ์หมักชีวภาพ สวนเกษตร
ผสมผสาน สวนป่าชุมชน ศูนย์เรียนรู้การผลิตจุลินทรีย์ชีวภาพ และการบำบัดน้ำเสีย และด้าน
เฉพาะทางคือ สถาบันการจัดการการเงินทุนชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งอยู่ในอบต. ศูนย์การเรียนรู้ด้าน
แพทย์แผนไทย จัดเป็นหลักสูตร 2 วัน 1 คืน สำหรับเด็กและเยาวชน ถ้าผู้ใหญ่ 2 วันแต่ไม่ค้างคืน
ให้เลือกรับเรียนว่าอยากเรียนด้านไหน...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

4.2.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
นอกระบบโรงเรียน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่
ทางหน่วยงานราชการจัดขึ้น เช่น โครงการฝึกอบรมการทำขนมไทย โครงการฝึกอบรมบรรจุภัณฑ์
โครงการฝึกอบรมการให้บริการ โครงการฝึกอบรมโภชนาการอาหาร โครงการฝึกอบรมมัดคุเทศก์
ชุมชน เป็นต้น

“...เรื่องกิริยามารยาทแม่ค้าพ่อค้าทางเทศบาลจัดอบรมให้ คนในชุมชนก็
ไปร่วมกิจกรรมจะได้นำมาปรับปรุงเอามาใช้ เพราะเรามีอาชีพค้าขาย อาชีพการให้บริการ...”

(สุนันทา แสนเจริญ, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...ด้านโภชนาการอาหารทางเทศบาลก็มีจัดอบรมให้ เรื่องความสะอาด
จะเป็นโครงการของสาธารณสุขมาดูแล เขียววิทยากรมาให้ความรู้...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...โครงการอบรมอาชีพให้คนในชุมชนทางเทศบาลเราทำทุกปีอยู่แล้ว
เช่น อบรมทำขนม ทองหยิบ ฝอยทอง ทองม้วน โดยมีวิทยากรเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้โดยเฉพาะ
มาให้ความรู้คนในชุมชน...”

(ชเนศวร์ หัวเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...โลโก้สินค้าเทศบาลฝึกอบรมให้ เราก็ไปเรียน ทางวิทยากรที่มีสอนก็ให้ความรู้ เทคนิคต่าง ๆ ในการทำแพคเกจให้สวยงาม สะอาด จะได้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว...”

(เสียมเจง ตั้งทรงศักดิ์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เทศบาลเอาวิทยากรมาสอน ไปเรียนที่เทศบาลเค้าจัดเตรียมสถานที่ไว้พร้อม แม่ค้าก็ไปลงทะเบียนเรียน มีน้ำมีอาหารให้ทาน แบ่งเรียนเป็นช่วงเช้า ช่วงบ่าย เวลาเรียนเราก็ได้ลงมือทำเองด้วย สอนทำขนม ทำอาหาร เช่น ขนมดอกจอก ขนมทองม้วน แล้วคนที่ไปเรียนก็กลับมาทำขายได้...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...ทางเทศบาลมีโครงการฝึกอบรมการทำขนมไทย เช่น สลิม ขนมชั้น ทับทิมกรอบ ให้คนในชุมชนสามารถมาร่วมเรียนรู้ได้ เราก็ไปเรียนเพราะอยากจะเอามาทำขายในตลาด อีกรายอย่างคือไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แถมยังได้ความรู้กลับมาด้วย...”

(นัทธมน วัฒนวิภา, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2555)

4.2.4 ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการกิจกรรมการเรียนรู้ของระบบโรงเรียน เป็นผลที่ได้จากการที่ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม ในรูปแบบของการประเมินโดยได้รับใบประกาศนียบัตร การได้รับการคัดเลือก การได้รับรางวัลต่าง ๆ

“...เรื่องกิริยามารยาทในการขายเป็นสิ่งสำคัญ เราเป็นแม่ค้าต้องพูดจาดี เทศบาลกองสาธารณสุขก็จัดอบรมเรื่องมาตรฐานและคุณภาพของอาหาร ความสะอาด การให้บริการว่าต้องพูดจาอย่างไร ควรแต่งกายอย่างไร เราไปร่วมอบรมได้ใบประกาศนียบัตรกลับมา...”

(ชุติมา ตั้งนพคุณ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...จากการที่เราช่วยโครงการรักป่าสร้างคน 84ตำบลวิถีพอเพียง และได้มุ่งมั่นพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทางโครงการได้คัดเลือกตำบลที่มีความโดดเด่นบางน้ำผึ้งได้รับเลือกให้เป็น 1 ใน 6 ของตำบลทั้งหมดในภาคกลางจาก 22ตำบล ที่ได้รับคัดเลือกเป็นความภาคภูมิใจของชาวชุมชนบางน้ำผึ้ง...”

(อทิวัต รอดคลองตัน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีวิสาหกิจชุมชนบ้านภูปลสมุนไพรมันที่จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ปี 2548 ที่เกษตรอำเภอ มีตราครุฑรับรอง เพราะเราเป็นแหล่งเรียนรู้ประจำตำบลบางน้ำผึ้ง ...”

(สุภาสิณี ชัยเชื่อนพันธ์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ช่วงนี้เราจะไม่ไปดูงานใครแล้ว แต่ให้เค้ามาดูเรา ในช่วง3ปีแรกที่เราร่วมโครงการรักษา เราจะออกไปดูงานข้างนอก แลกเปลี่ยนกันทั้ง84ตำบล แต่ปัจจุบันเราจะเป็นฝ่ายให้เค้ามาดู เพราะเราได้รับคัดเลือกให้เป็น 1 ใน6 ตำบลที่มีความพร้อมด้านแหล่งเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดปีนี้แล้วโครงการปีหน้าของเราจะต้องเป็นที่เลี้ยงให้กับตำบลข้างเคียงหรือตำบลที่สนใจ...”

(สมศักดิ์ ลำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอธยาศัย

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอธยาศัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรภาคเอกชน เช่น หองนิทรรศการ บ้านพิพิธภัณฑท์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มุมศิลปะ การล่องเรือชมทัศนียภาพฝั่งคลอง มุมร้องเพลง การเรียนรู้ผ่านสินค้า หรือวิถีชีวิตคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ อาคารบ้านเรือนสมัยโบราณ กิจกรรมประจำปี ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำโบราณ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาค้นหาปัญหา ขั้นตอนวางแผน ขั้นตอนดำเนินงาน ขั้นตอนประเมินผล ดังนี้

4.3.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอธยาศัย โดยการเสนอความคิดเห็นของคนในชุมชนที่ต้องการให้ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในการจัดกิจกรรม เช่น บ้านพิพิธภัณฑท์ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโบราณ แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ หองนิทรรศการแสดงภาพถ่าย เป็นต้น

“...ตอนแรกตลาดเราไม่มีแหล่งเรียนรู้อย่างเช่นบ้านพิพิธภัณฑท์ พอเราได้ทำการประชุมคนในชุมชนทำให้เราเปิดบ้านเลขที่ 3 เป็นบ้านของเจ้าของตลาดในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งจัดเป็นบ้านพิพิธภัณฑท์ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในตลาดคลองสวน แสดงรูปภาพและประวัติความเป็นมาของตลาดคลองสวน มีการนำข้าวของเครื่องใช้ในสมัยก่อนมาจัดแสดงให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นเตารีดผ้า ตะเกียงเจ้าพายุ กระป๋องนมโบราณ...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดของเราเป็นตลาดโบราณอยู่แล้วดูได้จากอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ แต่เราอยากให้มีมุมหนึ่งที่จัดแสดงประวัติความเป็นมาของตลาด ความสำคัญของชุมชน ทางเทศบาลจึงได้จัดห้องนิทรรศการแสดงภาพถ่ายให้นักท่องเที่ยวแวะชม ได้เกิดการเรียนรู้ระหว่างการเดินหาซื้อของท่าน...”

(พัฒน์พงศ์ จงรักดี, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...มีงบประมาณมาให้เราทำตลาดใหม่ ปรับเปลี่ยนรูปทรงของตลาดให้ดูทันสมัย แต่เราเห็นตรงกันว่าเราไม่ทำ เพราะเราต้องการอนุรักษ์ตลาดโบราณของเราไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้เพื่อที่จะให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ให้นักท่องเที่ยวได้มาดูสถาปัตยกรรมโบราณ 100 ปีได้ที่นี่...”

(สุพรรณณี แสงปาน, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2555)

“...มุมมองปะในสวนเริ่มจากที่พี่เป็นครูศิลปะ ชอบและรักในงานศิลปะ งานผ้าบาติก จึงอยากส่งเสริมเรื่องศิลปะให้กับเยาวชนได้ใช้จินตนาการสร้างสรรค์ มีรสนิยมในงานศิลปะ คือไม่อยากให้เด็กไทยไม่รู้จักหอคิลปี ไม่รู้จักงานศิลปะว่าเป็นยังไง อยากปลูกฝังและสร้างรสนิยมให้เด็กตั้งแต่ยังเล็ก...”

(ศฤา เมธาสถิตสุข, สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2555)

“...เรามีสวนป่าชุมชน 103ไร่ มาจากการที่ประชาชนชายที่ให้กับทางราชการ สำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นผู้ซื้อไว้ แต่ปล่อยเป็นป่ารก้าง เราจึงได้ทำการพัฒนาขึ้นมาให้เป็นสวนป่าชุมชน มีทั้งไม้3ระดับ พี่ชป่าชายเลน ปลูกลำพูเพื่อจะเอาหิ้งห้อย กลับคืนมา พี่ชไม้ประจำท้องถิ่นคือต้นตีนเป็ด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ...”

(สุธาสินี ชัยเขื่อนขันท์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่มา ก็อยากจะทำกิจกรรม เราจึงคิดว่ากิจกรรมที่ควรมีในตลาดน่าจะมีอะไรบ้าง จึงมีการเสนอว่าให้มี กิจกรรมขี่จักรยานชมสวน นั่งเรือชมหิ้งห้อย นั่งเรือชมสะพานภูมิพล ทำดอกไม้ประดิษฐ์ ...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือเป็นชุมชนที่อยู่ติดริมน้ำ ทำให้ประชาชนในชุมชนจัดกิจกรรมการล่องเรือไหว้พระขึ้น จากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ แสดงความคิดเห็นต้องการให้มีการล่องเรือในชุมชนด้วย

“...กิจกรรมล่องเรือก็เป็นคนในชุมชนคิดขึ้นมาเพราะเราอยู่ริมคลอง ถ้ามี ล่องเรือให้เห็นเหมือนในอดีตก็ช่วยทำให้ตลาดเราน่าสนใจขึ้น คนในชุมชนก็หุ้เงินกันซื้อเรือมา...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...ตอนที่ผมคิดเรื่องเรือท่องเที่ยวขึ้นมาก็เพราะว่าไปดูตลาดที่อื่น แล้ว กลับมามองตลาดของเราว่าน่าจะมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตริมน้ำก็คือเรือ เราไปหาซื้อ มาทำให้ตลาดเราน่าสนใจมากขึ้น เราจะให้นักท่องเที่ยวได้เห็นสภาพแวดล้อมตลาดสองฝั่งของ เราเป็น...”

(ประสงค์ อิมสะนา, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

“...เรือล่องไหว้พระปิดทองจะมีเฉพาะเสาร์ อาทิตย์ เราทำกิจกรรม ล่องเรือนี้ขึ้นมา เพราะนักท่องเที่ยวมาถามว่าตลาดคลองสวนมีล่องเรือไหม มันมีคลองคล้าย ๆ ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำดำเนินสะดวก...”

(ไสว พูลสุข, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

4.3.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม อัยาศัย โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้วางแผนจัดกิจกรรมสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ ให้แก่ประชาชนที่มาท่องเที่ยว เป็นการจัดมมุมการเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญาต่าง ๆ การจัดกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนตลาดน้ำโบราณ โดยจัดเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งเรียนรู้ เพื่อดูแลให้ข้อมูลที่ถูกต้อง

“...กิจกรรมล่องเรือไหว้พระ เราวางแผนไว้ว่าควรใช้เวลาไปกลับไม่เกิน ชั่วโมงครึ่ง โดยเราได้มีการลองจัดก่อนที่จะเปิดให้บริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้นั่งเรือชม ธรรมชาติ วิถีชีวิตริมคลอง วัฒนธรรมของชุมชน ไม่ใช่เข้ามาเที่ยวซื้อของกินแล้วกลับ แต่ได้มา เรียนรู้ มาดูชุมชนเก่าแก่สมัยรัชกาลที่ 5...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...พิพิธภัณฑสถานบ้านเลขที่ 3 เรามีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคนในชุมชนมาคอยดูแลให้ความรู้ทุกวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เพราะนักท่องเที่ยวจะเยอะ เจ้าหน้าที่ที่เราให้อยู่ประจำแหล่งเรียนรู้ต้องเป็นคนในพื้นที่เท่านั้น ถึงจะรู้ประวัติความเป็นมาของตลาดเรา สามารถตอบคำถามและอธิบายให้ความรู้นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง...”

(ชุตติมา ตั้งนพคุณ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...กิจกรรมประจำปีเรามีกางฉัตร ประมาณเดือนมีนาคมของทุกปี มีงานศาลเจ้าพ่อคลองสวน เราจัดกันปีละครั้งวันที่ 31 ธันวาคม ทุกปีเราก็จะมีทำบุญตักบาตรส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ประมาณ มีนาคม ก็มีงานฉัตร เดือนเมษายน มีงานสงกรานต์เทศบาลก็มีหนังสือเชิญผู้เฒ่าผู้แก่มารดน้ำดำหัว ขอพร เป็นประเพณีแบบไทย ๆ ประชาชนที่มาสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นได้...”

(จันทิมา ศิริดวงสุริยันต์, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...เนื่องจากเรามีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวตำบลบางพลี ซึ่งจัดเดือนตุลาคมของทุกปี เราจึงอยากจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน แล้วเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนจากกิจกรรมนี้...”

(ชเนศวร์ แห้วเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดเรามีบ้านพิพิธภัณฑสถานคือบ้านเลขที่3 เป็นบ้านของเจ้าของตลาด ภายในบ้านมีการจัดแสดงของเก่า ของโบราณที่เราเก็บไว้ให้คนรุ่นหลังได้ดู อย่างพวกกระป๋องนมสมัยเก่า กล่องไม้ขีด ขวดสุรา ข้าวของเครื่องใช้โบราณ เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนชาวตลาดคลองสวนซึ่งเป็นตลาดโบราณริมน้ำที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่5 สถาปัตยกรรมเราเป็นไม้ รูปทรงอาคารบ้านเรือนสร้างด้วยไม้ทุกห้อง เรายังคงอนุรักษ์ไว้ไม่เปลี่ยนแปลง...”

(เจียม อธิธิพานนท์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...งานลอยกระทงมีจัดประกวดนางนพมาศ หนูน้อยนพมาศ ถัดมาก็เป็นงานประจำปีของหลวงพ่อบาน อำเภอบางบ่อ เราได้ไปนิมนต์อันเชิญมาจากที่ว่ากรมอำเภอบางบ่อมาประดิษฐานชั่วคราวที่เทศบาลเพื่อที่จะให้ประชาชนได้ไปทำบุญปิดทอง มีจัดงานสืบสานตำนานตลาดคลองสวนร้อยปี จัดงานขึ้นเพื่อคืนกำไรให้กับสังคม มีคอนเซ็ปต์คือให้ลูกหลานใส่ชุดจีน ย้อนยุค มีกิจกรรมลงทะเลเบียนจับของรางวัลให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ตู้เย็น ที่วี พัดลมของที่ระลึกเล็กๆ น้อย ๆ...”

(สุพรรณิ แสงปาน, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ เราจัดให้มีมูมOTOP มุมศิลปะในสวน วาดภาพระบายสี ผ้าบาติก มีแหล่งบันเทิงเวทีในสวน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญมากสำหรับนักเรียน สัปดาห์หนึ่งจะมีนักเรียนมาเยอะมาก จึงต้องแบ่งเป็นกลุ่มเรียนดอกไม้เก๋ลึบปลา ทำรูปสมุนไพร ทำสบู่ หรืองานหัตถกรรมต่าง ๆ...”

(ศิริพร อยู่สุข, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...มีศูนย์การเรียนรู้ใหญ่ซึ่งเป็นที่รวมของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์เวลาทานข้าว เวลาทำกิจกรรมต่างๆ สามารถหยิบหนังสือในตู้ที่เราเตรียมไว้มาอ่านได้ กิจกรรมที่เราจัดให้นักท่องเที่ยวหากมานอนโฮมสเตย์ ป้าจะถามนักท่องเที่ยวก่อนว่าอยากเรียนรู้อะไร อยากมาพักเฉยๆ อยากมาลงเรือชมหิ่งห้อย อยากเรียนรู้การทำอาหาร อยากรู้เรื่องการบริหารจัดการ เราก็จะสอนตามที่ยากเรียน...”

(มะลิ พูนสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดนี้เป็นตลาด3วัย คือผู้สูงอายุมาได้ เราก็จะมีเวทีในสวนให้นั่งพักผ่อนร้องเพลง เรามีศูนย์โฮมแคร์ด้วยที่คอยดูแลผู้สูงอายุ คนพิการด้วย ถ้าเดินไม่ไหวก็พาไปฝากไว้เรามีเจ้าหน้าที่ดูแล ลูกๆ ก็พาไปมุมศิลปะวาดภาพระบายสีเสริมสร้างความรู้ พ่อแม่ก็ไปเดินซื้ออาหาร ก็เป็นการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว...”

(อทิวัต รอดคลองตัน, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเรามีเยอะ เช่น การทำลูกประคบสมุนไพร บ้านรูปสมุนไพร ภูมิปัญญาชาวบ้านน้ำหมักสมุนไพร ถ้าเข้าสวนป่าชุมชนของเราก็จะมีชื่อพันธุ์ไม้ปักอยู่เกือบทุกต้น ปักไว้ให้อ่านเวลาเดินชมสวน จะได้ว่านี่มันคือต้นอะไร เสริมความรู้ไปในตัว...”

(พรชัย เขียวขำ, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...มุมศิลปะในสวนเราเปิดทุกวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เปิดตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มมีตลาด คือเกิดขึ้นพร้อมกัน ที่จัดมุมศิลปะตรงนี้เพราะ เสนอทางอบต. ว่าจะเปิดมุมศิลปะดีไหม ทางอบต.ก็เห็นด้วยจัดโซนตรงนี้ก็ถือว่ากว้างพอสมควร...”

(ศุภา เมธาสิทธิสุข, สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดโบราณบางพลีเป็นตลาดน้ำที่อยู่ริมน้ำยาวถึง 800 เมตร และเป็นตลาดที่เดินบนพื้นไม้กระดานไม่ได้ก่อสร้างใหม่ซึ่งผิดกับที่อื่น เราคงอนุรักษ์ความเป็นไทย และอนุรักษ์ความโบราณอยู่ ดูได้จากลายฉลุ โครงสร้างของไม้ ประกอบการสร้างบ้านทรงปั้นหยารัตนโกสินทร์ อย่างเครื่องจับสัตว์น้ำ สินค้าเก่า หุ่นกระป๋องโบราณ ตะเกียงไฟโบราณ เป็นสินค้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้นักท่องเที่ยวได้...”

(ไสว พูลสุข, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2555)

“...การมาพักบ้านโฮมสเตย์ เป็นการมาพักผ่อนพร้อมกับการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เราจัดกิจกรรมให้ผู้ที่มาพักเริ่มตั้งแต่วันที่เข้าพัก มีการบรรยายประวัติความเป็นมาของชุมชนบางน้ำผึ้ง แหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน จากนั้นนักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ตามจุดต่างๆที่เรา มี หรือจะเลือกซื้อจักรยานชมธรรมชาติ ตกเย็นล่องเรือชมหิ่งห้อย ตื่นเช้ามาใส่บาตรพระหน้าบ้าน ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านและรักษาวัฒนธรรมไทยเอาไว้...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

4.3.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัครยาศัย โดยการดำเนินงานของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนที่ได้วางไว้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเรียนรู้ระหว่างการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการล่องเรือ ขี่จักรยานชมแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน

“...เราเปิดเพลงสมัยก่อนย้อนยุคให้เข้ากับความเป็นโบราณของตลาด มีเรือชมวิถีชีวิตริมคลองไว้บริการนักท่องเที่ยว นั่งเรือก็ได้บรรยากาศริมฝั่งคลอง ล่องไปไหว้พระปิดทองรอยพระพุทธรูปจำลองที่วัดเทพราช พร้อมทั้งชมของใช้โบราณสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น ปิ่นโตเก่าแก่บาตรโบราณ โดยพระในวัดจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การเดินทางปลอดภัยเพราะเรามีเสื้อชูชีพให้ เรือเรารับผู้โดยสารได้ประมาณ 40 คน ...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...สินค้าเราที่ขายส่งเสริมเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว เรามีเครื่องใช้ในครัวเรือนขาย หม้อ ชาม กระทะ เต่าปิ้งย่างที่เคยใช้กันในสมัยก่อน ของเล่นอย่างเช่นตุ๊กตากระดาษ ขนมใบไม้ที่ในห้างไม่มีขาย ที่นี้มีร้านทำจันอับ ขนมถั่วตัด ขนมหุข้างซึ่งเป็นขนมโบราณทั้งนั้น ขนมอิวก้วยรุ่นไม่รู้จักรอก อยากรู้ว่าเป็นยังไงต้องเดินไปดู เป็นแป้งห่อไส้ผัก ไส้หน่อไม้ห่อแล้วเอาไปทอด ไม่เหมือนกวยช่าย เจ้าของร้านเค้าทำให้เห็น...”

(สุนันทา แสนเจริญ, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...เราได้มีการพูดผ่านเสียงตามสายของชุมชนตลาดน้ำโบราณ ให้นักท่องเที่ยวได้เดินขึ้นไปดูความเก่าแก่ของตลาดบนสะพานอัสวานิช จะเห็นแนวหลังคาเก่าแก่อันดั้งเดิมไม่มีเปลี่ยนแปลง...”

(ชุติมา ตั้งนพคุณ, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...นักท่องเที่ยวที่มาซื้อกาแฟผมเค้าถามผมว่าใช้กาแฟอะไร ผมก็เอาเมล็ดกาแฟที่คั่วแล้วใส่แก้วปิดฝาไว้เพื่อไม่ให้กลิ่นระเหยให้เค้าดมแล้วก็บอกว่ามันเป็นเมล็ดกาแฟอย่างดีที่คั่วด้วยเตาถ่านใช้เวลาานกว่าจะหอมแบบนี้ แล้วชงด้วยถุงแบบโบราณ ในร้านก็มีรูปภาพสมัยก่อนของตลาด รูปคนที่เคยมาทานกาแฟร้านผม ผมเก็บรูปเก่าๆ ไว้เยอะเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้มาดู โต๊ะกาแฟเป็นโต๊ะกลมหินอ่อนจากอิตาลีที่หาซื้อได้ยาก...”

(จันทลี แซ่แต่, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ขนมกุยช่าย ขนมหัวไชเท้าที่อร่อย ขายมาตั้งแต่รุ่นยายก็ 80 กว่าปีแล้ว เป็นสูตรที่สืบทอดกันมา ทำให้ดูกันหน้าร้าน ห่อให้เห็น ซึ่งหนึ่งก็วางหน้าร้าน ใครอยากจะทำขนมสูตรก็ลองถามดูได้ นักท่องเที่ยวก็ยื่นซื้อไป บ้างก็ยื่นดูวิธีการห่อ การนวดแป้ง แบบนี้ก็เกิดการเรียนรู้ได้...”

(ศักดิ์ดา ตงสลี, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...ยายขายพัด พัดของยายนี้เป็นพัดสานอันละ 20 บาท สมัยนี้ใครๆ ก็ใช้พัดพลาสติก เวลาคนมาซื้อยายก็จะบอกว่าพัดนี้สานมาจากไม้ไผ่ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้อุรักษ์ไว้รุ่นลูกหลาน...”

(จันทิมา ศิริดวงสุริยันต์, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2555)

“...การมาเดินเที่ยวตลาดน้ำไม่ใช่แค่มาเดินหาซื้อของทานอย่างเดียว มันได้เรียนรู้ได้เห็นบ้านเรือนสมัยเก่าที่ยังมีอยู่ในปัจจุบัน ข้าวของเครื่องใช้สมัยโบราณ ขนมโบราณที่ยังมีขายอยู่ เราไม่เน้นเรื่องสมัยใหม่ เรื่องของวัตถุนิยม เพราะเราเป็นพวกอนุรักษ์นิยม เพื่อคนรุ่นต่อไปจะได้มาชม...”

(ชเนศวร์ แก้วเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เอกลักษณ์ของตลาดคลองสวนคือเป็นตลาดที่มี 3 วัฒนธรรม ประกอบด้วย ไทยเชื้อสายจีน ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และเป็นตลาดที่ติดสองขานเมือง เราจะเห็น มัสยิด จะเห็นโรงเจแสดงถึงเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยจีน แล้วก็มีวัดคลองสวนสามารถมองเห็น 3 วัฒนธรรมในที่แห่งเดียวกัน...”

(วันดี รุจิขจรเดช, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...จุดเด่นของตลาดเราคือมีความเก่าแก่ เรายังคงสภาพเดิมไว้ สันนิษฐานว่าตลาดนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2400 โครงสร้างสถาปัตยกรรมโบราณ หลังคาทรงปั้นหยา กระเบื้องว่าว ทางเดินตลาดเป็นทางเดินไม้ ปัจจุบันก็ยังคงสภาพเดิมไว้ นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ วิถีชีวิตคนในตลาดที่อิงกับวิถีชีวิตริมคลองบวกกับการเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้วัด...”

(วิภาพันธ์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...อย่างทุกวันนี้ไม่ใช้เครื่องคิดเลข ใช้ลูกคิด ใช้มาตั้งแต่เด็กเตี้ยเป็นคนสอน เป็นลูกคนจีน นักท่องเที่ยวก็ถามนะ ป้าทำไมไม่ใช้ลูกคิด เราก็บอกไม่เอาหรอก เราชอบแบบนี้ถนัดแบบนี้ นี่ใช้ลูกคิดคิดเงินเร็วเครื่องคิดเลขอีกนะ...”

(เสียมเจง ตั้งทรงศักดิ์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เทศบาลจัดห้องนิทรรศการไว้ 3 ห้อง เพื่อจัดแสดงรูปภาพ ประวัติของตลาดบางพลี ประวัติหลวงพ่อโต ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาถ่ายภาพ มาศึกษาหาความรู้ได้ พี่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ที่ห้องนี้ก็คอยอธิบายว่านี่คือภาพของหลวงพ่อโตวัดบางพลีใหญ่ใน เล่าประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตของชุมชนตลาดให้เด็กๆ ฟัง เล่าบรรยายไปว่าห้องนิทรรศการของเรามีอะไรที่น่าสนใจ...”

(จันทนีย์ คุ้มสุข, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...สินค้าที่เราขายนี้ส่งเสริมความรู้นักท่องเที่ยวไปในตัวด้วย อย่างของเก่า มีด พร้า เสียม ที่สำคัญคือพวกเครื่องสังฆทาน ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนานี้มีขายเยอะมาก เทศบาลก็มีเชิญคนในชุมชนเราไปฝึกอบรมเช่นทำขนมบุญฝ้าย...”

(ศรีสมหมาย พังแก้ว, สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2555)

“...เราเปิดบ้านสอนเรื่องลูกประคบสมุนไพรธัญพืชเป็นแหล่งเรียนรู้ 1 จุดในชุมชนบางน้ำผึ้ง ซึ่งลูกประคบสมุนไพรและลูกประคบธัญพืชที่เราสอนเป็นภูมิปัญญาที่ใช้

นวัตกรรมใหม่ไม่เปราะเสื่อผ้า ใช้ไมโครเวฟหนึ่ง นักท่องเที่ยวที่มาเรียนรู้เราก็จะสอนให้ด้วยความเต็มใจ...”

(ศิริพร อยู่สุข, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...กิจกรรมที่จัดส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวก็เช่น ชี้อกรยานชมบริเวณตำบลบางน้ำผึ้ง ถ้าขี่ไหวนะ เพราะเรามีแหล่งเรียนรู้อยู่ 9 จุด นั่งเรือชมหิ่งห้อย แล้วแต่ว่าต้องการอะไร เรามีมัคคุเทศก์ชุมชนด้วยนะ คือผมเองนี่แหละ เราก็พาไปดูสวนป่าบ้าง ไปชมวัด ก็เป็นกรณีปัญหาที่ถนัดด้านสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ...”

(พรชัย เขียวขำ, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...มุมมองปะในสวนเป็นมุมที่ส่งเสริมความรู้ให้กับเด็ก เหมือนกับการเรียนพิเศษโดยที่ไม่รู้ตัว โดยไม่ถูกบังคับเรียน เป็นการฝึกสมาธิ จริง ๆ แล้วอยากให้ค้นหาพรสวรรค์ที่ตัวเองมี ซึ่งอย่างเราไม่รู้จนกว่าจะได้ลองทำ แต่มุมนี้สร้างขึ้นมาที่จะตอบสนองว่าลองทำดูก่อน ทำแล้วชอบไหม ถ้าชอบจะได้นำไปต่อยอดสิ่งที่เรารักเราชอบได้ถูกทาง เด็กที่มามีตั้งแต่เด็กเล็ก ยังระบายไม่เป็น จนถึง 60กว่าก็มี เราปล่อยให้อิสระ หรือถ้าต้องการให้สอนเราก็สอนให้ฟรี เรามีผ้าบาติก งานพันธ์แบบศิลปิน...”

(ศฤา เมธาสถิตสุข, สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2555)

“...นักท่องเที่ยวสามารถลองทำสินค้าที่ขายในตลาดได้อย่างเช่น ร้านทำลูกตีนเป็ด มุมวาดภาพ หรือถ้าอยากจะมาเรียนรู้เรื่องการทำขนมถ้วยก็สามารถมาเรียนได้ที่บ้านคุณยายประคองครุภูมิปัญญาด้านขนมไทย มาคนเดียวหรือมาเป็นกลุ่มก็สามารถเรียนได้แต่ต้องติดต่อล่วงหน้า ทางเราจะเป็นผู้ประสานงานให้ทางคุณยายเตรียมวัสดุให้...”

(สุธาสินี ชัยเชื่อนพันธ์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...สินค้าที่เราขายส่งเสริมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว เช่น ปลาทุตัมเค็ม สมุนไพรซึ่งเป็นสูตรโบราณตั้งแต่สมัยรุ่นย่ารุ่นยาย ป้าเห็นวิธีทำมาตั้งแต่เด็กป้าก็เก็บความรู้นี้ไว้มันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน นักท่องเที่ยวถามว่าทำยังไง ป้าก็บอกสูตร แต่ถ้าอยากจะทำเองก็ต้องมาวันพฤหัสบดี เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ ที่บ้านป้าเปิดเป็นโฮมสเตย์ด้วย อาหารอย่างของป้าก็คือปลาทุตัมเค็ม...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

4.4.4 ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัครยาศัย เป็นผลสำเร็จที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในตลาดน้ำโบราณ ในรูปของแบบประเมินจากหน่วยงานราชการ การได้รับคำติชม คำแนะนำจากนักท่องเที่ยวที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม จำนวนคนที่ให้ความสนใจเพิ่มขึ้น รวมไปถึงการบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้

“...กิจกรรมการล่องเรือไหว้พระ เรามีการจัดจำนวนนักท่องเที่ยวทุกรอบเพื่อนำมาประเมินว่าวันหยุดมีนักท่องเที่ยวสนใจมากเท่าไร เริ่มแรกอาจจะยังไม่มีคนสนใจมากนัก แต่หลังจากที่เราได้เริ่มจัดจำนวนของนักท่องเที่ยวในแต่ละรอบ ทำการประชาสัมพันธ์เรื่องของแหล่งเรียนรู้บริเวณใกล้เคียง ทำให้เราสามารถเพิ่มจำนวนรอบขึ้นอีกจากวันละ 2-3 เที่ยว เป็น 3-4 เที่ยว...”

(สมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร, สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2555)

“...ชุมชนเองก็ได้ประโยชน์จากการจัดห้องนิทรรศการด้วย จากการที่เค้าได้รู้จักตัวตนของเค้าเอง ทางเทศบาลเรากระตุ้นให้เค้าไม่ลืมรากเหง้า วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของเค้าเอง ว่าเรามีความเป็นมาอย่างไร ในอดีตเราเป็นอย่างไร ถ้าเราไม่เก็บหลักฐานตรงนี้ไว้ ชาวบางพลีอาจจะลืม ตอนนี่เค้ารู้แล้วก็มีการณรงค์อนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้สืบสานต่อไป...”

(พัฒน์พงศ์ จงรักดี, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ห้องนิทรรศการเรามีการประเมินเรื่องของคุณภาพของความรู้ที่จัดแสดง โดยได้รับคำแนะนำจากนักท่องเที่ยวบ้าง คณะศึกษาดูงานบ้างว่าควรจะมีเพิ่มเติมความรู้เสริมเข้าไปอีก จัดตกแต่งให้ดึงดูดความสนใจ เรายังนำคำแนะนำเหล่านี้มาปรับปรุงและพัฒนา...”

(ชเนศวร์ แห้วเพชร, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เราจะมีเพิ่มเติมองค์ความรู้ที่สำคัญอยู่เรื่อย ๆ อย่างเช่นถ้าเป็นช่วงเทศกาลประเพณีรับบัว เราก็จะเน้นการจัดภาพ ข้อความประวัติความเป็นมาของประเพณีให้มากขึ้น ตอนนี่เรากำลังรวบรวมช่างของเครื่องใช้สมัยโบราณมาจัดแสดงที่นี่ด้วย...”

(วิภาณันท์ สุนทรวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555)

“...หลังจากที่เราเพิ่มจำนวนบ้านโฮมสเตย์ขึ้น เราก็ส่งข้อมูลไปที่กรมการท่องเที่ยวเพื่อที่จะให้มาประเมิน ครั้งแรกเรามี 7 หลัง จนถึงตอนนี้เราผ่านการประเมิน 3 ครั้งแล้ว มี

ทั้งหมด 14 หลัง ทั้งนี้การประเมินก็จะมี 8มาตรฐาน ก็คือความปลอดภัย ความสะดวกสบายของบ้าน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้แก่ผู้ที่มาพัก...”

(มะลิ พูนสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2555)

“...อย่างเด็กที่เคยมาmusikปะของพี่ ทราบมาว่าตอนนี้เค้าค้นพบตัวเอง แล้วว่ารักงานศิลปะ ก็ไปเรียนทางด้านนี้โดยตรง 2-3 คนแล้ว ก็ถือว่าประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่วางไว้ ...”

(ศฤา เมธาสถิตสุข, สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2555)

“...กิจกรรมการเรียนรู้ที่เรามีในตลาดน้ำเรามีการประเมินจากคนในชุมชน ว่าแต่ละจุดมีคนให้ความสนใจมากน้อยเพียงใด ถ้าจะสามารถเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้อื่น ๆ อีกได้ เราก็จะประสานงานกับคนในชุมชนที่เป็นครูภูมิปัญญาในด้านนั้น ๆ ให้จัดกิจกรรมขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว...”

(สุภาสินี ชัยเชื่อนจันทร์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...อย่างเช่นกิจกรรมการร้องเพลง มุมดนตรีในสวน มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจจำนวนมาก ทุกเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุด จะมีนักท่องเที่ยวมาต่อคิวร้องเพลง เราก็ประเมินว่ามุมร้องเพลงนี้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนตลาดน้ำโบราณเพราะสร้างสีสันและความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว...”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2555)

“...ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งของเราเป็นแหล่งเรียนรู้ คนในชุมชนมีความรู้เรื่องอะไรก็ถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นให้กับคนที่สนใจไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นักท่องเที่ยว ทุกกลุ่ม จากผลตอบรับที่ดี มีคนให้ความสนใจมาก ต่อไปเราก็จะเปิดสอน เรียนฟรี ทำเป็นฐานกิจกรรมการเรียนรู้ในตลาดน้ำ โดยคนที่มาเดินเที่ยวอาจจะเรียนตามฐานได้เลย...”

(สมศักดิ์ สำลีรัตน์, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2555)

ตอนที่ 2 ผลการเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต และการสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดคลองสวน ตลาดโบราณบางพลี และตลาดน้ำบาง

น้ำผึ้ง สรุปลงและนำเสนอเป็นแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อใช้เป็นประเด็นในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษาที่ดีตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทั้งหมด 13 ท่าน เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2555 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง โดยแบ่งเป็นประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่า การจัดการด้านสภาพแวดล้อมควรเน้นเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องการรักษาคุณภาพน้ำในลำคลอง เนื่องจากตลาดน้ำโบราณมีอัตลักษณ์คือเป็นตลาดที่มีวิถีชีวิตริมน้ำ การที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมต้องสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำโบราณต้องเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยน้ำลงสู่แหล่งน้ำ และต้องมีการบำบัดน้ำในแหล่งน้ำอยู่เสมอด้วยวิธีการใช้กังหันน้ำชัยพัฒนา ปลูกพืชน้ำเต้าอากาศในน้ำ รวมไปถึงเรื่องของการลดการใช้ถุงพลาสติก การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบตลาดให้ดูดีอยู่เสมอ และติดป้ายบอกทางไปห้องน้ำให้ชัดเจน ตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอไว้ ดังนี้

“...จะต้องมีการรณรงค์ให้ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำลดการใช้ถุงพลาสติกอย่างจริงจังเพื่อเป็นการลดขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายยาก ลดโลกร้อน มีป้ายสื่อสัญลักษณ์ให้ชัดเจน เช่น ป้ายห้ามดื่มสุรา ห้ามสูบบุหรี่...”

(นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...ที่นั่งพักผ่อนควรมีเพิ่มขึ้น รักษาความสะอาดอยู่เสมอ จัดสรรให้เป็นที่เป็นที่ทางและทั่วถึง ควรจัดภูมิทัศน์ พื้นที่รกร้าง ปรับปรุงซ่อมแซมร้านค้าเก่าที่ผุพังให้ดี ทำมุมสวนหย่อมนั่งเล่น สิ่งที่เสนอไปเป็นแนวทางในอนาคตข้างหน้าอาจจะมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาเนื่องจากเราไม่รู้ว่านักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ควรมีแผนที่ตลาดน้ำบริเวณทางเข้าบอกจุดสำคัญต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ห้องน้ำอยู่ตรงไหน ร้านขายของต่าง ๆ เสนอว่าควรให้มีการบำบัดน้ำก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ ในที่นี้หมายถึงห้องรอง แอ่งน้ำต่าง ๆ ที่มีน้ำขัง ควรที่จะต้องมี การบำบัดตลอดไม่ใช่บำบัดเฉพาะน้ำเสียจากร้านค้าเท่านั้น...”

(กรรมการหมู่บ้าน)

“...รณรงค์เรื่องของการบำบัดน้ำเสียกับผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำให้มากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เฉพาะพ่อค้าแม่ค้า แต่ต้องเป็นคนในชุมชนริมคลองทั้งหมด ทุกบ้านต้องให้บำบัดน้ำเสีย...”

(ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...ในระยะยาวมุมที่ใช้ในการพักผ่อนมันจะต้องมีมากกว่านี้ในบริเวณสวนที่เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องของสมุนไพร ตลาดน้ำเราขายความเป็นธรรมชาติ ขายอากาศ เราจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในอนาคตให้มากนัก ในอนาคตข้างหน้าเมื่อน้ำได้รับการบำบัดและปล่อยลงสู่ลำคลอง เราต้องตามไปบำบัดน้ำในลำคลองต่อไปอีก เช่น อาจมีการบำบัดในลักษณะของการใช้พืชน้ำ หรือการเติมอากาศลงไปใต้น้ำ แม้กระทั่งการใช้กังหันน้ำชัยพัฒนาซึ่งเราได้เขียนแผนเสนอโครงการไว้แล้ว มีการปลูกพืชน้ำไว้บริเวณปากคลองก่อนที่จะปล่อยน้ำลงสู่แม่น้ำ เพื่อที่จะทำให้อุณหภูมิของน้ำมีมาตรฐานมากกว่านี้ แนวทางเรื่องการจัดการขยะในอนาคตจะมีการสร้างพื้นที่โล่งทำกล่องคอนกรีต นำขยะจากในตลาดน้ำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก และจะมีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด...”

(ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน จังหวัดสมุทรปราการ)

“...ในอนาคตจะมีการขยายพื้นที่ทางเดินเท้าริมคลอง ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงสม่ำเสมอและต้องเข้ากับภูมิทัศน์ของตลาดน้ำ อาจจะต้องมีส่วนกลางเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก...”

(ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง)

“...เรื่องห้องน้ำเป็นสิ่งสำคัญ จึงจำเป็นต้องมีป้ายบอกทางไปห้องน้ำให้ชัดเจน เพราะทุกวันนี้ป้ายบอกทางไปห้องน้ำยังไม่เป็นที่สังเกตที่นักท่องเที่ยวจะเห็นได้ชัด ต้องคอยถามพ่อค้าแม่ค้าอยู่ตลอด...”

(กรรมการกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง)

“...จัดให้มีการขยายทางเท้าเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก วางแผนจัดการพื้นที่ร้านค้าให้เป็นระบบระเบียบ รักษาความพอดี และความสมดุลกับธรรมชาติ ป้ายห้องน้ำควรจะจำแนกตามลักษณะของสี หรือออกแบบให้เป็นสัญลักษณ์เดียวกัน ตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็ไม่ควรที่จะปลูกสร้างเพิ่มเติมอะไรมากมาย เสนอเรื่องการจัดการห้องน้ำเพื่อจะได้ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมศึกษา วิจัยเรื่องของก๊าซชีวภาพในอนาคต ใช้กังหันลมในการบำบัดน้ำ ถ้าทำได้ก็จะสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ได้ด้วย...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

“...การที่เราจะพัฒนาหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมต้องไม่ลดเรื่องของคุณภาพ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เนื่องจากตลาดน้ำโบราณเรามีจุดขายคือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้า มองในเรื่องของการอนุรักษ์เราจะเห็นว่าชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการ ทำอย่างไรเราถึงจะปลูกฝังทัศนคติของนักท่องเที่ยว ถ้าคุณมาเที่ยวตลาดน้ำ คุณสามารถแยกแยะได้ว่าคุณจะต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ ต้องสร้างการรับรู้มากกว่าสร้างการเรียนรู้ให้รู้เลยว่าถ้ามาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องปฏิบัติตัวอย่างไร แล้วปัญหาของชุมชนจะน้อยลง...”

(นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง)

2. การจัดการด้านองค์กร

ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่ได้เสนอความคิดเห็นว่าควรมีการจัดการด้านองค์กร ที่เน้นเรื่องของการจัดการที่จะให้ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติด้วย โดยให้มีการปลูกพันธุ์ไม้ประจำจังหวัดทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชนได้มาศึกษาเรียนรู้ และเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความสำคัญในเรื่องการเข้าร่วมการประชุมผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำโบราณ เพื่อทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน โดยที่ผู้นำชุมชนต้องเปิดกว้างในเรื่องการแสดงออกทางความคิด ตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอไว้ ดังนี้

“...เรื่องการประชุมผู้ประกอบการในตลาดน้ำเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะการประชุมทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ถ้าเรามีการร่วมมือร่วมใจกันตลาดจะไม่แตก เจ้าของร้านต้องมาประชุมด้วยตนเอง ลงทะเบียน ตามกฎกติกาที่ใช้ร่วมกัน ...”

(นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดการองค์กร คือประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ และผู้นำชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการองค์กรในทุกขั้นตอน...”

(ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง)

“...นอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีไทย แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผมเสนอว่าควรจะให้ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติด้วย

เช่นจัดให้มีการปลูกต้นไม้ประจำจังหวัดทั่วประเทศ คือมาตลาดน้ำที่นี้แล้วนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้พันธุ์ไม้ของแต่ละจังหวัดที่นำมารวมไว้ที่นี่ด้วย...”

(กรรมการหมู่บ้าน)

3. การจัดการด้านการตลาด

ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่า การจัดการด้านควรให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่มีการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำโบราณร่วมกันคือตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดโบราณบางพลี และตลาดคลองสวน เน้นการประชาสัมพันธ์ที่ใช้มากกว่า 2 ภาษา ไม่ว่าจะเป็นป้ายบอกทาง ป้ายความรู้ต่าง ๆ ต้องให้เป็นที่สนใจดึงดูดนักท่องเที่ยว เรื่องของคุณภาพอาหารต้องมีการตรวจสอบแหล่งที่มา ตรวจสอบคุณภาพอาหารให้ได้มาตรฐานสากล รวมไปถึงการสร้างการรับรู้เรื่องบริบทของตลาดน้ำโบราณให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว เพื่อการปฏิบัติตนในระหว่างการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอไว้ ดังนี้

“...จัดทำแผนปฏิบัติการทั้ง 3 ตลาดประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ...”

(นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...ป้ายประชาสัมพันธ์บอกทางไปตลาดน้ำต้องให้เป็นจุดเด่น สังเกตได้ชัดเจน เน้นเรื่องการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม...”

(ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...ทำแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เนื่องจากเราจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงอยากเพิ่มเติมเรื่องของภาษาให้เพิ่มมากขึ้นมากกว่า 3-4 ภาษา คือ ไทย อังกฤษ จีน เกาหลี ในการจัดทำป้ายความรู้ ป้ายบอกทางต่าง ๆ...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

“...ควรประชาสัมพันธ์เรื่องบริบทของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าเมื่อมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้แล้วควรจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร มีการตรวจสอบที่มาของสินค้าแหล่งผลิตเพื่อให้ถูกต้องเหมาะสม เช่น จัดคณะกรรมการไปตรวจสอบว่าวิธีการปรุงสุกสุกสุกสุกหรือไม่ ผักปลูกที่ไหน ใช้สารเคมีหรือไม่เพื่อคำนึงถึงความปลอดภัย รวมทั้งควรส่งเสริมให้ผู้ค้าใช้วัตถุดิบที่มี

อยู่เองในพื้นที่ เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต งดการใช้สารเคมี สินค้าต้องราคาไม่แพงจนเกินไป ...”

(กรรมการหมู่บ้าน)

“...เรื่องของอาหารที่จำหน่ายในตลาดน้ำโบราณต้องได้รับมาตรฐานสากล หมายถึงอาหารต้องมีความสะอาด ถูกสุขอนามัย โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพอยู่เสมอ...”

(นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง)

4. การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

4.1.1 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนควรให้มีการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน เพราะปัจจุบันความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมในตัวเด็กลดน้อยลง

“...นอกจากเรื่องความสำคัญของตลาดน้ำที่เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ครูมีหน้าที่สอนวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้กับเด็กนักเรียนแล้ว คุณครูยังต้องปลูกฝัง เน้นย้ำเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมให้เด็กมากกว่านี้ด้วย...”

(กำนันตำบลบางน้ำผึ้ง)

4.1.2 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองในการจัดทำเป็นพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ที่ต้องมีการบันทึกและสามารถสืบค้นได้

“...เสนอให้โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นของตนเองให้มีการจารึกบันทึกภูมิปัญญาไม่ให้หายไปจากท้องถิ่น ให้สามารถสืบค้นเป็นประวัติศาสตร์ได้...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

“...จัดทำหลักสูตรชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม ทำให้เป็นหลักสูตรการเรียนรู้อยู่ทั้งในระบบและนอกระบบ เรื่องการจัดการศึกษา หรือการจัดหลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ...”

(ครูกศน. ตำบลบางน้ำผึ้ง)

4.1.3 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนนั้นตลาดน้ำกับโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน ควรส่งเสริมให้มีการจัดมุมความรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวระหว่างการพักผ่อน

“...โรงเรียนต้องจัดทำแหล่งเรียนรู้ให้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากโรงเรียนอยู่ใกล้ตลาดน้ำ นักท่องเที่ยวสามารถเดินมานั่งพักผ่อน เป็นทางผ่านทางเข้าตลาดน้ำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจอ่านความรู้ที่ทางโรงเรียนจัดไว้ ได้มาถ่ายรูป เช่น มุมเศรษฐกิจพอเพียง...”

(ครูโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน)

4.1.4 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรมีการประเมินผลที่สามารถวัดทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ โดยใช้วิธีการทำรายงานที่ดีที่สุด เนื่องจากวิธีนี้เป็นวิธีมาตรฐานแต่เด็กนักเรียนต้องเข้าใจและสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นได้ด้วย

“...โครงการ รายงาน ดีที่สุดแล้วคือเป็นมาตรฐานของการประเมินผล แต่ทำโครงการมาแล้วต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ออกมาได้ด้วย...”

(ครูกศน. ตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...ประเมินผลจากการทดสอบทักษะ ความรู้และประสบการณ์ ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

4.2.1 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งคือเรื่องความถนัดของแต่ละคนที่มีแตกต่างกัน การที่จะฝึกให้ทุกคนเก่งเท่ากันนั้น คงไม่สามารถทำได้ แต่สิ่งที่สามารถสร้างได้คือความพยายามในการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ

“...การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบสิ่งที่สำคัญคือต้องคำนึงถึงความ
ถนัดของแต่ละบุคคลด้วย เช่น เรื่องบรรจุกัณฑ์ อาจต้องใช้ความสามารถด้านศิลปะของแต่ละ
บุคคล...”

(ครูกศน. ตำบลบางน้ำผึ้ง)

4.2.2 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้
เสนอความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบ
โรงเรียน ควรเพิ่มหลักสูตรในวิชาชีพ คือ หลักสูตรการตลาดที่สามารถใช้ในการประกอบ
อาชีพได้ หลักสูตรภาษาต่างประเทศ ที่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างนิยมเที่ยวตลาดน้ำโบราณ
มากขึ้น เรื่องการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ ผู้ประกอบการควรพูดได้มากกว่า 1 ภาษา
และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดทำเป็นหลักสูตรชุมชน

“...ควรเพิ่มหลักสูตรการตลาดเพื่อต่อยอดการเรียนรู้วิชาชีพต่าง ๆ ให้
สามารถเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพได้...”

(ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...จัดทำหลักสูตรชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมทำให้เป็นหลักสูตรการ
เรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ เรื่องการจัดการศึกษา หรือการจัดหลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ...”

(ครูกศน. ตำบลบางน้ำผึ้ง)

“...กศน. พยายามจะจัดเพิ่มหลักสูตรภาษาต่างประเทศ เพื่อใช้ในการ
สื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

4.2.3 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้
เสนอความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบ
โรงเรียน ควรมีการส่งเสริมความรู้เรื่องชุมชนท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชนเพื่อให้ถ่ายทอดความรู้
ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวได้

“...สนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนมีความรู้เรื่องชุมชนท้องถิ่น
ของตนเองเพื่อเป็นสื่อให้นักท่องเที่ยวภายนอกได้รับบริบทของชุมชนด้วย...”

(กรรมการหมู่บ้าน)

4.2.4 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน ควรจัดให้มีการวัดและประเมินผลความรู้ด้วยทุกครั้ง หลังจากที่มีการจัดฝึกอบรมเสร็จสิ้น

“...ถ้ามีการจัดฝึกอบรมจะต้องมีการติดตามวัดและประเมินผลแม่ค้าด้วย คือเป็นการทดสอบความรู้ที่ได้จากการฟังบรรยายของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ว่าในด้านทฤษฎีมีความรู้มากน้อยแค่ไหน และในทางปฏิบัตินำมาใช้จริงไหม เพื่อให้ผ่านเกณฑ์การวัดผลคุณสมบัติของผู้ประกอบการก่อนการได้รับป้าย Clean Food Good Taste...”

(ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน จังหวัดสมุทรปราการ)

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4.3.1 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องจัดให้เป็นจุดเด่น เป็นฐานการเรียนรู้ที่สามารถเรียกความสนใจให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมได้

“...ปัจจุบันฐานการเรียนรู้ในชุมชนมีเยอะมาก คนในชุมชนต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำให้ฐานกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้ในชุมชนนั้นเป็นฐานการเรียนรู้ที่เป็นจุดเด่น สามารถดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาร่วมเรียนรู้ได้...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

4.3.2 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่าควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้มากขึ้น โดยใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นสวนป่า หรือกั้นน้ำช้ำพัฒนา เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

“...สวนป่าจะเป็นโครงการในอนาคตที่ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ...”

(ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง)

“...ถ้าตลาดน้ำโบราณมีการใช้กังหันน้ำชัยพัฒนาแล้ว อาจจะเพิ่มฐานการเรียนรู้เรื่องของกังหันน้ำไปพร้อมๆ กัน หรือฐานการเรียนรู้เรื่องการแปรรูป การรีไซเคิลไขมันจากการดักไขมันในบ่อบำบัดน้ำเสีย ทำเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับชุมชน...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

4.3.3 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัยาศัยว่านอกจากกิจกรรมการพายเรือล่องเรือ มุมนิทรรศการ ควรมีการติดป้ายความรู้ในสินค้าที่ขายในตลาดน้ำโบราณด้วย

“...ร้านค้าขายต้นไม้ อาจจะมีป้ายความรู้ บรรยายสรรพคุณ ชื่อพันธุ์ไม้ให้ความรู้เรื่องพืชพรรณสมุนไพรต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว...”

(ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง)

4.3.4 ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัยาศัยว่านอกจากใบประเมิน ใบแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ คำติชม คำแนะนำที่ได้จากนักท่องเที่ยวแล้ว ควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำโบราณด้วย

“...การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เฉพาะตลาดน้ำ แต่ต้องรวมทั้งชุมชนด้วยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนทั้งหมด...”

(นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง)

ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และประชาชนในตลาดน้ำโบราณ โดยผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสรุปหาฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปเป็นประเด็นซึ่งครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการด้าน

สภาพแวดล้อม การจัดการด้านองค์กรชุมชน การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

การจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่ได้รับฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางในการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

- ควรมีที่จอดรถให้บริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ควรมีถังขยะแยกประเภทของขยะบริเวณรอบตลาดน้ำโบราณ
- ควรมีถังดับเพลิงประจำจุดต่าง ๆ ในตลาดน้ำโบราณ
- ควรมีก້ອງวงจรปิดเพื่อความปลอดภัย
- ควรมีป้ายบอกลักษณะทางกายภาพภายในตลาด ป้ายบอกเส้นทาง
- ควรมีระบบการรักษาความปลอดภัยโดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล
- ควรมีมุมพักผ่อนและรับประทานอาหารรองรับนักท่องเที่ยว
- ควรติดป้ายบอกทางไปห้องน้ำให้ชัดเจน
- ควรมีห้องน้ำที่สะอาดและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้
- ควรมีการจัดทำบอร์ดน้ำมันจากเศษอาหาร และให้มีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยน้ำลงสู่แหล่งน้ำ
- ควรมีการบำบัดน้ำในแหล่งน้ำอยู่เสมอด้วยวิธีการใช้กังหันน้ำชัยพัฒนา และปลูกพืชน้ำเติมอากาศในน้ำ
- ควรมีการรักษาน้ำในลำคลองให้ใสสะอาด โดยการไม่ทิ้งขยะและน้ำเสีย
- รณรงค์ให้ผู้ค้าขายลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟมที่ย่อยสลายยาก
- ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวร่วมกันดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การจัดการด้านองค์กร

การจัดการด้านองค์กรที่ได้รับฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางในการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

- ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน
- ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
- ควรเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน
- ควรเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีชุมชน
- ควรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ควรให้มีการปลูกพันธุ์ไม้ประจำจังหวัดทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชน

ได้มาศึกษาเรียนรู้

- ควรเกิดจากการรวมตัวของประชาชนเป็นกลุ่มชุมชนที่อยู่ในรูปของ คณะกรรมการบริหารจัดการตลาดน้ำโบราณ

- ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
- ควรมีการประชุมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทุกเดือน
- ควรมีการกำหนดกฎระเบียบบังคับที่ได้กำหนดร่วมกันโดยคนในชุมชน
- ควรเน้นย้ำการปฏิบัติตามระเบียบการค้าขายเพื่อความเป็นระเบียบ

เรียบร้อยภายในตลาด

- ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทุกขั้นตอน
- ควรกระตุ้นคนในชุมชนให้มีความตื่นตัวเข้ามาจัดการดูแลชุมชนของตน
- ควรให้ความสำคัญและเน้นย้ำเรื่องการเข้าร่วมการประชุม

ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำโบราณ

- ผู้นำชุมชนต้องเปิดกว้างในเรื่องการแสดงออกทางความคิด

3.การจัดการด้านการตลาด

การจัดการด้านการตลาดที่ได้รับฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางในการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

- ควรมีสื่อโทรทัศน์มาถ่ายทอดรายการ
- ควรมีป้ายโฆษณา
- ควรมีการเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
- ควรมีแผ่นพับประชาสัมพันธ์
- ควรเขียนบทความแนะนำลงหนังสือหรือวารสาร
- ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์

- จัดให้มีศูนย์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในตลาดน้ำ
- ควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในภาษาต่างประเทศที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวมากกว่า 2 ภาษา
- ควรจัดทำแผนพื้นที่มีการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำโบราณร่วมกัน
- ควรสร้างการรับรู้เรื่องบริบทของตลาดน้ำโบราณให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว เพื่อการปฏิบัติตนในระหว่างการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง
- ควรมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขอนามัยแก่ร้านค้าทุกร้านให้ได้ตามมาตรฐานการจำหน่ายอาหารในแหล่งท่องเที่ยว
- ควรมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามโดยให้ใช้ตราสัญลักษณ์ของตลาดน้ำเป็นโลโก้ บนบรรจุภัณฑ์
- ควรมีการควบคุมดูแลเรื่องราคาสินค้า
- ควรมีการตรวจสอบคุณภาพของอาหารให้ได้มาตรฐานสากล และมีการตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้า

4.การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่ได้รับฉันทมติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางในการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

4.1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

- ควรให้โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงและโรงเรียนที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ชุมชน ได้ใช้ตลาดน้ำเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน โดยการนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในวิชาการเรียนในหลักสูตร
- ควรให้มีการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน เพราะปัจจุบันความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมในตัวเด็กลดน้อยลง

4.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

- ควรกำหนดเป็นวิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียนที่เชิดชูตลาดน้ำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน

- ควรวางแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรเป็นปฏิทินการศึกษา ด้วยการบูรณาการเรื่องตลาดน้ำโบราณที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาหลัก วิชาเลือกเสรี ในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคม เป็นต้น

- ควรถอดบทเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชาวบ้านมาเป็นหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับนักเรียนประถม มัธยม นักศึกษาระดับปริญญาตรี จนถึงปริญญาโท

- ควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองในการจัดทำเป็นพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ที่ต้องมีการบันทึกและสามารถสืบค้นได้

4.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

- ควรมีการเชิญคนในชุมชนตลาดน้ำซึ่งเป็นครูภูมิปัญญามาให้ ความรู้และสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน

- ควรนำเด็กนักเรียนออกมาเรียนรู้ตลาดน้ำโบราณ เพื่อให้ได้รับ ประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน

- ควรใช้ตลาดน้ำโบราณเป็นกรณีศึกษาเรื่องประเพณีวัฒนธรรม ชุมชน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต จากการเข้าค่ายคุณธรรม เรียนรู้งานอาชีพ รวมไปถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

- ควรส่งเสริมการจัดมุมความรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวระหว่าง การพักผ่อน

4.1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

- ควรประเมินผลจากการดำเนินงานที่ได้แก่นักเรียนได้จากการ เรียนรู้ประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน โดยประเมินผลในรูปแบบของการเขียนรายงาน การเขียน เรียนความ การรายงานหน้าชั้นเรียน การให้คะแนนจากสิ่งที่เด็กได้ศึกษาค้นคว้า

- ควรประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่ สามารถประเมินทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ โดยใช้วิธีการทำรายงานที่ดีที่สุด เนื่องจากวิธีนี้เป็นวิธีมาตรฐานแต่เด็กนักเรียนต้องเข้าใจและสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นได้ด้วย

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนที่ได้รับฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางในการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

4.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

- การจัดกิจกรรมควรมาจากการสอบถามความต้องการของคนในชุมชน
- การจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้น ต้องคำนึงถึงเรื่องความถนัดของแต่ละคนที่มีแตกต่างกัน
- ควรจัดกิจกรรม หรือโครงการฝึกอบรมอาชีพ ที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละปี
- ควรมีหน่วยงานราชการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

4.2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

- ควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้น
- ควรจัดทำหลักสูตรกลุ่มสนใจด้านอาชีพ
- ควรจัดทำหลักสูตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ควรจัดทำหลักสูตรศิลปะและวัฒนธรรม
- ควรจัดทำหลักสูตรภาษาต่างประเทศ เพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ
- ควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดทำเป็นหลักสูตรชุมชน
- ควรมีการทำแผนการสอน การเตรียมข้อมูล สื่อ สถานที่ และวิทยากรที่ชำนาญในด้านการเรียนรู้ต่าง ๆ
- ควรจัดทำหลักสูตรการตลาดที่สามารถใช้ในการประกอบอาชีพได้

4.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

- ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น โครงการฝึกอบรมการทำขนมไทย โครงการฝึกอบรมบรรจุภัณฑ์ โครงการฝึกอบรมการให้บริการ โครงการฝึกอบรมโภชนาการอาหาร โครงการฝึกอบรมมัดคุเทศก์ชุมชน เป็นต้น

- ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ จากหน่วยงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- ควรมีการส่งเสริมความรู้เรื่องชุมชนท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้ถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวได้

4.2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

- ควรมีการประเมินผลที่ได้จากการที่ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม ในรูปแบบของการได้รับใบประกาศนียบัตร การได้รับการคัดเลือก การได้รับรางวัลต่าง ๆ หรือการนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการนั้นมาพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำโบราณให้ดีขึ้น

- ควรมีการจัดสอบ ทดสอบความรู้ หรือต้องมีการประเมินความรู้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมด้วยทุกครั้ง

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ได้รับฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่าเหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางในการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

4.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

- ควรให้มีการเสนอความคิดเห็นของคนในชุมชนที่ต้องการให้ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

- ควรเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยการใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญา

- ควรให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในตลาดน้ำโบราณเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว

- ควรให้คนในชุมชนช่วยกันคิดและทำให้ฐานกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายนั้นให้ที่เป็นจุดเด่น สามารถดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาร่วมเรียนรู้ได้

4.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย

- ควรให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้วางแผนจัดกิจกรรมสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนที่มาท่องเที่ยว

- ควรจัดประชุมเลือกกิจกรรมที่ควรมีในชุมชน โดยจัดทำเป็นฐานการเรียนรู้

- ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แสดงถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญของชุมชน

- ควรจัดเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งเรียนรู้ทุกจุดเพื่อดูแลให้ข้อมูลที่ถูกต้อง

- ควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายให้มากขึ้น โดยใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นสวนป่า หรือกั้นน้ำขังพัฒนา เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย

4.3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย

- ควรมีมุมนิทรรศการจัดแสดงความรู้

- ควรมีบ้านพิพิธภัณฑ์แสดงสิ่งของเครื่องใช้สมัยโบราณ

- ควรมีศูนย์เก็บข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตลาด

- ควรมีซุ้มสินค้าชุมชนจากกลุ่มอาชีพและปราชญ์ชาวบ้านด้าน

ต่าง ๆ

- ควรมีซุ้มสินค้า OTOP

- ควรมีกิจกรรมพายเรือ/ล่องเรือชมทัศนียภาพของตลาดน้ำ

- ควรมีกิจกรรมขี่จักรยาน

- ควรมีลานกิจกรรมสันทนาการ

- ควรมีการตีปายความรู้ในสินค้าที่ขายในตลาดน้ำโบราณ

4.3.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย

- ควรให้มีการประเมินรูปแบบของใบประเมินจากนักท่งเที่ยว
ใบแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ คำติชม คำแนะนำจากนักท่งเที่ยวที่ได้รับประโยชน์จาก
การเข้าร่วมกิจกรรม ใบประเมินจำนวนคนที่ให้ความสนใจในแต่ละกิจกรรม

- ควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำ

โบราณ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1.การจัดการด้านสภาพแวดล้อม 2.การจัดการด้านองค์กรชุมชน 3.การจัดการด้านการตลาด 4.การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และจากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง รวม 45 ท่าน จากนั้นผู้วิจัยสรุปข้อมูลที่ได้เพื่อเสนอเป็นแนวทางการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group) กรณีศึกษาที่ดี 1 แห่ง ได้แก่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้ จำนวน 13 ท่าน เพื่อสรุปหาฉันทมติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัย สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณที่มีการจัดการชุมชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษากรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จากการศึกษาเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต และใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการด้านสภาพแวดล้อม การจัดการด้านองค์กร

ชุมชน การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปผลได้ดังนี้

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

จากการศึกษากรณีศึกษาที่ดีของตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่ตอบสนองความต้องการแก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี มีป้ายบอกทาง ที่นั่งพักผ่อน ที่จอดรถ กล้องวงจรปิด ผังร้านค้า ห้องน้ำที่ไว้บริการนักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ในตลาดน้ำโบราณ โดยมีหน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล ให้การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบของชุมชนตลาดน้ำโบราณ รวมไปถึงการให้บริการรถเช่าเคลื่อนที่ ถังขยะ คู่มือเรื่องของความสะอาดและซ่อมแซมจุดที่ชำรุด รวมไปถึงการที่ชุมชนตลาดน้ำโบราณเห็นถึงความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลองเนื่องจากชุมชนตลาดน้ำโบราณเป็นชุมชนที่อยู่ติดริมน้ำ ชาวชุมชนจึงจำเป็นต้องดูแลและรักษาคุณภาพน้ำในแม่น้ำลำคลองให้ใสสะอาดอยู่เสมอ

2. การจัดการด้านองค์กรชุมชน

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่าการจัดการด้านองค์กรชุมชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ให้ชาวชุมชนตลาดน้ำโบราณสามารถมีรายได้จากการขายของได้ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ อีกทั้งยังเป็นการรวมตัวกันเพื่อสร้างความสามัคคีให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง นอกจากนี้จุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนแล้ว ตลาดน้ำโบราณยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน จากการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านริมฝั่งน้ำ เรียนรู้สถาปัตยกรรมไทยโบราณ เรียนรู้วัฒนธรรมไทยผ่านประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยมีรูปแบบโครงสร้างของตลาดน้ำโบราณแบบคณะกรรมการจัดการโดยคนในชุมชนเป็นตัวแทนทำหน้าที่ดูแลจัดการชุมชนตลาดน้ำในด้านต่าง ๆ ที่มีการกำหนดกฎระเบียบใช้ร่วมกันในชุมชน และมีการประชุมทุกเดือน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ชุมชนตลาดน้ำโบราณยังมีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับบริบทของตน เพื่อศึกษาเรื่องการจัดการองค์กรชุมชนที่ดีควรจะเป็นอย่างไร แล้วนำเอามาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐในการจัดฝึกอบรมคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณในเรื่องการให้บริการด้วย

3.การจัดการด้านการตลาด

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการจัดการด้านการตลาดในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำโบราณให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ สื่อโทรทัศน์ แผ่นพับ เว็บไซต์ ใช้สถานที่ตลาดน้ำโบราณเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายละคร การจัดกิจกรรมวันสำคัญของตลาดน้ำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและองค์การภาครัฐเป็นผู้ดูแลให้การสนับสนุนเรื่องการประชาสัมพันธ์ มีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าบริการ คุณภาพของอาหาร และการกำหนดราคาสินค้าอยู่เป็นประจำโดยคณะกรรมการชุมชน และหน่วยงาน สาธารณสุขที่มอบป้าย Clean Food Good Taste ให้ร้านที่ผ่านการประเมินคุณภาพ มีการรณรงค์ให้ติดป้ายราคาสินค้า มีการฝึกอบรมโภชนาการอาหารร่วมกับทางเทศบาล เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการให้เป็นมาตรฐานอยู่เสมอ โดยสินค้าที่ขายในตลาดน้ำโบราณส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีอยู่ในชุมชน ผลิตผลทางการเกษตร พืชผักสวนครัว และสินค้าที่ผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนนำมาแปรรูปเป็นอาหารคาว อาหารหวาน เครื่องดื่ม และสินค้าหัตถกรรม

4.การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำทั้ง 3 แห่ง โดยให้ความสำคัญและเชิดชูตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรู้นอกห้องเรียนในกลุ่มสาระวิชาที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาไทย วิชาสังคม วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาเกษตร ชมรมดนตรีไทย และชมรมการทำงานอาชีพ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาปัญหา ชั้นการวางแผน ชั้นดำเนินงาน ชั้นประเมินผล ดังนี้

4.1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงและโรงเรียนที่สังเกตเห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ชุมชน จึงต้องการบูรณาการภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ากับวิชาเรียนในหลักสูตร จากการคิดและวางแผนหลักสูตรการเรียนการสอน และนำวิชาเรียนที่เด็กได้เรียนในระบบโรงเรียนมาใช้ประโยชน์กับชุมชน เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ นอกห้องเรียน และเนื่องจากตลาดน้ำโบราณทั้ง 3 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ และเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมา

ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่สำคัญของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคือเรื่องของภาษา การต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทางเทศบาลและโรงเรียนในชุมชนต้องจัดโครงการมัคคุเทศก์ชุมชน และเพื่อสร้างสีสันให้กับงานเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ที่ตลาดน้ำโบราณจัดขึ้นอีกด้วย

4.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียนที่เชิดชูตลาดน้ำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน วางแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรเป็นปฏิทินการศึกษา ด้วยการบูรณาการเรื่องตลาดน้ำโบราณที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาหลัก วิชาเลือกเสรี ในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กำหนดและวางแผนให้มีการจัดกิจกรรมพาเด็กนักเรียนไปทัศนศึกษาที่ตลาดน้ำโบราณทุกปี โดยพาเด็กไปเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนด้วยการร่วมมือของคนในชุมชน หรือการเชิญครูภูมิปัญญามาสาธิตและสอนความรู้ต่างๆ ให้เด็กที่โรงเรียน

4.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานตามแผนที่ได้กำหนดไว้ คือการนำวิชาเรียนมาประยุกต์ใช้ในการเสริมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตลาดน้ำโบราณ นำเด็กนักเรียนออกมาเรียนรู้ในห้องเรียน เพื่อให้ได้รับประสบการณ์จริง ใช้ตลาดน้ำโบราณเป็นกรณีศึกษาเรื่องประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต จากการเข้าค่ายคุณธรรม เรียนรู้งานอาชีพ เชิญครูภูมิปัญญา มาสอน รวมไปถึงการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำโบราณยังมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยใช้วิชาเรียนมาประยุกต์เข้ากับชุมชน คือการแสดงดนตรีไทยจากเด็กนักเรียนชมรมดนตรีไทย จัดแสดงทุกวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

4.1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าการประเมินผลจะอยู่ในรูปแบบของการเขียนรายงาน การเขียนเรียน ความ การรายงานหน้าชั้นเรียน การให้คะแนนจากสิ่งที่เด็กได้ศึกษาค้นคว้า นอกจากการประเมินผลด้วยการเขียนรายงานเพื่อให้ได้คะแนนแล้ว ผลที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ตลาดน้ำโบราณ และจากการทัศนศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในระบบโรงเรียน เด็กนักเรียนยังได้ความรู้เรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน การสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน และการได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน โดยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนส่งเสริมโครงการฝึกอบรมอาชีพ โครงการฝึกอบรมการให้บริการ โครงการมัคคุเทศก์ชุมชนให้กับคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ รวมถึงการศึกษาดูงานชุมชนตลาดน้ำอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาคำปัญหา ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนดำเนินงาน ขั้นตอนประเมินผล ดังนี้

4.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาคำปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องทำการสอบถามความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ จากนั้นจากหน่วยงานราชการจึงส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน โดยการจัดโครงการฝึกอบรมอาชีพ ที่เน้นความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก

4.2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน พบว่าทั้งหน่วยงานราชการและคนในชุมชนจะเป็นผู้จัดกิจกรรมแก่ประชาชนผู้สนใจ ซึ่งการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งจำเป็นต้องมีการวางแผนจัดหลักสูตรโครงการอบรมต่างๆ และการทำแผนการสอน มีการเตรียมข้อมูล สื่อ ความพร้อมของสถานที่ เจ้าหน้าที่ประจำจุดเรียนรู้ วิทยากรที่ชำนาญมาสาธิตวิธีการทำ

4.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน พบว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานราชการจัดขึ้น เช่น โครงการฝึกอบรมการทำขนมไทย โครงการฝึกอบรมบรรจุภัณฑ์ โครงการฝึกอบรมการให้บริการ โครงการฝึกอบรมโภชนาการอาหาร โครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ชุมชน เป็นต้น

4.2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน พบว่ารูปแบบของการประเมินจะอยู่ในรูปของได้รับใบประกาศนียบัตร การได้รับการคัดเลือก การได้รับรางวัลต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการที่ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการศึกษาตลาดน้ำโบราณ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีการจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรภาคเอกชน เช่น ห้องนิทรรศการบ้านพิพิธภัณฑสถาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มุมศิลปะ การล่องเรือชมทัศนียภาพฝั่งคลอง มุมร้องเพลง การเรียนรู้ผ่านสินค้า หรือวิถีชีวิตคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ อาคารบ้านเรือนสมัยโบราณ กิจกรรมประจำปี ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำโบราณ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาปัญหา ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนดำเนินงาน ขั้นตอนประเมินผล ดังนี้

4.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นจากการเสนอความคิดเห็นของคนในชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในการจัดกิจกรรม เช่น บ้านพิพิธภัณฑสถาน ห้องนิทรรศการแสดงภาพถ่าย การล่องเรือไหว้พระที่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เสนอแนะและแสดงความคิดเห็นว่าต้องการให้มีกิจกรรมนี้ด้วย

4.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าประชาชนในชุมชนจะเป็นผู้วางแผนจัดกิจกรรมสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนที่มาท่องเที่ยว เป็นการจัดมุมการเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญาต่าง ๆ การจัดกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนตลาดน้ำโบราณ โดยจัดเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งเรียนรู้เพื่อดูแลให้ข้อมูลที่ถูกต้อง

4.3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าคนในชุมชนได้มีการดำเนินงานการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนที่ได้วางไว้ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยระหว่างการท่องเที่ยว เช่น ชี้อัจฉริยะ ชมแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน

4.3.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าการประเมินจะอยู่ในรูปของแบบประเมินจากหน่วยงานราชการ การได้รับคำติชม คำแนะนำจากนักท่องเที่ยวที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม จำนวนคนที่ให้ความสนใจเพิ่มขึ้น รวมไปถึงการบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ ซึ่งเป็นผลสำเร็จที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในตลาดน้ำโบราณ

ตอนที่ 2 สรุปแนวทางการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญจากกรณีศึกษาที่ดีตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จำนวน 13 ท่าน ซึ่งมีประเด็นในการสนทนาครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการด้านสภาพแวดล้อม การจัดการด้านองค์กรชุมชน การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. แนวทางการจัดการด้านสภาพแวดล้อม

แนวทางการจัดการด้านสภาพแวดล้อมในตลาดน้ำโบราณ ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ที่จอดรถโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ถึงขยะแยกประเภทของขยะ และถังดับเพลิงประจำจุดต่าง ๆ กล้องวงจรปิด ป้ายแผนภูมิบอกลักษณะทางกายภาพภายในตลาด ป้ายบอกเส้นทาง ป้ายข้อมูลตามจุดสำคัญ ระบบการรักษาความปลอดภัยโดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล มุมพักผ่อนและรับประทานอาหาร ห้องน้ำที่สะอาดและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ และควรเน้นเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องการรักษาคุณภาพน้ำในลำคลอง เนื่องจากตลาดน้ำโบราณมีอัตลักษณ์คือเป็นตลาดที่มีวิถีชีวิตริมน้ำ การที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมต้องสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำโบราณต้องเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยน้ำลงสู่แหล่งน้ำ และต้องมีการบำบัดน้ำในแหล่งน้ำอยู่เสมอด้วยวิธีการใช้กังหันน้ำชัยพัฒนา ปลูกพืชน้ำเต็มอากาศในน้ำ รวมไปถึงเรื่องของการลดการใช้ถุงพลาสติก การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบตลาดให้ดูดีอยู่เสมอ และติดป้ายบอกทางไปห้องน้ำให้ชัดเจน

2. แนวทางการจัดการด้านองค์กร

แนวทางการจัดการด้านองค์กร ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ ควบคู่ไปกับการเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการควรเกิดจากการรวมตัวของประชาชนในรูปของคณะกรรมการจัดการตลาดน้ำ โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ควรจัดให้มีการประชุมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทุกเดือน โดยที่ผู้นำชุมชนต้องเปิดกว้างในเรื่องการแสดงออกทางความคิด ควรมีการใช้กฎระเบียบ

บังคับที่ได้กำหนดร่วมกันโดยคนในชุมชน ควรเน้นย้ำการปฏิบัติตามระเบียบการค้าขายเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยภายในตลาด ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทุกขั้นตอน โดย กระตุ้นคนให้ในชุมชนมีความตื่นตัวเข้ามาจัดการดูแลชุมชนของตน นอกจากนี้ควรเน้นเรื่องความ ต้องการที่จะให้ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติด้วย โดยให้มีการปลูกพันธุ์ไม้ประจำ จังหวัดทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชนได้มาศึกษาเรียนรู้ และเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตลาดน้ำโบราณอย่างจริงจังในทุกขั้นตอนเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวทางการจัดการด้านการตลาด

แนวทางการจัดการด้านการตลาดควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งทาง โทรทัศน์จากการถ่ายทำรายการ ป้ายโฆษณา ลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เขียนบทความแนะนำลงหนังสือพิมพ์หรือวารสาร ประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ และสื่อโซเชียลมีเดีย รูปแบบอื่นๆ ควรให้มีการจัดทำแผ่นพับที่มีการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำโบราณร่วมกัน คือตลาดน้ำ บางน้ำผึ้ง ตลาดโบราณบางพลี และตลาดคลองสวน เน้นการประชาสัมพันธ์ที่ใช้มากกว่า 2 ภาษา เพื่อการสื่อสารและรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นป้ายบอกทาง ป้ายความรู้ต่าง ๆ ต้อง ให้เป็นที่สนใจดึงดูดนักท่องเที่ยว ควรส่งเสริมการขายด้วยการจัดโปรโมชั่นต่างๆ จัดให้มีศูนย์ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในตลาดน้ำ เรื่องของคุณภาพอาหารควรมีการตรวจสอบแหล่งที่มา ของวัตถุดิบ และควรตรวจสอบคุณภาพอาหารให้ได้มาตรฐานสากล ควบคุมดูแลเรื่องราคาสินค้า มีการกำหนดมาตรฐานกลาง อีกทั้งควรส่งเสริมการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขอนามัยแก่ ร้านค้าทุกร้านให้ได้ตามมาตรฐานการจำหน่ายอาหารในแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาบรรจุ ภัณฑ์ให้สวยงามโดยให้ใช้ตราสัญลักษณ์ของตลาดน้ำเป็นโลโก้บนบรรจุภัณฑ์ หรือเน้นบรรจุภัณฑ์ ที่ทำจากธรรมชาติ ที่สำคัญคือควรรณรงค์การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ห้ามใช้โฟม พยายามให้ใช้ วัสดุในท้องถิ่นแทน รวมไปถึงการสร้างความร่วมมือกันระหว่างเจ้าของชุมชนและนักท่องเที่ยว เรื่องการรับรู้บริบทของตลาดน้ำโบราณให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว เพื่อการปฏิบัติตนในระหว่างการ ท่องเที่ยวที่ถูกต้อง

4. แนวทางการจัดการด้านกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

4.1.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรให้โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงและโรงเรียนที่สังเกตเห็นถึง ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ชุมชน ได้ใช้ตลาดน้ำเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ควรส่งเสริมการ

เรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน โดยการนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในวิชาการเรียนในหลักสูตร ควบคู่ไปกับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน

4.1.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียนที่เชิดชูตลาดน้ำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน ควรวางแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรเป็นปฏิทินการศึกษา ด้วยการบูรณาการเรื่องตลาดน้ำโบราณที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาหลัก วิชาเลือกเสรี ในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคม หรือการถอดบทเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชาวบ้านมาเป็นหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับนักเรียนประถม มัธยม นักศึกษาระดับปริญญาตรี จนถึงปริญญาโท และควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำเป็นพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ที่ต้องมีการบันทึกและสามารถสืบค้นได้

4.1.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรมีการเชิญคนในชุมชนตลาดน้ำซึ่งเป็นครูภูมิปัญญามาให้ความรู้และสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน ควรประยุกต์ใช้วิชาเรียนให้เป็นประโยชน์โดยการเสริมองค์ความรู้ที่มีในอยู่ในตลาดน้ำโบราณ ควรนำเด็กนักเรียนออกมาเรียนรู้ชุมชนตลาดน้ำโบราณเพื่อให้ได้รับประสบการณ์จริง ควรใช้ตลาดน้ำโบราณเป็นกรณีศึกษาเรื่องประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต จากการเข้าค่ายคุณธรรม เรียนรู้งานอาชีพ รวมไปถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน และโรงเรียนควรส่งเสริมการจัดมุมความรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวระหว่างที่พักผ่อน

4.1.4 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรประเมินผลจากการดำเนินงานที่เด็กนักเรียนได้จากการเรียนรู้ประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน โดยประเมินผลทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ ในรูปแบบของการเขียนรายงาน การเขียนเรียนความ การรายงานหน้าชั้นเรียน การให้คะแนนจากสิ่งที่เด็กได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งเป็นวิธีที่เป็นมาตรฐาน แต่เด็กนักเรียนต้องเข้าใจและสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นได้ด้วย

4.2 กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

4.2.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน การจัดกิจกรรมควรมาจากการสอบถามความต้องการของคนในชุมชน โดยต้องคำนึงถึงเรื่องความถนัดของแต่ละคนที่มีแตกต่างกัน ควรจัดกิจกรรม หรือ

โครงการฝึกอบรมอาชีพ ที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละปี ควรมีหน่วยงานราชการส่งเสริมและสนับสนุนการ เรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

4.2.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรกลุ่มสนใจด้านอาชีพ หลักสูตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลักสูตรศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดทำ เป็นหลักสูตรชุมชน ควรมีการทำแผนการสอนที่ชัดเจน มีการเตรียมข้อมูล สื่อ ของสถานที่ และ วิทยากรที่ชำนาญในด้านการเรียนรู้ต่าง ๆ ควรจัดทำหลักสูตรการตลาดที่สามารถใช้ในการ ประกอบอาชีพได้ และควรจัดทำหลักสูตรภาษาต่างประเทศ เพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ต่างชาติ

4.2.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม การฝึกอบรมโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น โครงการฝึกอบรมการทำขนมไทย โครงการฝึกอบรม บรรจุกัญชี โครงการฝึกอบรมการให้บริการ โครงการฝึกอบรมโภชนาการอาหาร โครงการ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์ชุมชน ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ จากหน่วยงานการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และควรมีการส่งเสริมความรู้เรื่องชุมชนท้องถิ่นให้แก่คนใน ชุมชนเพื่อให้ถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวได้

4.2.4 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ควรมีการประเมินผลที่ได้จากการที่ประชาชนในชุมชนเข้า ร่วมโครงการฝึกอบรม ด้วยการจัดทดสอบความรู้ ควรมีการแจกใบประกาศนียบัตรสำหรับผู้ที่เข้า ร่วมโครงการฝึกอบรม และการประเมินผลจากการได้รับคัดเลือกได้รับรางวัล การนำความรู้ที่ได้จาก การเข้าร่วมโครงการนั้นมาพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาชุมชนตลาดน้ำโบราณให้ดีขึ้น

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4.3.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ควรให้มีการเสนอความคิดเห็นของคนในชุมชนที่ต้องการให้ตลาด น้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยการใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ใน ชุมชน เช่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญา แล้วให้ประชาชนในชุมชนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยใน ตลาดน้ำโบราณเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว ควรมีให้คนในชุมชนช่วยกันคิด และทำให้ฐานกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นให้ที่เป็นจุดเด่น สามารถดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้ได้

4.3.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ควรให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้วางแผนจัดกิจกรรมสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนที่มาท่องเที่ยว ควรจัดประชุมเลือกกิจกรรมที่ควรมีในชุมชน โดยจัดทำเป็นฐานการเรียนรู้ที่แสดงถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญของชุมชน โดยจัดเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งเรียนรู้เพื่อดูแลให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้มากขึ้น โดยใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นสวนป่า หรือกึ่งหันน้ำ ชัยพัฒนา เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4.3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่หลากหลาย เช่น มุมนิทรรศการ บ้านพิพิธภัณฑ์ มีศูนย์เก็บข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตลาด ชุมสินค้าชุมชนจากกลุ่มอาชีพ และปราชญ์ชาวบ้านด้านต่าง ๆ ชุมสินค้า OTOP กิจกรรมพายเรือชมทัศนียภาพของตลาดน้ำ กิจกรรมขี่จักรยาน ลานกิจกรรมสันตนาการ กิจกรรมส่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชน ที่สำคัญคือควรมีการติดป้ายความรู้ในสินค้าที่ขายในตลาดน้ำโบราณ

4.3.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ควรให้มีการประเมินรูปแบบของใบประเมินจากนักท่องเที่ยว ใบแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ คำติชม คำแนะนำจากนักท่องเที่ยวที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม หรือใบประเมินจำนวนคนที่ให้ความสนใจ และควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำโบราณ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการจัดสนทนากลุ่ม การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญมาอภิปราย ดังนี้

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

จากผลการวิจัยตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่าการจัดการด้านสภาพแวดล้อมที่ต้องตอบสนองความต้องการแก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวนั้น ควรมีป้ายบอกทาง ที่นั่งพักผ่อน ที่จอดรถ กล้องวงจรปิด ฝักร้านค้า ห้องน้ำที่ไว้บริการนักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ในตลาดน้ำโบราณสอดคล้องกับจรินทร์ อาสาทรงธรรม (2553) ที่ได้เสนอว่า การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการ

ท่องเที่ยวในตลาดน้ำนั้น ควรมีถนน ป้ายบอกทางที่เข้าถึงตลาดน้ำ ลานจอดรถที่เพียงพอ ห้องน้ำที่สะอาด ถึงขยะมีกระจายทั่วไป มีเสียงตามสายสำหรับประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่สำคัญต่อนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การให้บริการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความต่อเนื่องของการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี เช่น การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาบุคลากร อันจะส่งผลให้การท่องเที่ยวตลาดน้ำมีความยั่งยืน และหน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลให้การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ปรับปรุงสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบของชุมชนตลาดน้ำโบราณ รวมไปถึงการให้บริการรถสุขาเคลื่อนที่ ถึงขยะ ดูแลเรื่องของความสะอาดและซ่อมแซมจุดที่ชำรุด

นอกจากนี้การที่ชุมชนตลาดน้ำโบราณเห็นถึงความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลองเนื่องจากชุมชนตลาดน้ำโบราณเป็นชุมชนที่อยู่ติดริมน้ำ ประชาชนในชุมชนจึงจำเป็นต้องดูแลและรักษาคุณภาพน้ำในแม่น้ำลำคลองให้สะอาดอยู่เสมอสอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่าแนวทางในการจัดการชุมชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่สามารถนำมาประยุกต์กับบริบทชุมชนตลาดน้ำได้ คือ มีการจัดทำแผนหลักสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยจะต้องมีการระบุดูถึงการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในตลาดน้ำไว้อย่างชัดเจน มีการรักษาสภาพแวดล้อมให้สมบูรณ์โดยการรักษาความสะอาดช่วยกันปลูกต้นไม้และดอกไม้เพิ่มความสวยงามให้กับภูมิทัศน์ในชุมชนตลาดน้ำและส่งเสริมรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น มีการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวกล่าวคือหากบุคลากรทางการท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนย่อมทำให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนตลาดน้ำที่ถูกต้อง มีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และให้ทุกคนร่วมมือร่วมใจกันสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนตลาดน้ำเพื่อพิจารณาถึงผลเสียของคุณภาพสิ่งแวดล้อมต่อนักท่องเที่ยว เช่น น้ำเสีย ขยะที่ส่งกลิ่นเหม็น เป็นต้น และสอดคล้องกับประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2550) ที่เสนอว่าควรเริ่มที่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนของตน ควรมีการวางแผนและควบคุมการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว และการได้รับผลประโยชน์จากการให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาเยือนตลาดน้ำ และควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

2. การจัดการด้านองค์กร

จากผลการวิจัยตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่าการจัดการด้านองค์กร คือมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ให้ชาวชุมชนตลาดน้ำโบราณสามารถมีรายได้จากการขายของได้ในวันหยุด เสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ สอดคล้องกับ โกวิท พวงงาม (2553) ว่าชุมชนมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน สินค้าและบริการที่ชุมชนได้ผลิตและถูกถ่ายทอดในระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ นอกจากจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนแล้ว ตลาดน้ำโบราณยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน จากการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านริมฝั่งน้ำ เรียนรู้สถาปัตยกรรมไทยโบราณ เรียนรู้วัฒนธรรมไทยผ่านประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ตามที่สำนักงานการสภาการศึกษา (2552) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันยังมีแหล่งเรียนรู้อีกหลายประเภทที่ยังไม่ได้จัดหมวดหมู่ หรือยังไม่มีมาตรฐานในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ทั้งที่เป็นองค์กร จัดตั้งสถาบันชุมชน วิถีชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณี พิธีกรรม ภูมิปัญญาและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับสุมาลี สังข์ศรี (2546) ที่ได้กล่าวว่าแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน อาจเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุด สถานประกอบการ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

นอกจากนี้แนวทางในการจัดการด้านองค์กรที่ควรส่งเสริมให้ตลาดน้ำโบราณเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สอดคล้องกับสุมน อมรวิวัฒน์ (2544) ที่ได้เสนอว่าแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและธรรมชาติเป็นชุมทรัพย์มหาศาลที่สามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จำกัด เราเรียนรู้จากชุมชน เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อชีวิตคนในชุมชน ซึ่งแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติมีทั้งประเภทที่รัฐ ประชาชนจัดขึ้น และประเภทที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ในบทที่ 6 ข้อที่ 5.1.2 ว่าด้วยเรื่องการปรับโครงสร้างภาคบริการ ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยมีสาระสำคัญ คือการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสด้านความต้องการของตลาดโลก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสัมผัส

วิถีชีวิตชุมชน และบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการบูรณาการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งสาขาการผลิตและบริการอื่นๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาและเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตและบริการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาเครือข่าย

การรวมตัวกันของคนในชุมชนยังเป็นการสร้างความสามัคคีเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยมีรูปแบบโครงสร้างของตลาดน้ำโบราณแบบคณะกรรมการจัดการตลาดน้ำโบราณที่คนในชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวแทนดูแลจัดการชุมชนตลาดน้ำในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับปราชญ์พรณวิเชียร (2530) ที่ได้เสนอหลักการสำคัญของการจัดการชุมชนว่า องค์กรชุมชนแม้ว่าชุมชนจะมีฐานะมีหน่วยทางการเมืองและสังคมมีหน้าที่และสามารถกระทำหน้าที่ได้อย่างอิสระก็ตาม แต่ในเชิงการจัดการนั้นจำเป็นจะต้องมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นโดยสมาชิกของชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางบริหารจัดการและปฏิบัติหน้าที่ของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย องค์กรชุมชนที่กล่าวถึงนี้อาจเป็นองค์กรที่เป็นทางการ(Formal Organization) กล่าวคือ เป็นองค์กรที่มีการจัดโครงสร้างและกิจกรรมที่ชัดเจนชุมชนมีเจตนาจัดตั้งให้เป็นถาวร และมีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัด หรือเป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ (Informal Organization) การมีส่วนร่วมของชุมชนเมื่อการจัดการชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรชุมชนโดยสมาชิกของชุมชนแล้ว สมาชิกของชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการระดมพลังและการสนับสนุนการจัดการชุมชนส่วนในแง่มุมมองของจุดหมายการจัดการชุมชนจะต้องธำรงรักษาและขยายการมีส่วนร่วมของชุมชนให้คงอยู่ กระบวนการจัดการชุมชนมีลักษณะต่อเนื่องเป็นระบบและมีขั้นตอน โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายชุมชน การกำหนดแผนงานโครงการ และกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย และการทบทวนผลการดำเนินการซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชนอีกครั้ง

ทั้งนี้การจัดการตลาดน้ำโบราณยังต้องมีการกำหนดกฎระเบียบใช้ร่วมกันในชุมชน และมีการประชุมทุกเดือน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับ เทอดเกียรติ วงศาโรจน์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึงความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องความต้องการ และการแลกเปลี่ยนซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและส่วนรวม จนเกิดการลงมือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ โดยนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมที่

ร่วมมือกันดำเนินการ และสอดคล้องกับโกวิท พวงงาม (2553) ที่ได้กำหนดภารกิจหน้าที่หลักของชุมชนไว้ว่า ชุมชนมีหน้าที่ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งสมาชิก กล่าวคือหน้าที่ในการทำให้สมาชิกยังคงอยู่ในชุมชนของตนเพราะหากสมาชิกมีจำนวนลดลงหรือไม่มีสมาชิกเหลืออยู่ก็คงจะเรียกว่าชุมชนไม่ได้ ชุมชนมีหน้าที่ในการรวบรวมผลประโยชน์ให้เป็นกลุ่มเป็นก้อน หมายถึงระบบการปกครองภายในชุมชน เนื่องจากสถาบันการปกครองใด ๆ ก็ไม่สามารถเข้ามาทดแทนหน้าที่ของชุมชนได้ทั้งหมด ชุมชนมีมิติพิเศษที่แตกต่างจากสถาบันอื่น ๆ เข้าไม่ถึง เช่นความใกล้ชิดสนิทสนมกันระหว่างคนในชุมชน ชุมชนมีหน้าที่ในการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน เพราะชุมชนเปรียบเสมือนโรงเรียนฝึกหัดประชาธิปไตยให้แก่คนในชุมชนได้ สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของงานชุมชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่าประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการจัดการชุมชนนั้นเป็นเรื่องของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนนั่นเอง ความคิดริเริ่มของประชาชนในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่าความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนซึ่งต้องใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย ให้ประชาชนเกิดความคิดและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนและโครงการไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน การดำเนินงานต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและรับผิดชอบ หน่วยงานนอกชุมชนอื่น ๆ เป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น

นอกจากนี้ชุมชนตลาดน้ำโบราณยังมีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับบริบทของตน เพื่อศึกษาเรื่องการจัดการองค์กรชุมชนที่ดีควรจะเป็นอย่างไร แล้วนำเอามาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐในการจัดฝึกอบรมคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณในเรื่องการให้บริการ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ที่ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชนด้วยการส่งเสริมการร่วมคิดร่วมทำและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามความพร้อมของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลายและมีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือการรวมตัวของชุมชนทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชนด้วยตนเอง โดยนำข้อมูลชุมชน

และความรู้จากภายนอกมาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ เพื่อค้นหาแนวทางทดลองแก้ไข มีการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนที่ประสบความสำเร็จนำมาใช้ประโยชน์ โดยใช้แหล่งทุนในชุมชนพัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อเชื่อมโยงกับภายนอกในบริบทที่ชุมชนต้องการได้รับการสนับสนุน

3. การจัดการด้านการตลาด

จากผลการวิจัยตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่าแนวทางการจัดการด้านการตลาดควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำโบราณให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ สื่อโทรทัศน์ แผ่นพับ เว็บไซต์ มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในภาษาต่างประเทศที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวมากกว่า 2 ภาษา ควรจัดทำแผ่นพับที่มีการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำโบราณร่วมกัน คือตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดโบราณบางพลี และตลาดคลองสวน ใช้สถานที่ตลาดน้ำโบราณเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอด การจัดกิจกรรมวันสำคัญของตลาดน้ำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและองค์การภาครัฐ เป็นผู้ดูแลให้การสนับสนุนเรื่องการประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับพจนานุกรม (2546) ที่ได้กล่าวว่าการจัดการตลาด คือ ลักษณะสินค้าและบริการที่นำเสนอ การวางตำแหน่งทางการตลาดและประเมินคุณค่าของสินค้าและบริการ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย การสร้างผลกำไร รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขาย

นอกจากนี้แนวทางในการจัดการด้านการตลาดควรสร้างการรับรู้เรื่องบริบทของตลาดน้ำโบราณให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว เพื่อการปฏิบัติตนในระหว่างการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง สอดคล้องกับประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2550) ที่ได้เสนอว่าแนวทางการจัดการชุมชนตลาดน้ำ ควรเริ่มที่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนของตน ควรมีการวางแผนและควบคุมการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว และการได้รับผลประโยชน์จากการให้บริการ นักท่องเที่ยวที่มาเยือนตลาดน้ำ ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าบริการ คุณภาพของอาหาร และการกำหนดราคาสินค้าอยู่เป็นประจำโดยคณะกรรมการชุมชน และหน่วยงาน สาธารณสุขที่มอบป้าย Clean Food Good Taste ให้ร้านที่ผ่านการประเมินคุณภาพ มีการรณรงค์ให้ติดป้ายราคาสินค้า มีการฝึกอบรมโภชนาการอาหารร่วมกับทางเทศบาล เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการให้เป็นมาตรฐานอยู่เสมอ สอดคล้องกับ จรินทร์ อาสาทรงธรรม (2553) ได้เสนอว่าการให้ความสำคัญกับการตลาดท่องเที่ยว โดยใช้แนวทางของการพัฒนาส่วนประสมการตลาด (4 Ps) ที่ประกอบด้วย 1. การกำหนดมาตรฐานสินค้า/บริการ ให้มีการขายสินค้า/บริการที่มี

คุณภาพดี 2. การกำหนดราคาที่ยุติธรรม ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว 3. การกำหนดพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายมีการจัดวางและบอกตำแหน่งร้านค้าที่ชัดเจน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อสินค้าได้อย่างสะดวก ไม่เสียเวลา 4. การส่งเสริมการตลาด เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่ได้มาท่องเที่ยวแล้วมีความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวอีกอย่างต่อเนื่อง

ตามที่สฤณี ณัฐพุลวัฒน์ (2541) กล่าวว่าเศรษฐกิจของชุมชนชาวตลาดน้ำนั้นมีความหลากหลาย บางแห่งอาจเหมือน และบางแห่งอาจแตกต่าง นอกจากจะมีเรือพายของพ่อค้าแม่ค้าแล้ว ริมฝั่งคลองก็ยังเป็นแหล่งการค้าด้วย มีการตั้งร้านขายของต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงและแตกต่างจากสินค้าในเรือเพื่อให้ลูกค้าในตลาดน้ำได้หาซื้อได้อย่างสะดวกสบาย สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนริมน้ำ ทั้งสินค้าอุปโภค คือสินค้าที่จำเป็นและใช้ชีวิตประจำวัน จำพวกเครื่องใช้ในครัวเรือน และสินค้าบริโภค คือสินค้าจำพวกอาหารการกินต่าง ๆ ที่มีหลากหลาย ซึ่งตรงกับแนวทางการจัดการด้านการตลาดที่ว่าสินค้าที่ขายในตลาดน้ำโบราณส่วนใหญ่ควรเป็นสินค้าที่มีอยู่ในชุมชน ผลิตผลทางการเกษตร พืชผักสวนครัว และสินค้าที่ผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนนำมาแปรรูปเป็นอาหารคาว อาหารหวาน เครื่องดื่ม และสินค้าหัตถกรรม สอดคล้องกับ โกวิทย์ พวงงาม (2553) กล่าวว่าชุมชนมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าและส่วนใหญ่ผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชนจะเป็นผลผลิตที่สามารถหาวัตถุดิบได้ภายในชุมชน เช่น ผลผลิตทางหัตถกรรม ผ้าทอ ผ้าไหม ตะกร้า เครื่องจักสาน เครื่องเงิน เป็นต้น หรือหากในชุมชนมีทรัพยากรที่หลากหลาย สินค้าและบริการอาจเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ในชุมชนท้องถิ่นควรมีการแบ่งงานกันทำ จะทำให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการเพิ่มผลผลิตสินค้าและบริการได้มากขึ้น

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

จากผลการวิจัยตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทำให้ได้แนวทางการจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นการค้นหาปัญหา ขั้นการวางแผน ขั้นดำเนินงาน ขั้นประเมินผล ดังนี้

4.1.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าโรงเรียนควรให้โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงและโรงเรียนที่สังเกตเห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ชุมชน ได้ใช้ตลาดน้ำเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ส่งเสริม

การเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน โดยการนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ในวิชาการเรียนบรรจุในหลักสูตร สอดคล้องกับ อคิน รพีพัฒน์ (2547) ที่ได้เสนอว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชนตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และควรให้มีการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไปด้วยนั้น และสอดคล้องกับ อุดม เขยกีวงศ์ (2551) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตต่อการพัฒนาประเทศว่า การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐานก็ย่อมจะเป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นโดยตรง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทัศนคติอันกว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันข่าวสารข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทำให้คนในท้องถิ่นต่างมีทางเลือกในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างหลากหลาย ปัจจุบันทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้จึงจำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมหาศาลในภาคเอกชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศมาใช้ประโยชน์ในการจัดการพัฒนาคุณภาพของประชาชน โดยมีผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอันทรงคุณค่าดังกล่าวเป็นผู้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่เป็นการส่งเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการดำเนินชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมหรือใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐานก็ย่อมจะเป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นโดยตรง ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้เสนอหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า ควรกำหนดนโยบายให้องค์กรนำในชุมชน เช่น โรงเรียน/สถานศึกษาและองค์กรทางศาสนา ยึดหลักการจัดการศึกษาที่เน้นการศึกษาตลอดชีวิตและยกย่องการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครอบครัวและชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชน ได้มีโอกาสจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามความต้องการที่แท้จริงของครอบครัวและชุมชน โดยสนับสนุนในแง่ความรู้และวิชาการ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในสถานประกอบการในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนสำรวจและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างความพร้อมในการให้การศึกษาตลอดชีวิต

4.1.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงควรกำหนดเป็นวิสัยทัศน์และ

นโยบายของโรงเรียนที่เชิดชูตลาดน้ำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน วางแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรด้วยการบูรณาการเรื่องตลาดน้ำโบราณที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาหลัก วิชาเลือกเสรี ในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคม เป็นต้น ควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองในการจัดทำเป็นพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ที่ต้องมีการบันทึกและสามารถสืบค้นได้ ควรจัดกิจกรรมพาเด็กนักเรียนไปทัศนศึกษาที่ตลาดน้ำโบราณเพื่อเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนด้วยการร่วมมือของคนในชุมชน หรือการเชิญครูภูมิปัญญามาสาธิต และสอนความรู้ต่างๆ ให้เด็กที่โรงเรียน สอดคล้องกับ อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้เสนอว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและสอดคล้องกับ วรวิมล เพ็งพันธ์ (2548) ที่ได้ทำการวิจัยและสรุปว่าตลาดน้ำมีคุณค่าและบทบาทในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของประเภทบุคคล ประเภทสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ประเภทกิจกรรม และประเภทสถานที่และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้เข้ากับสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเรียนรู้ แบบบูรณาการและปลูกจิตสำนึกให้รักท้องถิ่นมากขึ้น แม้อำเภอดำรงวิทยายังคงมีการเรียนรู้และการถ่ายทอดเพื่อดำรงรักษาอาชีพแม่ค้าตลาดน้ำไว้ ดังนั้นแม่ค้าตลาดน้ำจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญที่สุดของตลาดน้ำที่จะทำให้อำเภอดำรงวิทยารักษาอยู่หรือสูญหายไป

4.1.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าการดำเนินงานควรนำวิชาเรียนมาประยุกต์ใช้ในการเสริมองค์ความรู้ที่มีในอยู่ในตลาดน้ำโบราณ นำเด็กนักเรียนออกมาเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อให้ได้รับประสบการณ์จริง ใช้ตลาดน้ำโบราณเป็นกรณีศึกษาเรื่องประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต จากการเข้าค่ายคุณธรรม เรียนรู้งานอาชีพ เชิญครูภูมิปัญญามาสอน รวมไปถึงการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ดังที่อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนเพื่อแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่ได้สรุปหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตจากแนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องไว้ว่าผู้จัดกิจกรรมการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพัฒนาการตามวัย และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมายต้องเริ่มที่การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อบุคคลในทุกช่วงชีวิต

รวมไปถึงโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงตลาดน้ำโบราณควรส่งเสริมการจัดมุมความรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนและนักท่องเที่ยวระหว่างการพักผ่อน ซึ่งสอดคล้องกับ สอนอง โฉมิตวิเศษ

(2548) ที่ได้เสนอลักษณะการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่าโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถมีทัศนคติ แรงจูงใจที่ใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว อันเป็นการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา องค์การภาครัฐและเอกชน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ควรจะจัดหลักสูตรในลักษณะของการบูรณาการสอดคล้องกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อ เสริมทักษะ ความรู้ และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องครอบคลุมบทบาทของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว การงาน การพักผ่อน สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ฉะนั้นจะต้องพัฒนาให้มีเครื่องมือที่จะเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งวิทยาการ มีแรงจูงใจที่จะคิดศึกษาหาความรู้ไปตลอดชีวิต การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องเกื้อกูลกัน สังคมจะต้องส่งเสริมให้มีแหล่งวิชาที่ทุกคนมีโอกาสใช้สื่อทุกประเภท และศึกษา หาความรู้จากแหล่งต่างๆ อาทิ ห้องสมุด วิทยุ โทรทัศน์ พิพิธภัณฑสถาน ฯ

4.1.4 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พบว่าแนวทางการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ที่ควรประเมินผลจากการดำเนินงานที่เด็กนักเรียนได้จากการเรียนรู้ประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน โดยประเมินผลในรูปแบบของการเขียนรายงาน การเขียนเรียงความ การรายงานหน้าชั้นเรียน การให้คะแนนจากสิ่งที่เด็กได้ศึกษาค้นคว้า และควรประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่สามารถประเมินทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ โดยใช้วิธีการทำรายงานที่ดีที่สุด เนื่องจากวิธีนี้เป็นวิธีมาตรฐานแต่เด็กนักเรียนต้องเข้าใจและสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้ด้วย ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) กล่าวว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการผสมผสานกันระหว่าง การศึกษากับการดำเนินชีวิต โดยมุ่งสร้างตนให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถให้ตรงกับความสนใจและความต้องการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ว่าด้วยเรื่องหลักการจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาในโรงเรียน (Formal Education) เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่มีโครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอนและมีลำดับ มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุ จัดการเรียนการสอนตามลำดับชั้น ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงโดยมีลักษณะที่สำคัญคือมีหลักสูตรเวลาเรียนที่แน่นอน มีการจำกัดอายุ

ผู้เรียน มีการลงทะเลเบียนเรียนและมีการวัดผล การประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร การเรียนเน้นในเรื่องอนาคตส่วนใหญ่มีสถานที่แน่นอนในการเรียน สอดคล้องกับวิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ (2541) ที่ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ว่าการประเมินผลกิจกรรม โดยการกำหนดเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ จะเริ่มจากจุดเล็กๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันแล้วขยายออกไปสู่เนื้อหาหรือกิจกรรมที่ซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งหมด รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่สัมพันธ์ และสอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพชุมชนสนองความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น โดยบุคคลในท้องถิ่น เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและประเมินผล รูปแบบการเชื่อมประสานการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะกับชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง มีองค์กรชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ร่วมกัน มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน

จากผลการวิจัยตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทำให้ได้แนวทางการจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นการค้นหาปัญหา ขั้นการวางแผน ขั้นดำเนินงาน ขั้นประเมินผล ดังนี้

4.2.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน พบว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้งควรมาจากการสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชนที่เน้นความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก และการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้น ต้องคำนึงถึงเรื่องความถนัดของแต่ละคนที่มีแตกต่างกัน จากนั้นหน่วยงานราชการจึงส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ดังที่อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ที่ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non - Formal Education) ว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติการเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียน เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ สอดคล้องกับไชยยศ เรืองสุวรรณ (2537) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการ

สอนให้มีประสิทธิภาพไว้ว่า ควรสอดคล้องและตอบสนองกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ควรคำนึงถึงเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และสอดคล้องกับศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2542) ที่ได้ยึดหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าหน่วยงานผู้จัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะจัดขึ้นหลังจากการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการไม่เหมือนกัน กิจกรรมที่จัดควรแตกต่างกันไป การจัดการเรียนการสอนคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล คำนึงถึงความหลากหลาย และความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลหลายวัย หลายพื้นฐานการศึกษา หลายอาชีพ หลายความสนใจ ควรให้อิสระแก่ผู้เรียนได้เรียนเร็วหรือช้าตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวก จะต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง

4.2.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนนอกระบบโรงเรียน ทั้งหน่วยงานราชการและคนในชุมชนจะเป็นผู้จัดกิจกรรมแก่ประชาชนผู้สนใจ ซึ่งการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งจำเป็นต้องมีการวางแผนจัดหลักสูตรโครงการอบรมต่างๆ และการทำแผนการสอน มีการเตรียมข้อมูล สื่อ ความพร้อมของสถานที่ เจ้าหน้าที่ประจำจุดเรียนรู้ วิทยากรที่ชำนาญมาสาธิตวิธีการทำ ควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรกลุ่มสนใจด้านอาชีพ หลักสูตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลักสูตรศิลปะและวัฒนธรรม ควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดทำเป็นหลักสูตรชุมชน ควรจัดทำหลักสูตรการตลาดที่สามารถใช้ในการประกอบอาชีพได้ สอดคล้องกับศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2542) ที่ได้ยึดหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย คือนอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภทแล้ว เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรต้องยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามสะดวก ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ควรมีความหลากหลาย ผู้ที่จะมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายในกิจกรรมนอกระบบจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะครู อาจารย์จากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา อาจจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ หรือผู้รู้จากหน่วยงานต่าง ๆ จากสถานประกอบการ บุคคลในองค์กร ท้องถิ่น ชาวบ้านผู้มีความชำนาญ พระ ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น และควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบจะพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

ตามที่ Newbery (1998) กล่าวว่าภายในปี ค.ศ. 2015 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะทำรายได้รายได้ในสัดส่วน 20 เปอร์เซ็นต์จากรายได้ทั้งหมดของโลก นักท่องเที่ยวทั่วโลกกว่า 40 เปอร์เซ็นต์สนใจเดินทางมาประเทศที่กำลังพัฒนา โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และต้องการแสวงหาประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากถิ่นฐานของตนหรือต้องการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งใหม่ ๆ สอดคล้องกับ ทวีป ศิริวิศรี (2547) กล่าวว่านับตั้งแต่ปี 2546 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เดินทางท่องเที่ยวเพื่อหาความรู้ ต่างสนใจที่จะเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยมากกว่า 10 ล้านคนนั้น ควรมีแนวทางในการวางแผนการจัดหลักสูตรภาษาต่างประเทศเพื่อใช้รองรับนักท่องเที่ยวและเพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งสอดคล้องกับสุมาลี สังข์ศรี (2543) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของโลกและประเทศต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้เกิดผลกระทบมากมายจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางด้านวิชาการและวิชาชีพเพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้และทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้สามารถเลือกหรือพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสังคม จึงจำเป็นที่บุคคลต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากบุคคลจบจากโรงเรียนมาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอทุกช่วงชีวิตของชีวิตเพื่อให้สามารถติดตามได้ทันความก้าวหน้าเหล่านี้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการประกอบอาชีพ การประกอบกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

4.2.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน พบว่าควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น โครงการฝึกอบรมการทำขนมไทย โครงการฝึกอบรมบรรจุภัณฑ์ โครงการฝึกอบรมการให้บริการ โครงการฝึกอบรมโภชนาการอาหาร โครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ชุมชน เป็นต้น ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ จากหน่วยงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีการส่งเสริมความรู้เรื่องชุมชนท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชนเพื่อให้ถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ตามที่สุมาลี สังข์ศรี (2546) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดบริการให้กับประชาชนทุกคนทุกเพศทุกวัยโดยไม่จำกัดพื้นฐานทางการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานแก่การดำรงชีวิต

ความรู้ทางด้านทักษะการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ Macall (1971) ที่เสนอว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึงการศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากโรงเรียนและจากหน่วยงานต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน ฯลฯ สอดคล้องกับไชยยศ เรืองสุวรรณ(2537) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพไว้ว่า ควรเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมหรือลงมือปฏิบัติอย่างทั่วถึง และสอดคล้องกับอุดม เขยกีวงศ์ (2544) ที่ให้ความเห็นว่าสี่เสาหลักของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล คือ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) เพื่อให้มีองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการค้นหาความรู้อื่น การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (Learning to do) คือการเรียนรู้เพื่อนำสู่การปฏิบัติ เน้นการกระทำจริง เพื่อให้เกิดทักษะตามความต้องการของตลาดแรงงาน การเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to live together) คือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเคารพในศักดิ์ศรีและวัฒนธรรมของผู้อื่น เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) คือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้สึกในสุนทรียภาพเชิงศิลปะ มีความรับผิดชอบ มีความยุติธรรม มีอิสระในการคิดและตัดสินใจ

4.2.4 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน พบว่าควรมีการประเมินผลที่ได้จากการที่ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม ในรูปแบบของการได้รับใบประกาศนียบัตร การได้รับการคัดเลือก การได้รับรางวัลต่าง ๆ หรือการนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการนั้นมาพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนตลาดน้ำโบราณให้ดีขึ้น ควรมีการจัดสอบ ทดสอบความรู้ หรือต้องมีการประเมินความรู้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม สอดคล้องกับวรรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มนั้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 การศึกษานอกระบบ หมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบหลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายและวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่

มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 ที่ให้ความหมายการจัดการศึกษานอกโรงเรียน (Non-formal Education) หมายถึง การจัดการกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกโรงเรียนปกติ โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการเป็นประชาชนอยู่นอกโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีหลักสูตร เวลาเรียน มีการลงทะเบียน มีการประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร ไม่จำกัดอายุ เป็นการเรียนนอกโรงเรียน เน้นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน มีเวลาเรียนที่ไม่แน่นอน

4.3 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากผลการวิจัยตลาดน้ำโบราณ ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี ตลาดคลองสวน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทำให้ได้แนวทางการจัดการด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นการค้นหาปัญหา ขั้นการวางแผน ขั้นดำเนินงาน ขั้นประเมินผล ดังนี้

4.3.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการค้นหาปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ควรมาจากการเสนอความคิดเห็นของคนในชุมชน ควรเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยการใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ควรให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในตลาดน้ำโบราณ เพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (2542) ที่เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนั้นจะเกิดขึ้นภายใต้ปัจจัยและสภาพแวดล้อมหลายประการ คือ การมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในทุก ๆ ด้าน เพราะนั่นหมายถึงการรู้จักตนเองมองเห็นปัญหาของท้องถิ่น และเข้าใจความเชื่อมโยงภายในสังคมของตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้คนเข้ามาร่วมกันคิดและลงมือทำกิจกรรมในการแก้ปัญหาสาธารณะร่วมกัน การมีองค์ความรู้และความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ ที่เชื่อต่อการเป็นประชาสังคม เนื่องจากในการวิเคราะห์ปัญหา การแสวงหาหนทางแก้ปัญหาและการกำหนดทิศทางข้างหน้าร่วมกันนั้น ต้องอาศัยการสร้างและการสะสมองค์ความรู้ เพื่อสามารถปรับใช้และเป็นพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นต่อไป การมีเทคนิคและวิธีประชุมระดมความคิด เวทีพบปะและการประชุมระดมความคิดเป็นกิจกรรมที่สร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมและเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดกิจกรรมสาธารณะ ดังนั้นการมีเทคนิคและกระบวนการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับอย่างแท้จริงจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมาก

การมีระบบการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ระบบการสื่อสารมีความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมาก เนื่องจากเป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เกิดความเข้าใจและเรียนรู้กลุ่มคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน ทั้งยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในสถานการณ์ปัญหาและความเห็นความจำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์สังคมร่วมกัน

ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และควรให้คนในชุมชนช่วยกันคิดและทำให้ฐานกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นให้ที่เป็นจุดเด่น สามารถดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาร่วมเรียนรู้ได้ตามที่ Marsick and Watkins (2001) กล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัยอาจถูกจัดขึ้นโดยนักการศึกษา เช่น การจัดนิทรรศการ และการแสดงสั้น ๆ หากการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเป็นการตัดสินใจของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญนั้น และสอดคล้องกับศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) ที่ได้เสนอว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งกลุ่มเป้าหมายและรูปแบบ ดังนั้นการดำเนินการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้เกิดความครอบคลุมนั้นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้ทันต่อความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เพื่อให้บุคคลได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้โดยมีความร่วมมือในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละหน่วยงานกล่าวคือ ต้องได้รับความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา และหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน องค์กรท้องถิ่น และชุมชน ต้องได้รับความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน และประชาชนด้วยตนเอง หน่วยงานภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนากลุ่มบุคลากรและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในการยกระดับการทำงานและคุณภาพชีวิตองค์กรเอกชนในรูปแบบของสมาคม ชมรม องค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์ ดำเนินงานการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาสที่หลากหลาย สถานศึกษา วิทยาลัย และโรงเรียนทุกระดับ สังกัดภาครัฐและเอกชนในชุมชนเมือง ชุมชนชนบท เป็นหน่วยงานที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย องค์กรชุมชน สถาบันชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น จะมีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนมากขึ้น เพราะองค์กรชุมชนเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ สภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนย่อมสามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด

4.3.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าควรให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้วางแผนจัดกิจกรรม

สนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนที่มาท่องเที่ยว โดยเป็นการจัดมุมการเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญาต่าง ๆ การจัดกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนตลาดน้ำโบราณ และจัดเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งเรียนรู้เพื่อดูแลให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ดังที่ Erwin (1976) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตน เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่าการเปิดกว้างให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เป็นการให้ความสำคัญของบ้าน ชุมชน และสถานประกอบการ คือให้สถานที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีการคือให้ผู้บริหารระดับท้องถิ่น นักการศึกษา และ องค์กรต่างๆ ผลักดัน การปรับระบบระเบียบให้เรียบง่ายและการบูรณาการ คือ ให้มีหน่วยงานที่รวบรวมระเบียบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของตนเองได้ ให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อจัดฝึกอบรม และวางแผนการจัดการการเรียนรู้ในท้องถิ่นเอง การเข้าถึงสารสนเทศ คำปรึกษา และการแนะแนว คือการให้บริการข้อมูลและคำปรึกษาแก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่า บริการนี้ให้จัดขึ้นโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ความถูกต้องของข้อมูล เป้าหมาย และมาตรฐาน ต้องเตรียมการจัดหาข้อมูลเพื่อให้เห็นความต้องการด้านการเรียนรู้ได้ชัดเจน ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่นอีกทั้งควรมีการทำประชาพิจารณ์เรื่องเป้าหมายทางการศึกษาและฝึกอบรมแห่งชาติ การจัดสรรเงินทุนกับการใช้จ่าย คือการกำหนดมาตรการด้านงบประมาณให้เหมาะสมแก่การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจมีการจัดตั้งมูลนิธิขึ้นเพื่อดำเนินการด้านนี้

4.3.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัครยาชัย พบว่าควรมีมุมนิทรรศการจัดแสดงความรู้ ควรมีบ้านพิพิธภัณฑ์ ควรมีสวนย์เก็บข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำโบราณ ควรมีสวนสินค้าชุมชนจากกลุ่มอาชีพ และปราชญ์ชาวบ้านด้านต่าง ๆ ควรมีสวนสินค้า OTOP สอดคล้องกับจรินทร์ อาสาทรงธรรม (2553) ที่ได้เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำอย่างยั่งยืนว่าควรมีแนวทางในการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งเรียนรู้ นอกเหนือจากตลาดน้ำจะเป็นเป้าหมายหลักของนักท่องเที่ยวแล้ว ในชุมชนบริเวณรอบตลาดน้ำมักจะมีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่สามารถนำมาเป็นจุดขายได้ เช่น พื้นที่การเกษตรที่เป็นสวนผัก สวนผลไม้ สวนกล้วยไม้ วัด สภาพ

ความเป็นอยู่ของชุมชนริมน้ำ เป็นต้น และยังรวมถึงวิถีชีวิตการประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชน เช่น การสานกระเป๋าคัดตบชาว การทำผลไม้แช่อิ่ม การทอผ้า การดำข้าว จะเห็นได้ว่าชุมชนริมน้ำและละแวกใกล้เคียง มีความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว หากทรัพยากรเหล่านี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจะถือได้ว่าเป็นการเพิ่มอรรถประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นชุมชนริมน้ำควรให้ความสนใจและมีการจัดการที่ดีต่อทรัพยากรท่องเที่ยวอื่นๆ ด้วยนอกเหนือจากการให้ความสำคัญเพียงตลาดน้ำเท่านั้น ดังที่สุมาลี สังข์ศรี (2546) ให้ความหมายแหล่งการเรียนรู้ว่าหมายถึงกิจกรรมที่อยู่ในชุมชนซึ่งให้ประสบการณ์แก่ประชาชนได้ ดังนั้นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน อาจเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน หอสมุดสถานประกอบการ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน สอดคล้องกับสุมน อมรวิวัฒน์ (2544) ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและธรรมชาติว่า ชุมชนและธรรมชาติเป็นชุมชนทรัพยากรมหาศาลที่สามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จำกัด เราเรียนรู้จากชุมชน เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อชีวิตคนในชุมชน เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ของชุมชนและแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติดังกล่าวนี้มีทั้งประเภทที่รัฐและประชาชนจัดขึ้น และประเภทที่เกิดขึ้นตามธรรมชาตินั้น ศูนย์การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน โดยเฉพาะสื่อ แหล่งความรู้และบุคคลเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ

อีกทั้งยังสอดคล้องกับทัศนีย์ ลักษณะภิกษินชัช (2548) ได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญของการพึ่งตนเองของชุมชนภูมิปัญญาและองค์ความรู้ ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ต้องมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ของชุมชนตลอดจนการมีภูมิปัญญาในการคิด วางแผน กำหนดเป้าหมายของตนเอง องค์ความรู้เพื่อการจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนโดยชุมชนเอง การมีเทคโนโลยีเหมาะสมกับชุมชนเป็นนวัตกรรมของชุมชน รวมไปถึงองค์ความรู้ในการปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างปลอดภัยและมั่นคงในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ชุมชนจำเป็นต้องมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการความสัมพันธ์ภายในชุมชนและการจัดการความร่วมมือภายนอกชุมชน นอกจากนี้ควรมีกิจกรรมพายเรือชมทัศนียภาพของตลาดน้ำ กิจกรรมล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชน กิจกรรมขี่จักรยาน ลานกิจกรรมสันตนาการ เพื่อเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ในมาตรา 15 ระบุว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

ตามความสนใจ ตามศักยภาพความพร้อมและโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

4.3.4 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พบว่าควรให้มีการประเมินรูปแบบของใบประเมินจากนักท่องเที่ยว ใบแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ คำติชม คำแนะนำจากนักท่องเที่ยวที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำโบราณ สอดคล้องกับศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) ที่เทียบเคียงกับการศึกษาในระบบและนอกระบบ คือการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบและใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการต่างๆได้ไม่จำกัด ไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอนไม่จำกัดอายุไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร ไม่มีสถานที่ เรียนที่ไหนก็ได้ ส่วนใหญ่เรียนเพื่อความรู้และนันทนาการและไม่จำกัดเวลาเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยมีเรื่องกำหนดเวลาที่เป็นตัวแปรและควบคุมได้น้อยมาก เพราะการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการปล่อยอิสระตามอัธยาศัย การประเมินผลจึงอยู่ที่ผู้เรียนเช่นกัน และสอดคล้องกับอุดม เขยกิจวงศ์ (2544) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่สืบทอดวัฒนธรรม ประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อมาจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นการศึกษาที่ตอบสนองการแสวงหาความรู้ของบุคคลได้ทันที่ทันเหตุการณ์ เป็นการศึกษาที่ให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนถึงคุณค่าของการศึกษา ความมั่งคั่ง ความเจริญเติบโตมากกว่าคุณค่าของการศึกษาในแง่ของวุฒิบัตร ปริญญาบัตร สอดคล้องกับไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) กล่าวว่าการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน และจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน และเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. การได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จะทำให้การพัฒนาชุมชนสามารถเห็นผลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนตลาดน้ำโบราณนั้นคนในชุมชนทุกคนควรเห็นถึงความสำคัญและควรต้องได้รับการเรียนรู้ก่อน เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนภายนอกชุมชน

3. ควรศึกษาคุณสมบัติของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำโบราณเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการในการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. การนำผลการวิจัยไปใช้ควรต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชนที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม องค์กร การตลาด และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากแนวทางดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปศึกษาและวิจัยกับตลาดน้ำโบราณแห่งอื่น ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย

2. เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ศึกษาประเด็น การจัดการด้านสภาพแวดล้อม การจัดการด้านองค์กร การจัดการด้านการตลาด และการจัดการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต งานวิจัยฉบับต่อไปควรต่อยอดงานวิจัยฉบับนี้ด้วยการเพิ่มข้อประเด็นที่ใช้ในงานวิจัย เช่น การจัดการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการด้านวัฒนธรรมชุมชน การจัดการด้านการให้บริการ เป็นต้น

3. ควรนำแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปต่อยอดงานวิจัยให้ตลาดน้ำเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ควรมีการสร้างตลาดน้ำโบราณรูปแบบใหม่ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น และอนุรักษ์ตลาดน้ำโบราณที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยนำแนวทางการจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. การศึกษาตลอดชีวิต : การศึกษาของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2538.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2542.
- โกมล ชอบชื่นชม. ชุมชน : ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทที่ก้าวหน้าและยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2541.
- โกวิทย์ พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2553.
- โกวิทย์ พวงงาม. การปกครองส่วนท้องถิ่น : ปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่และความเคลื่อนไหวเพื่อการพัฒนาในอนาคต. ใน การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2545). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2545.
- โกวิทย์ พวงงาม. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ใน เอกสารประกอบการสอนวิชา พช.416 : การจัดการตนเองของชุมชน. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. การศึกษานอกระบบโรงเรียน : ทำไมต้องมี การศึกษานอกระบบโรงเรียน ปัจจุบัน. วารสารครุศาสตร์. (มกราคม-มิถุนายน 2533) : 32.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ในหลวงกับการศึกษาไทย : ห้าทศวรรษสิริราชสมบัติ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2540.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2542.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศ ไทย. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, 2543.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยใน ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ, 2543.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : พริก
หวานกราฟฟิค, 2545.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่5 พ.ศ. 2525-2529. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่11 พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี,
ม.ป.ป.

คณะกรรมการโครงการสาธิตไทยสำหรับเยาวชนฯ. สาธิตไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 28.
กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติ. น้ำกับชีวิตไทย. กรุงเทพมหานคร :
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2538.

คณาส์ จิรภัตตานนท์. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว :
กรณีศึกษาป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาวิชา
พัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา). บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2549.

คมปราชนีย์ บุตรศรี. การศึกษาหาแนวทางรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์บริการนักท่องเที่ยว :
กรณีศึกษา ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวแสดง และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น
จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาวิชาสถาปัตยกรรม. ภาควิชา
สถาปัตยกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

จรินทร์ อาสาทรงธรรม. การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำอย่างยั่งยืน Management
Tourism to The Sustainable Floating Market Community. วารสารนักบริหาร (ฉบับ
พิเศษปีการศึกษา 2553) : 45.

จรัญญา พรหมเกษา. แนวทางการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ด้อยโอกาส
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน, 2547.

ชาย โพธิ์สิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง, 2550.

ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. การท่องเที่ยวไทยอุตสาหกรรมชายสังคมอุดมคติในโลกทุนนิยม. วารสาร
ธรรมศาสตร์ (กันยายน-ธันวาคม 2543) : 20.

- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง และวิศนี ศิลตระกูล. การใช้และประโยชน์ของแหล่งวิทยาการท้องถิ่นในการจัดการศึกษานอกระบบ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เล่มที่ 1 หน่วยที่ 6. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 2533.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารการศึกษานอกระบบโรงเรียน (6 มีนาคม 2544) : 19-23.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีทางการศึกษา : ทฤษฎีและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2537.
- คำวิ บุญชู. การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารวิชาการ (มกราคม-มีนาคม 2548) : 27.
- ทวีป ศิริรัตน์. รวมบทความวิจัยการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2547.
- ทศพล ชื่นอุปการนันท์. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรีอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวางแผนเมือง. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ทัศนีย์ ลักขณาภินชัช. การบริหารสังคมกับโครงสร้างสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มิสเตอร์ ก็อปปี, 2548.
- เทอดเกียรติ วงศาโรจน์. การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองราชบุรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย. สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2546.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น, 2552.
- ธีรศักดิ์ เลื่อยไธสง. การนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ธนรัชการพิมพ์, 2550.
- ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- นวล สารสอน. ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพสังคมเศรษฐกิจที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ 598 Print, 2546.

นภาพกรณ์ หะวานนท์. ทฤษฎีสถานรากลในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.

นิรุฒ ประสีทิติเมตต์. การมีส่วนร่วมของครูในการป้องกันการแพร่ระบาดของน้ำในโรงเรียน

มัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิชาการ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548.

ประกอบศิริ รักดีพิณิจ. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวทางน้ำ

ชุมชนริมคลอง เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล, 2550.

ประเสริฐ สุนทร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม: ศึกษา

เฉพาะกรณี กองบังคับการตำรวจนครบาล6. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

ประยูร ศรีประสาธน์. รายงานการวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ

คณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา. ปทุมธานี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542.

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2543.

ปราณี พรธอนวิเชียร. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : ประการพริก, 2530.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนันฐิติ และจิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ. รวมบทความวิจัยการท่องเที่ยว.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

พจนา สอนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : มายกราฟฟิค, 2546.

พิมพ์ระวี ไรจน์รุ่งสัจย์. การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2553.

เพ็ญณี แนนรท. การศึกษาตลอดชีวิต (Life Long Education) : การเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสาร

ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ม.ค.-มี.ค. 2554) : 6-11.

ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. กิจกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์

การพิมพ์ จำกัด, 2541.

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 4ทิศทางสู่สังคมคุณธรรม สอดรับ 5 หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.

มติชนสุดสัปดาห์ 27, 1370 (17-23 พ.ย. 2549) : 34.

ภาวิตา ใจกล้า. แกะรอยเกาะติดกระแสตลาดโบราณ. [Online]. Available from :

<http://downtoearthsocsc.thaigov.net> [2011, September 02]

มณีวรรณ ผิวนิม และปรารถนา จันทร์พันธุ์. รวมบทความวิจัยการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ยุคลธร เตชะวนากร. แม่ค้าตลาดน้ำ : วิถีชีวิตและการดำรงเอกลักษณ์ของชุมชน. วิทยานิพนธ์

พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

ยุทธนา สมลา. การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง : กรณีศึกษา หมู่บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์

ปริญญาามมหาบัณฑิต ภาควิชาเคหะการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

รัตนา พุ่มไพศาล. หลักการจัดและบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

รัตน์สุตา ทองเจิม. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์ แหล่ง

ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาามมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ

ประชาสัมพันธ์ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ราตรี โตเพ่งพัฒนา. ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของเกษตรกรรมภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร,

2543.

รุ่ง แก้วแดง. ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2543.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิก, 2545.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. รายงานการสัมมนาเรื่อง 6 ปีกับการปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2548.

วรารภรณ์ จิวชัยศักดิ์. ลักษณะของตลาดและพัฒนาการ. [Online]. Available from :

http://guru.sanook.com/search/knowledge_search [2012, February 12]

วิชาการ, กรม. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สภา

ลาดพร้าว, 2549.

วิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพิณิจ. บทบาทของชุมชนกับการศึกษา. รายงานการศึกษา

วิจัยเสนอสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนัก

นายกรัฐมนตรี, 2541.

- วิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพิณิจ . รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ ประเด็นบทบาทของชุมชนกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร , 2546.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและ
หน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.
- วิภาณันท์ สุนทรวิภาต. ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลบางพลี. สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม
2554.
- วรรัตน์ อภินันท์กุล. แนวคิดและทฤษฎีที่นำสู่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร :
ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- วรวุฒิ เพ็งพันธ์. การวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน :
กรณีศึกษาตลาดน้ำ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา. ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทาง
การศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ศิมา ณ ระนอง. การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี :ชุมชนศรีวัง
ตำบลกำโลน อำเภอสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. องค์การและการจัดการฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
Diamond in business world, 2545.
- ศรีพันธุ์ ไทรชมพู. ท่องเที่ยวใกล้กรุงรอบคั้งสี่เขี้ยวบางกระเจ้า (กระเพาะหมู) 6 ตำบล.
กรุงเทพมหานคร : เอ็นบีบุ๊กส์, 2555.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร :
กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่
2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษามาศึกษาฉบับ
พ.ศ.2545.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2546.

- ศึกษาธิการ, กระทรวง. รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานแหล่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2552.
- ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, กรมการศึกษานอกโรงเรียน. การศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร : เอกพิมพ์ไท, 2544.
- สฤณี ธีรัฐพลวัฒน์. ตลาดน้ำ:วิถีชีวิตพ่อค้า-แม่ขายไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์, 2541.
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. SWOT การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2542.
- สนอง โฉมทิวิเศษ. การศึกษาตลอดชีวิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2548.
- สามัญศึกษา, กรม. พัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : เอส แอนด์ จี กราฟฟิค, 2544.
- สินธุ์ สโรบล. การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ เชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : วนิตา เพรส, 2546.
- สุภางค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สุนทร สุนันท์ชัย. หลักปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- สุนทร สุนันท์ชัย. การศึกษานอกโรงเรียน. เอกสารอัดสำเนา, 2542.
- สุพร บุญปก. การศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมนันทนาการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สุพรรณิ แสงปาน. ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงานเทศบาลตำบลคลองสวน. สัมภาษณ์, 7 ก.พ. 2555.
- สุนน อมรวิวัฒน์. กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2544.
- สุมาลี สังข์ศรี. ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทดีพิมพ์ จำกัด, 2543.

สุมาลี สังข์ศรี. การจัดการศึกษานอกระบบด้วยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต.

นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.

สุมาลี สังข์ศรี. การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.

สุมาลี สังข์ศรี. การพัฒนาชุมชน เมืองแห่งการเรียนรู้ สำหรับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนัก

มาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้, 2548.

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ. รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต :

พิพิธภัณฑ์. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2548.

สุรัสวดี ราชกุลชัย. การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรี

, 2543

สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

อมรา ปฏิภิญญาบุรณ. แหล่งการเรียนรู้. ในเอกสารประกอบการปฏิบัติการการรักษพัฒนาแหล่ง

เรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนให้เกิดความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

กศน, 2554.

อดิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษา

นโยบายสาธารณสุข, 2547.

อดิภา ตระยดาลานนท์. แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัด

ไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่าง

ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัย

ราชภัฏธนบุรี, 2548.

อภิญา กังสนารักษ์. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของ

สถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อรัญ จิตะเสโน และคณะ. หลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน (Principle of Community

Administrator and Management). กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ม.ป.ป.

อาชัญญา รัตนอุบล. กระบวนการฝึกอบรมสำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร

: ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2540.

อาชัญญา รัตนอุบล. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- อาชัญญา รัตนอุบล. การใช้แนวคิดการเรียนรู้สารสนเทศในการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในหนังสือ แนวคิดทฤษฎีที่นำสู่ทางการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- อาชัญญา รัตนอุบล. พัฒนาการการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต : สวนสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, 2548.
- อินสอน บัวเขียว. วิถีชุมชน : คนเดินดินจะไปทางไหน. กรุงเทพมหานคร : พิราบ, 2546
- อินสอน บัวเขียว. สาระสำคัญการบริหารงานชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ยูโรปา เพรส, ม.ป.ป.
- อุดม เขยกิ่งวงศ์. แนวทางการบริหารและการจัดการ : การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ (1991) จำกัด, 2544.
- อุดม เขยกิ่งวงศ์. การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด, 2551.
- อุดม เขยกิ่งวงศ์. ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ. กรุงเทพมหานคร : ภูมิปัญญาสร้างสรรค์, 2552.
- อุทัย บุญประเสริฐ. การวางแผนการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- อุ้นตา นพคุณ. การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2523.
- อุ้นตา นพคุณ. กรอบแนวความคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, 2546.
- เอกลักษณ์ อุบริรัตน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

ภาษาอังกฤษ

Brembeck, Cole S. and Thompson. New strategies for educational development ; the cross-cultural search for Non-Formal alternatives, 1972.

Bruce R. Joyce, M. W. Models of teaching. Boston Mass : Allyn and Bacon, 1996.

- Bruce R. Joyce, M. W. Models of teaching (2nd ed). Englewood Cliffs N.J. : Prentice Hall, 1986.
- Certo, Samuel C. Management Industrial management ; Social responsibility of business. Upper Saddle River N.J. : Prentice Hall, 2000.
- Cohen, John M. and Uphoff Norman T. Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity. World Development 8, 1980.
- Cohen, John M. and Uphoff , N.T. Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University, 1981.
- Coombs, Philip H. Non – Formal Education for Rural Development. Journal of Northeast Asian Studies 15 (April 1973) : 132-138.
- Dave, R. H. Foundations of lifelong education. Oxford : Pergamon, 1976.
- Drucker, P.F. Managing in a Time of Great Change. New York, 1995.
- Edgar Faure. Learning to Be. Paris : UNESCO, 1972.
- Erwin, William. Participation management : concept, theory and implementation. Atlanta Ga. Georgia State University, 1976.
- Fornaroff , A. Community involvement in Health System for Primary Health Care. Geneva : World Health Organization, 1980.
- Good, C. V. Dictionary of Education. New York : McGrew-Hill, 1973.
- Griffin A. PDMA Research on New Product Development Practices : Updating Trends and Benchmarking Best Practices. Journal of Product Innovation Management 15 (May1997) : 151-156.
- Harold Koontz. Essentials of Management, 5th ed. New York : McGraw-Hill, 2000.
- John Dewey. Dictionary of Education. New York : Philosophical Library, 1959.
- Oakley , P. Approaches To Participation In Rural Development. Geneva : Internation Office, 1984.
- Marsick, V.J and Watkins, K.E. Informal and incidental learning. San Francisco, CA : Jossey-Bass, 2001.
- McCall, Steen W. Non – Formal Education : A Definition USAID. Washington D.C, 1971.

- Newbery, D.M. Rate-of-return regulation versus price regulation for public utilities,
contribution to The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law. London
: MacMillan, 1998.
- Reeder , W.W. Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families in
New York State. Cornell University : New York, 1974.
- R.H.Dave. Foundation of Lifelong Education. Paris : UNESCO, 1976.
- Rowntree, D. Developing Courses for Students. London : McGraw-Hill, 1981.
- Schermerhorn John.R . Management; test bank to accompany. Carnella Hardin, 1999
- Sheffield, James R. and Diejomaoh, Victor P. Non-formal education in African
development. African-American Institute : New York, 1972.
- Smith, E. Organizational Learning : Diverging Communities of Practice. New York :
McGraw-Hill, 1998.
- UNESCO. An Introduction to Lifelong Education. Paris: UNESCO, 1970.
- United Nation. Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action
and Nation Development. New York : United Nation, 1981.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาทน์ โกวิทยา	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน
การศึกษาตามอัธยาศัย
3. อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาพันธ์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการชุมชน
4. อาจารย์ ดร.อมรา ปฐภิญโญบุญรัตน์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. คุณสุธาสินี ชัยเขื่อนพันธ์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านตลาดน้ำโบราณ

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์งานวิจัย

ตลาดโบราณบางพลี

1. ดร. พัฒนพงศ์ จงรักดี
สมุทรปราการ	นายกเทศมนตรีตำบลบางพลี จังหวัด
2. คุณชนเนศวร์ แห้วเพชร	นักพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลบางพลี (รักษา
ราชการแทนผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม)
3. คุณวิภาณันท์ สุนทรวิภาต	ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลบางพลี
4. คุณจรัสพร ธรรมรักษา	ครูโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน
5. คุณอมรรัตน์ ยอดศิริจินดา	ครูโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน
6. คุณสมถวิล ประกิจสันธนะ	ครูโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน
7. คุณประสงค์ อิมสะนา	อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10
8. คุณไสว พูลสุข	ประธานชุมชนธำรา
4. คุณจันทนีย์ คุ่มสุข	เจ้าหน้าที่ห้องนิทรรศการตลาดโบราณบางพลี
5. คุณศรีสมหมาย พังแก้ว	ร้านเสื้อผ้า
6. คุณไพศาล กุลอารีย์รัตน์	ร้านเทียมฮวด
9. คุณเฮียะ รัตนชาย	ร้านขนมไทย
13. คุณประทีป กาญจนภาค	ร้านเจริญเกษฯ
14. คุณมุกดา ชัยสมบัติ	ร้านอุดมศักดิ์
15. คุณพิสิษฐ์ บุญดีพลี	ร้านดีพลีพานิช

ตลาดคลองสวน

1. คุณพงศกร หล่อศิริ	ปลัดเทศบาลตำบลเทพราช จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. คุณญาณิศา หลอดอ่อน	นักพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลคลองสวน
3. คุณสุพรรณณี แสงปาน	ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงานเทศบาล
ตำบลคลองสวน
4. คุณสุนันทา แสนเจริญ	กรรมการตลาดคลองสวน (ฉะเชิงเทรา)
5. คุณสมาน วิจิตรวงษ์	ครูโรงเรียนวัดคลองสวน (พิบูลธรรมจันทร์)
6. คุณชลนิภา ศุขเทศ	ครูโรงเรียนตลาดคลองสวน
7. คุณสมศักดิ์ พัฒนะพงศ์พร	เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ตลาดคลองสวน
8. คุณนัทธมน วัฒนวิภา	ร้านอาหารไทย

9. คุณชุติมา ตั้งนพคุณ	ร้านกาแฟไ้เกียง
10. คุณจันทิมา ศิริดวงสุริยันต์	ร้านขายพัสด
11. คุณจิ้นหลี แซ่แต้	ร้านกาแฟแป๊ะหลี
12. คุณศักดา ตงสาลี	ร้านกาแฟแป๊ะหลี
13. คุณเซี่ยม อธิภานนท์	ร้านจ๊วกิมฮวด
14. คุณเสี่ยมเจง ตั้งทรงศักดิ์	ร้านยงกิมฮวด
15. คุณวันดี รุจิขจรเดช	ร้านเจี้ยบฮง

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

1. คุณสุธาสนี ชัยเชื่อนพันธ์	ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน / ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง
2. คุณอุษณีย์ ขำดวง	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน
3. คุณสมศักดิ์ สำลีรัตน์	ปราชญ์เกษตรจังหวัดสมุทรปราการ
4. คุณศิริพร อยู่สุข	ประธานกลุ่มวิสาหกิจหัตถศาสตร์ / ครูภูมิปัญญาลูกประคบธัญพืช
5. คุณมะลิ พูนสวัสดิ์	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ / ครูภูมิปัญญางานประดิษฐ์ดอกไม้
6. คุณพรชัย เขียวขำ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 / กรรมการวิสาหกิจบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์
7. คุณกัญญาพร นวลสะอาด	ประธานกลุ่มบ้านอุปถัมภ์ไพร
8. คุณอารมณ์ พานทอง	ประธานกลุ่มสตรีตำบลบางน้ำผึ้ง
9. คุณอทิวัต รอดคลองตัน	ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง
10. คุณประคอง รอดคลองตัน	ครูภูมิปัญญาชนมไทย
11. คุณนิภา ใหม่โสภา	กรรมการกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง
12. คุณศุภา เมธาสถิตสุข	ครูศิลปะ มุมศิลปะในสวนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง
13. คุณเล็ก อยู่ถาวร	ครูภูมิปัญญาดนตรีไทยพื้นบ้าน
14. คุณไพโรจน์ สว่างพงศ์	ครูภูมิปัญญาประดิษฐ์ลูกตีนเป็ด
15. คุณนริศ ธีราอาชวะ	นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง

ภาคผนวก ค
รายนามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

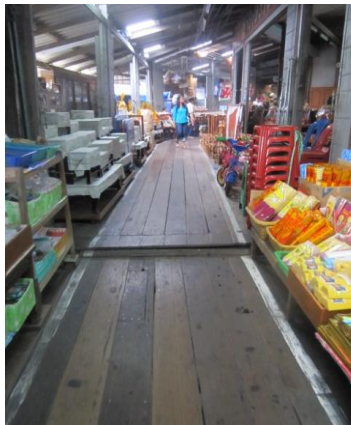
รายนามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)
งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ณ ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง
วันที่ 27 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น.

1. คุณสำเนาวิ รัชมิทัต	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง
2. คุณมนัส รัชมิทัต	กำนันตำบลบางน้ำผึ้ง
3. คุณสุภาสินี ชัยเขื่อนขันธุ์	ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง
4. คุณอาภรณ์ พานทอง	กรรมการกิจการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง
5. คุณสมศกดิ์ สำรรัตน์	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน จังหวัดสมุทรปราการ
6. คุณพรชัย เขียวขำ	กรรมการหมู่บ้าน
7. คุณอทิวัด รอดคลองตัน	ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง
8. คุณพรพรรณ ปโยนินธิ์อารง	ครูโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน
9. คุณนริศ ธีราอาชวะ	นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอพระประแดง
10. คุณสัมฤทธิ์ ศักดิ์ตระกูลกล้า	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระประแดง
11. คุณอุดมพร เตี้ยปีย์	ครู กศน. ตำบลบางน้ำผึ้ง
12. คุณบุญธวัช พันธุ์เสื่อ	ครูอาสาสมัครการศึกษาครอบครัวระบบโรงเรียนอำเภอพระประแดง
13. คุณสุพัฒนชาติ ชาวयोग	ครู กศน.อำเภอพระประแดง

ภาคผนวก ง
ประมวลภาพในงานวิจัย

ตลาดโบราณบางพลี

ตลาดคลองสวน

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ประมวลภาพการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ณ ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง
วันที่ 27 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น.

ภาคผนวก จ
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยของนางสาวกฤษฏี แก้วโบราณ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายใต้การควบคุมวิทยานิพนธ์โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณ หมายถึง แนวทางในการจัดการชุมชนภายใต้อาณาเขตพื้นที่ที่ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันบริเวณตลาดน้ำโบราณ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1.การจัดการด้านสภาพแวดล้อม 2.การจัดการด้านองค์กรชุมชน 3.การจัดการด้านการตลาด 4.การจัดการด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของชุมชนตลาดน้ำโบราณในการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยว อาทิ อาคารสถานที่ ผังร้านค้า ป้ายบอกทางที่เข้าถึงตลาดน้ำ ลานจอดรถที่เพียงพอ ห้องน้ำที่สะอาด ถึงขณะมีกระจายโดยรอบตลาดน้ำโบราณ

2. การจัดการด้านองค์กรชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของชุมชนตลาดน้ำโบราณในการจัดการชุมชน ที่มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน อาจอยู่ในรูปของการจัดการโดยกลุ่มคนในชุมชน หรือคณะกรรมการบริหารจัดการตลาดที่เป็นตัวแทนคนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ อาทิ การกำหนดคุณลักษณะพ่อค้า แม่ค้า ที่สามารถจำหน่ายสินค้าได้ภายในบริเวณตลาดน้ำโบราณ โดยผ่านการลงมติร่วมกันของคนในชุมชน

3. การจัดการด้านการตลาด หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในด้านการส่งเสริมการตลาดของชุมชนตลาดน้ำโบราณ อาทิ ระยะเวลาในการเปิดให้บริการของตลาดน้ำโบราณ การกำหนดราคาสินค้า การกำหนดราคาสินค้าภายใต้บริเวณชุมชนตลาดน้ำโบราณ รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จัก

4. การจัดการด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในตลาดน้ำโบราณ โดยแบ่งประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ กิจกรรม

การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ตาม อัจฉริยะ อาทิ การจัดนิทรรศการ ไกด์นำเที่ยว สื่อการบรรยาย เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ มีส่วน ร่วมในการให้ความร่วมมือในการจัดการด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ การ ค้นหาปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล

การค้นหาปัญหา หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนการค้นคว้าหาสาเหตุของปัญหา การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในตลาดน้ำโบราณ โดยการที่ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณ มีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด และเสนอความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน เพื่อให้ ได้มาซึ่งข้อปัญหา เพื่อให้สนองตอบความต้องการที่แท้จริง

การวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนงาน แผนปฏิบัติ งานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข

การดำเนินงาน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในตลาดน้ำโบราณ ด้วยการร่วมกันลงมือปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

การประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามประเมินผลงานการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในตลาดน้ำโบราณที่ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้ทราบถึงผลสำเร็จ หรือมีข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3.แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้ให้

สัมภาษณ์.....

หน่วยงาน /องค์กร.....ตำแหน่ง.....

ประสบการณ์ในการทำงาน.....

ระดับการศึกษา.....

หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ.....

วันและเวลาที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม

- ในอดีตตลาดน้ำโบราณ มีสภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร (เล่าอดีต)
- ปัจจุบันสภาพแวดล้อมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
- ปัจจุบันตลาดน้ำมีการจัดการอย่างไร ใครเป็นผู้ดูแล มีหน่วยงานราชการเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไม่ ถ้ามีหน่วยงานใด (เทศบาล อบต อบจ ททท ฯลฯ)
- ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีสภาพแวดล้อมอะไรบ้างที่เป็นจุดเด่น ดึงดูดความสนใจและเป็นประโยชน์ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว (เช่น เป็นตลาดมีชีวิตสัมผัสได้จริง / คนในชุมชนคือครูภูมิปัญญา / สินค้าในอดีตหาซื้อได้ยาก)
- ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีการดูแลจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชนอะไรบ้าง (เช่น การจัดการอาคารสถานที่ ฝั่งร้านค้า ป้ายบอกทาง ลานจอดรถ ห้องน้ำ ก້ອງวงจรวัด ฯลฯ)

2. การจัดการด้านองค์กรชุมชน

- ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานอย่างไร (เช่น เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น ฯลฯ)
- ชุมชนตลาดน้ำโบราณ มีการดำเนินงานจัดการชุมชนอย่างไร (มีรูปแบบการบริหารจัดการเป็นโครงสร้างสมาชิกของคนในชุมชนหรือไม่ อย่างไร)
- ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีหน่วยงาน หรือฝ่ายการจัดกิจกรรมการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในตลาดน้ำโบราณหรือไม่ อย่างไร

- นอกจากการเดินทางเพื่อพักผ่อน การเลือกซื้อสินค้าบริการของนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำโบราณแล้ว ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีแนวทางการดำเนินงานในการสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยวอย่างไร

3.การจัดการด้านการตลาด

- ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีการกำหนดมาตรฐานสินค้าและบริการอย่างไร (สินค้ามีคุณภาพหรือไม่ ราคายุติธรรมหรือไม่ การจัดวาง การให้บริการของพ่อค้าแม่ค้าใจดีและเป็นกันเองหรือไม่)

- สินค้าที่จัดจำหน่ายภายในตลาดน้ำโบราณนั้น เป็นสินค้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร (เช่น สินค้าที่ระลึกที่ทำจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน ขนมไทยโบราณที่หาทานได้ยาก)

- ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีการจัดการส่งเสริมการตลาดอย่างไร เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่ได้มาท่องเที่ยวแล้วมีความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวอีกอย่างต่อเนื่อง (เช่น การจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อดึงดูดความสนใจโดยผ่านสื่อต่าง ๆ / การโฆษณาประชาสัมพันธ์ / การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว)

4.การจัดการด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

- โรงเรียนบริเวณใกล้เคียงชุมชนตลาดน้ำโบราณ มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนตลาดน้ำโบราณ เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือไม่ (เช่น วิชาแม่คูกเทศก์ชุมชน เป็นต้น) หากมี ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ อย่างไร

-ในกรณีที่ไม่มีหลักสูตร ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร หรือคิดว่าแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนตลาดน้ำโบราณควรจะเป็นอย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาความต้องการการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการวางแผนการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการดำเนินงานการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการประเมินผลการจัดหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

-ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีหลักสูตรการศึกษาในระบบโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชน หรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้หรือไม่ (เช่น หลักสูตรการสอนทำอาหาร หลักสูตรการสอนทำขนม หลักสูตรการสอนทำเครื่องจักสาน ฯลฯ) หากมีประชาชนในชุมชนตลาดน้ำโบราณมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ อย่างไร

-ในกรณีที่ไม่มีการจัดกิจกรรม ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร หรือคิดว่าแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบให้เกิดขึ้นในชุมชนตลาดน้ำโบราณควรจะเป็นอย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการประเมินผลการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

-ชุมชนตลาดน้ำโบราณมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นของตน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร (เช่น พิพิธภัณฑสถานชุมชน การจัดนิทรรศการ ไกด์นำเที่ยว สื่อการบรรยาย ป้ายนิเทศ มุมศิลปะ จุดพักผ่อนร้องเพลง ฯลฯ)

-ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการวางแผนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการดำเนินงานการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือไม่ อย่างไร

-ประชาชนมีส่วนร่วมการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
หรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ

หนังสือราชการขอความร่วมมือในงานวิจัย

บันทึกข้อความ

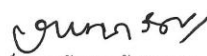
ส่วนงาน งานหลักสูตรและการจัดการเรียนฯ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82681-2 ต่อ 612
ที่ ศธ 0512.6(2771)/55- 2791 วันที่ พฤษภาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณัน ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตน์อุบล)
รองคณบดี

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานหลักสูตรและการจัดการเรียนฯ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82681-2 ต่อ 612

ที่ ศษ 0512.6(2771)/55- 2792

วันที่ พฤษภาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คร.มนัสวาน์ โกวิทยา

ด้วย นางสาวกมลฑลี้ แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ที่ ศธ 0512.6(2771)/ 55 - 2789

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

พฤษภาคม 2555

เรื่อง ขอบเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศษ 0512.6(2771)/55-2788

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

พฤษภาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน คร.อมรา ปฐกัญญาบุรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกมลทิพย์ แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณิศา ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/55-2790

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

พฤษภาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณสุธาณี ชัยเชื่อนพันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกมลทิ แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณีย์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศช 0512.6 (2771)/55- 3554

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

2 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลคลองสวน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน และนักพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 3553

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

2 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับผู้นำชุมชนและผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 3555

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

2 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน นายเทศมนตรีตำบลบางพลี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับนักพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศษ 0512.6 (2771)/55- 3552

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

2 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ปลัดเทศบาลตำบลเทพราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการ
ชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล
วิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับนักบริหารงานเทศบาล ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อ
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่.ศธ 0512.6 (2771)/55- 3551

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

2 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 3556

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

2 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับผู้บริหารโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. อารชัญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศษ 0512.6 (2771)/55- 3550

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๒ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน พัฒนาการอำเภอพระประแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกมลชนก แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ กับคุณนริศ ธีราอาชวะ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 3545

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

20 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอใช้สถานที่ในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน นายกองค้ำกรบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระบบ
โรงเรียน ภาคศึกษาศึกษาดลลชชีวัด อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการ
ชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ดลลชชีวัด” โดยมี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอใช้
อุปกรณ์ และสถานที่ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง วันที่ 27 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะ
ได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ใช้สถานที่และอุปกรณ์ดังกล่าวเพื่อ
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุปถ)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ที่ ศร 0512.6 (2771)/55- 3548

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

20 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group)

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group) ในวันที่ 27 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเข้าร่วมประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ในวันและเวลาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 3547

คณะกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

20 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group)

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณา แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง เข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group) ในวันที่ 27 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเข้าร่วมประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ในวันและเวลาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6 (2771)/55- 3546

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

20 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group)

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group) ในวันที่ 27 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเข้าร่วมประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ในวันและเวลาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ที่ ศษ 0512.6 (2771)/55- 3549

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

20 สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอบเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group)

เรียน พัฒนาการอำเภอพระประแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤษณี แก้วโบราณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในช่วงการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญคุณนริศ ธีราอาชะ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ เข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group) ในวันที่ 27 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ห้องประชุม อบต.บางน้ำผึ้ง ทั้งนี้สัณนิษฐานผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเข้าร่วมประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ในวันและเวลาดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกฤษณาลี แก้วโบราณ เกิดเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษานิเทศศาสตรบัณฑิต วิชาเอกวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ภาควิชาวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จากนั้นเข้าศึกษาต่อในระดับครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย